

การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

พฤษภาคม 2565

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองเสนอเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต
สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
พฤษภาคม 2565
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยพะเยา

A STUDY OF THE CONDITIONS AND APPROACHES FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT OF
PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL, DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION,
NAN PROVINCE

PHRAKHUSANGKHARAKJAKKAPOL SAIINKAEW

An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment
of the Requirements for the Master of Education Degree
in Educational Administration

May 2022

Copyright 2022 by University of Phayao

การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
เรื่อง
การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ของ พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว

ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
หลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยพะเยา

..... ประธานกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(รองศาสตราจารย์ ดร. ฉลอง ชาตรูประชีวิน)

..... อาจารย์ที่ปรึกษาการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง
(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิดาวลัยย์ อุ่นทอง)

..... อาจารย์บัณฑิตศึกษามหาวิทยาลัยพะเยา
(ดร. ธารารัตน์ มาลัยแก้ว)

..... คณบดีวิทยาลัยการศึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร. รักษิต สุทธิพงษ์)

เรื่อง:	การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน
ผู้ศึกษาค้นคว้า:	พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว, การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง: กศ.ม. (การ บริหารการศึกษา), มหาวิทยาลัยพะเยา, 2565
อาจารย์ที่	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ธิดาวัลย์ ชุ่มทอง
ปรึกษา:	
คำสำคัญ:	การบริหารสถานศึกษา, โรงเรียนพระปริยัติธรรม

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน และ 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครู โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 16 โรงเรียน จำนวน 124 รูป/คน เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถามแบบมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ มีค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ .90 สถิติในการวิเคราะห์ ได้แก่ การแจกแจงความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ผลการวิจัย พบว่า 1) สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านการบริหารวิชาการ และรองลงมา คือ ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงบประมาณ ตามลำดับ ส่วนด้านการบริหารบุคคล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด 2) แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ด้านการบริหารบุคคล มีแนวทางโดยผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจ ควรมีแผนการทำงานที่มั่นคง สำหรับครูและบุคลากร ผู้บริหารควรมีนโยบายพัฒนาบุคลากรให้ได้รับการอบรมและพัฒนาอย่างสม่ำเสมอ

Title: A STUDY OF THE CONDITIONS AND APPROACHES FOR EDUCATIONAL MANAGEMENT OF PHRAPARIYATTIDHAMMA SCHOOL, DEPARTMENT OF GENERAL EDUCATION, NAN PROVINCE

Author: PHRAKHRUSANGKHARAKJakkapol Saiinkaew, Independent Study: M.Ed. (Educational Administration), University of Phayao, 2022

Advisor: Assistant Professor Dr. Thidawan Unkong

Keywords: The Project Evaluation, Development of Teachers and Educational Personnel

ABSTRACT

The purposes of this research were: 1) to study the administrative condition of Phrapariyattidhamma School; Department of General Education, Nan Province 2) to study the management guidelines of Phrapariyattidhamma School Department of General Education, Nan Province. Populations include school administrators, teachers, Phrapariyattidhamma School. Department of General Education, Nan Province. General Education Department, Nan Province, 16 schools, 124 images/person. The instrument used was at 5 levels with a confidence value of 0.90. The statistics for the analysis were frequency distribution, percentage, mean statistic Mean and Standard Deviation The results that: 1) The results of the analysis of the administrative condition of Phrapariyattidham School Department of General Education, Nan Province as a whole, in each aspect, as a whole, it was at a high level. and followed by the 4th aspect, general administration, and the second, budget management, respectively. have the lowest average.2) Guidelines for the administration of Phrapariyattidham School Department of General Education, Nan Province found that personnel management have the lowest average There are management guidelines that executives should motivate. There should be a solid work plan. Administrators should have a policy to develop educational personnel to receive training. and develop regularly.

กิตติกรรมประกาศ

การวิจัยฉบับฉบับนี้ สำเร็จลุล่วงด้วยดีด้วยความกรุณาของอาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ธิดาวัลย์ ชุ่มทอง ที่ได้กรุณาให้คำปรึกษา แนะนำ ดูแลเอาใจใส่ให้ความช่วยเหลือในการตรวจสอบปรับปรุง แก้ไขอันเป็นประโยชน์ในการวิจัยครั้งนี้ด้วยดีตลอดมา

ขอขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญประกอบด้วย นางนันทวิภรณ์ จันทะพรหมมา รองผู้อำนวยการ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 นายไชยยศ คำสังวาลย์ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 และ นางเรณู หมื่นพรมแสน ศึกษานิเทศก์ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาขอนแก่น เขต 1 ที่กรุณาเสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบความถูกต้อง ทั้งทางด้านภาษา เนื้อหา ระเบียบวิธี และเครื่องมือที่ใช้ในการดำเนินการวิจัย ช่วยแนะนำ แก้ไขให้สมบูรณ์และสำเร็จได้ด้วยดี

ขอขอบคุณผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู และบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทุกโรงเรียน และสำนักงานพระพุทธศาสนา จังหวัดน่าน ที่ได้ให้ความอนุเคราะห์ในการตอบแบบสอบถามในครั้งนี้ ขอขอบคุณผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ให้ความช่วยเหลือและเป็นกำลังใจ จนทำให้งานวิจัยแล้วเสร็จได้ด้วยดี

ขอขอบพระคุณ ครูบาอาจารย์ เจ้าหน้าที่ทุกท่าน และมหาวิทยาลัยพะเยา ที่ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ทั้งปวง และคอยให้คำแนะนำระหว่างการศึกษามาโดยตลอด

เหนือสิ่งอื่นใด ขอกราบขอบพระคุณบิดา มารดา ครอบครัวที่สนับสนุน และคอยให้กำลังใจทุกเวลาที่เหนื่อยล้า ให้ความช่วยเหลือทุก ๆ ด้าน จนการเขียนผ่านพ้นไปได้ด้วยดี

ท้ายนี้ผู้ศึกษาขอน้อมรำลึกถึงอำนาจบารมีของคุณพระศรีรัตนตรัย และสิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลายที่ในสากลโลก อันเป็นที่พึ่งให้ผู้ศึกษามีสติปัญญาในการศึกษาค้นคว้า ผู้ศึกษาขอให้เป็นกตเวทิตาแต่บิดา มารดา ครอบครัวของผู้ศึกษา ตลอดจนผู้เขียนหนังสือ และบทความต่าง ๆ ที่ให้ความรู้แก่ผู้ศึกษา จนสามารถทำการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองฉบับนี้ให้สำเร็จลุล่วงด้วยดี

จักรพล สายอินแก้ว

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญ.....	ช
สารบัญตาราง.....	ฌ
สารบัญภาพ.....	ญ
บทที่ 1 บทนำ	1
ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
วัตถุประสงค์ของการวิจัย	5
ขอบเขตของการวิจัย	5
นิยามศัพท์เฉพาะ	6
ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย.....	8
บทที่ 2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	9
ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ	10
แนวคิดการจัดการศึกษา	26
แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา	54
แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา	63
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	76
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	84
บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัย.....	86

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน	86
ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด น่าน.....	90
บทที่ 4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	93
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัด น่าน	94
ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน	102
บทที่ 5 บทสรุป	107
สรุปผลการวิจัย	107
อภิปรายผลการวิจัย	109
ข้อเสนอแนะ.....	112
บรรณานุกรม	113
ภาคผนวก	119
ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ.....	120
ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย	121
ภาคผนวก ค การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม.....	130
ภาคผนวก ง ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์	138
ภาคผนวก จ รายละเอียดการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ.....	139
ประวัติผู้วิจัย	154

สารบัญตาราง

	หน้า
ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง	87
ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม	94
ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยภาพรวม	95
ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานวิชาการ	96
ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานงบประมาณ	98
ตาราง 6 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานบุคคล	99
ตาราง 7 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานทั่วไป	101
ตาราง 8 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน	103
ตาราง 9 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน	104
ตาราง 10 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระ ปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ข้อเสนอแนะด้านอื่น ๆ	105

สารบัญภาพ

	หน้า
ภาพ 1 โครงสร้างการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.....	69
ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย	85

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพด้านการศึกษาของปวงชนชาวไทยไว้ว่า “บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่า” และในบทเฉพาะกาลมาตรา 335 ได้กำหนดให้รัฐธรรมนูญประกาศใช้ ดังนั้นรัฐจะต้องดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้และต้องเตรียมการให้พร้อมที่จะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึงมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งถือเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของไทยที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนชาวไทยให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญกล่าวคือ มาตรา 10 ระบุว่า “การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่า” เพื่อเป็นการตอบสนองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมวิชาการ จึงเป็นหน่วยงานที่จะต้องมารวมกันเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

การจัดการศึกษาตามแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2560-2579 เน้นการพัฒนาประสิทธิภาพของการจัดการเรียนการสอน การบริหารจัดการและการใช้จ่ายงบประมาณทางการศึกษาเพื่อเพิ่มคุณภาพการศึกษาและลดภาระงบประมาณ เพื่อตอบสนองนโยบายแผนพัฒนายุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี การศึกษาจึงเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพที่สมบูรณ์ทั้งทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข การศึกษาจึงเป็นยุทธศาสตร์การพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพคนโดยพัฒนาศักยภาพคนตลอดชีวิต ซึ่งรัฐต้องดำเนินการให้ประชาชนได้รับการศึกษาตามความต้องการในระบบต่าง ๆ รวมทั้งส่งเสริมให้มีการเรียนรู้ตลอดชีวิต มีหน้าที่กำกับดูแลสนับสนุน ส่งเสริมการจัดการศึกษาให้มีคุณภาพและได้มาตรฐานสากล มุ่งพัฒนาผู้เรียนให้เป็นคนดี มีวินัย ภูมิใจในชาติสามารถเชี่ยวชาญได้ตามความถนัดของตนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติที่ผู้เรียนทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ตลอดเวลา (สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง, 2561)

การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ที่ปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งจัดให้แก่พระภิกษุและสามเณรมาตั้งแต่โบราณกาลและในปัจจุบัน คณะสงฆ์ยังได้มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมควบคู่ไปกับวิชาสามัญของกระทรวงศึกษาธิการด้วย ดังนั้น การส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมอย่างมีมาตรฐาน สอดคล้องกับโบราณราชประเพณี และมาตรฐานการศึกษาของชาติ รวมทั้งกำหนดให้มีมาตรฐานกลางการบริหารงานบุคคลสำหรับผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดจนการกำหนดให้รัฐอุดหนุนงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามความเหมาะสมและจำเป็น ทำให้พระภิกษุและสามเณรสามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญาและมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม โดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนรวมทั้งพุทธศาสนิกชน สามารถนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีโครงสร้างการดำเนินงานเช่นเดียวกับโรงเรียนทั่วไปโดยแบ่งเป็น 7 งาน ได้แก่ งานบริหารทั่วไป งานวิชาการ งานบุคลากร งานธุรการและการเงิน งานปกครอง งานสัมพันธ์ชุมชน และงานกิจกรรมโรงเรียน โรงเรียนต้องจัดการเรียนการสอนตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการโดยสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติจะให้การสนับสนุนเป็นเงินอุดหนุนตามกำลังงบประมาณและเป็นไปตามหลักเกณฑ์ที่คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษากำหนดไว้ โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาทั่วประเทศ มีทั้งหมด 14 กลุ่ม ซึ่งจังหวัดน่าน เป็นโรงเรียนสังกัดกลุ่มที่ 6 ประกอบด้วย จังหวัดเชียงราย ลำปาง พะเยา แพร่ และน่านโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน เป็นจังหวัดที่อยู่ติดชายแดน ปัจจุบันพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาศึกษา ส่วนมากเป็นชาวไทยภูเขา ชนเผ่าต่าง ๆ และเป็นถิ่นที่ทุรกันดาร ทำให้ประสบปัญหาเรื่องภาษาในการสื่อสาร ด้านผู้เรียนขาดความสามารถในการคิดวิเคราะห์ สังเคราะห์ ขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นตามหลักสูตร การจัดการเรียนการสอนจึงลำบากและไม่ประสบผลสำเร็จได้เท่าที่ควร

สภาพการณ์ของการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากการรายงานของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษาในสังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 1,525 กลุ่มตัวอย่าง ในด้านความคิดเห็นต่อประสิทธิภาพในการบริหารจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนั้น ได้พบข้อประเด็นที่จะต้องมีการดำเนินการปรับปรุงแก้้อย่างเร่งด่วน โดยสรุปได้ดังต่อไปนี้ คือ ระบบการบริหารจัดการศึกษายังปราศจากความเข้มแข็ง ผู้บริหารยังไม่เป็นนักจัดการศึกษา

มีอาชีพ อีกทั้งยังยึดติดกับระบบปัจเจกบุคคล เช่น เจ้าอาวาส ผู้จัดการโรงเรียน เป็นต้น ทำให้การดำเนินงานระบบยังไม่สมบูรณ์และทำให้เกิดปัญหาการพัฒนาในระยะยาว บุคลากรทางการศึกษายังขาดความชำนาญในวิชาที่สอน อีกทั้งการพัฒนาบุคลากรยังไม่ต่อเนื่อง และไม่ทั่วถึง ขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน และความมั่นคงในวิชาชีพยังมีน้อย ระบบการนิเทศติดตามผลของการดำเนินงานโรงเรียนที่มีมาตรฐานยังมีน้อยส่งผลต่อกลไกสำคัญในการผลักดันนโยบายสู่การปฏิบัติ ขาดระบบการประชาสัมพันธ์ การตลาดเชิงรุก (กองพุทธศาสนศึกษา, 2563)

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ถูกมองว่า เป็นการจัดการศึกษาแก่เด็กที่ขาดโอกาส เด็กที่มีคุณภาพต่ำ หรือเด็กที่มีปัญหาทางสังคม ซึ่งประเด็นนี้มีผลโดยตรงต่อภาพลักษณ์และความน่าเชื่อถือในคุณภาพของศาสนทายาทที่ผลิตขึ้นมา ที่มาของรายได้ยังมาจากการอุดหนุนของรัฐเป็นส่วนใหญ่ โรงเรียนขาดมาตรการที่ชัดเจนในการพัฒนาโรงเรียนให้มีความเข้มแข็งและพึ่งตนเองได้ ผลการประเมินคุณภาพการจัดการศึกษาในระบบการประกันคุณภาพ ยังมีโรงเรียนจำนวนไม่น้อย (ร้อยละ 59) ไม่ผ่านการรับรองมาตรฐานและยังไม่มีมาตรการเชิงรุกใด ๆ ในการจัดการ ขาดยุทธศาสตร์และแนวทางในการพัฒนาระบบการจัดการศึกษาทั้งในระยะสั้นระยะกลางและระยะยาว อีกทั้งการบูรณาการกับทุกภาคส่วนเพื่อการสร้างความเข้มแข็งทางการศึกษาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนายังไม่มีความชัดเจนมากนัก การดูแลคุณภาพชีวิตของผู้เรียนขณะเรียนยังขาดมาตรฐาน ที่เป็นบรรทัดฐานเดียวกัน อัตราส่วนของผู้เรียนที่จบมัธยมศึกษา-บาลีมีน้อย ซึ่งไม่สอดคล้องกับปรัชญาและอัตลักษณ์ของโรงเรียนที่เน้นการสร้างศาสนทายาทเพื่อสืบทอดพระพุทธศาสนา ระบบการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเป็นการดำเนินแบบตั้งรับ ยังไม่ได้มุ่งเน้นแบบเชิงรุกไปที่ชุมชนและสังคมมากนัก หลักสูตรการการสอนขาดความเป็นอัตลักษณ์และเอกลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาอิงกับการศึกษาทางโลกมากเกินไปทำให้เป็นภาระแก่ผู้เรียนในการพัฒนาตนเองที่สมบูรณ์ทั้งทางโลกและทางธรรม อัตราการลาสิกขาไปเรียนต่อโรงเรียนอื่นของผู้เรียนหรือการลาออกกลางคันระหว่างภาคเรียนมีสูงและขาดมาตรการในการส่งเสริม จูงใจ และสร้างทัศนคติใหม่แก่ผู้เรียนในการครองตนเป็นพระภิกษุสามเณรเพื่อการเป็นศาสนทายาทที่ดีไม่มีกลยุทธ์ที่ชัดเจนในการเสริมสร้างเอกภาพทางการบริหารจัดการศึกษาที่มีความเข้มแข็งเชิงคุณภาพเป็นที่ประจักษ์แก่สังคมชาวพุทธทั้งในประเทศและต่างประเทศ ระบบการบริหารจัดการบุคลากรตั้งแต่กระบวนการสรรหา การว่าจ้าง การบรรจุแต่งตั้ง การพิจารณาความดีความชอบ การเลื่อนขั้น เลื่อนตำแหน่ง ยังไม่ได้มาตรฐานการบริหารบุคคลมีกฎหมายระเบียบปฏิบัติหลายประการที่ไม่เอื้อต่อการพัฒนาระบบ

การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ระบบฐานข้อมูลและเทคโนโลยีสารสนเทศ ตลอดจนความพร้อมด้านอุปกรณ์ประกอบการเรียนการสอนยังไม่มีประสิทธิภาพ ผลงานทางวิชาการ งานวิจัยเพื่อการพัฒนากระบวนการศึกษายังมีน้อย ทำให้ขาดหลักฐานเชิงประจักษ์ ในการพัฒนาโรงเรียน เป็นต้น (สุรศักดิ์ เชื้อนขันต์, 2560)

ดั่งที่ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กองพุทธศาสนศึกษา ที่รับผิดชอบงาน ด้านการศึกษาพระปริยัติธรรม ได้สรุปสภาพปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรมว่า ขาดทิศทางการพัฒนาที่มีความชัดเจนในการสร้างเอกภาพทางการบริหารจัดการ ขาดการจัดการศึกษา ที่ดีและเหมาะสมต่อการสร้างศาสนทายาทเพื่อเผยแผ่พุทธศาสนา ขาดยุทธศาสตร์ การพัฒนาที่เด่นชัด ขาดการสร้างอัตลักษณ์ที่ชัดเจนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม

จากวิกฤติปัญหาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า การบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ทั้ง 4 ด้าน คือ การบริหารวิชาการ การบริหาร งบประมาณ การบริหารบุคลากร และการบริหารงานทั่วไป ไม่ได้รับผลสำเร็จเท่าที่ควร เพราะการวางแผนพัฒนาการเรียนการสอนไม่ต่อเนื่องและไม่ชัดเจน ส่วนใหญ่ยังขาดบุคลากร งบประมาณ เอกสารตำราเรียน อุปกรณ์ อาคารสถานที่และห้องสมุดหรือแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ ยังไม่เพียงพอต่อความต้องการของครูและนักเรียน สาเหตุดังกล่าวนี้ ส่งผลให้การบริหารและ การจัดการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่มีคุณภาพเท่าที่ควรจำเป็นต้อง ได้รับการสนับสนุน แนวทางในการแก้ไขพัฒนา ส่วนด้านการจัดการศึกษาโรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดน่านในปัจจุบัน พบว่า มีปัญหาทางด้านบุคลากร คือ มีการเข้า-ออกบ่อย ทำให้การทำงานไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร จากการดำเนินการจัด การศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีบทบาท 2 ประการ คือ ประการแรก การศึกษาของคณะสงฆ์ทำหน้าที่เป็นสถาบันฝึกอบรมศาสนทายาท คือ ให้การศึกษาแก่ พระภิกษุสามเณรที่จะทำหน้าที่เป็นผู้สืบต่ออายุของพระพุทธศาสนาต่อไป บทบาทประการ ที่สอง คือ เป็นทางฝ่ายให้โอกาสของผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาในระบบการศึกษาของรัฐให้มี โอกาสได้รับการศึกษา จากบทบาททั้งสองประการนี้ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จึงประสบปัญหาหลายประการ ประกอบไปด้วย ปัญหาด้านการบริหาร และการดำเนินการ โดยการบริหารจัดการนั้นเป็นอำนาจหน้าที่ของเจ้าอาวาสแต่ละวัด หรือแต่ละห้องถิ่นดำเนินการเอง ทำให้การศึกษาคณะสงฆ์หาจุดยืนและระบบที่แน่นอนไม่ได้ การบริหารและการดำเนินการแบบต่างคนต่างทำจึงหาประสิทธิภาพไม่ได้ แต่ละวัดก็จะจัดตาม ทุนและกำลังของตน ข้อสำคัญ คือ การเอาใจใส่ของเจ้าอาวาสด้วย ครูผู้สอนตามวัด ในส่วนภูมิภาค ส่วนมากก็เป็นเจ้าอาวาส ทำการสอนเองและหารูปแบบการสอนจะเป็นแบบ

ทองจำ โดยให้นักเรียนท่องเนื้อหาจากที่ครูบอก ทำให้สภาพการเรียน ส่วนใหญ่ผู้เรียนจะเกิดความเบื่อหน่าย ไม่สนใจเรียน รวมทั้งเจ้าอาวาสมีภาระในด้านอื่น ๆ ที่มากและต่อเนื่องอยู่แล้ว ทำให้ไม่มีเวลามากพอที่จะบริหารและดำเนินการจัดการศึกษาของพระภิกษุสามเณรให้มีประสิทธิภาพ

จากสภาพปัญหา ดังนั้น ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดน่าน ว่ามีการบริหารงานเป็นอย่างไร เพื่อนำผลการศึกษาวิจัยครั้งนี้เป็นข้อมูลในการวางแผนพัฒนาปรับปรุงทำให้การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ให้มีประสิทธิภาพสูงยิ่งขึ้น และเป็นแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ให้ตรงกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน ทั้งนี้เพื่อเป็นการนำองค์ความรู้ไปสู่ความสำเร็จและเป็นการจรรโลงพระพุทธศาสนาให้ดำรงมั่นคงต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน
2. เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน จำนวน 182 รูป/คน (กองพุทธศาสนศึกษา, 2564) โดยใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน (Krejcie and Morgan, 1970)

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 16 โรงเรียน จำนวน 124 รูป/คน ได้มาโดยการกำหนดสัดส่วน

ขอบเขตด้านเนื้อหา

1. ด้านการบริหารวิชาการ
2. ด้านการบริหารงบประมาณ
3. ด้านการบริหารบุคคล
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป

ขอบเขตด้านตัวแปร

ตัวแปรที่ศึกษา ได้แก่ 1) สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน 2) แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

นิยามศัพท์เฉพาะ

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง สถาบันการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นเพื่อให้การศึกษาแก่ พระภิกษุสามเณร ตามแนวหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการหรือ ตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน หมายถึง สถาบันการศึกษาที่จัดตั้งขึ้นที่วัด ในวัด หรือที่ธรณีสงฆ์ หรือที่ดินมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุและสามเณรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ในจังหวัดน่าน มีโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 16 โรงเรียน

ผู้บริหารสถานศึกษา หมายถึง ผู้ดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการสถานศึกษาและรองผู้อำนวยการของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ครูผู้สอน หมายถึง ผู้ทำหน้าที่สอนทั้งครูประจำและครูพิเศษทั้งพระและฆราวาสที่ปฏิบัติงานในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ด้านการบริหารวิชาการ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการโครงการหลักสูตร และสาระต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย คุณลักษณะที่พึงประสงค์และสอดคล้องในภาพรวมทั้งหมดมีประสิทธิภาพ ส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ สร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น อย่างมีคุณภาพ แลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยทางการศึกษากับองค์กรภายนอกเพื่อนำความรู้มาใช้ปรับปรุงแก้ไขงานวิชาการ นำหลักสูตรไปใช้แต่ละรายวิชาอย่างเป็นระบบเก็บรวบรวมหลักฐานการวัดผล ประเมินผลของครูเป็นระบบที่ตรวจสอบได้ การวัดผลและประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัย เกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพผู้เรียน เครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน

ด้านการบริหารงบประมาณ หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารจัดการ ให้มีความคล่องตัว จัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาตามกรอบทิศทางของโรงเรียนพระปริยัติธรรมและตามความต้องการของสถานศึกษา ยึดหลักการบริหารงบประมาณแบบมุ่งเน้น

ผลงานให้มีการจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาและการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ รวมทั้งรายได้จากการบริหารจัดการเพื่อประโยชน์ในการศึกษา ส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีขึ้นต่อผู้เรียน ปรับปรุงงบประมาณให้สอดคล้องในแต่ละแผนกและทุกสาระการเรียนรู้ จัดทำข้อมูลทรัพยากรเพื่อการศึกษาการจัดหาเงิน งบประมาณและระดมทุนเพื่อพัฒนาการศึกษาของสถานศึกษา รวมทั้งจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาและจัดสวัสดิการของสถานศึกษา วางแผนติดตามและตรวจสอบการเบิกจ่ายงบประมาณถูกต้องตามวัตถุประสงค์ และคุ้มทุนกับผลผลิตที่ตรวจสอบได้

ด้านการบริหารงานบุคคล หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการบริหารบุคคลในสถานศึกษา ให้สามารถปฏิบัติงานเพื่อตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลให้เกิดความคล่องตัวมีอิสระภายใต้กฎระเบียบหลักธรรมาภิบาลของผู้บริหารและบุคลากรทางการศึกษา ได้รับการพัฒนา มีความรู้ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคง และก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะมีผลต่อการพัฒนาการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ ให้โอกาสและสนับสนุนบุคคลที่มีความรู้ความสามารถบรรจุแต่งตั้งให้เหมาะสมกับงาน ติดตามและประเมินผลศักยภาพของในการปฏิบัติหน้าที่การทำงานของบุคลากร

ด้านการบริหารงานทั่วไป หมายถึง การดำเนินงานเกี่ยวกับการจัดระบบการบริหารองค์การให้บรรลุตาม มาตรฐานคุณธรรมและเป้าหมายที่กำหนดไว้ มีการจัดระบบฐานข้อมูลของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของโรงเรียนปริยัติธรรม ระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาเพื่อให้บริการทางการศึกษาค้นคว้าด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาได้ทันสมัยไม่ล้าหลัง มีการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณธรรม ตามหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใสสามารถตรวจสอบได้ และมีการรวบรวมข้อมูลของ

แนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม หมายถึง ข้อเสนอแนะหรือข้อคิดเห็นของผู้ที่เกี่ยวข้องกับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน เกี่ยวกับการบริหารวิชาการ การบริหารงบประมาณ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานทั่วไป

ประโยชน์ที่จะได้รับการวิจัย

1. ครูผู้สอนได้ข้อมูลเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการจัดการเรียนการสอนให้แก่ นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น
2. ผู้บริหารได้แนวทางข้อเสนอแนะในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ให้ตรงกับสภาพที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน
3. สถานศึกษาสามารถบริหารได้คล่องตัวมากขึ้นและสอดคล้องกับนโยบายสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติรวมถึงสอดคล้องกับนโยบายกระทรวงศึกษาธิการประกอบกัน

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้แบ่งหัวข้อการศึกษาวิจัยออกเป็นประเด็นต่าง ๆ ที่สำคัญ และเกี่ยวกับสภาพและการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยมีหัวข้อที่ได้ศึกษาจากเอกสารและงานวิจัย ดังนี้

1. ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ
 - 1.1 ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ 5 ชั้น ของ มาสโลว์ (Abraham Harold Maslow)
 - 1.2 ทฤษฎีสองปัจจัยของเฮิร์ชเบิร์ก (Two Factor Theory)
 - 1.3 ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ แมคเกรเกอร์ Douglas Mc Gregor
 - 1.4 ทฤษฎีการจัดการสมัยใหม่ Henry Fayol
2. แนวคิดการจัดการศึกษา
 - 2.1 ความหมายของการจัดการศึกษา
 - 2.2 ประเภทของการจัดการศึกษา
 - 2.3 การจัดการศึกษาของสงฆ์
3. แนวคิดเกี่ยวกับบริหารสถานศึกษา
 - 3.1 การบริหารงานวิชาการ
 - 3.2 การบริหารงานงบประมาณ
 - 3.3 การบริหารงานบุคคล
 - 3.4 การบริหารงานทั่วไป
4. แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 4.1 ความหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 4.2 ประวัติความเป็นมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 4.3 การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
 - 4.4 ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน
5. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
6. กรอบแนวคิดในการวิจัย

ทฤษฎีเกี่ยวกับการบริหารจัดการ

การบริหารจัดการ (Management Concept) ตลอดจนทฤษฎีองค์กร (Organization Theory) นั้น เป็นการนำเสนอกรอบความคิดในการบริหารจัดการการทำงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น ตลอดจนได้ผลผลิตที่มีประสิทธิผลไปพร้อมกันด้วย ไม่ว่าจะองค์กรเล็กหรือองค์กรใหญ่ต่างก็ต้องการการจัดการที่ดี ในการบริหารสถานศึกษา ผู้บริหารควรมีหลักและกระบวนการบริหารเพื่อให้องค์กรสามารถก้าวหน้าได้ดีและมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุด

ทฤษฎีลำดับขั้นความต้องการ 5 ขั้น ของ มาสโลว์ (Abraham Harold Maslow)

ประกฤษร์ วัฒนา (2560) ได้กล่าวว่า มาสโลว์เป็นผู้วางรากฐานจิตวิทยามนุษยนิยม เขาได้พัฒนาทฤษฎีแรงจูงใจ ซึ่งมีอิทธิพลต่อระบบการศึกษาของอเมริกันเป็นอันมาก ทฤษฎีของเขามีพื้นฐานอยู่บนความคิดที่ว่า การตอบสนองแรงขับเป็นหลักการเพียงอันเดียวที่มีความสำคัญที่สุด ซึ่งอยู่เบื้องหลังพฤติกรรมของมนุษย์ เขามีความเชื่อว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่ที่สูงขึ้น แรงจูงใจของคนเรามาจากความต้องการ พฤติกรรมของคนเรามุ่งไปสู่การตอบสนองความพอใจ Maslow's Hierarchy of Needs Theory แบ่งลำดับความต้องการของมนุษย์ไว้ดังนี้

ขั้นที่ 1 ความต้องการทางด้านร่างกาย (Physiological Needs) เป็นความต้องการพื้นฐานของมนุษย์ (Basic Needs) ซึ่งมีพลังมากที่สุดเพราะเป็นความต้องการที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ได้แก่ปัจจัย 4 อาหาร เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัย ยารักษาโรค ถือว่ามีความจำเป็น หากมนุษย์ไม่ได้รับความต้องการอย่างเพียงพอก็จะส่งผลต่อคุณภาพทางร่างกาย ตลอดจนประสิทธิภาพการทำงานให้ประสบความสำเร็จ

ขั้นที่ 2 ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety and Security Needs) เมื่อมนุษย์สามารถตอบสนองความต้องการทางด้านร่างกายแล้วมนุษย์ก็จะเพิ่มความต้องการในระดับที่สูงขึ้น คือต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งด้านร่างกายและจิตใจ ไม่ว่าจะเป็นความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยด้านหน้าที่การงานเพื่อนำไปสู่ความมั่นคงของฐานะการเงิน การมีรายได้ที่มั่นคง มีเจ้านาย หัวหน้างานและเพื่อนร่วมงานที่ดี ล้วนจัดอยู่ในความต้องการนี้ ที่ทำให้เกิดความสำเร็จทั้งในเรื่องส่วนตัวและการงานอย่างแน่นอน หากเขาได้รับความรู้สึกว่ามีคนดูแลและปลอดภัย

ขั้นที่ 3 ความต้องการความรักและความเป็นเจ้าของ (Belonging and love needs) ความต้องการนี้จะเกิดขึ้นเมื่อความต้องการทางด้านร่างกายและความต้องการความปลอดภัยได้รับการตอบสนองแล้ว มนุษย์ย่อมต้องการได้รับความรักและความเป็นเจ้าของโดยการสร้างความสัมพันธ์กับผู้อื่น เช่น ต้องการได้รับการยอมรับได้รับความชื่นชมจากผู้อื่น เป็นต้น

ซึ่งมนุษย์เป็นสัตว์สังคม กล่าวคือ มนุษย์ชอบการคบหาสมาคมกับผู้อื่น ไม่ชอบอยู่ลำพัง ต้องการความรัก มิตรภาพ ความใกล้ชิดผูกพัน การมีโอกาสเข้าสมาคมสังสรรค์กับผู้อื่นได้รับการยอมรับจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งหรือหลายกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ความต้องการได้รับการยกย่องนับถือ (Esteem Needs) เมื่อความต้องการทางสังคมได้รับการตอบสนองแล้วคนเราจะต้องการสร้างสถานภาพของตัวเองให้สูงเด่น มีความภูมิใจและสร้างการนับถือตนเอง ชื่นชมในความสำเร็จของงานที่ทำ ความรู้สึกมั่นใจในตัวเอง ความต้องการเหล่านี้ ได้แก่ ยศ ตำแหน่ง ระดับเงินเดือนที่สูง งานที่ทำทนาย ได้รับการยกย่องจากผู้อื่นมีส่วนร่วมในการตัดสินใจในงาน โอกาสแห่งความก้าวหน้าในงานอาชีพ เป็นต้น

ขั้นที่ 5 ความต้องการความสำเร็จในชีวิต (Selfactualization Needs) เป็นความต้องการระดับสูงสุด คือ ต้องการความสำเร็จในสิ่งที่ปรารถนาสูงสุดของตัวเอง ต้องการจะเติมเต็มศักยภาพของตนเอง ความเจริญก้าวหน้า การพัฒนาทักษะความสามารถให้ถึงขีดสุดยอด ความเป็นอิสระในการตัดสินใจและการคิดสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ การก้าวสู่ตำแหน่งที่สูงขึ้น ในอาชีพและการทำงาน เป็นต้น มาสโลว์แบ่งความต้องการเหล่านี้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (Deficiency Needs) เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ ความต้องการทางกายและความต้องการความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเอง (Growth Needs) ได้แก่ ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมเต็มสมบูรณ์ให้ชีวิตจัดเป็นความต้องการระดับสูงและอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูง จะได้รับการสนองตอบ จากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง

เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ (2561, สื่อออนไลน์) ความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ ล้วนแล้วแต่เป็นพื้นฐานและจำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษย์ทุกคน ความต้องการจึงเป็นสิ่งที่ถูกสร้างขึ้นใช้เป็นแรงผลักดันให้เกิดให้เกิดการกระทำเพื่อตอบสนองความต้องการ ซึ่งที่พักอาศัยเป็นปัจจัยพื้นฐานของมนุษย์ที่ใช้สำหรับการกินอยู่หลับนอนเป็นที่สำหรับคุ้มครองปกป้องร่างกายมนุษย์ให้รอดพ้นจากอันตราย เพื่อให้การดำรงชีวิตอยู่ได้ตามปกติสุข อาจกล่าวได้ว่า การนำทฤษฎีของมาสโลว์มาใช้ในหน่วยงานที่เป็นสิ่งที่ทำได้ไม่ยาก หากต้องอาศัยความเอาใจต่อบุคลากรในหน่วยงานเป็นหลัก เมื่อรู้จักคนและหน่วยงานของตนเองดีแล้ว ย่อมสามารถเลือกพัฒนาต่อยอดในสิ่งที่ดีและปรับปรุงข้อด้อยให้ดีขึ้นได้

พระชนภัทร์ วิโรหุศ (2562) มาสโลว์ มีหลักการที่สำคัญเกี่ยวกับแรงจูงใจ โดยเน้นในเรื่องลำดับขั้นความต้องการ เขามีความเชื่อว่า มนุษย์มีแนวโน้มที่จะมีความต้องการอันใหม่

ที่สูงขึ้นเมื่อความต้องการพื้นฐานได้รับการตอบสนอง เช่น ความมั่นคงความปลอดภัย กินอิ่ม นอนหลับ ความต้องการอื่นจะเข้ามาทดแทน เป็นพลังซึ่งจูงใจให้ทำพฤติกรรม เช่น อาจเป็นความสำเร็จในชีวิต เป็นต้น แรงจูงใจของคนเรามาจากความต้องการพฤติกรรมของคนเรามุ่งไปสู่การตอบสนองความพอใจ มาสโลว์ แบ่งความต้องการพื้นฐานของมนุษย์เป็น 5 ระดับด้วยกัน ได้แก่

1. ความต้องการทางสรีระ (Physiological Needs) หมายถึง ความต้องการพื้นฐานของร่างกาย ซึ่งจำเป็นในการดำรงชีวิต ได้แก่ ความต้องการอาหาร น้ำ อากาศ เสื้อผ้า ฯลฯ ความต้องการนี้เริ่มตั้งแต่วัยทารกกระทั่งถึงวัยชรา มนุษย์ทุกคนมีความต้องการทางสรีระอยู่เสมอ จะขาดไม่ได้ ถ้าอยู่ในสภาพที่ขาดร่างกายจะกระตุ้นให้บุคคลทำกิจกรรมขวนขวายเพื่อตอบสนองความต้องการเหล่านี้ ถ้าต้องการในขั้นแรกนี้ไม่ได้รับการบำบัด ความต้องการขั้นต่อไปก็จะไม่เกิดขึ้น

2. ความต้องการความมั่นคงปลอดภัย (Safety Needs) หมายถึง ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยทั้งทางด้านร่างกายและจิตใจ เพราะบุคคลไม่ต้องการเผชิญกับความไม่แน่นอนในการดำรงชีวิต เช่น การสูญเสียตำแหน่ง การขาดแคลนทรัพย์สิน การถูกขู่เข็ญบังคับจากผู้อื่น มนุษย์จึงเกิดความต้องการความมั่นคงปลอดภัย และหลักประกันชีวิต เช่น มีอาชีพที่มั่นคง มีการออมทรัพย์หรือสะสมทรัพย์ มีการประกันชีวิต ฯลฯ

3. ความต้องการความรักและเป็นส่วนหนึ่งของคณะ (Love and Belonging Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะเป็นที่รักของผู้อื่น และต้องการมีสัมพันธ์ที่ดีกับบุคคลอื่น และเป็นส่วนหนึ่งของหมู่คณะ เพราะมนุษย์ทุกคนย่อมต้องการเพื่อนไม่ต้องการรู้สึกเหงาและอยู่คนเดียว ดังนั้น จึงต้องการมีสัมพันธ์กับบุคคลอื่นเป็นสมาชิกกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น กลุ่มครอบครัว กลุ่มที่ทำงาน กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มสังฆนาการ เป็นต้น ความรู้สึกผูกพันจะเกิดขึ้นเมื่ออยู่ในกลุ่มและสมาชิกของกลุ่มย่อมเกิดความรัก ความเอาใจใส่ และยอมรับซึ่งกันและกัน

4. ความต้องการที่จะรู้สึกว่าตนเองมีค่า (Esteem Needs) หมายถึง ความต้องการปรารถนาที่จะมองตนเองว่ามีคุณค่าสูง เป็นที่น่าเคารพยกย่องจากทั้งตนเองและผู้อื่น ต้องการที่จะให้ผู้อื่นเห็นว่า ตนมีความสามารถ มีคุณค่า มีเกียรติ มีตำแหน่งฐานะบุคคลที่มีความต้องการประเภทนี้จะเป็นผู้ที่มีความมั่นใจในตนเอง และรู้สึกว่า ตนเองมีคุณค่า มีประโยชน์ หากความรู้สึกหรือความต้องการดังกล่าวถูกทำลายและไม่ได้รับการตอบสนองก็จะรู้สึกมีปมด้อยสิ้นหวัง มองโลกในแง่ร้าย ต้องการสิ่งชดเชย ถ้าเกิดความรู้สึกรุนแรงจะทำให้บุคคลนั้นเกิดความท้อถอยในชีวิตเป็นโรคประสาท โรคจิต และอาจฆ่าตัวตายได้

5. ความต้องการที่จะรู้จักตนเองตามสภาพที่แท้จริง และพัฒนาศักยภาพของตน (Self-Actualization Needs) หมายถึง ความต้องการที่จะรู้จักและเข้าใจตนเองตามสภาพที่แท้จริงเพื่อพัฒนาชีวิตของตนเองให้สมบูรณ์ (Self-fulfillment) รู้จักค่านิยมความสามารถและมีความจริงใจต่อตนเองปรารถนาที่จะเป็นคนที่ดีที่สุดในชีวิตของตนเอง มีสติในการปรับตัวเปิดโอกาสให้ตนเองเผชิญกับความจริงของชีวิตและเผชิญกับสิ่งแวดล้อมใหม่ ๆ โดยคิดว่าเป็นสิ่งที่ท้าทายและน่าตื่นเต้น กระบวนการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพของตนเองเป็นกระบวนการที่ไม่มีจุดจบตลอดเวลา ที่มีชีวิตอยู่มนุษย์ทุกคนต้องการที่จะพัฒนาตนเองเต็มที่ตามศักยภาพ

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า มาสโลว์ แบ่งความต้องการเหล่านี้ออกเป็น 2 กลุ่ม คือ ความต้องการที่เกิดจากความขาดแคลน (Deficiency Needs) เป็นความต้องการระดับต่ำ ได้แก่ ความต้องการทางกายและความต้องการความปลอดภัย อีกกลุ่มหนึ่งเป็นความต้องการก้าวหน้าและพัฒนาตนเอง (Growth Needs) ได้แก่ความต้องการทางสังคม เกียรติยศชื่อเสียง และความต้องการเติมเต็มความสมบูรณ์ให้ชีวิตจัดเป็นความต้องการระดับสูง และอธิบายว่า ความต้องการระดับต่ำจะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายนอกตัวบุคคล ส่วนความต้องการระดับสูง จะได้รับการสนองตอบจากปัจจัยภายในตัวบุคคลเอง ความต้องการต่าง ๆ ของมนุษย์ล้วนแต่เป็นปัจจัยพื้นฐานและจำเป็นต่อการดำรงชีพของมนุษย์ทุกคน มีแนวโน้มความต้องการอันใหม่สูงขึ้นตามลำดับ

ทฤษฎีสองปัจจัยของ เฮิร์ชเบิร์ก (Two Factor Theory)

อนุกุล คิริจันทร์ (2562) ทฤษฎีสองปัจจัย (Two Factor Theory) ของเฮิร์ชเบิร์ก เป็นทฤษฎีเกี่ยวกับแรงจูงใจที่ได้รับความสนใจและเป็นที่ยอมรับอย่างแพร่หลาย รู้จักกันในนามของ ทฤษฎีการจูงใจ-ค้ำจุน (The Motivation Hygiene Theory) เฮิร์ชเบิร์กและคณะ (Herzberg, Mausner and Snyderman, 1959, pp. 45-49) ได้สร้างทฤษฎีขึ้นจากการศึกษาถึงสาเหตุของความพอใจในงานและความไม่พอใจในงานของพนักงานบัญชีในโรงงานที่เมืองพิตเบิร์ก และวิศวกร จำนวน 200 คนโดยวิธีการสัมภาษณ์ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติงาน พบว่า ความต้องการทางด้านงานบุคคล สามารถจำแนกได้เป็น 2 กลุ่มใหญ่ ๆ ดังนี้

กลุ่มแรก เฮิร์ชเบิร์ก เรียกว่า ปัจจัยจูงใจ (Motivator Factors) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับแรงจูงใจภายในที่เกิดขึ้นจากงานที่ทำ เช่น ความสำเร็จของงาน การยอมรับนับถือ ฯลฯ ปัจจัยจูงใจเหล่านี้ทำให้บุคคลเกิดความชื่นชม ยินดีในผลงานและความสามารถของตนเอง ถ้าตอบสนองปัจจัยเหล่านี้ของผู้ปฏิบัติแล้ว จะทำให้ผู้ปฏิบัติงานเกิดแรงจูงใจตั้งใจทำงาน จนสุดความสามารถ และช่วยเพิ่มประสิทธิภาพของงานได้ ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

1. ความสำเร็จของงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลสามารถทำงานได้เสร็จสิ้น และประสบผลสำเร็จอย่างดี

2. การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือจากผู้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน กลุ่มเพื่อน และบุคคลอื่นทั่วไป ซึ่งการยอมรับนับถือนี้บางครั้งอาจแสดงออกในรูปของการยกย่องชมเชย

3. ลักษณะงาน (Work Itself) หมายถึง ความรู้สึกที่ดีและไม่ดีต่อลักษณะงานว่างานนั้น เป็นงานที่จำเจ น่าเบื่อหน่าย ท้าทายความสามารถ ก่อให้เกิดความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ หรือเป็นงานที่ยากหรือง่าย

4. ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง ความพึงพอใจที่เกิดขึ้นจากการได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานใหม่ ๆ และมีอำนาจในการรับผิดชอบอย่างเต็มที่

5. ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงาน (Advancement) หมายถึง การเปลี่ยนแปลงในสถานะหรือตำแหน่งของบุคคลในองค์กร แต่ในกรณีที่บุคคลย้ายตำแหน่งจากแผนกหนึ่งไปยังอีกแผนกหนึ่งขององค์กร โดยไม่มีการเปลี่ยนแปลงสถานะ ถือเป็นเพียงการเพิ่มโอกาสให้ ความรับผิดชอบมากขึ้น เรียกได้ว่า เป็นการเพิ่มความรับผิดชอบ แต่ไม่ใช่ความก้าวหน้าในตำแหน่งการงานอย่างแท้จริง

กลุ่มที่สอง เฮอริชเบิร์ก เรียกว่า ปัจจัยค่าจุน (Hygiene Factor) มีความสัมพันธ์โดยตรงกับสิ่งแวดล้อมภายนอกของงาน ซึ่งเป็นปัจจัยที่ลดความไม่พอใจในงาน อันจะทำให้คนทำงานได้เป็นปกติในองค์การเป็นเวลานาน ปัจจัยเหล่านี้ไม่ถือว่าเป็นสิ่งจูงใจในคนทำงานมากขึ้น แต่มีส่วนช่วยให้คนทำงานสุขสบายมากขึ้น ป้องกันไม่ให้เกิดผลออกจากงาน ถ้าปัจจัยนี้ไม่มีในงานหรือจัดไว้ไม่ดี จะทำให้ขวัญของคนทำงานไม่ดี ปัจจัยเหล่านี้ ได้แก่

1. เงินเดือน หมายถึง ความพึงพอใจหรือไม่พึงพอใจในเงินเดือนที่เพิ่มขึ้น

2. โอกาสที่จะได้รับความก้าวหน้าในอนาคต หมายถึง การได้รับแต่งตั้งโยกย้ายตำแหน่ง การที่บุคคลมีโอกาสพัฒนาทักษะ และได้รับสิ่งใหม่ ๆ เพื่อเพิ่มพูนทักษะที่จะเอื้อต่อวิชาชีพของเขา

3. ความสัมพันธ์กับผู้บังคับบัญชา หมายถึง การพบปะ สนทนา ความเป็นมิตร การเรียนรู้ งานจากผู้บังคับบัญชา การช่วยเหลือเกื้อกูลจากผู้บังคับบัญชา ความซื่อสัตย์ ความเต็มใจรับฟัง ข้อเสนอแนะจากลูกน้อง ความเชื่อถือไว้วางใจลูกน้องของผู้บังคับบัญชา

4. ความสัมพันธ์กับเพื่อนร่วมงาน หมายถึง การพบปะ สนทนา ความเป็นมิตร การเรียนรู้งานในกลุ่ม และความรู้สึก

5. ความสัมพันธ์กับผู้ใต้บังคับบัญชา หมายถึง การพบปะสนทนา และการปฏิสัมพันธ์ในการทำงานที่แสดงถึงความสัมพันธ์อันดีต่อกัน

6. สถานะของอาชีพ หมายถึง องค์ประกอบของสถานะอาชีพที่ทำให้บุคคลรู้สึกต่องาน เช่น การมีรถประจำตำแหน่ง การมีอภิสิทธิ์ต่าง ๆ

7. นโยบายและการบริหารงาน หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์กร การให้อำนาจแก่บุคคลในการให้เขาดำเนินงานให้สำเร็จรวมทั้งการติดต่อสื่อสารในองค์กร เช่น การที่บุคคลจะต้องรับทราบว่าเขาจะต้องทำงานให้ใครนั่นคือ นโยบายขององค์กรที่จะต้องแน่ชัด เพื่อให้บุคคลดำเนินงานได้ถูกต้อง

8. สภาพการทำงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมทางกายภาพที่จะอำนวยความสะดวกในการปฏิบัติงาน เช่น แสง เสียง อากาศ เครื่องมืออุปกรณ์ และอื่น ๆ รวมทั้งปริมาณงานที่รับผิดชอบ

9. ความเป็นอยู่ส่วนตัว หมายถึง สถานการณ์หรือลักษณะบางประการของงานที่ส่งผลต่อชีวิตความเป็นอยู่ส่วนตัว ทำให้บุคคลมีความรู้สึกอย่างไรอย่างหนึ่งต่องานของเขา เช่น ถ้าองค์กร ต้องการให้บุคคลที่ย้ายที่ทำงานใหม่ อาจจะไกลและทำให้ครอบครัวต้องลำบาก เป็นต้น

10. ความมั่นคงในงาน หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในงาน ความมั่นคงขององค์กร

11. การปกครองบังคับบัญชา หมายถึง ความรู้ความสามารถของผู้บังคับบัญชาในการดำเนินงาน ความยุติธรรมในการบริหารงาน ตลอดจนความเต็มใจหรือไม่เต็มใจของผู้บังคับบัญชาในการให้คำแนะนำ หรือมอบหมายงานรับผิดชอบต่าง ๆ ให้แก่ลูกน้อง

Herzberg (1957) ทฤษฎีการจูงใจในการทำงานของเฮริชเบิร์ก ซึ่งทำให้เข้าใจว่าแรงจูงใจเป็นสิ่งที่ เกิดขึ้นมาจากแต่ละคนและมีได้ขึ้นอยู่กับผู้บริหารโดยตรงและปัจจัยที่จะใช้บำรุงจิตใจนั้น สามารถช่วยขจัดความไม่พอใจต่าง ๆ ได้แต่ไม่สามารถใช้สร้างสรรค์ความพอใจได้ดังนั้นการ จะสร้างให้เกิดแรงจูงใจที่ดีจึงต้องมีการจัดและกำหนดปัจจัยทั้งที่ใช้บำรุงจิตใจและที่จูงใจให้มี ทั้งสองอย่างควบคู่กันแยกได้ดังนี้

1. ปัจจัยที่ใช้จูงใจ (Motivators) เป็นปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ที่ดีและมีผลต่อความพอใจเกี่ยวกับงานที่ทำคือความสำเร็จความรับผิดชอบความก้าวหน้าและคุณลักษณะของงานนั้น ๆ ปัจจัยดังกล่าวทำให้บุคคลมีความรู้สึกนึกคิดในด้านดีซึ่งจัดเป็นความต้องการในขั้นที่ 4 และขั้นที่ 5 ของทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ คือ ความต้องการการ ยกย่องนับถือและต้องการความสำเร็จ

2. ปัจจัยที่เกี่ยวกับการบำรุงรักษาจิตใจ (Hygiene or Maintenance Factors) เป็นปัจจัยที่ป้องกันไม่ให้เกิดความรู้สึกไม่พอใจในงานที่ทำปัจจัยเหล่านี้ไม่สามารถสร้างแรงจูงใจได้ซึ่งมีแนวโน้มเป็นผลที่ไม่ดีที่มักจะเกิดขึ้นภายใต้เหตุการณ์ของงานที่ทำอยู่คือ ฐานความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลกับหัวหน้างานกับเพื่อร่วมงานและกับลูกน้องเทคนิคในการบังคับบัญชา นโยบายของหน่วยงาน ความมั่นคงในงาน สภาพการทำงาน เงินเดือนและเรื่อง ส่วนตัวที่ถูกกระทบโดยสภาพของงานที่สอดคล้องกับทฤษฎีความต้องการของมาสโลว์ ซึ่งเฮริชเบอร์กได้แก้ไขปัญหาเรื่องการจูงใจโดยพัฒนาและเพิ่มเนื้อหาของงานเพื่อให้รางวัลสูงขึ้นการปรับปรุงงานและการออกแบบงานใหม่จะทำงานต่าง ๆ มีความหมายมากขึ้นทำ ทายความสำเร็จมากขึ้นมีการยอมรับมากขึ้นมีความรับผิดชอบสูงขึ้นก้าวหน้ามากขึ้นและ ส่งเสริมความก้าวหน้าแต่ละคนได้ซึ่งมีผลต่อการจูงใจมากในขณะที่ปัจจัยที่มีผลทำให้ขวัญ และกำลังใจตกต่ำนั้นผู้บริหารก็จะเพิ่มความระมัดระวังป้องกันมิให้เกิดการมองข้ามไม่สนใจ จนกลายเป็นปัญหากระทบขวัญกำลังใจการทำงาน

ทฤษฎีการจูงใจของเฮริชเบอร์ก เป็นความต้องการทางด้านการจูงใจ ประกอบด้วยปัจจัยที่เกี่ยวกับงานโดยตรงกับปัจจัยที่เกี่ยวข้องด้านการบำรุงรักษา ซึ่งมีความสำคัญพอสรุปได้ดังนี้

1. งานที่มีความท้าทายที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับความสำเร็จของงานเกิดความรับผิดชอบมีความรู้สึกก้าวหน้าได้รับการยกย่องและเกิดความเพลิดเพลินในงานเหล่านี้ถือเป็นสิ่งจูงใจพนักงานให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ
2. กฎในการทำงานแสงสว่างเวลาหยุดพักสิทธิ์ของความอาวุโสค่าจ้างผลประโยชน์พิเศษและอื่น ๆ ไม่เหมาะสมอาจเป็นสิ่งที่ทำให้พนักงานเกิดความไม่พอใจในการทำงานได้
3. พนักงานจะเกิดความไม่พอใจเมื่อโอกาสที่เขาจะได้รับความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จของงานถูกขจัดออกไปทำให้มีความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้นและหาข้อผิดพลาดจากสภาพแวดล้อม
4. เมื่อปัจจัยด้านการจูงใจเช่นความก้าวหน้าความสำเร็จความรับผิดชอบและการยกย่องไม่ได้รับการตอบสนองผู้ปฏิบัติงานจะแสวงหาการตอบสนองความพอใจจากปัจจัย ด้านการบำรุงรักษา
5. ความต้องการด้านการบำรุงรักษาจะลดลงหากความต้องการด้านการจูงใจได้รับการตอบสนองความพอใจแล้ว

การนำทฤษฎีเฮริชเบอร์ก มาใช้เพื่อให้เกิดการจูงใจในการทำงานอยู่ในระดับสูงจะต้องดำเนินการดังนี้

1. ให้พนักงานแต่ละคนมีความพอใจขณะทำงานโดยพนักงานจะได้รับปัจจัยความต้องการขั้นพื้นฐานอย่างพอเพียงโดยพิจารณาค่าจ้างในอัตราที่เหมาะสม

2. จะต้องป้องกันไม่ให้พนักงานเกิดความรู้สึกไม่พอใจในการทำงานมีการจัดระบบการสื่อสารติดต่อกันทั้ง 2 ทาง คือ จากผู้บริหารถึงพนักงานและจากพนักงานกลับมาถึงผู้บริหาร

3. จัดให้พนักงานมีขวัญและกำลังใจสูงในการทำงานด้วยการจ่ายค่าจ้างในอัตราสูงมีหลักประกันในอาชีพมีอาชีพการทำงานที่ดี

4. จัดให้พนักงานมีโอกาสเจริญก้าวหน้าในอาชีพซึ่งจะต้องมีทั้งโอกาสตำแหน่งหน้าที่และมีจำนวนเพียงพอสำหรับความก้าวหน้าของพนักงานที่มีผลงานดีความประพฤติดีเป็นหน้าที่และความรับผิดชอบของผู้บริหารที่จะมีการวางแผนจัดกรอบอัตราค่าจ้างของบริษัทไว้เป็นแผนระยะสั้น 1-3 ปี และแผนระยะยาว 5 ปี

ทฤษฎีการจูงใจในการทำงานของเฮริชเบอร์ค ดังนี้

1. งานที่มีความท้าทายที่ก่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีเกี่ยวกับความสำเร็จของงานเกิดความรับผิดชอบ มีความรู้สึกก้าวหน้า ได้รับการยกย่อง และเกิดความเพลิดเพลินในงานเหล่านี้ถือเป็นสิ่งจูงใจพนักงานให้ทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ

2. กฎในการทำงานแสงสว่างหยุดพักสิทธิของความอาวุโส ค่าจ้างผลประโยชน์พิเศษและอื่น ๆ ไม่เหมาะสมอาจเป็นสิ่งที่ทำให้พนักงานเกิดความรู้สึกไม่พอใจในการทำงานได้

3. พนักงานจะเกิดความรู้สึกไม่พอใจเมื่อโอกาสที่เขาจะได้รับความรู้สึกเกี่ยวกับความสำเร็จของงานถูกขจัดออกไปทำให้มีความรู้สึกที่ไม่ดีเกิดขึ้นและหาข้อผิดพลาดจากสภาพแวดล้อม

4. เมื่อปัจจัยด้านการจูงใจเช่นความก้าวหน้าความสำเร็จความรับผิดชอบและการยกย่องไม่ได้รับการตอบสนองของผู้ปฏิบัติงานจะแสวงหาการตอบสนองของความพอใจจากปัจจัยด้านการบำรุงรักษา

5. ความต้องการด้านการบำรุงรักษาจะลดลงหากความต้องการ ด้านการจูงใจได้รับการตอบสนองของความพอใจแล้ว

พระธรรมาจารย์ วิโรตฺต (2562) ปัจจัยหรือองค์ประกอบ 2 ประการที่มีความสัมพันธ์กับความพึงพอใจ และไม่พึงพอใจในการปฏิบัติงาน คือ องค์ประกอบสุขอนามัย (Hygiene Factors) หรือองค์ประกอบแรงจูงใจ (Motivation Factors) และองค์ประกอบค้ำจุน (Maintenance Factors)

1. องค์ประกอบจูงใจ (Motivation Factors) เป็นองค์ประกอบที่เกี่ยวข้องกับงานที่ปฏิบัติโดยตรง และเป็นสิ่งจูงใจให้บุคลากรเกิดความพึงพอใจในการทำงานประกอบด้วย

1.1 ความสำเร็จในการทำงาน (Achievement) หมายถึง การที่บุคคลนั้น สามารถทำงานได้เสร็จสิ้นประสบผลสำเร็จอย่างดี สามารถแก้ปัญหาต่าง ๆ เกี่ยวกับงาน และรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้น

1.2 การได้รับการยอมรับนับถือ (Recognition) หมายถึง การได้รับการยอมรับนับถือจากบุคคลในหน่วยงาน หรือบุคคลอื่น ๆ ที่มาขอคำปรึกษาซึ่งอาจแสดงออกในรูปการยกย่องชมเชย การให้กำลังใจ การแสดงความยินดี การแสดงออกที่ทำให้เห็นถึงการยอมรับในความสามารถ

1.3 ลักษณะของงาน (Work Itself) หมายถึง ลักษณะงานที่น่าสนใจต้องอาศัยความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ทำทนายให้ลงมือทำ หรือเป็นงานที่มีลักษณะทำตั้งแต่ต้นจนจบโดยลำพัง

1.4 ความรับผิดชอบ (Responsibility) หมายถึง การได้รับมอบหมายให้ดูแลงานใหม่ ๆ และมีอำนาจอย่างเต็มที่ ไม่มีการตรวจหรือควบคุมอย่างใกล้ชิด

1.5 ความก้าวหน้า (Advancement) หมายถึง การได้รับเลื่อนขั้นการเลื่อนตำแหน่งให้สูงขึ้น มีโอกาสได้ศึกษาต่อเพื่อหาความรู้เพิ่มเติม ได้รับการฝึกอบรมดูงาน

2. องค์ประกอบค้ำจุน (Maintenance Factors) หรือองค์ประกอบสุขอนามัย (Hygiene Factors) เป็นองค์ประกอบที่ช่วยป้องกันการปฏิบัติงานของบุคลากรที่จะเกิดความไม่ชอบงาน หรือหย่อนประสิทธิภาพลง ประกอบด้วย

2.1 เงินเดือน (Salary) หมายถึง สิ่งตอบแทนในการปฏิบัติงานในรูปแบบเงิน รวมถึงการเลื่อนขั้นเงินเดือนในหน่วยงานนั้น เป็นที่พอใจของบุคคลที่ทำงาน

2.2 ความก้าวหน้าในอนาคต (Possibility of Growth) หมายถึง ความน่าจะเป็นในการก้าวหน้าในอนาคต

2.3 บุคคลจะได้รับความก้าวหน้าในทักษะวิชาชีพความสัมพันธ์ (Interpersonal Relation, Subordinate, Peers) หมายถึง ความสัมพันธ์อันดีต่อกันระหว่าง ผู้บังคับบัญชา ผู้ใต้บังคับบัญชา เพื่อนร่วมงาน สามารถทำงานร่วมกันมีความเข้าใจซึ่งกันและกันเป็นอย่างดี

2.4 ความมั่นคงของอาชีพ (Status) หมายถึง อาชีพนั้นเป็นที่ยอมรับมีความมั่นคงในหน้าที่มีเกียรติและมีศักดิ์ศรี

2.5 นโยบายและการบริหาร (Company Policy and Administration) หมายถึง การจัดการและการบริหารงานขององค์กร การติดต่อสื่อสารภายในองค์กรที่มีประสิทธิภาพ

2.6 สภาพการทำงาน (Working Condition) หมายถึง สภาพทางกายภาพของงาน เช่น แสง เสียง อากาศ รวมทั้งลักษณะสิ่งแวดล้อมอื่น ๆ เช่น อุปกรณ์หรือเครื่องมือต่าง ๆ

2.7 ชีวิตส่วนตัว (Personal Lift) หมายถึง สภาพความเป็นอยู่ส่วนตัวที่เกี่ยวข้องกับงาน เช่น การไม่ถูกย้ายไปทำงานในที่แห่งใหม่ซึ่งห่างไกลครอบครัว

2.8 ความมั่นคงในงาน (Job Security) หมายถึง ความรู้สึกของบุคคลที่มีต่อความมั่นคงในการทำงาน

2.9 การปกครองบังคับบัญชา (Supervision) หรือการนิเทศงานหมายถึง ความสามารถหรือความยุติธรรมของผู้บังคับบัญชาหรือผู้นิเทศงานในการดำเนินงานและการบริหารงาน

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ในการปฏิบัติงานของบุคลากรในสถานศึกษา มีปัจจัยที่สำคัญ 4 ประการ คือ 1. ด้านเงินเดือนสวัสดิการและผลประโยชน์ตอบแทน 2. ด้านความมั่นคงปลอดภัยและความเจริญก้าวหน้า 3. ด้านความสัมพันธ์ของบุคลากรและการมีส่วนร่วมในการบริหาร 4. ด้านสภาพการปฏิบัติงานและภารกิจในหน้าที่ความรับผิดชอบ การมีส่วนร่วมในการบริหารงานต้องอาศัยองค์ประกอบหลายปัจจัย ที่จะทำให้การบริหารงานประสบผลสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ การเปิดโอกาสเข้ามามีส่วนร่วมในการคิดริเริ่ม การพิจารณาตัดสินใจ การร่วมปฏิบัติ และการร่วมมือรับผิดชอบในเรื่องต่าง ๆ

ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ของ แมคเกรเกอร์ Douglas Mc Gregor

ปรเมษฐ์ ศรีทาสังข์ และคณะ (2561, สื่อออนไลน์) ทฤษฎีนี้อาจจะเรียกได้ว่าเป็นทฤษฎีการมองต่างมุม ในความเป็นจริงของคนทุกคน เมื่อบุคคลเกิดความพึงพอใจในการทำงานย่อมทำให้ผลการปฏิบัติงานดีขึ้นตามไปด้วยทฤษฎี X ได้ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับคนว่ามีลักษณะที่ไม่ดี ดังนี้

1. คนโดยทั่ว ๆ ไปไม่ต้องการทำงาน ถ้ามีโอกาสหลีกเลี่ยงจะทำได้ทันที เพื่อตนเองจะได้ไม่ต้องเหน็ดเหนื่อยในการทำงานนั้น ๆ
2. คนไม่ชอบทำงานถ้าจะให้คนทำงานต้องมีการบังคับควบคุมดูแลอย่างใกล้ชิดมีรางวัลทำดีและทำโทษถ้าคนไม่ทำงาน
3. โดยทั่ว ๆ ไป คนจะหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบไม่กระตือรือร้นที่จะทำงานแต่อยากมีความมั่นคง

ทฤษฎี Y เป็นแนวทางสมัยใหม่ ตั้งสมมติฐานเกี่ยวกับคนในแง่ตรงกันข้ามกับทฤษฎี X คือ

1. โดยทั่ว ๆ ไป เชื่อว่าคนจะคอยหลีกเลี่ยงงานอยู่ตลอดเวลา เพราะถ้าเขาได้ทำงานที่ชอบ ร่วมทำงานกับคนที่ถูกใจ อยู่ในสภาพแวดล้อมที่เหมาะสม คนเราก็จะปรารถนาที่จะทำแต่ถ้างานใดที่ต้องทำเพราะถูกบังคับ ควบคุม คนอาจจะไม่อยากทำงานนั้น ๆ ก็ได้

2. การควบคุมบังคับบัญชา บทลงโทษใด ๆ ไม่ใช่บรรทัดวิธีที่ดีในการทำงานของมนุษย์ ทางที่ดีควรเปิดโอกาสให้เขาได้ทำงานที่เขาชอบ ให้รู้จักรับผิดชอบในงานของเขาเอง ซึ่งจะทำให้เขาเกิดความพอใจและสามารถทำงานให้บรรลุเป้าหมายได้

3. การที่กล่าวว่า คนชอบบังคับควบคุม ไม่กระตือรือร้นในการทำงาน แต่ชอบความมั่นคงส่วนตัวเองนั้น เป็นความรู้สึกที่เกิดจากประสบการณ์เก่า ๆ มากกว่า ลักษณะของคนไม่ได้มีคุณสมบัติดังกล่าวเพียงอย่างเดียว เพราะถ้าได้มีการจัดการบริหาร ที่ถูกต้องเหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการแล้ว คนที่อยากทำงานและอยากมีความรับผิดชอบ เพิ่มขึ้น จะเห็นได้ว่า ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดที่มองพฤติกรรมมนุษย์ในองค์การจากสภาพความเป็นจริง การดำเนินงานขององค์การจะประสบความสำเร็จโดยได้รับความร่วมมืออย่างจริงจังและการมีโอกาสใช้ความรู้ความสามารถของแต่ละบุคคลในองค์การ โดยให้ตั้งอยู่ในความพอใจด้วย

แมคเกรเกอร์ (McGregor, 1960) เขาทำการศึกษาวิจัยพฤติกรรมการทำงานของมนุษย์ซึ่งให้เห็นถึงแบบของการบริหาร 2 แบบ คือ ทฤษฎี X ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการ และ ทฤษฎี Y หรือการมีส่วนร่วม แต่ละแบบเกี่ยวข้องกับสมมุติฐานที่มีต่อลักษณะของมนุษย์ดังนี้ ผู้บริหารแบบทฤษฎี X เชื่อว่า

1. มนุษย์โดยทั่วไปไม่ชอบการทำงานและพยายามหลีกเลี่ยงงานถ้าสามารถทำได้
2. เนื่องจากการไม่ชอบทำงานของมนุษย์ มนุษย์จึงถูกควบคุม บังคับ หรือข่มขู่ให้ทำงาน ชอบให้สั่งการและใช้วิธีการลงโทษ เพื่อให้ใช้ความพยายามได้เพียงพอ และบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์การ

3. มนุษย์โดยทั่วไปพอใจกับการขึ้นและสั่งการหรือการถูกบังคับ ต้องการหลีกเลี่ยงความรับผิดชอบ มีความทะเยอทะยานน้อย และต้องการความมั่นคงมากที่สุด ผู้บริหารตามทฤษฎี X จึงต้องสร้างแรงจูงใจโดยการข่มขู่และลงโทษ เพื่อให้ลูกน้องใช้ความพยายามให้บรรลุความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การ

ผู้บริหารแบบทฤษฎี Y มีความเชื่อว่า

1. การทำงานเป็นการตอบสนองของความพอใจ
2. การข่มขู่ด้วยวิธีการลงโทษไม่ได้เป็นวิธีการที่ดีที่สุดในการจูงใจให้คนทำงาน บุคคลที่ผูกพันกับการบรรลุถึงความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์การจะมีแรงจูงใจด้วยตนเอง และควบคุมตนเอง

3. ความผูกพันของบุคคลที่มีต่อเป้าหมายขึ้นอยู่กับรางวัลและผลตอบแทนที่พวกเขา คาดหวังว่าจะได้รับเมื่อเป้าหมายบรรลุถึงความสำเร็จ

4. ภายใต้สภาพแวดล้อมที่เหมาะสมในการทำงานเป็นการจูงใจให้บุคคลยอมรับและแสวงหาความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ในการทำงาน

ทฤษฎี Y เน้นถึงการพัฒนาตนเองของมนุษย์ซึ่งให้เห็นว่ามนุษย์นั้นรู้จักตัวเองได้ถูกต้อง รู้จักความสามารถของตนเอง ผู้บริหารควรสร้างแรงจูงใจโดยการสร้างสรรค์สถานการณ์ที่จะทำให้สมาชิกมีความรู้สึกรับผิดชอบและมีส่วนร่วมในการทำงาน ในการบริหารนั้นมีการนำทฤษฎีเชิงจิตวิทยามาใช้จำนวนมาก เพราะการบริหารเป็นการทำงานกับ “คน” และทฤษฎีจิตวิทยาก็พูดถึงเรื่อง “คน” การศึกษาทฤษฎีจิตวิทยาที่เกี่ยวกับการควบคุมกำกับพฤติกรรมของมนุษย์ การสร้างแรงจูงใจในการทำงานและภาวะผู้นำ จึงเป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้บริหาร Mc Gregor ได้ค้นพบแนวคิด “พฤติกรรมองค์การ” และสรุปว่า กิจกรรมการบริหารจัดการล้วนมีสาเหตุรากฐานมาจากทฤษฎีพฤติกรรมมนุษย์ (human behaviors) ซึ่งเป็นไปตามกรอบทฤษฎี X และทฤษฎี Y คือ

ทฤษฎี X (Theory X) คือ คนประเภทเกียจคร้าน ในการบริหารจึงควรใช้มาตรการบังคับ มีระเบียบกฎเกณฑ์คอยกำกับ มีการควบคุมการทำงานอย่างใกล้ชิด และมีการลงโทษเป็นหลัก

ทฤษฎี Y (Theory Y) คือ คนประเภทขยัน ควรมีการกำหนดหน้าที่การทำงานที่เหมาะสม ทำทลายความสามารถ สร้างแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเชิงบวก และควรเปิดโอกาสให้มีส่วนร่วมในการบริหารงาน สรุป Mc Gregor เห็นว่า คนมี 2 ประเภท และการบริหารคนทั้ง 2 ประเภทต้องใช้วิธีการบริหารแตกต่างกัน

การประยุกต์ใช้ทฤษฎี X และทฤษฎี Y ในองค์กร

1. วิเคราะห์บุคลากรในองค์กรว่าเป็นบุคคลที่มีลักษณะตามทฤษฎีใด จากนั้นกำหนดแนวทางการบริหารให้เหมาะสม เช่น ผู้ที่เกียจคร้าน (ทฤษฎี X) ต้องมีรางวัลจูงใจ เช่น รางวัลพนักงานดีเด่น ส่วนบุคคลที่มีแรงจูงใจสูง (ทฤษฎี Y) ควรให้อิสระในการทำงาน
2. การกำหนดนโยบายขององค์กรเพื่อสนับสนุนคนแต่ละประเภท เช่น คนตามทฤษฎี X ต้องมีรางวัลจูงใจ เช่น รางวัลพนักงานดีเด่น ส่วนบุคคลที่มีแรงจูงใจสูง (ทฤษฎี Y) ควรให้อิสระในการทำงาน จากทฤษฎีข้างต้นหากนำไปประยุกต์ใช้ในองค์กรจะพบว่า จะช่วยให้สามารถบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากช่วยให้บริหารบุคคลได้อย่างเหมาะสม ดังนั้น เราควรตระหนักถึงการวิเคราะห์ลักษณะของบุคคลในองค์กร เพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารงานในองค์กร ให้บุคคลสามารถทำงานร่วมกันได้อย่างราบรื่น ซึ่งจะนำไปสู่ความสำเร็จและการพัฒนาองค์กรอีกด้วย

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า ทฤษฎี X ซึ่งมีลักษณะเป็นเผด็จการ และทฤษฎี Y หรือการมีส่วนร่วมแต่ละแบบ (ทฤษฎี X) ต้องมีรางวัลสูงใจ เช่น รางวัลพนักงานดีเด่น ส่วนบุคคลที่มีแรงจูงใจสูง (ทฤษฎี Y) ควรให้อิสระในการทำงานจะช่วยให้สามารถบริหารทรัพยากรบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพเนื่องจากช่วยให้บริหารบุคคลได้อย่างเหมาะสม ดังนั้นควรตระหนักถึงการวิเคราะห์ลักษณะของบุคคลในองค์กรเพื่อเป็นแนวทางในการวางแผนการบริหารงานในองค์กร

ทฤษฎีการบริหารจัดการสมัยใหม่ Henry Fayol

Henri Fayol (1841–1925) เป็นบิดาของทฤษฎีการจัดการปฏิบัติการ (Operational Management Theory) หรือเป็นบิดาของการบริหารจัดการสมัยใหม่ เขาเชื่อว่า การบริหารนั้นเป็นเรื่องของทักษะและเขาสนใจที่จะศึกษาองค์การโดยรวมและมุ่งเน้นที่กิจกรรมการจัดการ (Managerial Activities) การจัดการที่ยึดหลักกระบวนการบริหารหรือหน้าที่ทางการบริหาร ซึ่งถ้าผู้จัดการทำหน้าที่บริหารตามที่กำหนดไว้ จะทำให้องค์การประสบผลสำเร็จอย่างแน่นอน ซึ่งประกอบด้วยกิจกรรม 5 อย่างคือ (อดุลย์ กองสัมพันธ์, 2557, หน้า 24–30)

1. การวางแผน (Planning)
2. การจัดองค์การ (Organizing)
3. การบังคับบัญชา หรือการสั่งการ (Commanding)
4. การประสานงาน (Coordinating)
5. การควบคุม (Controlling)

อังรี ฟาโยล (Henri Fayol) เป็นนักอุตสาหกรรมชาวฝรั่งเศส มีประสบการณ์ด้านการบริหารองค์การของรัฐขนาดใหญ่ ได้นำเสนอหลักการที่เขาเรียกว่า หลักการจัดการ 14 ประการ (Fayol's Fourteen Principles of Management) ซึ่งมีดังต่อไปนี้ คือ

1. การจัดแบ่งงาน (Division of Work) หลักการก็คือการทำให้คนจำนวนมากที่ต้องมาทำงานร่วมกันได้มีการจัดแบ่งหน้าที่ตามความสามารถหรือความเชี่ยวชาญพิเศษของแต่ละคน เพื่อให้สามารถทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น
2. การมีอำนาจหน้าที่ (Authority) ผู้จัดการต้องสามารถออกคำสั่งได้สอดคล้องกับอำนาจหน้าที่ที่ได้รับมอบหมาย ทำให้คำสั่งที่ออกไปนั้นมีความถูกต้องและเกิดความรับผิดชอบควบคู่กันไป เมื่อใดที่มีการใช้อำนาจหน้าที่ เมื่อนั้นความรับผิดชอบก็ต้องติดตามไปด้วย
3. ความมีวินัย (Discipline) ผู้ใต้บังคับบัญชาหรือพนักงานต้องเชื่อฟังและเคารพกฎเกณฑ์ขององค์การ การที่คนจะมีวินัยที่ดีนั้นเกิดจากความเป็นผู้ที่มีประสิทธิภาพ

มีความเข้าใจที่ชัดเจนระหว่างฝ่ายจัดการและคนทำงาน ทั้งนี้เมื่อมีการทำผิดกฎระเบียบขององค์กรก็จะมีผลทำให้ได้รับโทษ

4. เอกภาพของสายบังคับบัญชา (Unity of Command) พนักงานหรือลูกจ้างทุกคนจะได้รับคำสั่งจากผู้บังคับบัญชาเพียงคนเดียว สายบังคับบัญชาจะมีลักษณะเป็นทอด ๆ ไป แต่แต่ละคนจะรู้ว่า ใครคือเจ้านายของตน

5. เอกภาพในทิศทาง (Unity of Direction) แต่ละคนในกลุ่มกิจกรรมขององค์กรจะมีจุดมุ่งหมายเดียวกัน รับผิดชอบและจากหัวหน้าเดียว

6. ผลประโยชน์ของหมู่คณะจะต้องเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว (Subordination of Individual Interests to the General Interests) คนที่เข้ามาทำงานในองค์กรนั้นจะต้องยอมรับว่าผลประโยชน์ขององค์กรจะต้องมาเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว

7. มีระบบค่าตอบแทนที่ยุติธรรม (Remuneration) คนทำงานแม้จะต้องเห็นผลประโยชน์ขององค์กรเหนือผลประโยชน์ส่วนตัว แต่องค์กรก็ต้องทำหน้าที่จัดระบบค่าตอบแทนให้เหมาะสมแก่ความสามารถและเป็นไปอย่างยุติธรรม

8. ระบบการรวมศูนย์ (Centralization) การรวมศูนย์ในที่นี้หมายถึง ระดับของการที่ผู้ใต้บังคับบัญชาจะมีส่วนในการตัดสินใจอย่างไร การจะกระจายอำนาจหรือรวมอำนาจเพียงใดนั้น ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ประเด็นจะอยู่ที่ว่าทำอย่างไรจึงจะรวมศูนย์ได้ในแต่ละกรณี แนวคิดนี้มองเห็นความจำเป็นขององค์กรที่ต้องมีศูนย์รวมอำนาจ

9. สายบังคับบัญชา (Scalar Chain) หมายถึงสายบังคับบัญชาจากระดับสูงลงมาสู่ระดับต่ำสุด สายการสื่อสารติดต่อก็จะเป็นไปตามนี้ คือจะเป็นไปตามระดับชั้น อย่างไรก็ตาม ถ้าสายการบังคับบัญชาก่อให้เกิดการเสียเวลาล่าช้า ก็ให้มีการข้ามชั้นตอนได้ และทั้งนี้ต้องเป็นข้อตกลงระหว่างส่วนงานที่เกี่ยวข้อง

10. ความเป็นระบบระเบียบ (Order) หมายถึง คนหรือวัสดุอุปกรณ์ถ้าเกิดการเปลี่ยนแปลง เช่นคนป่วยงาน ลางาน ก็สามารถมีคนทดแทนได้ เพราะมีความเป็นระบบทำให้รู้งานกัน

11. ความเท่าเทียมกัน (Equity) ผู้เป็นหัวหน้าจะต้องมีการตอบสนองต่อผู้ใต้บังคับบัญชาอย่างมีเมตตาและยุติธรรม การใช้อำนาจของผู้บริหารจะเป็นไปด้วยหลักการ มิใช่จะทำอะไรได้ตามใจ

12. ความมั่นคงและสามัญฐานะของบุคลากร (Stability of Tenure of Personnel) ทั้งนี้ โดยมองว่า การที่มีคนเปลี่ยนงานบ่อย ๆ นั้น จะทำให้งานไม่มีประสิทธิภาพ ฝ่ายบริหารควรวางแผนงานให้สามารถมีการทดแทนกำลังคนกันได้เมื่อมีตำแหน่งว่างลง

13. การริเริ่มสร้างสรรค์ (Initiative) ผู้ใต้บังคับบัญชาจะสามารถมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ที่จะทำงานออกมาได้ในระดับที่สูง

14. วิญญาณแห่งหมู่คณะ (Esprit de corps) การสร้างขวัญและกำลังใจในการทำงาน มีความราบรื่นและความเป็นปึกแผ่น

แนวความคิดของเขาให้ความสำคัญกับบุคคลากร ระบบการทำงาน ระบบค่าตอบแทน ไปจนถึงระบบสวัสดิการ เพื่อสร้างความเป็นธรรมแก่แรงงานและสร้างความภักดีต่อองค์กร ในคราวเดียวกัน ทฤษฎีนี้คือ Fayolism หรือทฤษฎีการบริหารจัดการธุรกิจ Theory of Business Administration นั่นเอง โดยมีหลักการสำคัญอยู่ 5 ปัจจัยหลักที่เรียกว่า POCCC ซึ่งต้องประสานสอดคล้องกัน ได้แก่

P – Planning คือ การวางแผน

O – Organizing คือ การจัดองค์กร

C – Commanding คือ การบังคับบัญชาหรือสั่งการ

C – Coordinating คือ การประสานงาน

C – Controlling คือ การควบคุม

ในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 Henri Fayol ได้เสนอไว้ว่า ผู้จัดการหรือผู้บริหารทุกคน ต้องทำกิจกรรมเกี่ยวกับการจัดการหรือที่เรียกว่า ขบวนการจัดการ 5 อย่างได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การสั่งการ (Commanding) การประสานงาน (Coordinating) และการควบคุม (Controlling) เขียนย่อว่า POCCC และต่อมาในช่วงกลางปี ทศวรรษ 1950 นักวิชาการจาก UCLA ได้ปรับมาเป็นการวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การจัดการพนักงาน (Staffing) การสั่งการ (Directing) และการควบคุม (Controlling) (เขียนย่อว่า POSDC) ซึ่งขบวนการจัดการ 5 ประการ (POSDC) อันหลังนี้เป็นที่ นิยมใช้เป็นกรอบในการเขียนตำรามากกว่า 20 ปี และต่อมาในช่วงหลังนี้ ได้ย่อขบวนการจัดการ 5 ประการนี้ เป็นหน้าที่พื้นฐาน 4 ประการ ได้แก่ การวางแผน (Planning) การจัดองค์การ (Organizing) การโน้มนำ (Leading/Influencing) และการควบคุม (Controlling)

การวางแผน (Planning) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดเป้าหมายขององค์การ สร้างกลยุทธ์เพื่อแนวทางในการดำเนินไปสู่เป้าหมายและกระจายจากกลยุทธ์ไปสู่แผนระดับ ปฏิบัติการ โดยกลยุทธ์และแผนในแต่ละระดับและแต่ละส่วนงานต้องสอดคล้องประสานกัน เพื่อให้บรรลุเป้าหมายในส่วนงานของตนและเป้าหมายรวมขององค์การ

การจัดองค์การ (Organizing) เป็นกิจกรรมที่เกี่ยวกับการจัดโครงสร้างของ องค์การ โดยพิจารณาว่าการที่จะทำได้บรรลุตามเป้าหมายที่กำหนดไว้นั้น ต้องมีงาน

อะไรบ้าง และงานแต่ละอย่างจะสามารถจัดแบ่งกลุ่มงานได้อย่างไร มีใครบ้างเป็นผู้รับผิดชอบในแต่ละส่วนงานนั้นและมีการรายงานบังคับบัญชาตามลำดับชั้นอย่างไรใครเป็นผู้มีอำนาจในการตัดสินใจ

การโน้มนำพนักงาน (Leading/Influencing) เป็นเรื่องเกี่ยวกับการจัดการให้พนักงานทำงานอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ซึ่งต้องใช้การประสานงานการติดต่อสื่อสารที่ดี การจูงใจในการทำงานผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำที่เหมาะสม ลดความขัดแย้งและความตึงเครียดในองค์การเมื่อองค์การมีเป้าหมายและได้มีการวางแผนแล้วก็ทำการจัดโครงสร้างองค์การว่าจ้างพนักงานฝึกอบรมและสร้างแรงจูงใจให้ทำงาน เพื่อให้แน่ใจว่าสิ่งต่าง ๆ จะดำเนินไปตามที่ควรจะเป็นผู้บริหารก็ต้องมีการควบคุมติดตามผลการปฏิบัติการและเปรียบเทียบผลงานจริงกับเป้าหมายหรือมาตรฐานที่กำหนดไว้ หากผลงานจริงเบี่ยงเบนไปจากเป้าหมายก็ต้องทำการปรับให้เป็นไปตามเป้าหมายการติดตามประเมินผลเปรียบเทียบและแก้ไข

การควบคุม (Controlling) คือ กระบวนการในการติดตามและตรวจสอบกิจกรรมที่ปฏิบัติเพื่อให้แน่ใจว่า จะบรรลุผลสำเร็จตามแผน และหากมีข้อผิดพลาดก็จะสามารถดำเนินการปรับปรุงแก้ไข การควบคุมเป็นหน้าที่ขั้นพื้นฐานของการจัดการหน้าที่หนึ่งเพื่อสร้างหลักประกันต่อความสำเร็จในการบรรลุเป้าหมายองค์การตามที่กำหนดไว้ในแผนในการจัดการ มีวิธีการที่แตกต่างกันหลายวิธีที่ผู้บริหารจะใช้ในการควบคุมพฤติกรรมของพนักงานในองค์การ และแต่ละวิธีจะมีผลกระทบที่แตกต่างกัน ผู้บริหารส่วนหนึ่งอาจใช้วิธีการแบบการมีส่วนร่วมกับพนักงานในการกำหนดเป้าหมายขณะที่ผู้บริหารอีกส่วนหนึ่งอาจจะกำหนดมาตรฐานของผลการปฏิบัติงานโดยลำพังและทำการกำกับติดตามการทำงานของพนักงานอย่างใกล้ชิด ซึ่งผลลัพธ์จากวิธีการจัดการที่แตกต่างกันในการควบคุมพนักงาน มีส่วนทำให้เกิดวัฒนธรรมองค์การที่แตกต่างกัน ดังนั้น การควบคุม (Controlling) จึงเป็นกระบวนการที่ผู้บริหารใช้ในการวางระเบียบ (Regulate) และติดตาม (Monitor) การดำเนินงานเพื่อให้องค์การและสมาชิกที่กำลังปฏิบัติงานในกิจกรรมต่าง ๆ ที่จำเป็นให้บรรลุเป้าหมายองค์การอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า ทฤษฎีการบริหารของ Fayol ยอมรับองค์การที่เป็นทางการ โดยใช้ประโยชน์จากการแบ่งงานกันทำ (Specialization) และเน้นถึงความสำคัญที่ว่าอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบต้องเท่ากัน เป้าหมายที่สำคัญขององค์การ คือ ความเป็นระเบียบ ความมั่นคง ความคิดริเริ่ม และความสามัคคี นักทฤษฎีการบริหารจะต้องเป็นนักปฏิบัติอย่างแท้จริง ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับนักทฤษฎีระบบองค์การขนาดใหญ่แล้ว

สิ่งที่พวกเขาสนใจและให้ความสำคัญคือหลักการและแนวคิดสำหรับการประสบความสำเร็จขององค์การซึ่งเป็นทางการ

แนวคิดการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาเป็นกระบวนการอย่างเป็นระบบโดยมีเป้าหมายชัดเจน คือการพัฒนาคุณภาพมนุษย์ทุกด้านไม่ว่าจะเป็นด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา คุณธรรม ค่านิยม ความคิด การประพฤติปฏิบัติ ฯลฯ โดยคาดหวังว่าคนที่มีความรู้ดีจะทำให้สังคมมีความมั่นคงสงบสุข เจริญก้าวหน้าทันโลก แข่งขันกับสังคมอื่นในเวทีระหว่างประเทศได้ คนในสังคมมีความสุข มีความสามารถประกอบอาชีพการงานอย่างมีประสิทธิภาพและอยู่ร่วมกันได้อย่างสมานฉันท์การจัดการศึกษามีหลายรูปแบบไม่ว่าจะเป็นการจัดการศึกษาในสถานศึกษานอกสถานศึกษา ตามอัธยาศัย ย่อมขึ้นกับความเหมาะสมสำหรับกลุ่มเป้าหมายแต่ละกลุ่มที่แตกต่างกันไป เนื่องจากการจัดการศึกษาเป็นกระบวนการที่เป็นระบบ ดังนั้น การจัดการศึกษาจึงจำเป็นต้องดำเนินไปอย่างต่อเนื่องมีบุคคลและหน่วยงานที่รับผิดชอบเข้าร่วมดำเนินการ มีรูปแบบ ขั้นตอน กติกาและวิธีการดำเนินการมีทรัพยากรต่าง ๆ สนับสนุนและต้องมีการประเมินผลการจัดการศึกษาที่เที่ยงตรงและเชื่อถือได้

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 43 ได้บัญญัติสิทธิและเสรีภาพด้านการศึกษาของปวงชนชาวไทยไว้ว่า "บุคคลย่อมมีสิทธิเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐจะต้องจัดให้อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย" และในบทเฉพาะกาลมาตรา 335 ได้กำหนดให้รัฐธรรมนูญประกาศใช้ ดังนั้นรัฐจะต้องดำเนินการตามที่รัฐธรรมนูญบัญญัติไว้และต้องเตรียมการให้พร้อมที่จะจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี อย่างทั่วถึงมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542ซึ่งถือเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกของไทยที่กำหนดแนวทางการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานให้แก่ประชาชนชาวไทยให้สอดคล้องกับรัฐธรรมนูญกล่าวคือ มาตรา 10 ระบุว่า "การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย" เพื่อเป็นการตอบสนองตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ กรมสามัญศึกษา และกรมวิชาการ จึงเป็นหน่วยงานที่จะต้องมารวมกันเป็นสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี

การศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนเรียนตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน จะต้องเรียนจนครบ 12 ปี ตามระยะเวลาที่หลักสูตรกำหนด หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานจะจัดอย่างต่อเนื่อง 12 ปี แต่โอกาสที่ผู้เรียนจะเรียน ไม่ครบ 12 ปี เนื่องจากความจำเป็นต่าง ๆ ก็สามารถทำได้ คือ เรียนครบ 9 ปี ก็ออกได้ คือ ป.1-ม.3 การศึกษาไทย ระบบการศึกษาไทยปัจจุบันตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) 2545 มีการจัดระบบการศึกษาขั้นประถมศึกษา 6 ปี (ป.1-ป.6 ระดับชั้น) การศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนต้น 3 ปี (3 ระดับชั้น) และการศึกษาขั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย 3 ปี (3 ระดับชั้น) หรือระบบ 6-3-3 นอกจากนั้นระบบการศึกษาไทยยังจัดเป็นระบบการศึกษาในระบบโรงเรียน การศึกษานอกระบบโรงเรียน และการศึกษาตามอัธยาศัย ในการจัดระบบการศึกษาตามแนวพระราชบัญญัติฉบับนี้ จะไม่พิจารณาแบ่งแยก การศึกษาในระบบโรงเรียนนอกระบบโรงเรียน นอกระบบโรงเรียน แต่จะถือว่า การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัยเป็นเพียงวิธีการเรียนการสอน หรือรูปแบบของการเรียนการสอนที่ภาษาอังกฤษใช้คำว่า “Modes of Learning” ฉะนั้น แนวทางใหม่ คือ สถานศึกษาสามารถจัดได้ทั้ง 3 รูปแบบ และให้มีระบบเทียบโอนการเรียนรู้ทั้ง 3 รูปแบบ โดยพระราชบัญญัติการศึกษาฯ มาตรา 15 กล่าวว่า การจัดการศึกษามีสามรูปแบบ คือ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัย คือ

(1) การศึกษาในระบบ เป็นการศึกษากำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและการประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

(2) การศึกษานอกระบบ เป็นการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบวิธีการจัดการศึกษา ระยะเวลาของการศึกษา การวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญของการสำเร็จ การศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีความเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม

(3) การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษากำหนดให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเองตามความสนใจศักยภาพ ความพร้อมและโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาต้องจัดให้บุคคลมีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการรับการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่า 12 ปี ต้องจัดให้ทั่วถึงและมีคุณภาพโดยไม่เก็บค่าใช้จ่ายตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ความหมายของการจัดการศึกษา

ชัยอนันต์ สมุทวณิช (2542) ได้กล่าวว่า การศึกษาเป็นกระบวนการทางสังคมที่นำบุคคลเข้าสู่การดำรงชีวิตในสังคม หรืออาจกล่าวอีกอย่างหนึ่งว่า เป็นกระบวนการอบรมป้อนนิสัยให้มนุษย์สามารถประพฤติปฏิบัติตน และประกอบอาชีพการงานร่วมกับมนุษย์อื่น ๆ ได้อย่างเหมาะสม เป็นปัจจัยสำคัญของการอบรมป้อนนิสัย การกล่อมเกลากายทางสังคม การเตรียมตัวเพื่อให้บุคคลมีทักษะ ความรู้ ความสามารถในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพในอนาคต เป็นกระบวนการให้และรับความรู้และประสบการณ์ การปรับเปลี่ยนทัศนคติ การสร้างจิตสำนึก การเพิ่มพูนทักษะ การทำความเข้าใจให้กระจ่าง การอบรมปลูกฝังค่านิยม การถ่ายทอด ศาสนา ศิลปะ และวัฒนธรรมของสังคม การพัฒนาความคิด โดยมีวัตถุประสงค์ที่จะให้บุคคลมีความเจริญ งามงามทางปัญญา มีความรู้ความสามารถที่เหมาะสมสำหรับการประกอบอาชีพ สามารถดำรงชีวิตได้อย่างเหมาะสม มีค่านิยมที่ดีและอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมีความสุข กระบวนการดำเนินการให้มนุษย์ได้รับการศึกษานี้ หากรัฐยังไม่เข้ามาดูแลก็เป็นเรื่องที่คนใกล้ชิด เช่น ครอบครัวหรือญาติมิตรเพื่อนฝูงทำหน้าที่อบรมสั่งสอนกันเอง เพื่อให้ผู้รับการอบรมสามารถอยู่ร่วมกับ สังคมขนาดย่อมนั้นได้ แต่เมื่อสังคมขยายตัวมากขึ้นจนปัจจุบันกลายเป็นสังคมระดับประเทศ การให้การศึกษาต้องเป็นไปอย่างระบบ ต้องมีการจัดการ มีเป้าหมาย มีรูปแบบกระบวนการ มีการลงทุน และมี ผู้รับผิดชอบ ดังที่เราเรียกโดยรวมว่า การจัดการศึกษา คือ ทำทุกอย่างอย่างเป็นระบบที่ทุกส่วนมีความสัมพันธ์เชื่อมโยงกัน

คำว่า การจัดการ นั้นเป็นคำรวมที่ครอบคลุมการดำเนินการบางสิ่งบางอย่าง โดยมีเป้าหมายที่มุ่งบรรลุอย่างชัดเจน มีการกำหนดรูปแบบกระบวนการ มีการจัดองค์การ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ เช่น วัสดุ อุปกรณ์ ผู้ดำเนินการ เทคโนโลยี เพื่อสนับสนุนการดำเนินการให้บรรลุจุดประสงค์

สมเดช สีแสง (2548) ได้กล่าวว่า การจัดการศึกษาหมายถึง การดำเนินงานของกลุ่มบุคคล ซึ่งอาจเป็นการดำเนินงานของผู้บริหารร่วมกับครูหรือบุคคลากรในโรงเรียน อธิการบดีหรือผู้บริหารร่วมกับอาจารย์ในมหาวิทยาลัย รัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการร่วมกับอธิบดีกรมต่าง ๆ และครูอาจารย์ในสถาบันการศึกษาต่าง ๆ และกลุ่มบุคคลเหล่านี้ต่างร่วมมือกันพัฒนาคนให้มีคุณภาพทั้งสิ้น การจะพัฒนาคนให้มีคุณภาพได้นั้น จะต้องมีการดำเนินการในการเรียนการสอน การจัดกิจกรรม การวัดผล การจัดอาคารสถานที่และพัสดุครุภัณฑ์ การสรรหาบุคคลมาทำการสอนในสถาบันการศึกษา การปกครองนักเรียนเพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีวินัย และอื่น ๆ ซึ่งการดำเนินงานเหล่านี้เรียกว่า “ภารกิจทางการบริหารการศึกษา” หรือ “งานบริหารการศึกษา” โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพัฒนาผู้เรียน

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า การจัดการศึกษาหมายถึง การดำเนินงานโดยมีเป้าหมาย มีการกำหนดรูปแบบกระบวนการ มีการจัดองค์การ มีการมอบหมายผู้รับผิดชอบชัดเจน มีการจัดสรรงบประมาณและทรัพยากรอื่น ๆ อย่างเป็นระบบเพื่อภารกิจทางการศึกษา

1. ความจำเป็นในการจัดการศึกษา

การศึกษาเป็นเรื่องที่ต้องมีการจัดการ ไม่ใช่เรื่องที่จะให้ใครไปทำโดยไม่มีเป้าหมาย ไม่มีมาตรฐาน ไม่ได้คุณภาพ เพราะยอมทำให้การศึกษาไม่มีทิศทาง ไม่เป็นระบบ ไม่คุ้มค่า และหากจัดผิดพลาดก็ยากที่จะแก้ไขเพราะกระบวนการศึกษา เช่น ค่านิยมต่าง ๆ ได้ซึมซับเข้าไปในใจของผู้เรียน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุนที่จำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตของมนุษย์แต่ละคนและเป็นการลงทุนเพื่อการอยู่รอดและพัฒนาของสังคม ทั้งนี้เพราะการศึกษาส่งผลกระทบต่อและมีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงสังคม เศรษฐกิจ การเมือง วัฒนธรรม วิทยาการและเทคโนโลยีที่จำเป็นในการทำงานและการใช้ชีวิต ยิ่งการเปลี่ยนแปลงด้านต่าง ๆ ในโลกเป็นไปอย่างรวดเร็ว อันเป็นผลจากพัฒนาการทางเทคโนโลยีสารสนเทศและเทคโนโลยีด้านการสื่อสารใหม่ ๆ พัฒนาการเหล่านี้ย่อมท้าทายต่อการจัดการศึกษา เพราะได้เปิดโอกาสและให้ช่องทางการเรียนรู้แก่บุคคลจำนวนมาก โดยให้รับรู้มากขึ้นและมีเส้นขีดค้นด้านระยะทางน้อยลงกว่าเดิม การจัดการศึกษาจึงเป็นเรื่องจำเป็นเพราะต้องการทรัพยากร (คน เงิน วัสดุอุปกรณ์ เทคโนโลยี) สนับสนุนจำนวนมากต้องมุ่งไปสู่เป้าหมายที่พึงประสงค์ร่วมกันของสังคม ต้องนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพของมนุษย์อย่างแท้จริง ในแง่นี้การจัดการศึกษาจึงต้องมีการกำหนดเพื่อประกันว่ามนุษย์ได้รับการพัฒนาอย่างมีคุณภาพ ตรงตามเป้าหมายร่วมกัน รวมทั้งมีการใช้ทรัพยากรร่วมกันอย่างมีประสิทธิภาพการจัดการศึกษายังมีความจำเป็นเพราะต้องการคนที่ได้รับการฝึกฝนเฉพาะด้านที่มีความรู้ ความเข้าใจ ความชำนาญมาดูแลรับผิดชอบ ไม่ว่าจะเป็นการรับผิดชอบด้านการสอน การบริหาร หรือการสนับสนุน ตัวอย่างเช่น ครูที่ดีต้องได้รับการศึกษาอบรมมาอย่างดี มีความรู้ความชำนาญ และมีคุณลักษณะเหมาะสมกับการเป็นครู การเป็นครูจึงเป็นที่ยอมรับว่าเป็นวิชาชีพชั้นสูง เนื่องจากสังคมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา การจัดการศึกษาจำต้องได้รับการปรับเปลี่ยนพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เพื่อให้เหมาะสมกับความจำเป็นของแต่ละยุคสมัย การจัดการศึกษาที่อยู่กับที่ย่อมหมายถึงความล้มสมัย ไม่เหมาะสม ไม่คุ้มประโยชน์ ปัจจุบันโลกก้าวเข้าสู่สังคมแห่งการเรียนรู้หรือเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจที่เรียกว่าเศรษฐกิจฐานความรู้ ความรู้จึงเป็นเครื่องมือจำเป็นที่ขาดไม่ได้ ในสังคมสมัยใหม่นี้ความรู้ที่ทันสมัยที่เหมาะสมกับสภาพการณ์จะช่วยแก้ปัญหาได้ และนำไปสู่การพัฒนาอย่างต่อเนื่องเป็นพลังสำคัญสำหรับการอยู่รอดและการพัฒนาทั้งสำหรับบุคคลแต่ละคนและสำหรับสังคมประเทศชาติโดยรวม

หลักการและความสำคัญในการจัดการศึกษา (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ (2547)

1.1 หลักการและความมุ่งหมายในการจัดการศึกษา ต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทย ให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้ มีคุณธรรม จริยธรรม และ วัฒนธรรมในการ ดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและการจัดการศึกษา ให้ยึดหลักเป็นการศึกษาตลอดชีวิตสำหรับประชาชนโดยให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา เพื่อพัฒนาสาระและกระบวนการเรียนรู้ให้เป็นไปอย่างต่อเนื่อง

1.2 การจัดระบบและโครงสร้างการศึกษา กำหนดให้การศึกษาที่มีสามรูปแบบ ได้แก่ การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย โดยสถานศึกษา อาจจัดการศึกษาในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่ง หรือทั้งสามรูปแบบก็ได้ ให้มีการเทียบโอนผล การเรียนรู้ที่ผู้เรียนสะสมไว้ในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ไม่ว่าจะเป็นผล การเรียนจากสถานศึกษาเดียวกันหรือไม่ก็ตาม รวมทั้งการเรียนรู้นอกระบบตามอัธยาศัย การฝึกอาชีพ หรือจากประสบการณ์ทำงาน โดยให้ยึดหลักการมีเอกภาพด้านนโยบายและม ีความหลากหลายในการปฏิบัติ มีการกระจายอำนาจ มีการกำหนดมาตรฐานการศึกษา จัดระบบประกันคุณภาพการศึกษาทุกระดับและประเภทการศึกษา ส่งเสริมมาตรฐานวิชาชีพ ครู คณาจารย์และบุคลากรทางการศึกษา ระดมทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ มาใช้ในการจัด การศึกษา และส่งเสริมการมีส่วนร่วมโดยส่งเสริมให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครั ว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบัน สังคมอื่น

1.3 สิทธิและหน้าที่ทางการศึกษา ต้องจัดให้บุคคลทุกกลุ่ม ทุกเพศ ทุกวัย ให้มีสิทธิและโอกาสเสมอกันในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานไม่น้อยกว่าสิบสองปีที่รัฐต้องจัดให้ อย่างทั่วถึงและมีคุณภาพ โดยไม่เก็บค่าใช้จ่าย หรือจัดให้มีสิทธิและโอกาสได้รับการศึกษา ขั้นพื้นฐานเป็นพิเศษ สำหรับผู้มีร่างกายพิการหรือทุพพลภาพหรือบุคคลซึ่งไม่สามารถ พึ่งตนเองได้ หรือไม่มีผู้ดูแล หรือด้อยโอกาส

1.4 แนวการจัดการศึกษายึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และ พัฒนาตนเองได้และถือว่า ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุดกระบวนการจัดการศึกษาต้องส่งเสริม ให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ การจัดการศึกษาทั้งการศึกษา ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ในเรื่องเกี่ยวกับตนเอง และความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ความรู้และทักษะ

ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา ความรู้และทักษะด้าน คณิตศาสตร์ และด้านภาษา และการประกอบอาชีพและการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

1.5 กระบวนการจัดการเรียนรู้ มุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมือง การปกครอง ในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพ กฎหมาย ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจ ในความเป็นไทย รู้จัก รักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ ภูมิปัญญา ตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบ อาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้ และเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.6 การส่งเสริมการเรียนรู้ทุกรูปแบบ กำหนดให้มีการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยาน วิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ศูนย์การกีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูล และแหล่ง การเรียนรู้อื่น ๆ

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า รูปแบบการจัดการศึกษา ประกอบด้วยการศึกษา ในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ซึ่งในการจัดการศึกษานั้นต้องคำนึง หลักการสำคัญที่ว่า บุคคลสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิตและการศึกษาไม่ได้สิ้นสุด เมื่อบุคคล พ้นจากโรงเรียน หรือสถาบันการศึกษา แนวทางการจัดการศึกษาและกระบวนการจัดการ เรียนรู้ที่เน้นไปที่การศึกษาในระบบโรงเรียนอย่างเดียวไม่สามารถดำเนินงานให้บรรลุหลักการ สำคัญดังกล่าวได้จึงจำเป็นต้องนำการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัยเข้ามา มี บทบาทสำคัญในการจัดการศึกษา ดังนั้น การศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และ การศึกษาตามอัธยาศัยจึงเป็นการศึกษาที่ครอบคลุมให้แก่บุคคลทุกกลุ่ม ทุกระดับ ทุกเพศ ทุกวัย เป็นการศึกษาเพื่อป้องกันจัดการศึกษาจึงควรเน้นการมีส่วนร่วมของทุกหน่วยงาน สังคมและจัดการศึกษาให้มีความกลมกลืนกับการดำเนินชีวิตทำให้บุคคลสามารถยืนหยัดและ ดำรงตนอยู่ท่ามกลางความเปลี่ยนแปลงตลอดเวลาของกระแสสังคมโลกในยุคปัจจุบันได้ อย่างมั่นคง

2. วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษา

ในขณะที่การจัดการศึกษามุ่งเป้าหมายระยะยาวสำหรับการพัฒนาของแต่ละ บุคคล และการพัฒนา สังคม แต่การจัดการศึกษาโดยทั่วไปย่อมมีวัตถุประสงค์ที่มุ่งบรรลุ หลายประการ ได้แก่

2.1 ให้บริการทางการศึกษาที่สอดคล้องกับความต้องการในการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ โดยถ่ายทอดหรือปลูกฝังเนื้อหาความรู้ความเข้าใจที่เหมาะสม เพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาวางตัวได้เหมาะสมในสังคม และมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจ หรือตามโอกาสของแต่ละคนได้ สถานศึกษาส่วนใหญ่ที่เรียกว่า โรงเรียน มหาวิทยาลัย ศูนย์การเรียนรู้ สถานศึกษาปฐมวัย ทำหน้าที่ เป็นผู้ให้บริการทางการศึกษา

2.2 เตรียมเด็กก่อนวัยเรียน ให้มีความพร้อมในการเรียนรู้ และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อการเรียนรู้และการพัฒนาตนเองต่อเนื่อง โดยส่งเสริมเกื้อหนุนให้เด็กก่อนวัยเรียนขั้นพื้นฐาน ได้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย เชาวน์ปัญญา ความสนใจที่เหมาะสม มีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้น ไป การจัดการส่วนนี้ โดยทั่วไปเป็นความร่วมมือระหว่างพ่อแม่ผู้ปกครอง สถานพัฒนาเด็กปฐมวัย ศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก เป็นต้น ส่วนเด็กในวัยเรียนทุกระดับจะได้รับการศึกษาเพื่อเป็นประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวระดับพื้นฐาน และเพื่อมีความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพการงานต่อไป

2.3 ให้โอกาสทางการศึกษา โดยเข้าถึงผู้รับบริการที่ไม่สามารถเข้ารับการศึกษได้ตามปกติ ที่มีอยู่หลากหลาย การจัดการศึกษาลักษณะนี้มุ่งไปที่ผู้ด้อยโอกาสต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นผู้ที่มีความยากจน ผู้ที่พลาดโอกาสได้รับการศึกษาในบางช่วงของชีวิต ผู้ที่มีปัญหาทางร่างกาย จิตใจ หรือสติปัญญา การจัดการ ศึกษาเช่นนี้มักดำเนินการ โดยสถานศึกษา เฉพาะด้าน เช่น โรงเรียนสอนคนตาบอด โรงเรียนศึกษาสงเคราะห์ หรือโดยวิธีการอื่น นอกกระบวนและตามอัธยาศัย เช่น ศูนย์การเรียนรู้การศึกษาในระบบทางไกล เป็นต้น

2.4 ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพ วัตถุประสงค์นี้มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษาที่เน้นการวิเคราะห์วิจัยระดับสูง มุ่งคิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะทาง เช่น ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์ สุขภาพ เป็นต้น มักดำเนินการในรูปแบบการประชุมสัมมนา การฝึกอบรม การดูงาน การฝึกปฏิบัติเฉพาะ ฯลฯ

2.5 พัฒนาศักยภาพของแต่ละบุคคลให้เต็มตามความสามารถ และตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ วัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาข้อนี้เน้นการพัฒนามนุษย์ในลักษณะบูรณาการ คือ ให้มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติควรเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา แต่หากสถานศึกษาไม่สามารถดูแลให้ครบถ้วนได้ ก็ต้องจัดส่วน เสริมเติมใน

ลักษณะการฝึกอบรมเฉพาะ การแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ หรือการใช้สื่อต่าง ๆ ช่วยเสริม วัตถุประสงค์ส่วนนี้ยังรวมไปถึงการพัฒนาทักษะและคุณภาพของผู้ที่ทำงานแล้วหรือผู้ที่ผ่าน การศึกษาตามกระบวนการปกติ ให้สามารถติดตามความรู้ใหม่ ๆ และวิทยาการที่มีการเปลี่ยนแปลงได้อย่างต่อเนื่อง

3. เป้าหมายของการจัดการศึกษา

ในภาพรวมคือสมาชิกทุกคนในสังคม แต่เนื่องจากมวลชนเหล่านี้มีจำนวนมากมายเกินกว่าจะเมืองค์กรใดสามารถจัดการศึกษาให้ครบถ้วนครอบคลุมได้จึงต้องมีการแบ่งกลุ่มประเภทของเป้าหมายออกตามความเหมาะสมในการจัด เช่น แบ่งตามอายุ แบ่งตามสาระเนื้อหา แบ่งตามลักษณะของบุคคล เป็นต้น

เป้าหมายของการจัดการศึกษาอาจแบ่งเป็นกลุ่มต่าง ๆ ดังนี้

3.1 เด็กก่อนวัยเรียน เมื่อทารกคลอดออกจากครรภ์ พ่อแม่ ผู้ปกครอง ปู่ย่าตายาย ญาติ หรือคนเลี้ยงดู เป็นกลุ่มบุคคลเริ่มแรกที่ทำหน้าที่ดูแลเลี้ยงดู และขณะเดียวกันก็ให้การศึกษารอบมด้วย การให้การศึกษาลักษณะนี้ โดยทั่วไปยังไม่เป็นระบบ แต่เป็นธรรมชาติ จึงยังไม่ถือว่าเป็นการจัดการศึกษาเมื่อทารกเติบโตขึ้นพอช่วยตนเองได้แล้ว พ่อแม่ซึ่งต้องมีภาระประกอบอาชีพเพื่อหาเลี้ยงลูก ไม่อาจ ดูแลบุตรได้ ก็ปล่อยให้อยู่ในการดูแลของบุคคลอื่น เช่น บุคคลในกลุ่มเครือญาติ หรือมีขณะนั้นก็ต้องจ้างคนดูแล ทางเลือกอีกประการหนึ่ง คือ การส่งบุตรหลานเข้ารับการอบรมศึกษาในศูนย์การเรียนปฐมวัย ศูนย์รับเลี้ยงเด็ก หรือศูนย์พัฒนาเด็กเล็ก ซึ่งถือเป็นสถานศึกษาเบื้องต้นที่มีการจัดการศึกษา โดยมีผู้ดูแลที่ได้รับการศึกษา อบรมมาพอสมควรเป็นผู้ดูแล เมื่ออายุถึงวัยประมาณสามขวบ สถานศึกษาสำหรับเด็กกลุ่มนี้มีการจัดการศึกษาที่เป็นระบบและมี รูปแบบมากขึ้น ซึ่งการจัดกิจกรรมสำหรับเด็กวัยนี้เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการเตรียมความพร้อมเพื่อ ส่งเสริมพัฒนาการทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ได้แก่ กิจกรรมการเคลื่อนไหวตามจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นการศึกษา

3.2 บุคคลในวัยเรียน ผู้ที่อยู่ในวัยเรียนโดยทั่วไปหมายถึง ผู้ซึ่งรัฐกำหนดให้ผู้ปกครองต้องนำไปเข้าเรียน คือ อยู่ในข่ายการศึกษาภาคบังคับ โดยแต่ละประเทศกำหนดอายุไว้แตกต่างกันไปตามที่เห็นว่าเหมาะสม สำหรับประเทศไทยกำหนดให้การศึกษาในระดับประถมถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่สามเป็นการศึกษาภาคบังคับ และหากผู้ปกครองมีความพร้อมก็ส่งเสริมให้บุตรหลานของตนได้เรียนต่อสูงขึ้นไปอีกตามกำลังความสามารถ ระดับการศึกษาของกลุ่มเป้าหมายเหล่านี้อาจแบ่งได้หลายระดับ ได้แก่

3.2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน โดยทั่วไป เป็นการจัดการศึกษาสำหรับบุคคล ในวัยเรียน ในระบบการเรียนในโรงเรียน ในครอบครัว หรือในสถานศึกษารูปแบบอื่น ในประเทศไทย การศึกษาขั้นพื้นฐานไล่เรียงกันไปตั้งแต่ระดับประถมศึกษา (ชั้นประถมปีที่หนึ่ง ถึงชั้นประถมปีที่หก) ไปจนจบชั้นมัธยมศึกษา (ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่งถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่หก) การศึกษาขั้นพื้นฐานนั้นมักใช้เวลาประมาณสิบสองปีเป็นส่วนใหญ่ ในช่วงปลายของการศึกษา ระดับนี้เยาวชนที่สนใจศึกษาสายอาชีพแทนที่จะศึกษาสายสามัญก็อาจเลือกเข้าเรียน ในสถานศึกษาสายอาชีพ ซึ่งได้แก่ โรงเรียนอาชีวศึกษาระดับต้นต่าง ๆ ได้ในสถานศึกษา ขั้นพื้นฐาน

3.2.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนที่มุ่ง ศึกษาต่อก็อาจเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา (ซึ่งรวมสถาบันอุดมศึกษาสายอาชีพต่ำกว่า ปริญญาด้วย) ในกรณีที่ศึกษาระดับ ปริญญาที่อาจศึกษาต่อเนื่องไปตั้งแต่ระดับปริญญาตรี โท เอก หรือศึกษาเฉพาะด้านหลังจากสำเร็จการศึกษา ระดับปริญญาตรี โท เอก

3.3 ผู้ด้อยโอกาส หรือบุคคลลักษณะพิเศษ กลุ่มเป้าหมายนี้เป็นคนกลุ่มพิเศษที่มี ลักษณะเฉพาะ แตกต่างไปจากบุคคลปกติทั่วไป สิ่งที่ทำให้แตกต่างกันนั้นอาจเกิดจากฐานะทาง เศรษฐกิจ คือ คนจนที่ด้อยโอกาสในการเล่าเรียนตามปกติ เช่น เด็กที่ผู้ปกครองไม่ส่งเสริม ให้ศึกษาเล่าเรียน เด็กไร้ผู้อุปการะ หรือความแตกต่าง อาจเกิดจากลักษณะทางร่างกายจิตใจ และสมอง เช่น เด็กพิการ เด็กปัญญาอ่อน เด็กที่มีปัญหาทางจิตใจและอารมณ์ เด็กอัจฉริยะ เป็นต้น ผู้ด้อยโอกาสหรือบุคคลลักษณะพิเศษเฉพาะเหล่านี้จำเป็นต้องได้รับการดูแลเป็นพิเศษ เพื่อให้มีโอกาสได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเช่นเดียวกับเด็กอื่น แต่การจัดการศึกษาสำหรับ กลุ่มเป้าหมายนี้จำเป็นต้องจัดให้ตามรูปแบบที่เหมาะสมกับลักษณะและความจำเป็นสำหรับ กลุ่มด้วย โดยอาจต้องมีครูที่ได้รับการอบรมมาเป็นการเฉพาะ ในกรณีที่ผู้ด้อยโอกาสร่วมเรียน ในชั้นเรียนปกติ ครูจำเป็นต้องให้ความสนใจผู้เรียนกลุ่มนี้เป็นพิเศษ โดยเฉพาะอย่างยิ่งต้องใช้ ความอดทน ความเมตตา ความเข้าใจ และความละเอียดละไมในการปฏิบัติต่อพวกเขา สำหรับ ผู้บริหารที่จัดการศึกษาสำหรับผู้ด้อยโอกาส ต้องมีความเข้าใจ มีทักษะ และได้รับการอบรม มาโดยเฉพาะอย่างพอเพียงในการปฏิบัติหน้าที่ของตน

3.4 ผู้มีงานทำ ผู้ที่ประกอบอาชีพการงานแล้วเป็นกลุ่มเป้าหมายอีกกลุ่มหนึ่ง บุคคลเหล่านี้ได้รับการศึกษามาแตกต่างกันไป และมุ่งศึกษาเพิ่มเติมโดยมีเหตุผลต่างกันไป ส่วนหนึ่งเข้าศึกษาระดับสูงขึ้นไปในสถาบันการศึกษาปกติหรือเข้ารับการศึกษาดำเนินโครงการ พิเศษ (เช่น โครงการศึกษาเฉพาะที่มีผู้จัดบริการให้ในสถานที่ทำงาน โครงการศึกษาอบรม เฉพาะด้าน เป็นต้น) นอกจากนี้ หน่วยงานทางการศึกษาอาจจัด การศึกษานอกระบบและตาม

อรรถาธิบายในรูปแบบต่าง ๆ กัน เช่น การศึกษาสัญญาธรรมะที่ผู้สอนตระเวนให้ความรู้ การศึกษาผ่านสื่อโทรคมนาคม การศึกษาโดยเอกสารหรือสื่อการเรียนรู้ด้วยตนเองต่าง ๆ การจัดการศึกษา เช่นนี้ อาจมีการรับรองวุฒิให้หรืออาจไม่เทียบวุฒิต่างเป็นทางการก็ได้ การจัดการอบรมสำหรับผู้มีงานทำ นั้น รวมถึงครูซึ่งต้องมีการพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่องด้วย ครูจึงควรสนใจติดตามรับการอบรมตามหลักสูตรต่าง ๆ ที่จะช่วยส่งเสริมความรู้ความสามารถในการประกอบอาชีพของตน กลุ่มเป้าหมายนี้นับวันจะยิ่งมีความสำคัญมากขึ้น เนื่องจากการเปลี่ยนแปลงวิทยาการและเทคโนโลยีต่าง ๆ เกิดขึ้นรวดเร็ว จึงจำเป็นที่ผู้ทำงานแล้วควรได้รับสาระเนื้อหาใหม่ ๆ เพื่อยกระดับความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพของตนตลอดเวลา

3.5 ประชาชนทั่วไป ประชาชนโดยทั่วไปถือเป็นกลุ่มเป้าหมายสำคัญของการจัดการศึกษาด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้สมาชิกของสังคมได้มีโอกาสเรียนรู้สิ่งแปลกใหม่ที่เป็นประโยชน์สำหรับการเป็นพลเมืองที่ดีและการเพิ่มพูนความคิดความอ่านของตนอย่างต่อเนื่อง การจัดการศึกษาลักษณะนี้ถือเป็นส่วนเสริมจากการที่ประชาชนได้เรียนรู้จากสื่อมวลชนจากกลุ่มคนใกล้ชิด การจัดการศึกษาเพื่อปวงชนอาจทำโดยผ่านสื่อต่าง ๆ ได้หลากหลาย แต่ย่อมเป็นไปเพื่อการพัฒนาคุณภาพของประชากรให้รู้เท่าทันสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไป และปรับตัวเองกับความเปลี่ยนแปลงได้อย่างเหมาะสม การจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมายกลุ่มนี้มักเป็นการจัดการศึกษาเสริมในรูปแบบการศึกษาตามอรรถาธิบายเป็นหลัก เนื่องจากเป้าหมายของการศึกษามีหลากหลาย ผู้นำชุมชนและท้องถิ่นจึงมีบทบาทในการสำรวจ กลุ่มเป้าหมาย กำหนดวัตถุประสงค์ในการจัดการศึกษาสำหรับกลุ่มเป้าหมาย และร่วมสนับสนุนให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องสามารถจัดบริการการศึกษาแก่กลุ่มเป้าหมายให้ครบถ้วนและเกิดประโยชน์ได้จริง

4. องค์ประกอบสำคัญของการจัดการศึกษา มี 8 องค์ประกอบ

4.1 สาระเนื้อหาในการศึกษา ในกรณีที่มีการจัดการศึกษาอย่างเป็นระบบ ผู้จัดการศึกษามักจัดทำ หลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระ หลักสูตรเหล่านี้อาจเป็นหลักสูตรกลางที่ใช้สำหรับการศึกษาแต่ละ ระดับ แต่ขณะเดียวกันก็ควรเปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับ ท้องถิ่นได้ด้วย เนื้อหาสาระในการศึกษานั้น ควรทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียนและสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ ครูต้องทบทวนเนื้อหาสาระที่ตนสอนเพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน หากเห็นว่า เนื้อหาผิดพลาดหรือล้าสมัย ควรแจ้งผู้บริหารให้ทราบ

4.2 ครู ผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระได้แก่ครูและอาจารย์ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบวิชาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการศึกษาอบรมมาทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้ สามารถถ่ายทอดความรู้และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้ อย่างมีประสิทธิภาพ เงื่อนไขสำคัญ ประการหนึ่งสำหรับครูและอาจารย์คือต้องมีความตื่นตัว อยู่เสมอในการติดตามเรียนรู้เนื้อหาวิชาการวิชาชีพ ใหม่ ๆ และวิทยาการด้านการเรียน การสอน ตลอดเวลา บางกรณีต้องมีการศึกษาค้นคว้าวิจัยเพื่อให้เกิดองค์ความรู้ ใหม่ ๆ ด้วย หนึ่ง ครูและอาจารย์ต้องพัฒนาความสามารถในการประยุกต์สาระเนื้อหาและองค์ความรู้ใหม่ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละกลุ่ม

4.3 สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา สื่อและอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น อาคาร สถานที่ โต๊ะ เก้าอี้ กระดาน เขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดถึงอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มี ราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เหล่านี้ สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่ จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา ครูและ ผู้บริหารสถานศึกษาจึงมีหน้าที่รับผิดชอบ ดูแลให้สิ่งเหล่านี้มีอย่างเพียงพอ อยู่ในสภาพใช้งานได้ และใช้สื่อเหล่านี้เป็นส่วนช่วยให้เกิดการถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ได้อย่าง เหมาะสมและมี ประสิทธิภาพ ครูที่มีคุณภาพต้องสามารถผลิตและพัฒนาสื่อและอุปกรณ์การศึกษาสำหรับ การสอนของตนด้วย

4.4 รูปแบบวิธีการเรียนการสอน การศึกษายุคใหม่นั้นมีความแตกต่างไปจาก การศึกษายุคก่อน ซึ่งเน้นที่ตัวครู ระบบการศึกษายุคใหม่เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน ดังนั้น รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่จึงแตกต่างไปจากเดิม จึงเกิดคำว่า “ปฏิรูปการเรียนรู้อัน” ซึ่งนำไปสู่กระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรม การเรียนการสอน การนำชมนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ รูปแบบ วิธีการเรียนการสอนใหม่ ๆ นี้ ผู้สอนพึงระมัดระวังเลือกใช้ให้เหมาะสมกับกลุ่มผู้เรียน แต่ละกลุ่ม และจำเป็นต้องใช้ความคิดสร้างสรรค์ประกอบกับการทำความเข้าใจธรรมชาติ การเรียนรู้ของผู้เรียนของตน

4.5 ผู้บริหารและบุคลากรที่ทำหน้าที่สนับสนุนการศึกษา ในการจัดการศึกษา ยังมีผู้รับผิดชอบที่อาจไม่ได้เป็นผู้ถ่ายทอดโดยตรงอีกหลากหลาย ได้แก่ ผู้บริหารซึ่งมีหน้าที่ จัดการศึกษาที่ตนรับผิดชอบให้เป็นไปโดยเรียบร้อย นำไปสู่เป้าหมายที่ต้องการ และ ยังจำเป็นต้องมีบุคลากรทางการศึกษาอื่นร่วมด้วย เช่น เจ้าหน้าที่ธุรการ งานทะเบียน งานโภชนาการและสุขอนามัย รวมทั้งฝ่ายสนับสนุนอื่น ๆ

4.7 เงินทุนสนับสนุน การจัดการศึกษาเป็นเรื่องของการลงทุน ซึ่งผู้ลงทุนอาจเป็นรัฐบาลในฐานะ ผู้รับผิดชอบการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ผู้ปกครอง ผู้เรียน ชุมชน เป็นต้น เงินทุนเหล่านี้เป็นองค์ประกอบ สำคัญที่ช่วยให้การจัดการศึกษาเกิดผลตามเป้าหมาย

4.8 สถานที่ศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบที่ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้น อาคารสถานที่ ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาจึงเป็นส่วนที่ขาดไม่ได้ ถึงแม้จะมีการจัดการศึกษาโดยใช้สื่อทางไกลก็ตาม ก็ยังต้องมีสถานที่สำหรับการบริหารจัดการ การผลิตและถ่ายทอดสื่อ หรือการทำงานของบุคลากรที่เกี่ยวข้อง ในกรณีที่ยังต้องใช้อาคารเป็นสถานที่สำหรับจัดการเรียนการสอน สิ่งที่ผู้บริหารและผู้จัดการศึกษาต้องสนใจดูแล คือ ความเพียงพอ เหมาะสม ปลอดภัย และการมีบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้ ส่วนครูก็ต้องรับผิดชอบในการจัดบรรยากาศในชั้นเรียนให้เหมาะสม หากจำเป็นต้องใช้งบประมาณปรับปรุงก็ควรแจ้งผู้บริหารให้ช่วยดำเนินการ

4.9 ผู้เรียน ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบที่จำเป็นที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียน คือ ผู้รับการศึกษ และเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาจึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อมสำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษ้อบรม การประเมิน และการส่งเสริม ให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง ด้วยเหตุนี้เป้าหมายการจัดการศึกษาในภาพรวมจึงมิได้จำกัดวงแคบเฉพาะในสถานที่ แต่มุ่งที่ตัวผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีปรัชญาพื้นฐานสำคัญ คือ “ทุกคนต้องเป็นส่วนสำคัญของการจัดการศึกษา และการศึกษาต้องจัดสำหรับคนทุกคน”

ผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษานั้นเน้นที่คุณภาพของผลผลิตของกระบวนการศึกษาเป็นหลัก ส่วนปริมาณเป็นปัจจัยรอง กล่าวคือ การจัดการศึกษาต้องมุ่งถึงเป้าหมายที่ตั้งไว้ในเชิงคุณภาพเป็นเกณฑ์ โดยมีดัชนีชี้วัดบางประการ ดังต่อไปนี้

1. คุณภาพของผู้เรียน คุณภาพของผู้เรียนถือว่าเป็นผลที่เกิดจากการจัดการศึกษา คำว่า “คุณภาพของ ผู้เรียน” มีความหมายครอบคลุมหลายด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านความรู้ความสามารถ คุณธรรม จริยธรรม ทักษะ และพฤติกรรม ดัชนีชี้วัดคุณภาพของผู้เรียนซึ่งจะใช้วัดผลการจัดการศึกษาต้องเป็นผลทางตรงหรือทางอ้อม ที่มาจากการจัดการศึกษา ไม่ใช่ผลบังเอิญหรือผลที่ไม่เกี่ยวเนื่องกัน เช่น สถานศึกษาอาจสอนไม่ดี แต่นักเรียนทำคะแนนผลสอบได้ดีเพราะไปรับการสอนพิเศษ หรือผู้ปกครองกวัดข้อนดูแลและสั่งสอนเพิ่มเติม ในแง่คุณภาพของผู้เรียน ครูควรกำหนดวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม (วัตถุประสงค์ที่วัด

ได้จริง) ที่มุ่งให้เกิดขึ้น อัน เป็นผลจากการจัดการเรียนการสอนของครู และประเมิน วัตถุประสงค์ดังกล่าวเพื่อวัดประสิทธิภาพของ วิธีการสอนของตน

2. คุณภาพของการจัดการเรียนการสอน คุณภาพของการจัดการเรียนการสอน ขึ้นกับปัจจัยหลายประการ ซึ่งเป็นปัจจัยชี้วัดในระบบประกันคุณภาพการศึกษา เช่น คุณภาพ ของครู สภาพแวดล้อม รูปแบบ และระบบการเรียนการสอน สื่อและเทคโนโลยี กระบวนการ เรียนรู้ เป็นต้น ปัจจัยเหล่านี้ถือเป็นส่วนหนึ่งที่ นำมากำหนดเป็นดัชนีชี้วัดคุณภาพของการจัด การศึกษาได้ ครูต้องถือว่า การพัฒนาคุณภาพของการสอนนั้น เป็นความท้าทายของอาชีพครู และต้องไม่หยุดยั้งในการปรับปรุงคุณภาพดังกล่าว ทั้งโดยการค้นคิดเองหรือ การเข้ารับ การอบรมเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่อศิษย์ของตน

3. ความคุ้มค่าในการจัดการศึกษา เนื่องจากการจัดการศึกษาต้องใช้จ่าย ความคุ้มค่าจึงถือเป็นดัชนี ชี้วัดการจัดการศึกษาด้วย คำว่าความคุ้มค่านี้ มิได้หมายถึง การประหยัดด้านงบประมาณแต่เพียงอย่างเดียว แต่หมายความว่า ค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษา นั้น ให้ผลคุ้มค่ากับการลงทุนหรือไม่ บ่อยครั้งเราพบว่า ค่าใช้จ่ายการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียน อาจสูงกว่าการจัดการศึกษานอกระบบ แต่ต้องถือว่าคุ้มค่า เพราะผู้เรียนมีโอกาสได้ร่วม ในสังคม มีเพื่อน มีผู้ให้คำแนะนำปรึกษาในด้านต่าง ๆ แต่ในทางตรงกันข้าม หากพบว่า การจัดการศึกษาในชั้นเรียนนำไปสู่การติดยาเสพติด การมั่วสุมทางเพศ ความเสื่อมทาง ศิลธรรม หรือความไม่ปลอดภัยต่อ สุขภาพและชีวิต ก็ต้องถือว่าการจัดการศึกษาของ สถานศึกษาที่สร้างผลดังกล่าวไม่คุ้มค่า และหากการศึกษา ของทั้งระบบโรงเรียนนำไปสู่ สภาวะอันไม่พึงปรารถนา นานัปการก็จำเป็นที่ผู้รับผิดชอบการจัด การศึกษาหรือ ผู้สนับสนุนค่าใช้จ่ายเพื่อการศึกษาต้องทบทวนแก้ไขโดยเร็ว

4. ผลลัพธ์ของการจัดการศึกษา ผลลัพธ์หรือผลสะท้อนหมายถึงผลต่อเนื่องที่เกิด จากการจัดการศึกษา เช่น นักเรียนที่สำเร็จการศึกษาจากโรงเรียนประจำจังหวัดแห่งหนึ่งได้ คะแนนระดับดี ถือเป็นส่วนหนึ่งของคุณภาพผู้เรียน ส่วนนักเรียนจากโรงเรียนนี้สามารถสอบ เข้ามหาวิทยาลัยที่มีชื่อเสียงได้เป็นจำนวนมาก ถือเป็นผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาของ โรงเรียนนี้ และการที่ศิษย์เก่าของโรงเรียนไปประสบความสำเร็จในอาชีพการงาน ก็ถือเป็น ผลลัพธ์ต่อเนื่องกันไป ส่วนผลลัพธ์ของการจัดการศึกษาในภาพรวมของประเทศหนึ่ง ก็พิจารณาได้จากความเจริญของประเทศ สภาพปัญหาภายในประเทศ หรือความสามารถ ในการแข่งขันของประเทศ ซึ่งเป็นผลลัพธ์ส่วนหนึ่งอันเกิดจากคุณภาพของประชากรที่ได้รับการ ศึกษาของประเทศ เป็นต้น

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า วัตถุประสงค์เป็นตัววัดความสามารถในการจัดการของผู้บริหาร จึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ผู้บริหารต้องกำหนดเกณฑ์จากวัตถุประสงค์ที่ระบุและผู้บริหารก็จะต้องได้รับการประเมินจากเป้าหมาย และวัตถุประสงค์ที่กำหนดด้วย ผู้บริหารต้องไปแจกแจงรายละเอียดเพื่อวัดสัมฤทธิ์ผลของการบริหาร ครุ่นำไปกำหนดเป้าหมายผลการสอนของตน ส่วนผู้แทนชุมชนและท้องถิ่นหรือผู้ปกครอง อาจเลือกประยุกต์เพื่อประเมินความสำเร็จของการเรียนการสอนหรือการจัดการศึกษา ทั้งนี้การกำหนดดัชนีชี้วัดสัมฤทธิ์ไม่ได้มุ่งเพียงประเมินความดี ความชอบ หรือฐานะตำแหน่งของบุคคล แต่ควรนำไปใช้เพื่อให้ผู้เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาได้ทราบสถานภาพของตนเอง เปรียบเสมือนกระจกส่องตัวเอง อันจะเป็นประโยชน์สำหรับการปรับปรุงพัฒนาหรือแสวงหาการช่วยเหลือสนับสนุนต่อไป

ประเภทการจัดการศึกษา

การจัดการศึกษาของไทยก็ยึดตามหลักสากลที่ยึดถือกันมานานนั้นมี 3 รูปแบบใหญ่ๆ สำหรับเมืองไทยเองก็มีการกำหนดรูปแบบของการศึกษาไว้ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ตามมาตราที่ 15 ด้วย ซึ่งรายละเอียดของรูปแบบการศึกษาตามกฎหมายไทยนั้น มีดังนี้

1. การศึกษาในระบบ (Formal Education) หมายถึง การศึกษาที่มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย สร้างหลักสูตรชัดเจน มีวิธีการศึกษาที่เป็นบรรทัดฐาน มีกรอบระยะเวลาของการศึกษา ตลอดจนมีการประเมินผลการศึกษาดูด้วย ซึ่งนั่นเป็นเงื่อนไขในการสำเร็จการศึกษาที่มีมาตรฐานแน่นอน การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ก็ได้แก่ การศึกษาขั้นพื้นฐาน, การศึกษาภาคบังคับ, การศึกษาในสถานศึกษาสังกัดกระทรวง ทบวง กรมต่าง ๆ

ความหมายการศึกษาในระบบการศึกษาในระบบ (Formal Education) คือ การศึกษาที่กำหนดจุดมุ่งหมาย วิธีการศึกษา หลักสูตร ระยะเวลาของการศึกษาการวัดและประเมินผล ซึ่งเป็นเงื่อนไขของการสำเร็จการศึกษาที่แน่นอน

วัตถุประสงค์ของการศึกษาในระบบ

1. ถ่ายทอดหรือปลูกฝัง เนื้อหา ความรู้ ความเข้าใจที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ได้รับการศึกษาวางตัวได้เหมาะสมในสังคม และมีความสามารถประกอบอาชีพตามความถนัด ความสนใจ หรือตามโอกาสของแต่ละบุคคล

2. เตรียมเด็กก่อนวัยเรียน ให้มีความพร้อมในการเรียนรู้และจัดให้เด็กในวัยเรียนได้รับการศึกษาเพื่อเรียนรู้ และพัฒนาตนเองต่อเนื่องเพื่อให้มีพัฒนาการทั้งทางร่างกาย ความเป็นปัญญา ความสนใจที่เหมาะสมมีความพร้อมในการศึกษาระดับสูงขึ้นไป

3. เพื่อพัฒนาเด็กในวัยเรียนทุกระดับให้ได้รับการศึกษา เพื่อประโยชน์สำหรับการเตรียมตัวระดับพื้นฐาน และเพื่อมีความรู้ ความสามารถในการประกอบอาชีพการงานต่อไป

4. ตอบสนองความต้องการทางการศึกษาระดับสูงในเชิงคุณภาพ มุ่งส่งเสริมให้ประชาชนมีโอกาสได้พัฒนาความรู้ความสามารถเฉพาะด้าน เพื่อประโยชน์ในการประกอบอาชีพ ซึ่งอาจดำเนินการโดยสถาบันอุดมศึกษา ที่เน้นการวิเคราะห์ วิจัยระดับสูง มุ่งคิดค้นเนื้อหาสาระที่แปลกใหม่จากเดิม นอกจากนี้ยังรวมถึงการฝึกอบรมเฉพาะทาง เช่น ด้านการเกษตร การอุตสาหกรรม วิทยาศาสตร์สุขภาพ เป็นต้น

5. พัฒนาศักยภาพของบุคคลเต็มความสามารถและตอบสนองวิสัยทัศน์ในการพัฒนาประเทศ เน้นพัฒนากลุ่มเป้าหมายในลักษณะบูรณาการ คือ มีความสมบูรณ์ครบถ้วนทุกด้าน ทั้งทางร่างกาย สติปัญญาคุณธรรม ความคิด ความสำนึก ความรับผิดชอบ ฯลฯ ซึ่งตามปกติเป็นหน้าที่ของสถานศึกษา และอาจจัดเสริมเติมในลักษณะฝึกอบรมเฉพาะหรือแทรกในกิจกรรมการเรียนการสอนปกติ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551)

เป้าหมายของการจัดการศึกษาในระบบ

1. เด็กก่อนวัยเรียน เป็นการจัดกิจกรรมในลักษณะการเตรียมความพร้อมเพื่อส่งเสริมทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญา ได้แก่ กิจกรรมการเคลื่อนไหวตามจังหวะ กิจกรรมสร้างสรรค์ กิจกรรมกลางแจ้ง กิจกรรมเสริมประสบการณ์ กิจกรรมเกมการศึกษา เป็นต้น

2. บุคคลในวัยเรียน เป็นการจัดการศึกษาให้กับกลุ่มเป้าหมายดังต่อไปนี้

2.1 การศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งได้แก่ การจัดการศึกษาในระดับประถมศึกษา และระดับมัธยมศึกษา การศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น มักใช้เวลาประมาณสิบสองปี เป็นส่วนใหญ่ในช่วงปลายของการศึกษาเยาวชนที่สนใจสายอาชีพ แทนที่จะศึกษาสายสามัญ ก็อาจเลือกเข้าเรียนในสถานศึกษาสายอาชีพได้ ซึ่งได้แก่ โรงเรียนอาชีวศึกษาประเภทต่าง ๆ

2.2 การศึกษาระดับอุดมศึกษา เมื่อสำเร็จการศึกษาขั้นพื้นฐาน ผู้เรียนที่มุ่งศึกษาต่อก็อาจเข้าศึกษาในสถาบันอุดมศึกษา ซึ่งรวมสถาบันอุดมศึกษาสายอาชีพต่ำกว่าปริญญาด้วย องค์ประกอบของการจัดการศึกษาในระบบ มีดังต่อไปนี้

2.2.1 สาระเนื้อหาในการศึกษา การจัดการศึกษาในระบบ จะจัดทำหลักสูตรเป็นตัวกำหนดเนื้อหาสาระหลักสูตรในหลักสูตรกลางแต่ระดับชั้นเดียวกัน ก็เปิดโอกาสให้สถานศึกษาแต่ละแห่งสามารถจัดเนื้อหาสาระที่เหมาะสมกับท้องถิ่นได้ด้วย โดยมีเนื้อหาสาระที่ทันสมัย ทันต่อเหตุการณ์ เหมาะสมกับความต้องการของผู้เรียน และ

สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษา ทั้งนี้ต้องทบทวนเนื้อหาสาระ เพื่อปรับแก้ไขให้ถูกต้องทันสมัย และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียน

2.2.2 ครู ครูผู้สอน หรือผู้ให้การเรียนรู้ ผู้ถ่ายทอดเนื้อหาสาระ ได้แก่ ครู และอาจารย์ ซึ่งถือเป็นผู้ประกอบอาชีพชั้นสูง บุคคลเหล่านี้ต้องได้รับการอบรมทั้งในด้านเนื้อหา และวิธีการถ่ายทอด เพื่อให้สามารถถ่ายทอดความรู้ และสาระวิชาที่เป็นประโยชน์ต่อผู้เรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2.2.3 สื่อและอุปกรณ์สำหรับการศึกษา เช่น อาคารสถานที่ โต๊ะเก้าอี้ กระดานเขียน หนังสือ แบบเรียน สมุด ดินสอ ตลอดจนทั้งอุปกรณ์ที่ทันสมัยที่มีราคาแพงทั้งหลาย เช่น อุปกรณ์ในห้องปฏิบัติการทางวิทยาศาสตร์ เครื่องคอมพิวเตอร์ เป็นต้น สื่อและอุปกรณ์เหล่านี้เป็นส่วนประกอบที่จำเป็นสำหรับการจัดการศึกษา

2.2.4 รูปแบบวิธีการเรียนการสอน การศึกษาในระบบบุคคลปฏิรูปการศึกษา เน้นความสำคัญที่ตัวผู้เรียน รูปแบบวิธีการเรียนการสอนใหม่แตกต่างไปจากเดิม ซึ่งมีกระบวนการเรียนการสอนที่หลากหลาย เช่น การระดมความคิด การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การนำชมนอกสถานที่เรียน การใช้อุปกรณ์เครื่องมือประกอบ

2.2.5 สถานศึกษาและบรรยากาศแวดล้อม การจัดการศึกษาในระบบ ยังต้องอาศัยชั้นเรียนยังเป็นสิ่งจำเป็น ดังนั้นอาคารสถานที่ห้องเรียน และบรรยากาศแวดล้อมที่ใช้ในการจัดการศึกษาเป็นสิ่งจำเป็นซึ่งจะต้องจัดบรรยากาศแวดล้อมที่เอื้อการเรียนรู้

2.2.6 ผู้เรียน ผู้เรียนหรือผู้ศึกษาถือเป็นองค์ประกอบสำคัญที่สุดของการจัดการศึกษา เพราะผู้เรียนคือผู้รับการศึกษาและเป็นเป้าหมายหลักของการจัดการศึกษา การปรับเปลี่ยนความรู้และพฤติกรรมของผู้เรียน เป็นดัชนีชี้วัดผลสัมฤทธิ์ของการจัดการศึกษา จึงครอบคลุมขั้นตอนที่เกี่ยวกับการเรียนรู้ของผู้เรียน ตั้งแต่การเตรียมความพร้อม สำหรับการเรียนรู้ การให้การศึกษา อบรม การประเมินและการส่งเสริมให้เกิดการเรียนรู้ต่อเนื่อง

สรุปได้ว่า การศึกษาในระบบ (Formal Education) เป็นการศึกษาที่มีรูปแบบและระบบแบบแผนชัดเจน มีการกำหนดวัตถุประสงค์ หลักสูตรวิธีการจัดการเรียนการสอน การวัดผล และการประเมินผลที่แน่นอน ซึ่งการศึกษาในระบบของไทยประกอบไปด้วย การศึกษาขั้นพื้นฐานและการศึกษาในชั้นอุดมศึกษา โดยการศึกษาขั้นพื้นฐาน ถูกแบ่งออกเป็นระดับต่าง ๆ คือ ระดับก่อนประถมศึกษา ระดับประถมศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ยังถูกแบ่งเป็นประเภทสามัญศึกษาและประเภทอาชีพศึกษาอีกด้วย สำหรับในการศึกษาชั้นอุดมศึกษานั้น แบ่งออกเป็น

ระดับต่าง ๆ คือ ต่ำกว่าปริญญาตรี ปริญญาตรี ประกาศนียบัตรบัณฑิต ปริญญาโท และปริญญาเอก

2. การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) หมายถึงการศึกษาที่มีการยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษา ตลอดจนระยะเวลาของการศึกษา ไปจนถึงการวัดและประเมินผล ซึ่งนั่นเป็นเงื่อนไขในการสำเร็จการศึกษาที่มีมาตรฐานแน่นอน สำหรับเนื้อหาและหลักสูตรนั้นจะต้องเหมาะสมและสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของบุคคลแต่ละกลุ่ม หรือให้ผู้เรียนสามารถบริหารจัดการการศึกษา ตลอดจนเวลาเรียนเองได้ แต่ก็มีกรอบมาตรฐานเช่นเดียวกันกับการศึกษาในระบบ การจัดการศึกษาในลักษณะนี้ ได้แก่ การศึกษานอกระบบโรงเรียน, การศึกษาผู้ใหญ่, การศึกษาทางไกล, มหาวิทยาลัยเปิด, การศึกษาแบบโฮมสคูล, ศูนย์การศึกษาท้องถิ่นที่มีการจัดมาตรฐานการศึกษาของตนเอง การศึกษานอกระบบหรือ Non-formal Education (NFE) ได้เกิดขึ้นครั้งแรกใน ปี ค.ศ. 1967 ในการประชุมของ UNESCO เรื่อง The World Educational Crisis ซึ่งได้นิยามการศึกษานอกระบบ หมายถึง “การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ แต่ไม่กรอบของการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติ โดยมุ่งบริการให้คนกลุ่มต่าง ๆ ของประชากร ทั้งที่เป็นผู้ใหญ่และเด็ก” โดยเน้นการเรียนรู้ (Learning) แต่ในปัจจุบันการศึกษานอกระบบ คือ กระบวนการจัดการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียน ทั้งที่เป็นทัศนคติ ทักษะ และความรู้ ซึ่งทำได้ยืดหยุ่นกว่าการเรียนในระบบโรงเรียนทั่วไป สมรรถนะที่เกิดจากการศึกษานอกระบบมีตั้งแต่ทักษะในการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำงานเป็นกลุ่ม การแก้ไข ความขัดแย้ง การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรม การเป็นผู้นำ การแก้ปัญหาาร่วมกัน การสร้างความเชื่อมั่น ความรับผิดชอบและความมีวินัย การศึกษานอกระบบยุคใหม่จึงเน้นการเรียนรู้และสมรรถนะ (Learning and Competency) เป็นแนวทางหนึ่งในการจัดการศึกษาซึ่งเปิดโอกาสให้กับผู้ที่ไม่ได้เข้ารับการศึกษาระบบโรงเรียนตามปกติ ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ พัฒนาตนเองให้สามารถดำรงตนอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข เป็นการจัดการศึกษาในลักษณะอ่อนตัวให้ผู้เรียนมีความสะดวกเลือกเรียนได้หลายวิธี จึงก่อให้เกิดประโยชน์ต่อตัวผู้เรียนและสังคมเป็นอย่างมาก การศึกษานอกโรงเรียนมีความหมายครอบคลุมถึงมวลประสบการณ์การเรียนรู้ทุกชนิดที่บุคคลได้รับจากการเรียนรู้ ไม่ว่าจะเป็นการเรียนรู้ตามธรรมชาติการเรียนรู้จากสังคมและการเรียนรู้ที่ได้รับจากโปรแกรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกเหนือไปจากการศึกษาในโรงเรียนตามปกติ เป็นกิจกรรมที่จัดขึ้นเพื่อเปิดโอกาสให้บุคคลที่มีได้อยู่ในระบบโรงเรียนปกติ ได้มีโอกาสแสวงหาความรู้ ทักษะ ทัศนคติ เพื่อมุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ฝึกฝนอาชีพ หรือการพัฒนาความรู้เฉพาะเรื่องตามที่ตน การศึกษานอกระบบโรงเรียน เป็นการศึกษาที่มุ่งจัดให้

กลุ่มเป้าหมายได้พัฒนาชีวิตและสังคม โดยมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต จึงเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ที่ยังมีโอกาสพลาดหรือขาดโอกาสทางการศึกษาในระบบโรงเรียน ได้มีโอกาสศึกษาหาความรู้ ผึกทักษะ ปลูกฝังเจตคติที่จำเป็นในการดำรงชีวิต และการประกอบสัมมาชีพ อีกทั้งสามารถปรับตัวให้ทันกับความเปลี่ยนแปลงของวิทยาการต่าง ๆ ที่เจริญก้าวหน้าไปอย่างรวดเร็วได้อย่างมีความสุขตามควร แก่อัตภาพงานด้านการศึกษานอกระบบโรงเรียนหมายถึง การจัดกิจกรรมการศึกษาที่จัดขึ้นนอกระบบโรงเรียน โดยมีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ในการเรียนรู้ชัดเจน กิจกรรมการศึกษาดังกล่าว มีทั้งที่จัดกิจกรรมโดยเอกเทศ และเป็นส่วนหนึ่งของกิจกรรมอื่น หน่วยงานที่จัดการศึกษานอกโรงเรียนนั้น เป็นทั้งหน่วยงานที่มีหน้าที่ทางการศึกษานอกระบบโรงเรียนโดยตรง และหน่วยงานอื่น ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน ตลอดจนชุมชนที่อาศัย การศึกษาเป็นเครื่องมือนำไปสู่วัตถุประสงค์ในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์และสังคม ในทางทฤษฎีจึงได้นับเนื่องเอาการศึกษานอกโรงเรียนเป็นระบบหนึ่งของการศึกษาตลอดชีวิต ที่มีส่วนเชื่อมโยงอย่างแนบแน่นและต่อเนื่องกับการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาตามอัธยาศัย ทำให้การศึกษานอกระบบโรงเรียนเป็นความหวังของวงการศึกษา และเป็นกลไกที่สำคัญของรัฐในการพัฒนาคุณภาพของคนส่วนใหญ่ในประเทศได้ การศึกษานอกระบบโรงเรียนจึงถือเป็นกระบวนการของการศึกษาตลอดชีวิต ซึ่งมีภารกิจสำคัญที่จะต้องให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างเสมอภาค โดยเฉพาะการศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งจำเป็นต่อการดำรงชีวิตตามมาตรฐานของสังคมที่เป็นสิทธิที่คนทุกคนพึงได้รับการศึกษา นอกจากนั้นยังจะต้องได้รับการศึกษาที่ต่อเนื่องจากการศึกษาขั้นพื้นฐานของชีวิต เพื่อนำความรู้ไปพัฒนาอาชีพของตน

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 15 การศึกษานอกระบบ หมายถึง การศึกษาซึ่งจัดขึ้นนอกระบบปกติ ที่จัดให้กับประชาชนทุกเพศทุกวัย ไม่มีการจำกัดพื้นฐานการศึกษาอาชีพประสบการณ์หรือความสนใจ โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะให้ผู้เรียนได้รับความรู้ในด้านพื้นฐานแก่การดำรงชีวิต ความรู้ทางด้านทักษะ การประกอบอาชีพและความรู้ด้านอื่น ๆ เพื่อเป็นพื้นฐานในการดำรงชีวิต การจัดการศึกษามีความยืดหยุ่นในการกำหนดจุดมุ่งหมาย รูปแบบ วิธีการจัดการศึกษาระยะเวลาของการศึกษา การวัดผลและประเมินผล ซึ่งเจือปน การสำเร็จการศึกษา โดยเนื้อหาและหลักสูตรจะต้องมีตามเหมาะสมสอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน มาตรา 4 ในพระราชบัญญัติส่งเสริมการศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย พ.ศ. 2551 ระบุว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กิจกรรมการศึกษาที่มีกลุ่มเป้าหมายผู้รับบริการและวัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ชัดเจน มีรูปแบบ หลักสูตร วิธีการจัดและ

ระยะเวลาเรียนหรือฝึกอบรมที่ยืดหยุ่นและหลากหลายตามสภาพความต้องการและศักยภาพในการเรียนรู้ของกลุ่มเป้าหมายนั้นและวิธีการวัดผลและประเมินผลการเรียนรู้ที่มีมาตรฐานเพื่อรับคุณวุฒิทางการศึกษา หรือเพื่อจัดระดับผลการเรียนรู้

กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) การศึกษานอกระบบ (Non-formal Education) เป็นการศึกษาที่มีความยืดหยุ่นและหลากหลายรูปแบบ ไม่มีข้อจำกัดเรื่องอายุและสถานที่โดยมุ่งหมายให้เป็นการศึกษาเพื่อพัฒนา คุณภาพมนุษย์ มีการกำหนดจุดมุ่งหมาย หลักสูตรวิธีการเรียนการสอน สื่อ การวัดผลและประเมินผลที่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย ซึ่งอาจแบ่งได้ 3 ประเภทใหญ่ ๆ คือ ประเภทความรู้พื้นฐานสายสามัญ ประเภทความรู้และทักษะอาชีพ และประเภทข้อมูลความรู้ทั่วไป

หลักการของการศึกษานอกระบบ

1. เน้นความเสมอภาคในโอกาสทางการศึกษาการกระจายโอกาสทางการศึกษาให้ครอบคลุมและทั่วถึง
2. ส่งเสริมการจัดการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตมีความยืดหยุ่นในเรื่องกฎเกณฑ์ระเบียบต่าง ๆ
3. จัดการศึกษาให้สนองความต้องการของกลุ่มเป้าหมายให้เรียนรู้ในสิ่งที่สัมพันธ์กับชีวิต
4. จัดการศึกษาหลากหลายรูปแบบคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล ผู้สอนมิได้จำกัดเฉพาะครู อาจจะเป็นผู้รู้ ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานหรือจากท้องถิ่น

เป้าหมายการศึกษานอกระบบ

1. ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพื่อพัฒนาศักยภาพกำลังคนและสังคม ที่ใช้ความรู้และภูมิปัญญาเป็นฐานในการพัฒนา ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม สิ่งแวดล้อม ความมั่นคง และคุณภาพชีวิต ทั้งนี้ ตามแนวทางการพัฒนาประเทศ
2. ภาคีเครือข่ายเกิดแรงจูงใจและมีความพร้อมในการมีส่วนร่วมเพื่อจัดกิจกรรมการศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) การศึกษานอกระบบ เป็นกระบวนการจัดการศึกษาให้ผู้พลาดโอกาสเรียนจากระบบการศึกษาปกติ หรือผู้ต้องการพัฒนาตนเอง ได้รับการเรียนรู้ โดยเน้นการเพิ่มศักยภาพของผู้เรียน ตามกฎหมาย ว่าด้วย การศึกษาแห่งชาติตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญที่จะส่งเสริมและสนับสนุนให้ประชาชนทุกคนได้รับโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ตามสิทธิมนุษยชนที่ทุกคนพึงได้รับดังกล่าว ส่งผลให้ประชาชนได้รับการศึกษาอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิตได้อย่างแท้จริง เกิดสังคมแห่งการเรียนรู้ที่กว้างขวางและเป็นไปใน

อัตราที่รวดเร็ว อันจะส่งผลให้ประเทศมีศักยภาพและขีดความสามารถในการแข่งขันและการพัฒนาโดยรวมเพิ่มสูงขึ้น อีกทั้งเป็นการพัฒนาที่ยั่งยืน เพราะเป็นการพัฒนาที่ยึดคนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนาโดยมุ่งเน้นให้คนมีคุณธรรมนำความรู้ อันจะเป็นสะพานทอดนำไปสู่สังคมแห่งการเรียนรู้และภูมิปัญญาต่อไป

สรุปได้ว่า การศึกษานอกระบบ หมายถึง กระบวนการทางการศึกษาที่จัดขึ้นเพื่อเพิ่มหรือพัฒนาศักยภาพให้แก่ประชาชน ทั้งในด้านความรู้ ความชำนาญ หรืองานอดิเรกต่าง ๆ ผู้ที่สำเร็จการศึกษาอาจได้รับหรือไม่ได้รับเกียรติบัตรก็ได้ ซึ่งเกียรติบัตรนี้ไม่เกี่ยวข้องกับ การเปรียบเทียบเงินเดือนหรือศึกษาต่อ ยกเว้นการศึกษาสายสามัญของสำนักงานส่งเสริม การศึกษานอกระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย ที่มีการมอบวุฒิบัตรที่สามารถเปรียบเทียบ เงินเดือนหรือศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นได้

3. การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) หมายถึง การศึกษาที่ผู้เรียน สามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามความสนใจของตัวเอง เรียนรู้เพื่อพัฒนาศักยภาพ เรียนตาม ความพร้อมและโอกาส ไม่มีการกำหนดเวลา ไม่มีข้อจำกัดเรื่องใด ๆ มีหรือไม่มี การรับรอง มาตรฐานการศึกษาก็ได้ เรียนรู้ได้ตลอดเวลา ศึกษาเพิ่มเติมได้ด้วยตนเอง การศึกษาตาม อัธยาศัยนี้ยังรวมไปถึงประสบการณ์การทำงานที่สั่งสมจนเกิดเป็นความรู้, การแลกเปลี่ยน ประสบการณ์ การพูดคุย การศึกษาอย่างไม่เป็นทางการ การศึกษาตลอดชีวิต การเรียนพิเศษ การเรียนคอร์สออนไลน์ตามความสนใจ การเข้าเวิร์คชอปต่าง ๆ

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง วิธีการที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ อาจเกิดขึ้นโดยการถูกผลักดันให้เกิดขึ้นผ่านกระบวนการสนทนาเกี่ยวข้องกับการสำรวจ และ ขยายประสบการณ์ โดยไม่อาจทำนายล่วงหน้าได้ เป็นสิ่งที่บังเอิญเกิดขึ้นอุบัติเหตุ

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง การศึกษาที่เกิดขึ้นตามวิถีชีวิตที่เป็นการเรียนรู้ จากประสบการณ์ จากการทำงาน จากบุคคล จากครอบครัว จากชุมชน จากแหล่งความรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิง และการพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีลักษณะที่สำคัญ คือ ไม่มีหลักสูตร ไม่มีเวลาเรียนที่แน่นอน ไม่จำกัดอายุ ไม่มีการลงทะเบียน และไม่มีการสอน ไม่มีการรับประกาศนียบัตร มีหรือไม่มีสถานที่แน่นอน เรียนที่ไหนก็ได้ ลักษณะการเรียน ส่วนใหญ่เป็นการเรียนเพื่อความรู้และนันทนาการ อีกทั้งยังไม่จำกัดเวลาเรียน สามารถเรียนได้ ตลอดเวลาและเกิดขึ้นในทุกช่วงวัยตลอดชีวิต

ศูนย์ส่งเสริมการศึกษาตามอัธยาศัย กรมการศึกษานอกโรงเรียน (2544) ให้นิยาม การศึกษาตามอัธยาศัยว่า เป็นการจัดสภาพแวดล้อม สถานการณ์ ปัจจัย เกื้อหนุน สื่อ แหล่งความรู้ และบุคคล เพื่อส่งเสริมให้บุคคลได้เรียนรู้ตามความสนใจ

ในมาตรา 15 ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ฉบับพุทธศักราช 2542 นิยามว่า การศึกษาตามอัธยาศัย เป็นการศึกษาที่ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง ตามความสนใจ คักยภาพ ความพร้อม และโอกาส โดยศึกษาจากบุคคล ประสบการณ์ สังคม สภาพแวดล้อม สื่อ หรือแหล่งความรู้อื่น ๆ (สมชาย ทองแย้ม, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)

นักการศึกษาคนสำคัญชื่อ Coombs และ Ahmed (1974) ให้ความหมายว่าเป็นกระบวนการเรียนรู้ตลอดชีวิต ซึ่งบุคคลแสวงหาและรับความรู้ ทักษะ ทักษะคิดความเข้าใจ ที่กระจำงชัดที่เกี่ยวกับประสบการณ์ในชีวิตประจำวัน และการแสดงออกต่อสิ่งแวดล้อมรอบ ๆ ตัวบุคคล (Coombs and Ahmed, 1974 อ้างอิงใน สมชาย ทองแย้ม, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)

การศึกษาตามอัธยาศัย หมายถึง ผลของการเรียนรู้อันเกิดจากสถานการณ์ที่ผู้เรียน หรือแหล่งความรู้ใดอย่างหนึ่ง มีเจตจำนงเพื่อส่งเสริมการเรียนรู้ แต่ไม่ใช่ทั้งสองปัจจัยเกิดตรงกัน (Evan, 1981 อ้างอิงใน สมชาย ทองแย้ม, ม.ป.ป., สื่อออนไลน์)

การศึกษาตามอัธยาศัย ถือว่าเป็นส่วนหนึ่งของ การเรียนรู้ตลอดชีวิต (Lifelong Learning) ที่เต็มเต็มความต้องการของปัจเจกที่ต้องการเรียนรู้ประสบการณ์ต่าง ๆ นอกเหนือการเรียนในระบบโรงเรียน โอกาสของการเรียนรู้ตามอัธยาศัยเกิดขึ้นในสถานที่ต่าง ๆ และจากสื่อต่าง ๆ (ตัวอย่างเช่น รายการกระจายเสียง ภาพยนตร์ CD)

นิยามของการศึกษาตามอัธยาศัยสามารถอธิบายได้ 2 มิติ คือ มิติของผู้เรียนและ มิติของผู้จัดหรือสภาพการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ ดังนี้

ผู้เรียนควบคุมวิธีการเรียนเอง มีวิธีการเรียนที่หลากหลายที่นำไปสู่การเรียนรู้ด้วยตนเองกระบวนการเรียนรู้และผลของการเรียนรู้เกี่ยวข้องกับประสบการณ์และสร้างเสริมประสบการณ์โดยตรงผู้เรียนสร้างความหมายตามความเข้าใจและเป็นกระบวนการต่อเนื่องตลอดชีวิตผู้จัดหรือสภาพการที่เอื้อต่อการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนควบคุมวิธีการเรียนรู้ด้วยตนเองจากบุคคลจากครอบครัว จากชุมชน จากสังคม จากประสบการณ์ จากการทำงาน และจากการดำรงชีวิตประจำวัน จากสภาพแวดล้อมทั้งที่มีอยู่ตามธรรมชาติและมีการดำเนินการให้มีขึ้นไม่ว่าโดยมนุษย์ หรือสิ่งมีชีวิตอื่น ๆ จากปัจจัยเกี่ยวพันต่าง ๆ จากสถานการณ์และสื่อต่าง ๆ

การศึกษาตามอัธยาศัย (Informal Education) จึงมุ่งให้เกิดการเรียนรู้ตามอัธยาศัย (Informal Learning) โดยเอื้อหนุนให้ผู้เรียนกำหนด/เลือกวิธีการเรียนเอง หรือตามวัตถุประสงค์ของสถาบันหรือแหล่งความรู้ นั้น ๆ ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดเวลา โดยมีเป้าหมายเพื่อให้

“การตีความ” ที่นำเสนอต่อเด็กไม่ควรที่จะลดความเข้มข้นจากสิ่งที่เสนอต่อผู้ใหญ่ แต่ควรเสนอด้วยวิธีการพื้นฐานที่แตกต่างกัน โดยอาจแยกโปรแกรมกัน

แนวคิดเรื่องหลักสูตรของการศึกษาตามอัธยาศัย

สัมมนาออนไลน์ (ม.ป.ป., สื่อบนไลน์) กล่าวว่า แนวคิดเรื่องหลักสูตรนี้ Jeffs และ Smith (1990, 1999) ได้โต้แย้งความเห็นที่ว่าหลักสูตรทำให้เกิดการเส้นแบ่งระหว่าง การศึกษาในระบบและการศึกษาตามอัธยาศัย เขายืนยันว่าทฤษฎีหลักสูตรและการ ปฏิบัติ(Curriculum Theory Andpractice) กำหนดขึ้นภายใต้บริบทของโรงเรียน และนี่เองคือ ปัญหาที่สำคัญเมื่อนำมาใช้ในการศึกษาตามอัธยาศัย การรับแนวคิดในเรื่องทฤษฎีหลักสูตร และการปฏิบัติ โดยนักการศึกษาตามอัธยาศัย เกิดขึ้นจากความต้องการที่จะให้มีความชัดเจน เกี่ยวกับเนื้อหา ซึ่งก็ยังคงมีความลำบากในความเห็นนี้ กระนั้นก็ตาม ยังมีสิ่งที่ต้องเน้นในเรื่องนี้ สำหรับการศึกษตามอัธยาศัย 2 ประการ คือ

ประการแรก ในรูปแบบของหลักสูตร ครูเข้าสู่สถานการณ์ด้วยข้อเสนอของการ ปฏิบัติ (Proposal for Action) ซึ่งได้กำหนดหลักการและรายละเอียดของการศึกษาที่ชัดเจนแล้ว แต่การศึกษาตามอัธยาศัยมิใช่เช่นนั้น นักการศึกษาตามอัธยาศัยไม่จำเป็นต้องมีสิ่งนี้ เขาไม่ จำเป็นต้องก้าวสู่สถานการณ์ด้วยข้อเสนอของการปฏิบัติที่ชัดเจน แต่เขามีความคิดที่จะทำ อะไรเพื่อให้ความเป็นอยู่ของคนดีขึ้น หรือชาวซึ่งในบทบาทและยุทธวิธี (ซึ่งยุทธวิธีอาจเป็น ภาพกว้าง ๆ ของกลุ่มเป้าหมาย และวิธีการกว้าง ๆ) จากนั้นเขาก็พัฒนาเป้าหมายและวิธีการ ปฏิสัมพันธ์ที่จะสอดแทรกเข้าไป

ประการที่สอง คือ บริบท ซึ่งการศึกษาตามอัธยาศัยย่อมมีบริบทที่แตกต่าง ออกไปเมื่อบริบทเปลี่ยนไป ลักษณะของกิจกรรมก็ย่อมเปลี่ยนไปด้วยแนวคิดเรื่อง การประเมินผลในงานการศึกษาตามอัธยาศัยการศึกษาตามอัธยาศัยในบางลักษณะเป็นกิจกรรม ชุมชน ดังนั้นลักษณะและวิธีการประเมินผลการศึกษาตามอัธยาศัยจึงแตกต่างไป

แนวทางการประเมินนี้ Joanna Rowlands (1991 อ้างอิงใน สัมมนาออนไลน์ (ม.ป.ป., สื่อบนไลน์) ได้เขียนไว้สรุปได้ดังนี้

1. การประเมินถือว่าเป็นส่วนหนึ่งที่บูรณาการอยู่ในกระบวนการพัฒนา หรือ กระบวนการเปลี่ยนแปลง และรวมถึงการ “สะท้อนความคิด-การปฏิบัติ” (Reflection-action)
2. การประเมินเน้นการ “สนทนา” (Dialogue) มากกว่า “การวัด” (Measurement) และมีแนวโน้มที่จะใช้วิธีการที่เป็นทางการให้น้อยลง เช่น ใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการ สังเกตแบบมีส่วนร่วม

3. วิธีการที่ใช้เป็นกระบวนการเพื่อ “เสริมพลังอำนาจ” (Empowering Process) มากกว่าการควบคุมโดยคนภายนอก ซึ่งเรื่องนี้พึงตระหนักว่าบุคคลหรือกลุ่มที่แตกต่างกัน ออกไป ย่อมรับรู้แตกต่างกัน

4. ผู้ประเมินมีบทบาทในลักษณะของ “ผู้อำนวยความสะดวก” (Facilitator) มากกว่าเป็นบุคคลภายนอกที่มีจุดมุ่งหมาย การประเมินในลักษณะดังกล่าวควรเป็นมุมมองของคนใน (Insiders)

กระทรวงศึกษาธิการ (2551) หลักการการศึกษาตามอัธยาศัย

1. การเข้าถึงแหล่งการเรียนรู้ที่สอดคล้องกับความสนใจและวิถีชีวิตของผู้เรียนทุกกลุ่มเป้าหมาย

2. การพัฒนาแหล่งเรียนรู้ให้มีความหลากหลายทั้งส่วนที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่น และส่วนที่นำเทคโนโลยีมาใช้ในการศึกษา

3. การจัดกรอบหรือแนวทางการเรียนรู้ที่เป็นคุณประโยชน์ต่อผู้เรียน
เป้าหมายการศึกษาตามอัธยาศัย

1. ผู้เรียนได้รับความรู้และทักษะพื้นฐานในการแสวงหาความรู้ที่จะเอื้อต่อการเรียนรู้ตลอดชีวิต

2. ผู้เรียนได้เรียนรู้สาระที่สอดคล้องกับความสนใจและความจำเป็นในการยกระดับคุณภาพชีวิต ทั้งในด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม

3. ผู้เรียนสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปใช้ประโยชน์และเทียบโอนผลการเรียนกับการศึกษาในระบบและการศึกษานอกระบบ

สรุปได้ว่า การศึกษาตามอัธยาศัยเป็นการจัดศึกษาเพื่อให้คนได้เรียนรู้จากบุคคล ครอบครัวยุ ชุมชน สื่อ หรือแหล่งเรียนรู้ต่าง ๆ เพื่อเพิ่มพูนความรู้ ทักษะ ความบันเทิงและพัฒนาคุณภาพชีวิต โดยมีความยืดหยุ่นอย่างมากในเรื่องเนื้อหา ระยะเวลาเรียนกลุ่มเป้าหมาย มุ่งให้เกิดการเรียนรู้ด้วยการนำตนเอง อันจะนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต

การจัดการศึกษาของสงฆ์

การศึกษาคณะสงฆ์ในพระพุทธศาสนาดำเนินตามแนวไตรสิกขา โดยยึดถือพุทธพจน์ คือคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้าเป็นหลักมีความมุ่งหมายสำคัญ เพื่อให้ประพฤติปฏิบัติตน ดำรงรักษาและเผยแผ่พรหมจรรย์อันเป็นระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ ดำเนินชีวิตตาม หลักการแห่งพระธรรมวินัย ต่อมาได้แยกออกเป็นฝ่ายคัมภีร์และวิปัสสนาธุระ คือ คัมภีร์ ธุระ ได้ศึกษาพระธรรมวินัย คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า และวิปัสสนาธุระ ได้แก่ การเรียนวิธีฝึกหัดจิตใจของตนเองให้ปราศจากกิเลส เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จดับขันธปรินิพพานแล้ว พระสงฆ์ พุทธ

สาวกจึงประชุมกันทำสังคายนา รวบรวมพระธรรมวินัยอันเป็นคำสั่งสอนของพระพุทธองค์ ที่ได้ตรัสสอนไว้มีจำนวน 84,000 พระธรรมขันธ์ จัดไว้เป็น 3 หมวด คือ พระสูตร พระวินัย และ พระอภิธรรม เรียกรวมกันว่า พระไตรปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์ของพระพุทธศาสนาสืบมา พระพุทธศาสนา มีองค์ประกอบสำคัญ 3 ประการ ได้แก่ ปรีชาญาณ ปฏิบัติ คือ ลงมือกระทำ และปฏิเวธ คือ ประจักษ์แจ้ง ผลการศึกษาปรีชาญาณเป็นองค์ประกอบสำคัญ อันเป็น พื้นฐานของการปฏิบัติ ความเจริญทางการศึกษาหรือปรีชาญาณของคณะสงฆ์ เป็นปัจจัยสำคัญ เกี่ยวกับความเจริญของพระพุทธศาสนา

นับตั้งแต่รัชกาลที่ 6 เป็นต้นมา นโยบายการศึกษาได้เปลี่ยนไปโดยแยกการศึกษาของ ศึกษาศาสตร์และเด็กนักเรียนออกจากกัน ตลอดจนถึงส่วนราชการที่รับผิดชอบด้วย โดยให้ กระทรวงศึกษาธิการรับผิดชอบเฉพาะการศึกษาสำหรับเด็กนักเรียนเท่านั้น ส่วนการศึกษา สำหรับศึกษาศาสตร์ให้สังกัดกระทรวงธรรมการคณะสงฆ์ก็ได้เป็นภาระรับผิดชอบดำเนินการ ต่างหากออกไปจนเป็นเอกเทศจากการศึกษาของรัฐ โครงการและแผนการศึกษาของชาติ ในสมัยต่อมาก็ไม่ได้กล่าวถึงสงฆ์และการศึกษาของสงฆ์อีกเลย

สมศักดิ์ บุญปู้ (2558, สื่อออนไลน์) กล่าวว่า การศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองก็ได้มีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงให้เจริญรุดหน้ามาตามลำดับ มีมหาวิทยาลัย วิทยาลัย โรงเรียน เกิดขึ้นมากมายทั่วทุกส่วนของประเทศและมีการพัฒนาทางด้านการศึกษาไปตาม เทคโนโลยีสมัยใหม่ตลอดเวลา ขณะที่สภาพการศึกษาพระปริยัติธรรมมิได้มีการแก้ไขปรับปรุง ทำให้ค่านิยมในหมู่เยาวชนและศึกษาศาสตร์ที่มีต่อการศึกษาศาสตร์ลดลงไป พระภิกษุ สามเณรมีความไม่มั่นใจต่อระบบการศึกษาสายพระปริยัติธรรมเดิมของคณะสงฆ์จึงได้ ขวนขวายเรียนวิชาต่าง ๆ ทางโลกมากกว่าวิชาพระปริยัติธรรม แต่ปัจจุบันนี้ พระเถระผู้บริหาร การพระศาสนาเริ่มเปิดกว้างมากขึ้น เพื่อให้ได้เรียนวิชาการสมัยใหม่มากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะ มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งได้แสดงบทบาทเป็นที่ยอมรับทั้งในประเทศและต่างประเทศ จนขยายวิทยาเขตในทั่วประเทศมากขึ้น ดังนี้

1. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรม

ในปี พ.ศ. 2554 ได้มีการเริ่มศึกษาแบบนักธรรมขึ้นควบคู่กับฝ่ายเปรียญ แต่ยังเป็นการศึกษาของสงฆ์เท่านั้น จนถึงรัชกาลที่ 7 จึงเปิดโอกาสให้ฆราวาสชายหญิง เข้าเรียนด้วย โดยแยกเป็นแผนกธรรม สำหรับศึกษาศาสตร์และแผนกธรรมศึกษาสำหรับ ฆราวาสชายหญิงแบ่งเป็น 3 ชั้น นักธรรมศึกษาตรี ชั้นโทและชั้นเอก

มูลเหตุที่เริ่มให้มีการศึกษาแผนกธรรมขึ้น ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้น เนื่องมาจากทาง ราชการได้ประกาศใช้พระราชบัญญัติเกณฑ์ทหาร ร.ศ. 124 (พ.ศ. 2448) ในพระราชบัญญัติ

ฉบับนี้ได้ยกเว้นพระภิกษุสามเณรไม่ต้องถูกเกณฑ์ทหาร สำหรับผู้รู้ธรรมต่อมาสมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ได้ทรงตั้งหลักสูตรการศึกษาของพระภิกษุสามเณรแบบใหม่เรียกว่า “นักธรรม” มี 3 ชั้น คือ นักธรรมชั้นตรี นักธรรมชั้นโท และนักธรรมชั้นเอก เริ่มสอบไล่สนามหลวงเป็นครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. 2457 เป็นต้นมา

ปี พ.ศ. 2472 ทางคณะสงฆ์อนุญาตให้ครูที่เป็นคฤหัสถ์เข้าสอบไล่วิชานักธรรมตรีในสนามหลวงคณะสงฆ์ได้และต่อมาทางคณะสงฆ์ได้อนุญาตให้คฤหัสถ์ชายหญิงเข้าสอบความรู้นักธรรมในสนามหลวงได้ด้วย โดยกำหนดให้สอบพร้อมกับภิกษุสามเณรทั่วราชอาณาจักรสำหรับหลักสูตรวินัยบัญญัตินั้น ไม่เหมาะสมกับคฤหัสถ์จึงเปลี่ยนเป็นเบญจศีลเบญจธรรมและอุโบสถศีลเป็นหลักสูตรแทน สำหรับผู้เรียนธรรมศึกษาตรี เรียน 4 วิชา ส่วนธรรมศึกษาโทและเอก เรียนเพียง 3 วิชา ยกเว้นวิชาวินัย

2. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี

ตั้งแต่โบราณมาไม่ค่อยมีการเปลี่ยนแปลงไปจากเดิมมากนัก ส่วนใหญ่ยังคงรูปเดิมอยู่ ทั้งทางด้านหลักสูตร การวัดผลและวิธีสอบยังยากต่อการเล่าเรียนต้องใช้เวลานานและเดิมที การสอบบาลีต้องสอบด้วยปากเปล่า จนกระทั่งถึงปี พ.ศ. 2459 จึงให้ยกเลิกการสอบความรู้บาลีด้วยวิธีแปลปากเปล่า มาใช้เป็นการสอบด้วยวิธีเขียนแทนทุกประโยค ในปัจจุบันการสอบบาลีสนามหลวง ป.ธ. 1-2 ถึง ป.ธ.5 เมื่อสอบได้วิชาหนึ่งและตกวิชาหนึ่งแล้วแม่กองบาลีสนามหลวงเปิดโอกาสให้สอบแก้ตัวอีกครั้ง

อนึ่งการสอบบาลีเมื่อก่อนไม่กำหนดวันสอบแน่นอน กรมการจะประกาศเป็นคราว ๆ ไปจนถึงปี พ.ศ. 2436 จึงกำหนดให้สอบปีละครั้งตลอดมา เพิ่งมาเปลี่ยนเป็นสอบ 2 ครั้ง ในรัชกาลปัจจุบันเมื่อ พ.ศ. 2491

3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กระทรวงศึกษาธิการให้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และปรับปรุงใหม่ เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2535 การศึกษาแบบนี้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์หรือเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ฝ่ายศาสนจักรได้ศาสนทายาทที่ดีมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริงและสืบต่อพระพุทธศาสนาให้เจริญสถาพรต่อไป และฝ่ายบ้านเมืองเมื่อพระภิกษุสามเณรได้ลาสิกขาแล้วก็สามารถเข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและบ้านเมืองสืบต่อไป ปัจจุบันนี้การศึกษาประเภทนี้ได้กระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

4. มหาวิทยาลัยสงฆ์

ในสมัยรัชกาลที่ 5 ทรงเห็นว่า การศึกษาเป็นสิ่งสำคัญจึงได้ปฏิรูปการศึกษา จัดการเรียนการสอนให้เป็นระบบเหมือนนานาอารยประเทศให้ราษฎรทุกคนได้ศึกษาอย่างมีระบบ และสำหรับพระภิกษุสามเณร พระองค์ก็ทรงสนับสนุนให้คณะสงฆ์ได้ศึกษาเล่าเรียน ทั้งด้านพระปริยัติธรรมและวิชาการชั้นสูงสมัยใหม่ควบคู่กันไป ได้ทรงสถาปนามหาธาตุวิทยาลัยขึ้น เมื่อ พ.ศ. 2432 ต่อมาเมื่อ พ.ศ. 2439 ได้พระราชทานนามใหม่ว่า “มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย” และในปี พ.ศ. 2436 ก็โปรดให้เปิดขึ้นที่วัดบวรนิเวศวิหารและได้ทรงพระราชทานนามว่า “มหามกุฏราชวิทยาลัย” อย่างไรก็ตาม มหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนี้ ได้ดำเนินการมาโดยลำดับแต่ก็ยังไม่ก้าวหน้าถึงขั้นเป็นมหาวิทยาลัย เพิ่งจะมายกระดับการศึกษาขึ้นเป็นมหาวิทยาลัยในรัชกาลปัจจุบัน โดยเฉพาะเมื่อ พ.ศ. 2512 มหาเถรสมาคมได้ออกคำสั่งมหาเถรสมาคมเรื่องการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์อันเป็นการรับรองว่าการศึกษาของมหาวิทยาลัยสงฆ์ทั้ง 2 แห่งนั้น เป็นการศึกษาของสงฆ์อย่างเป็นทางการ

ต่อมารัฐบาลโดยการยินยอมของรัฐสภา ก็ได้ตราพระราชบัญญัติกำหนดวิทยฐานะ ผู้สำเร็จวิชาการพระพุทธศาสนา พ.ศ. 2527 ลงวันที่ 8 ตุลาคม พ.ศ. 2527 และได้ตราพระราชบัญญัติมหามกุฏราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย เมื่อ พ.ศ. 2540 ลงวันที่ 21 กันยายน พ.ศ. 2540 โดยให้มีสถานะเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐและเป็นมหาวิทยาลัยของรัฐที่ได้รับงบประมาณสนับสนุนจากรัฐบาลไทยจัดการเรียนการสอนตั้งแต่ระดับปริญญาตรีถึงปริญญาเอก เปิดสอนทั้งบรรพชิตและคฤหัสถ์และจัดหลักสูตรทั้งภาคภาษาไทยและภาคภาษาอังกฤษเพื่อผลิตบัณฑิตเป็นสะพานเชื่อมเครือข่ายทั่วโลก แนวโน้มการพัฒนาการศึกษาของคณะสงฆ์ในอนาคต

ปัจจุบันนี้การศึกษาในวงการคณะสงฆ์ได้พลิกโฉมหน้าไปอย่างมากโดยได้มีการจัดการศึกษาสมัยใหม่เพิ่มขึ้นอีกไม่เหมือนสมัยดั้งเดิมที่เน้นอยู่เฉพาะการศึกษาแผนกนักธรรมและภาษาบาลีเท่านั้น แต่ได้เปลี่ยนมาเป็นระบบการศึกษาในรูปแบบของการศึกษาปริยัติธรรมสายสามัญ และมหาวิทยาลัยระดับอุดมศึกษาขึ้นไป เพื่อเน้นให้พระสงฆ์มีความสมบูรณ์ทางความรู้ในหลาย ๆ ด้าน โดยเน้นในการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแก่ชาวต่างประเทศด้วย

พระสังฆาธิการระดับต่าง ๆ ได้ตื่นตัวในการศึกษาเพื่อให้มีความรู้ด้านต่าง ๆ ให้ทันกับเหตุการณ์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยจึงได้เปิดหลักสูตรประกาศนียบัตรการบริหารกิจการคณะสงฆ์ (ปบ.ส.) ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2547 เป็นต้นมา พระสังฆาธิการทั่วประเทศได้ศึกษาหลักสูตร ปบ.ส. 1 ปี และสามารถเข้าเรียนต่อระดับ

ปริญญาตรี และขณะนี้ก็มีพระสังฆาธิการได้เรียนจบปริญญาตรีและกำลังศึกษาต่อระดับปริญญาโท นับว่าเป็นหลักสูตรที่ทำให้พระสังฆาธิการสนใจและศึกษาเป็นจำนวนมาก

กระบวนการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์โดยเฉพาะพระปริยัติธรรมทั้งแผนกบาลีและแผนกธรรมจึงควรที่จะมีการเปลี่ยนแปลงปรับปรุงให้เข้าเป็นระบบเพื่อจะได้รองรับเด็กที่จบชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สามารถเข้ามาศึกษาในคณะสงฆ์และสามารถเทียบโอนกันได้ก็จะทำให้เด็กที่มีศรัทธาในพระพุทธศาสนาอยู่แล้วได้ศึกษาทั้งฝ่ายธรรมและฝ่ายโลกควบคู่กันไปและเป็นการสร้างศาสนทายาทและเปิดโอกาสให้เป็นทางเลือกใหม่ในการศึกษาของชาติ เพราะเหตุว่า การเรียนในโรงเรียนทั่วไปนั้นจะมีปัญหาเรื่องยาเสพติด เรื่องคุณธรรมจริยธรรม ถ้าเข้ามาบวชเรียนในวัดพระจัดการดูแลให้ คือ จัดศาสนศึกษา ซึ่งเป็นการจัดการศึกษาสำหรับพระภิกษุสามเณรที่เข้ามาบวชเรียนเพื่อเป็นทางเลือกหนึ่งของผู้ต้องการให้ลูกของตนเองมีคุณธรรมและจริยธรรม เข้ามาบวชเรียนเพื่อที่จะเป็นพลเมืองดีของชาติและรัฐจะต้องให้การสนับสนุนด้านงบประมาณเหมือนโรงเรียนทั่วไป สิ่งสำคัญผู้บริหารคณะสงฆ์จะต้องเร่งพัฒนาหลักสูตรการศึกษาของคณะสงฆ์ โดยเฉพาะหลักสูตรพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลีให้มีคุณภาพมากยิ่งขึ้นที่สามารถรักษาสาระหลักสูตรเดิมไว้และสามารถเทียบโอนผลการเรียนกับการจัดการศึกษาสามัญทั่วไปของรัฐ มิฉะนั้นในทศวรรษหน้าคณะสงฆ์จะเกิดวิกฤติขาดแคลนผู้เข้ามาบวชเรียนและสืบต่อพระพุทธศาสนาอย่างรุนแรง

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาสำคัญกับการศึกษา เป็นอย่างยิ่งจนสามารถกล่าวได้ว่า ระบบปฏิบัติทั้งหมดในพระพุทธศาสนาก็คือ ระบบแห่งการศึกษาหรือฝึกฝนพัฒนาตนเอง ดังเรียกอีกชื่อหนึ่งว่า ไตรสิกขา ทั้งนี้ก็เพราะพระพุทธศาสนาถือว่า การศึกษาเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดที่จะทำให้มนุษย์มีชีวิตที่ออกงามจนบรรลุถึงอิสรภาพขั้นสูงสุด การให้ความสำคัญต่อการศึกษานี้จะเห็นชัดเจนเมื่อถึงบริบทแรกของการสร้างชุมชนสงฆ์และชีวิตบรรพชิต

พระธนภัทร์ วิโรหุต (2562) การศึกษาสงฆ์ คือ การศึกษาหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรที่คณะสงฆ์โดยความเห็นชอบของมหาเถรสมาคมกำหนดแบ่งเป็น 3 แผนก คือ แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา โดยการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีและแผนกธรรมเป็นการศึกษาที่อยู่ในพระบรมราชูปถัมภ์ถือเป็นการศึกษาดั้งเดิมของคณะสงฆ์ที่มีมาตั้งแต่โบราณกาลควบคู่กับการศึกษาของชาติไทย มีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อให้พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเรียนรู้หลักพระธรรมวินัยตามพระไตรปิฎกสำหรับเป็นข้อวัตรปฏิบัติตนและอบรมสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนทั่วไปได้รู้ตามและปฏิบัติเป็นการจัดการศึกษาเพื่อสร้างศาสนทายาทสืบต่อพระพุทธศาสนา ส่วนการศึกษาพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา เป็นการจัดการศึกษาแผนกหนึ่งของคณะสงฆ์ที่ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้เรียน ซึ่งเป็น พระภิกษุ สามเณร ได้รับการศึกษาวิชาการทางพระพุทธศาสนาควบคู่ไปกับวิชาการสามัญ กล่าวคือ เป็นการจัดการศึกษาแบบบูรณาการระหว่างการศึกษาของคณะสงฆ์ (แผนกบาลีและแผนกธรรม) กับการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการเพื่อสร้างโอกาสให้กับเยาวชนที่ขาดโอกาสที่จะศึกษาในระบบปกติแล้วเข้ามาบวชในบวรพุทธศาสนามีโอกาสได้ศึกษา เช่นเดียวกับเยาวชนไทยทั่วไป การศึกษาสงฆ์เป็นการจัดการศึกษาที่มีความสำคัญอย่างยิ่งต่อความเจริญมั่นคงของสถาบันพระพุทธศาสนา เนื่องจากการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาศาสนบุคคลให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ ซึ่งเมื่อพระพุทธศาสนามีความเจริญมั่นคง ก็จะส่งผลโดยตรงต่อความเจริญมั่นคงของทั้งสถาบันชาติและพระมหากษัตริย์

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาสงฆ์ คือ การศึกษาหลักวิชาการทางพระพุทธศาสนาตามหลักสูตรโดยการศึกษาพระปริยัติ 3 แผนก คือ แผนกบาลี แผนกธรรม และแผนกสามัญศึกษา มีวัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาเพื่อให้ พระภิกษุ สามเณร ได้ศึกษาเรียนรู้หลักพระธรรมวินัยควบคู่ไปกับวิชาการสามัญ

แนวคิดเกี่ยวกับการบริหารสถานศึกษา

พระชนภัทร์ วิโรหุต (2562) การบริหารงานใด ๆ ก็ตามจำเป็นจะต้องมีหลักการ แนวคิดและทฤษฎีเป็นพื้นฐาน การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศก็เช่นเดียวกัน เพราะหลักการแนวคิด ทฤษฎีการบริหาร การศึกษาจะเป็นหลักหรือเป็นพื้นฐานในการคิด พิจารณาและตัดสินใจทำให้สามารถบริหารงานได้อย่างมีทิศทางที่ตรงแนวแน่ไปในทางใด ทางหนึ่งที่พึงประสงค์ เมื่อจะตัดสินใจก็มี หลักการ และทฤษฎีเข้ามาสนับสนุน สามารถบริหารงานในภารกิจหน้าที่ที่ตนกระทำอยู่อย่างชาญฉลาด มีความแนบเนียนในการปฏิบัติ ให้งานนั้นดำเนินไปได้โดยราบรื่นบรรลุเป้าหมาย ตามวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ การบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศหรือการบริหารที่มีประสิทธิภาพขึ้นอยู่กับผู้บริหารสถานศึกษา เพราะฉะนั้น ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องทบทวนบทบาทและพัฒนาสมรรถนะ ดังนี้

1. เป็นผู้กำหนดทิศทางการบริหาร (Direction Setter)
2. มีความสามารถกระตุ้นคน (Leader Catalyst)
3. ต้องเป็นนักวางแผน (Planner)
4. ต้องเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจ (Decision Maker)
5. ต้องมีความสามารถในการจัดองค์กร (Organizer)
6. ต้องเป็นผู้ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Change Manager)

7. ต้องเป็นผู้ให้ความร่วมมือ (Coordinator)
8. ต้องเป็นผู้ติดต่อสื่อสารที่ดี (Communication)
9. ต้องเป็นผู้แก้ปัญหาขัดแย้งในองค์กรได้ (Conflict Manager)
10. ต้องสามารถบริหารปัญหาต่าง ๆ ได้ (Problem Manager)
11. ต้องรู้จักวิเคราะห์และจัดระบบงาน (System Manager)
12. ต้องมีความสามารถในด้านวิชาการทั้งการเรียนและการสอน (Instructional Manager)
13. ต้องมีความสามารถบริหารงานบุคคล (Personnel Manager)
14. ต้องมีความสามารถบริหารทรัพยากร (Resource Manager)
15. ต้องมีความสามารถในการประเมินผลงาน (Appraiser)
16. ต้องมีความสามารถในการประชาสัมพันธ์ (Public Relater)
17. ต้องสามารถเป็นผู้นำในสังคมได้ (Ceremonial Head)

ในการบริหารงานในสถานศึกษานั้นได้บริหาร “แบบทุกคนมีส่วนร่วม” โดยพิจารณาจัดทำภารกิจให้ชัดเจนครอบคลุมงานทั้งหมดและมีการกำหนดกลุ่มงานที่มีความสอดคล้องกัน จัดโครงสร้างบริหารที่เป็นนิติบุคคลมีการบริบทที่มีสายบังคับบัญชา และการประสานคน เพื่อให้เกิดความคล่องตัว ได้แก่ ผู้อำนวยการสถานศึกษามีอำนาจหน้าที่บังคับบัญชาตามกฎหมายเพื่อให้งานสำเร็จเกิดประสิทธิภาพ รองผู้อำนวยการสถานศึกษาสามารถจัดระบบงาน และหัวหน้างานต้องใช้ความรู้ความสามารถในการจัดงานให้สอดคล้องกับความต้องการและความคาดหวังของผู้ร่วมงานหลักสำคัญที่บริหารงานจนประสบความสำเร็จ โดยการนำหลักธรรมมาใช้เป็นแนวทางปฏิบัติงานให้เกิดประสิทธิผลและประสิทธิภาพได้แก่ ฉันทะ ความพึงพอใจ โดยให้บุคลากรทุกคนได้ทำงานอย่างที่ตนเองชอบปฏิบัติงานด้วยความวิริยะ อุตสาหะ มีความเพียรพยายามในการทำงาน ทำงานด้วยความคิดก่อนทำ การทำงานด้วยความไตร่ตรอง มีความรอบคอบ ถูกต้อง รวดเร็ว การบริหารโรงเรียนที่มีประสิทธิภาพนั้น ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบหลายประการทั้งจากภายในและภายนอกองค์กร ดังนั้น ผู้บริหารหน่วยงานจึงเป็นผู้มีความสำคัญอย่างยิ่งในการเป็นแบบอย่างที่ดีในองค์กร ได้แก่ มีความซื่อสัตย์ มีความยุติธรรม มีความมุ่งมั่น ชยัน อดทน มีความรับผิดชอบสูงมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีภาวะผู้นำสูง กล้าตัดสินใจ มีคุณธรรมจริยธรรม มีวุฒิภาวะทางอารมณ์สูง เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และมีความจริงใจภายใต้รูปแบบการเปลี่ยนแปลงทางการศึกษา ในยุคของการบริหารจัดการศึกษาไทยในปัจจุบันท่ามกลางกระแสแห่งความเป็นโลกาภิวัตน์ (Globalization) ซึ่งอยู่ภายใต้เงื่อนไข การปรับเปลี่ยนการแข่งขันเพื่อสร้างข้อได้เปรียบและ

ความมุ่งมั่นของสังคมที่ดำเนินไปอย่างรวดเร็วรุนแรง และมีความหลากหลายนั้นบุคคลที่มีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวได้ก็คือ ผู้บริหารสถานศึกษา เพราะต้องเป็นผู้นำและผู้ประสานความร่วมมือจากทุกฝ่ายที่มีความสามารถทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในเรื่องการเรียนการสอนและการเรียนรู้ รวมทั้งประสานสัมพันธ์ระดมและจัดสรรทรัพยากรได้อย่างมีประสิทธิภาพคุณลักษณะของผู้นำเป็นองค์ประกอบสำคัญส่วนหนึ่งที่ทำให้การบริหารองค์การมีประสิทธิภาพประสิทธิผล ผู้นำจะต้องเป็นทั้งผู้บริหาร และเป็นหัวหน้าในองค์การนั้น ๆ การเป็นผู้นำจึงควรมีคุณลักษณะที่จำเป็นหลายประการเกี่ยวกับคุณลักษณะที่สำคัญของผู้นำยุคปัจจุบันของแสมเมออร์และแซมพ์ย์ สรุปเป็นกรอบแนวคิด 5 ด้าน ดังนี้

1. ด้านวิสัยทัศน์
2. ด้านความรับผิดชอบ
3. ด้านการตัดสินใจ
4. ด้านการติดต่อสื่อสาร
5. ด้านคุณธรรมและจริยธรรม

ผู้นำที่ดีจะต้องมีคุณลักษณะหลายประการรวมกันอยู่ในตัวบุคคลเดียวกัน มีความสามารถรอบด้านทางด้านร่างกาย มีความสมบูรณ์แข็งแรง มีน้ำเสียงและท่าที่เป็นมิตร มีสง่าราศีทางด้านอารมณ์ สังคม สติปัญญา เป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ คิดเป็นระบบ ตัดสินใจ มีความรับผิดชอบ มีความคิดสร้างสรรค์ มีไหวพริบและพร้อมที่จะแก้ปัญหา มีมนุษยสัมพันธ์ มีความสามารถในการสื่อสารและสื่อความหมาย สามารถสร้างผู้นำรุ่นใหม่โดยส่งเสริมให้ผู้ตามมีคุณลักษณะของความเป็นผู้นำมีความคิดเชิงระบบอันจะส่งผลต่อความสำเร็จในการดำเนินงานขององค์การที่ตนรับผิดชอบ

งานบริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้จำแนกงานออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ ด้านวิชาการ งบประมาณ บริหารงานบุคคล และงานบริหารทั่วไป โดยได้กำหนดหน้าที่ของสถานศึกษา ไว้ดังนี้

การบริหารงานวิชาการ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) งานวิชาการเป็นงานหลักหรือเป็นภารกิจหลักของสถานศึกษาที่พระราชบัญญัติ การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 มุ่งให้กระจายอำนาจในการบริหารจัดการไปให้สถานศึกษามากที่สุด โดยกำหนดให้กระทรวงกำหนดเฉพาะหลักสูตรส่วนกลาง และให้สถานศึกษามีอิสระในการทำหลักสูตรสถานศึกษาได้เอง ด้วยเจตนารมณ์ที่จะให้สถานศึกษาดำเนินการได้โดยอิสระและคล่องตัว

รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียน สถานศึกษา ชุมชน ท้องถิ่น และการมีส่วนร่วมในการออกแบบหลักสูตร กำหนดแหล่งเรียนรู้ และ ออกแบบวิจัยในชั้นเรียน ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละคน และออกแบบประเมินผลผู้เรียน ซึ่งจะเป็นปัจจัยสำคัญทำให้สถานศึกษามีความเข้มแข็งในการบริหาร

1. การจัดการศึกษาของสถานศึกษา ต้องยึดหลักว่า ผู้เรียนมีความสำคัญและต้องส่งเสริมให้ผู้เรียนได้พัฒนาเต็มตามศักยภาพ
2. การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาดำเนินการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจ ความถนัดของผู้เรียน ให้นักเรียนฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้จัดการกิจกรรมจากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง มีการจัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่าง ๆ อย่างสมดุล จัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียน และอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้แก่ผู้เรียน และจัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาและทุกสถานที่
3. การประเมินผู้เรียน ให้พิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การร่วมกิจกรรม และการทดสอบ รวมทั้งให้ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ โดยนำผลการประเมินผู้เรียนมาประกอบการพิจารณา
4. การจัดทำสาระหลักสูตร ให้จัดทำสาระหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับปัญหาในชุมชน และการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาร่วมจัดการศึกษา
5. จัดกระบวนการเรียนรู้ในชุมชนเพื่อส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน
6. พัฒนาการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียน
7. จัดให้มีระบบประกันคุณภาพภายใน และให้ถือว่า การประกันคุณภาพภายในเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการบริหารการศึกษาที่ต้องดำเนินการอย่างต่อเนื่อง โดยมีการจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และสาธารณชน
8. สถานศึกษาต้องได้รับการประเมินคุณภาพภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ใน ทุก 5 ปี
9. ให้สถานศึกษาระดมทรัพยากรบุคคลให้มีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาจัดการสามารถพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ ตลอดจนการวัด ประเมินผล รวมทั้งการวัดปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาคุณภาพนักเรียน ชุมชน ท้องถิ่น ได้อย่างมีคุณภาพและมีประสิทธิภาพ โดยมีขอบข่ายและภาระกิจการบริหารและจัดการ 12 ด้าน ดังนี้

9.1 การพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา

- 9.2 การพัฒนากระบวนการเรียนรู้
- 9.3 การวัดผล ประเมินผล และเทียบโอนผลการเรียน
- 9.4 การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา
- 9.5 การพัฒนาสื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา
- 9.6 การพัฒนาแหล่งเรียนรู้
- 9.7 การนิเทศการศึกษา
- 9.8 การแนะแนวการศึกษา
- 9.9 การพัฒนาระบบประกันคุณภาพภายในสถานศึกษา
- 9.10 การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชน
- 9.11 การประสานความร่วมมือในการพัฒนาวิชาการกับสถานศึกษา
- 9.12 การส่งเสริมและสนับสนุนงานวิชาการแก่บุคคล ครอบครัวยุ วังค์กร หน่วยงาน

สถาบันอื่นที่จัดการศึกษา

วัตถุประสงค์ของการบริหารงานวิชาการ

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานวิชาการได้โดยอิสระ คล่องตัว รวดเร็ว และสอดคล้อง กับความต้องการของนักเรียน สถานศึกษาและท้องถิ่น
2. เพื่อให้การบริหารและการจัดการศึกษาของสถานศึกษาได้มาตรฐานและมีคุณภาพ สอดคล้องกับระบบประกันคุณภาพการศึกษา และการประเมินผลภายในเพื่อพัฒนาตนเองและประเมินจากหน่วยงานภายนอก
3. เพื่อให้สถานศึกษาพัฒนาหลักสูตรและกระบวนการเรียนรู้ตลอดจนปัจจัยเกื้อหนุนการพัฒนาการเรียนรู้อันสนองความต้องการของผู้เรียน ชุมชน และท้องถิ่น โดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุณภาพ
4. เพื่อให้สถานศึกษา ได้ประสานความร่วมมือในการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของสถานศึกษาของบุคคล ครอบครัวยุ วังค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่น ๆ อย่างกว้างขวาง

การบริหารงานงบประมาณ

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) งานบริหารงบประมาณของสถานศึกษามุ่งเน้นความเป็นอิสระในการบริหารจัดการ มีความคล่องตัวโปร่งใส ตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เพราะการบริหารงบประมาณในระบบศูนย์อำนาจในระบบเดิมนั้น นอกจากจะทำให้เกิดความล่าช้าและผูกมัดด้วยระเบียบที่ทำให้ขาดความคล่องตัวในการบริหารแล้ว ยังมีปัญหาในเรื่องการทุจริต และสถานศึกษาได้รับการจัดสรรทรัพยากรที่ไม่ตรงกับความต้องการ ซึ่งการบริหารงบประมาณนั้นต้องยึดหลักการบริหารมุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และบริหารแบบมุ่งเน้นผลงานให้มีการจัดทา

ผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษา รวมทั้งหารายได้จากการบริการมาใช้จัดการ เพื่อประโยชน์ทางการศึกษาส่งผลให้เกิดคุณภาพที่ดีต่อผู้เรียน โดยมี ขอบข่ายและภารกิจ การบริหารและจัดการ ดังนี้

1. การจัดทำและเสนอของบประมาณ
 - 1.1 การวิเคราะห์และพัฒนานโยบายทางการศึกษา
 - 1.2 การจัดทำแผนกลยุทธ์หรือแผนพัฒนาการศึกษา
 - 1.3 การวิเคราะห์ความเหมาะสมการเสนอของบประมาณ
2. การจัดสรรงบประมาณ
 - 2.1 การจัดสรรงบประมาณในสถานศึกษา
 - 2.2 การเบิกจ่ายและการอนุมัติงบประมาณ
 - 2.3 การโอนเงินงบประมาณ
3. การตรวจสอบติดตามประเมินผลและรายงานผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - 3.1 การตรวจสอบติดตามการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
 - 3.2 การประเมินผลการใช้เงินและผลการดำเนินงาน
4. การระดมทรัพยากรและการลงทุนเพื่อการศึกษา
 - 4.1 การจัดสรรทรัพยากร
 - 4.2 การระดมทรัพยากร
 - 4.3 การจัดหารายได้และผลประโยชน์
 - 4.4 กองทุนกู้ยืมเพื่อการศึกษา
 - 4.5 กองทุนสวัสดิการเพื่อการศึกษา
5. การบริหารการเงิน
 - 5.1 การเบิกเงินจากคลัง
 - 5.2 การรับเงิน
 - 5.3 การเก็บรักษาเงิน
 - 5.4 การจ่ายเงิน
 - 5.5 การนำส่งเงิน
 - 5.6 การเบิกเงินไว้เบิกเหลืออมปี
6. การบริหารบัญชี
 - 6.1 การจัดทำบัญชีการเงิน
 - 6.2 การจัดทำรายงานการเงินและงบการเงิน

6.3 การจัดทำและจัดหาแบบพิมพ์บัญชี ทะเบียน และรายงาน

7. การบริหารพัสดุและสินทรัพย์

7.1 การจัดทำระบบฐานข้อมูลทรัพย์สินของสถานศึกษา

7.2 การจัดหาพัสดุ

7.3 การกำหนดรูปแบบรายการหรือคุณลักษณะเฉพาะ และจัดซื้อจัดจ้าง

7.4 การควบคุมดูแล บำรุงรักษา และจำหน่ายพัสดุ

วัตถุประสงค์ของการบริหารงานงบประมาณ

1. เพื่อให้สถานศึกษาบริหารด้านงบประมาณมีความเป็นอิสระคล่องตัว โปร่งใส ตรวจสอบได้

2. เพื่อให้ผลผลิต ผลลัพธ์เป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ

3. เพื่อให้สถานศึกษาสามารถจัดทรัพยากรที่ได้้อย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพ

จากการศึกษาการบริหารงานงบประมาณที่มีทั้ง 7 ภารกิจนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้สถานศึกษาบริหารงานด้านงบประมาณอย่างอิสระ คล่องตัวและโปร่งใสอบตรวจสอบได้ ให้สถานศึกษาจัดทรัพยากรอย่างเพียงพอและมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลผลิตเป็นไปตามข้อตกลงการให้บริการ

การบริหารงานบุคคล

กระทรวงศึกษาธิการ (2546, หน้า 53) งานบริหารงานบุคคลในสถานศึกษา เป็นภารกิจที่สำคัญที่มุ่งส่งเสริมให้สถานศึกษา สามารถปฏิบัติงานตอบสนองภารกิจของสถานศึกษา เพื่อดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคล ให้ เกิดความคล่องตัว อิสระ ภายใต้กฎหมายระเบียบ เป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ข้าราชการครูและ บุคลากรทางการศึกษาได้รับการพัฒนา มีความรู้ ความสามารถ มีขวัญกำลังใจ ได้รับการยกย่อง เชิดชูเกียรติ มีความมุ่งมั่นและก้าวหน้าในวิชาชีพ

การกระจายอำนาจด้านการบริหารงานบุคคลนั้น จึงเป็นโอกาสที่สถานศึกษาจะมีบทบาทและอำนาจหน้าที่ในการบริหารงานบุคคลมากขึ้น นับตั้งแต่การสรรหา การคัดเลือก การ พัฒนาให้ค่าตอบแทน เป็นต้น โดยเป้าหมายสูงสุดของการมีอำนาจและความรับผิดชอบในการ บริหารงานบุคคลนี้ ก็เพื่อสนับสนุนการจัดการเรียนการสอน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพ การศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยมีภารกิจด้านการบริหารและจัดการ ดังนี้

1. การวางแผนอัตรากำลังและตำแหน่ง

2. การสรรหาและการบรรจุแต่งตั้ง

3. การเสริมส่งประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ

4. วินัยและการรักษาวินัย

5. การออกจากราชการ

วัตถุประสงค์ของการบริหารงานบุคคล

1. เพื่อให้การดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้องรวดเร็วเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล

2. เพื่อส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ และมีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบให้เกิดผลสำเร็จตามหลักการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์

3. เพื่อส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณอย่างมีมาตรฐานวิชาชีพ

4. เพื่อให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาที่ปฏิบัติงานได้ตามมาตรฐานวิชาชีพได้รับการยกย่องเชิดชูเกียรติ มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนเป็นสำคัญจากการศึกษา

งานบริหารงานบุคคลที่มีทั้งหมด 5 ภารกิจนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การดำเนินการด้านการบริหารงานบุคคลถูกต้อง รวดเร็วเป็นไปตามหลักธรรมาภิบาล ส่งเสริมให้บุคลากรมีความรู้ความสามารถ มีจิตสำนึกในการปฏิบัติภารกิจที่รับผิดชอบ ให้เกิดผลสำเร็จ ส่งเสริมให้ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงานเต็มศักยภาพ โดยยึดมั่นในระเบียบวินัย จรรยาบรรณอย่างมีมาตรฐานวิชาชีพยกย่องเชิดชูเกียรติ ครูและบุคลากรทางการศึกษาปฏิบัติงาน เต็มศักยภาพให้มีความมั่นคงและก้าวหน้าในวิชาชีพ ซึ่งสิ่งเหล่านี้ จะส่งผลต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาของผู้เรียนต่อไป

การบริหารงานทั่วไป

กระทรวงศึกษาธิการ (2546) การบริหารงานทั่วไปเป็นงานที่เกี่ยวกับการจัดระบบบริหารองค์กรให้บริการ บริหารงานอื่น ๆ บรรลุผลตามมาตรฐาน คุณภาพและเป้าหมายที่กำหนดไว้ โดยมีบทบาทหลักในการประสานงานส่งเสริมสนับสนุน และอำนวยความสะดวกต่าง ๆ ในการบริการการศึกษาทุกรูปแบบมุ่งพัฒนาสถานศึกษาให้ใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีอย่างเหมาะสม ส่งเสริมในการบริหาร และจัดการศึกษาตามหลักการบริหารที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์ของงานเป็นหลักโดยเน้นความโปร่งใส

การบริหารงานทั่วไปนั้นต้องให้ความสำคัญกับการทำนโยบาย แผน และระบบข้อมูลสำหรับการดำเนินงาน โดยจะรวมงานด้านประกันคุณภาพภายในไว้ด้วย ดังนั้น การบริหารงานทั่วไปแบบใหม่จึงต้องมีประสิทธิภาพ มีระบบข้อมูลที่ทันสมัยสำหรับงานวิชาการมีความคล่องตัว ใช้บุคลากรน้อย และควรจัดเป็นบริการ ณ จุดเดียว (One Stop Service) ทั้งหมดนี้เพื่อให้

การจัดการศึกษามีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยมีขอบข่ายภาระกิจการบริหารและจัดการ ดังนี้

1. การดำเนินงานธุรการ
2. งานเลขานุการคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน
3. การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ
4. การประสานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษา
5. การจัดระบบการบริหารและพัฒนาองค์กร
6. งานเทคโนโลยีสารสนเทศ
7. การส่งเสริมสนับสนุนด้านวิชาการ งบประมาณ บุคลากร และบริหารทั่วไป
8. การดูแลอาคารสถานที่และสภาพแวดล้อม
9. การจัดทำสำมะโนผู้เรียน
10. การรับนักเรียน
11. การส่งเสริมและการประสานงานการจัดการศึกษาในระบบ นอกกระบบและ

ตามอัธยาศัย

12. การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษ
13. การส่งเสริมกิจการนักเรียน
14. การประชาสัมพันธ์งานการศึกษา
15. การส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงาน และสถาบันสังคมอื่นที่จัดการศึกษา
16. งานประสานราชการกับเขตพื้นที่การศึกษาและหน่วยงานอื่น
17. การจัดระบบควบคุมภายในหน่วยงาน
18. งานบริการสาธารณะ
19. งานที่ไม่ได้ระบุไว้ในงานอื่น วัตถุประสงค์ของการบริหารงานทั่วไป

19.1 เพื่อให้บริการสนับสนุน ส่งเสริม ประสานงาน และอำนวยความสะดวกให้การปฏิบัติงานของสถานศึกษาเป็นไปด้วยความเรียบร้อย มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล

19.2 เพื่อประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสารและผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน ซึ่งจะก่อให้เกิดความรู้ความเข้าใจ เจตคติที่ดี เลื่อมใส ศรัทธาและให้การสนับสนุนการจัดการศึกษาจากการศึกษาการบริหารงานทั่วไปนั้น มีวัตถุประสงค์เพื่อให้การสนับสนุนการให้บริการ ส่งเสริมการประสานงานด้านต่าง ๆ ของสถานศึกษาให้เป็นไปด้วย

ความราบรื่นเรียบร้อย และเป็นการประชาสัมพันธ์ เผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร ผลงานของสถานศึกษาต่อสาธารณชน

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การบริหารสถานศึกษาจำแนกงานออกเป็น 4 ด้าน ได้แก่ การบริหารงานด้านวิชาการ การบริหารงานด้านงบประมาณ การบริหารงานด้านบุคคล และการบริหารงานทั่วไป ผู้บริหารสถานศึกษาจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการ มีวิสัยทัศน์ในการบริหารการศึกษาให้ทันสมัยกับการเปลี่ยนแปลง มีภาวะผู้นำ มีมนุษยสัมพันธ์เป็นที่ยอมรับของผู้เกี่ยวข้องและมีความเป็นประชาธิปไตย เพื่อนำไปสู่การปฏิรูปการเรียนรู้ให้ผู้เรียนทุกคนมีความรู้ ความสามารถ บุคลิกลักษณะ และคุณสมบัติตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานอย่างแท้จริง

แนวคิดเกี่ยวกับการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การจัดให้พระภิกษุสามเณรได้รับการศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย เป็นภารกิจหลักที่สำคัญประการหนึ่งของคณะสงฆ์ เพราะผู้บวชเข้ามานั้นตั้งใจเพื่อศึกษาเล่าเรียนพระธรรมวินัย หรือเรียกว่า บวชเรียน โดยมีสำนักงานพระพุทธศาสนาซึ่งเป็นหน่วยงานของรัฐ เป็นผู้ทำหน้าที่รับผิดชอบให้การสนับสนุนกับการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ความหมายของการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กองพุทธศาสนศึกษา (2527) ได้กล่าวว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นเพื่อการศึกษาแก่พระภิกษุสามเณรตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานตามพระราชบัญญัติของกระทรวงศึกษาธิการ

สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ (2546) ได้กล่าวว่า สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นการศึกษาอีกรูปแบบหนึ่งของการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตามความประสงค์ของคณะสงฆ์นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2514 เป็นต้นมา

ทศพร น้อมวงศ์ (2547) ได้กล่าวว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่จัดตั้งขึ้นเพื่อสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณร และหลักสูตรพระปริยัติธรรม เป็นหลักสูตรที่มีจุดมุ่งหมายการศึกษาในการปลูกฝังให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ มีทักษะในวิชาธรรมะและวิชาสามัญ

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรมเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามนศึกษา สำนักเรียนวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคม กรมการศาสนา และต่างกรมลงความเห็น ว่า ควรจะตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กัน ไปด้วยโดยไม่มีกรมทบทสอบให้กระทรวงศึกษาธิการ

ประวัติความเป็นมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

การศึกษาของพระสงฆ์ไทยแต่เดิมนั้นคือ ตั้งแต่สมัยสุโขทัย ได้จัดการศึกษาโดยเน้นการเรียนรู้ตามพระไตรปิฎก โดยการยึดถือพุทธพจน์เป็นสำคัญและจุดมุ่งหมายของการศึกษาในตอนแรกก็เพื่อให้พระภิกษุสามเณรมีความรู้ในคำสอนที่ถูกต้อง และให้มีความประพฤติที่ดีงามเพื่อช่วยรักษาเผยแผร์ พระพุทธศาสนาต่อไป การศึกษาในสมัยนั้นจะใช้แบบเรียนหรือตำราที่แต่งโดยพระผู้เป็นปราชญ์ ราชบัณฑิต เพื่ออธิบายพระไตรปิฎกให้เข้าใจง่ายขึ้น นั่นก็คือการศึกษาพระปริยัติธรรมการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเริ่มต้นจากมหาวิทยาลัยสงฆ์ 2 แห่ง คือ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2432 ที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษฎิ์ เป็นสถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ฝ่ายมหานิกาย และมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัยซึ่งจัดตั้งขึ้นเมื่อ พ.ศ. 2439 ที่วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นสถาบันการศึกษาของพระสงฆ์ฝ่ายธรรมยุติกนิกาย ซึ่งทั้ง 2 มหาวิทยาลัยนี้เปิดให้พระภิกษุสามเณร ได้ศึกษาพระปริยัติธรรมและวิชาชีพชั้นสูงต่อมามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยได้จัดตั้งโรงเรียนบาลีมัธยมศึกษา โดยมีการจัดการเรียนการสอน บาลี นักธรรม โดยรับผู้ที่สำเร็จการศึกษาในระดับประถมศึกษาปีที่ 4 เข้ามาศึกษาที่และต่อมาในปี พ.ศ. 2507 แม่กองบาลีสนามหลวง พระธรรมปัญญาบดี ได้จัดตั้งคณะกรรมการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีขึ้นใหม่ มีวิชาบาลี วิชาธรรม และวิชาทางโลกเรียกว่า “บาลีศึกษาและปริยัติธรรมศึกษา” เพราะคณะสงฆ์เกรงว่าการศึกษาธรรมและบาลีจะเสื่อมลงจากความนิยมเรียน โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษา

ต่อมาจึงได้เปลี่ยนชื่อเรียกโรงเรียนแห่งนี้ใหม่ตามความเห็นชอบของคณะสงฆ์ว่า “โรงเรียนบาลี วิสามัญศึกษา” โรงเรียนบาลีวิสามัญศึกษาได้ทำการเปิดสอน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ถึงชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ตั้งแต่ พ.ศ. 2511 และ เมื่อศึกษาจบแล้วจะได้รับประกาศนียบัตรจากกระทรวงศึกษาธิการด้วย ขณะเดียวกัน สมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ยื่นเรื่องขอให้พระภิกษุสามเณร ได้มีโรงเรียนประเภทที่เหมาะสมและถูกต้องต่อกระทรวงศึกษาธิการและกรมการศาสนา ซึ่งมีความเห็นร่วมกันว่าควรจะต้องตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุ สามเณร ให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรม และวิชาสามัญควบคู่กันไป โดยให้กระทรวงศึกษาธิการสอบเอง กระทรวงศึกษาธิการเห็นชอบจึงได้ตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมี นาย จรูญ วงศ์สายันต์ อธิบดีกรมวิชาการในขณะนั้นเป็นประธานและคณะกรรมการประกอบด้วยผู้แทนจากมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้แทนจากมหามกุฏราชวิทยาลัย และผู้แทนกรมการศาสนา ยกร่างระเบียบหลักสูตร วิธีการวัดผลในระดับชั้น ป.7 ม.ศ.3 ม.ศ. 5 โดยให้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา”

มานพ ผลไพริณทร์ (2535) การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของคณะสงฆ์นั้นเกิดขึ้นหลังจากโรงเรียนวิสามนัญศึกษา สำนักเรียนวัดถูกยกเลิกตามมติเถรสมาคมแล้วนักเรียนที่เรียนอยู่ก็ดิ้นรนหาที่เรียนใหม่ ขณะนั้นมีโรงเรียนราษฎร์ของวัดบาง สมครสอบเทียบบ้าง เข้าเป็นนักเรียนผู้ใหญ่บ้าง ขณะเดียวกันนั้นได้มีผู้แทนราษฎร คือ นายอุยุดฝาย คุณวงศ์ ส.ส. มหาสารคามกับคณะยื่นเรื่องราวขอให้พระภิกษุ สามเณร และกระทรวงศึกษาธิการได้ส่งเรื่องมายังกรมการศาสนา ซึ่งศาสนศึกษาเป็นเจ้าหน้าที่ในเรื่องนี้โดยตรง ได้มีการประชุมพิจารณากันในระดับเจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องกรมการศาสนาและต่างกรมลง ความเห็นควรที่จะตั้งโรงเรียนสนองความต้องการของพระภิกษุสามเณรให้ได้เรียนทั้งวิชาธรรมและวิชาสามัญควบคู่กันไปด้วย โดยไม่มีการสมทบสอบให้กระทรวงศึกษาธิการเป็นผู้สอบเองจากการประชุมระดับเจ้าหน้าที่นี้ได้เสนอกระทรวงเห็นชอบได้ตั้งคณะกรรมการขึ้น โดยมีนายจรูญ วงศ์สายัณฑ์ อธิการบดีกรมวิชาการในขณะนั้น เป็นประธานคณะกรรมการต่าง ๆ ผู้แทนมหาวิทยาลัย ผู้แทนมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัยและผู้แทนกรมการศาสนา ยกร่างระเบียบหลักสูตรวิธีการ วัดผลในระดับชั้น ป.7, ม.ศ.3, ม.ศ.5 และให้ชื่อโรงเรียนว่า “โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 28 โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา” ย่อมเป็นฐานรองรับการศึกษาในระดับอุดมศึกษาต่อไป เป็นรายการศึกษาที่จะสูงระดับมหาวิทยาลัยและประกาศนียบัตรมีศักดิ์และสิทธิ์ เช่นเดียวกับโรงเรียนในสังกัดกระทรวงศึกษาธิการ จึงมีผู้นิยมตั้งและเรียนมากขึ้นตามลำดับ ฉะนั้น กระทรวงศึกษาธิการอาศัยอำนาจตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 216 ลงวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2515 ได้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 ขึ้น เพื่อให้การศึกษาแบบประยุกต์ เมื่อวันที่ 14 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 สรุปได้ว่า การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม พบว่า เกิดปัญหาบุคลากรขาดคุณภาพ ปัญหาขาดแคลนครูที่มีความรู้ความเข้าใจอย่างแท้จริง โดยเฉพาะวิชาบังคับ ปัญหาครูที่สอนไม่ตรงกับวิชาที่สอน ขาดการอบรมเกี่ยวกับเนื้อหาหลักสูตร และเทคนิคการสอนแบบต่าง ๆ ครูและบุคลากรได้รับค่าตอบแทนต่ำกว่าวุฒิมการศึกษามีสถานภาพไม่ชัดเจน ไม่มีความมั่นคงในวิชาชีพ ไม่ได้รับการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง สถานภาพเป็นเพียงลูกจ้างของวัด ขาดแรงจูงใจในการปฏิบัติหน้าที่ ไม่มีการพิจารณาความดีความชอบเพื่อเลื่อนขั้นเงินเดือนประจำปี ไม่มีการสอบบรรจุแข่งขันเหมือนข้าราชการครู ทำให้ประสบปัญหาในกระบวนการเรียนการสอนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่มีประสิทธิภาพและไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร ด้านความสามารถในการจัดการเรียนการสอนของครูผู้สอน และด้านหลักสูตร สื่อการเรียนการสอนที่เอื้อต่อผู้เรียน ที่ผู้บริหารสถานศึกษาเป็นผู้ดูแลรวมถึงระบบ บริหารจัดการศึกษาอย่างขาดคุณภาพ

ซึ่งปัญหาต่าง ๆ เหล่านี้ จึงส่งผลกระทบต่อคุณภาพมาตรฐานการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยภาพรวมการเรียนการสอนไม่ได้เป็นไปตามความคาดหวังของภาครัฐบาลเท่าที่ควร

วัตถุประสงค์ของการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม (มาตรา 5 และมาตรา 7)

1. เพื่อให้การศึกษาพระปริยัติธรรมเป็นไปตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาที่ปรากฏในพระไตรปิฎก โบราณราชประเพณี และสอดคล้องกับมาตรฐานการศึกษาของชาติ
2. เพื่อให้พระภิกษุและสามเณรมีการนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ให้เกิดการพัฒนาจิตใจและปัญญา และมีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงามโดยเคร่งครัด เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาแก่พุทธศาสนิกชนทั่วไป
3. เพื่อให้พุทธศาสนิกชนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปประยุกต์ใช้ในการดำรงชีวิตได้อย่างถูกต้อง ทั้งนี้ โดยกำหนดให้สำนักงานโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจัดทำแผนการศึกษา พระปริยัติธรรมและมาตรฐานสถานศึกษาพระปริยัติธรรม และแผนงบประมาณเพื่อการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมเสนอต่อมหาเถรสมาคม พิจารณาให้ความเห็นชอบ พร้อมทั้งให้รัฐอุดหนุนงบประมาณสำหรับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมตามความเหมาะสมและจำเป็น

การจัดแผนกและภาษาในการศึกษาพระปริยัติธรรม (มาตรา 5 และมาตรา 15) มี 3 แผนก ดังต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม, 2562)

1. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลีสนาทมหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาบาลี
2. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมสนามหลวง เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาภาคภาษาไทย
3. การศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาพระพุทธศาสนาทั้งแผนกบาลี สนาทมหลวงและแผนกธรรมสนามหลวง ควบคู่กับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อนำหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมและบาลี บรรจุไว้ในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้อย่างเกื้อกูลกันที่มีระบบในระยะเวลาดียวกัน เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิมหาบัณฑิตทั้งทางโลกและทางธรรม อีกทั้งยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2542)

ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาวิชาธรรมบาลีมากยิ่งขึ้น ทำให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นแรงจูงใจดึงดูดผู้เข้ามาบวช เป็นการเพิ่มบุคลากรทางศาสนาให้มากยิ่งขึ้น

การปฏิบัติงานในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม (มาตรา 18 ถึงมาตรา 20) ในสถานศึกษาพระปริยัติธรรมให้มีผู้ปฏิบัติงาน 2 ประเภท ดังต่อไปนี้ (พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม, 2562)

1. ประเภทผู้ปฏิบัติงานสอน ได้แก่ ครูสอนพระปริยัติธรรม และครูโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2. ประเภทผู้สนับสนุนการศึกษา ได้แก่ บุคลากรทางการศึกษา ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่ด้านวิชาการ ซึ่งทำหน้าที่ให้บริการหรือปฏิบัติงานเกี่ยวกับการจัดกระบวนการเรียนการสอน การนิเทศก์ และการบริหารการศึกษาในสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ได้แก่ ผู้ปฏิบัติหน้าที่บรรณารักษ์ ผู้ปฏิบัติหน้าที่งานแนะแนว ผู้ปฏิบัติหน้าที่เทคโนโลยีการศึกษา ผู้ปฏิบัติหน้าที่งานทะเบียนวัดผล ผู้ปฏิบัติหน้าที่บริหารงานทั่วไป หรือผู้ปฏิบัติหน้าที่อื่นตามที่ คณะกรรมการกำหนด

กำหนดให้สถานศึกษาพระปริยัติธรรมจัดให้มีการจัดทำบัญชีตามหลักเกณฑ์ที่ คณะกรรมการกำหนด และต้องจัดให้มีการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี และการพัสดุ ของสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ตลอดจนรายงานผลการตรวจสอบต่อคณะกรรมการอย่างน้อย ปีละ 1 ครั้ง ทั้งนี้ ในการตรวจสอบภายใน ให้มีผู้ปฏิบัติงานของสถานศึกษาพระปริยัติธรรม ทำหน้าที่เป็นผู้ตรวจสอบภายในโดยเฉพาะ ทั้งนี้ ตามระเบียบที่คณะกรรมการกำหนด กำหนดให้สถานศึกษาพระปริยัติธรรมจัดให้มีการประเมินผลการปฏิบัติงานของผู้ปฏิบัติงานในสถานศึกษาพระปริยัติธรรมตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และระยะเวลาที่ คณะกรรมการกำหนด

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การศึกษาของพระภิกษุสามเณรมุ่งให้ความรู้ในคำสอนตามหลักธรรมที่ถูกต้องและให้มีความประพฤติที่ดีงามเพื่อช่วยรักษาเผยแผ่พระพุทธศาสนา เพื่อใช้ให้เกิดการพัฒนา จิตใจและปัญญา มีการรักษาพระธรรมวินัยให้เป็นไปอย่างถูกต้องดีงาม ควบคู่ไปกับหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของกระทรวงศึกษาธิการ

การบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

กิตติ ธีรदानต์ (2539) หลังจากที่มีการประกาศใช้ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 และระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

ว่าด้วย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ฉบับปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2535 ซึ่งเป็น การเปิดโอกาสให้วัดที่มีความพร้อมในการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามระเบียบกำหนดขอเปิดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาได้ ภายใต้การสนับสนุน และการส่งเสริมของสภากาการศึกษาของคณะสงฆ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยมีแนวปฏิบัติในการขอจัดตั้งตามระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2546 ดังนี้

1. วัดใดที่มีความประสงค์จะจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้เสนอรายงานการขออนุญาตจัดตั้งโรงเรียนตามแบบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กำหนด (แบบ ปส.1, แบบ ปส.5, แบบ ปส.7, แบบ ปส.9 และแบบ ปส.11) พร้อมด้วย คำบรรยายประกอบสถานที่และแผนผังแสดงห้องเรียน แบบตรวจสอบความพร้อม โดยเสนอ ผ่านเจ้าคณะอำเภอ นายอำเภอ เจ้าคณะจังหวัด จนถึงผู้ว่าราชการจังหวัด

2. เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดพิจารณาเห็นสมควรให้การสนับสนุนแล้ว ให้จังหวัดส่ง เรื่องที่วัดเสนอไปยังสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ระหว่างเดือน พฤษภาคม-ตุลาคม

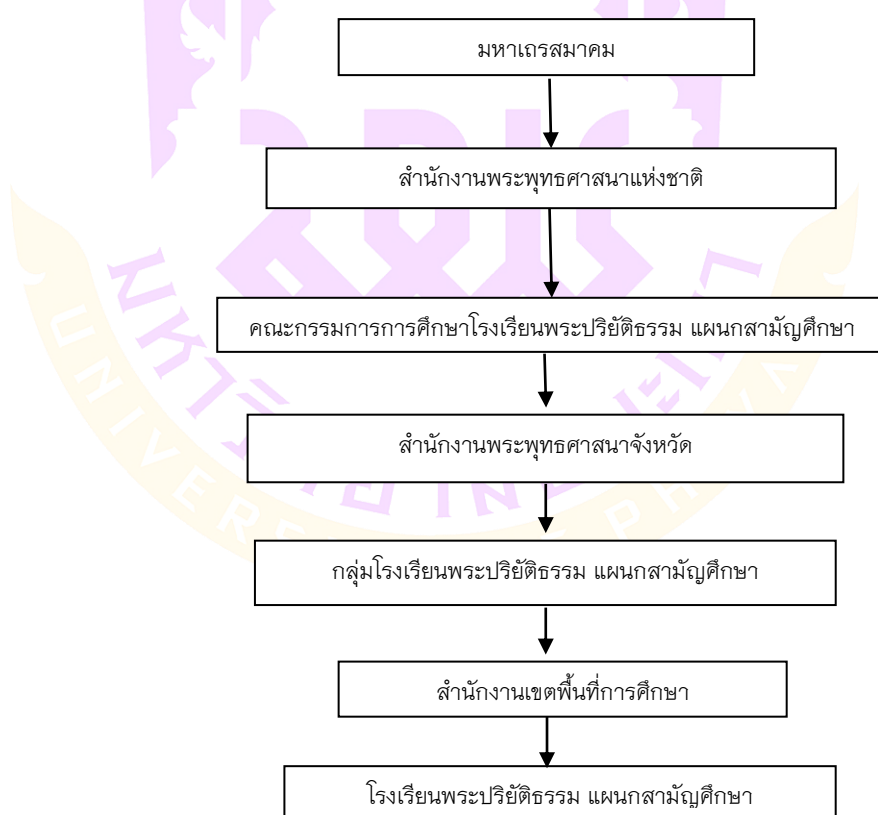
3. สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จะรวบรวมข้อมูลเอกสารเพื่อนำเข้า คณะกรรมการกั่นกรองการขออนุญาตจัดตั้งและขยายชั้นเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เมื่อคณะกรรมการเห็นควรแล้ว จะนำกราบทูลประธานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ (สมเด็จพระสังฆราช) เพื่อทรงให้ ความเห็นชอบ แล้วนำเสนอผู้อำนวยการสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติเพื่อพิจารณา อนุญาต

4. เมื่อสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนแล้ว จะออก ใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียน และมีหนังสือแจ้งพร้อมทั้งส่งใบอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนพร้อมทั้ง สำเนาใบอนุญาตให้ผู้ว่าราชการจังหวัดและแจ้งประธานกลุ่มโรงเรียนนั้น ๆ ทราบ

5. เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดได้รับแจ้งการอนุญาตให้จัดตั้งโรงเรียนจากสำนักงาน พระพุทธศาสนาแห่งชาติแล้ว ให้ดำเนินการแต่งตั้งผู้จัดการ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี ครูและบุคลากรทางการ ศึกษา ตามแบบที่สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติกำหนด

6. เมื่อจังหวัดได้ดำเนินการแต่งตั้งผู้จัดการ ครูใหญ่ ผู้ช่วยครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ ผู้อำนวยการ ผู้ช่วยผู้อำนวยการ แล้วแต่กรณี ครูและบุคลากรทางการ ศึกษาแล้วให้จังหวัดส่งใบแต่งตั้งฉบับจริงให้แก่โรงเรียนและแจ้งให้สำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติทราบพร้อมทั้งส่ง สำเนาใบแต่งตั้งด้วย

พระราชบัญญัติโรงเรียนปริยัติธรรม (2562) การดำเนินการจัดตั้งโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นเรื่องของวัดเอง สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ ภายใต้การกำกับดูแลของสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ทำหน้าที่เพียงอนุมัติการจัดตั้งและให้การส่งเสริมสนับสนุนเท่านั้น ทั้งนี้ เพราะโรงเรียนเหล่านี้มิได้เป็นโรงเรียนของสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ โดยตรงเหมือนกับโรงเรียนสังกัดกรมสามัญศึกษาหรือสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ แต่มีลักษณะคล้ายกับโรงเรียนเอกชนภายใต้การกำกับดูแลของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน โดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา คือ มหาเถรสมาคมสภาการศึกษา คณะสงฆ์ สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัด กลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา และมีหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุนด้านวิชาการ คือ สำนักงานพื้นที่การศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน โดยมีโครงสร้างการบริหารการศึกษา พระปริยัติธรรม ดังแสดงในภาพ 1

ภาพ 1 โครงสร้างการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ดำเนินการจัดการเรียนการสอนในระดับมัธยมศึกษา โดยแบ่งเป็น 2 ระดับ หรือ 2 ช่วงชั้น คือ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย จัดเป็นโรงเรียนในระบบเช่นเดียวกับรูปแบบโรงเรียนของรัฐและเอกชนทั่วไป โดยใช้หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 (ปรับปรุง 2560) ของกระทรวงศึกษาธิการ ซึ่งมีกลุ่มสาระการเรียนรู้ตามที่กระทรวงศึกษาธิการกำหนด 8 กลุ่มสาระ คือ 1. ภาษาไทย 2. คณิตศาสตร์ 3. วิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี 4. สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม 5. สุขศึกษา และพลศึกษา 6. ศิลปะ 7. การงานอาชีพ 8. ภาษาต่างประเทศ และมีวิชาเฉพาะ ที่กำหนดให้นักเรียนคือพระภิกษุสามเณรต้องเรียนตามนโยบายของคณะสงฆ์โดยมหาเถรสมาคม คือ วิชาภาษาบาลีและวิชาพระพุทธศาสนา (อันประกอบด้วยพุทธประวัติ ธรรมวินัยและศาสนปฏิบัติ) เพื่อเป็นพื้นฐานในการศึกษาหลักพระพุทธศาสนาในคัมภีร์พระไตรปิฎกสามารถนำไปเป็นเครื่องมือเผยแผ่พระพุทธศาสนาอันเป็นหน้าที่สำคัญของพระภิกษุสามเณรในฐานะที่เป็นศาสนทายาทผู้สืบทอดพระพุทธศาสนา

หน่วยงานที่รับผิดชอบการบริหารการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ก่อนปี 2535 มี 4 หน่วยงาน คือ สภาการศึกษาของคณะสงฆ์ กรมการศาสนา สำนักงานศึกษาธิการจังหวัดและศูนย์ ครูพระปริยัติธรรมนิเทศประจำจังหวัด สำหรับหน่วยงานที่ให้ความสนับสนุนด้านวิชาการ ได้แก่ กลุ่ม โรงเรียน นอกจากนั้นยังมีหน่วยงานอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องในลักษณะให้ความช่วยเหลือและส่งเสริมเท่านั้น

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษานั้น เป็นอำนาจหน้าที่โดยตรงของกองพุทธศาสนศึกษาในการกำกับดูแล ให้ความช่วยเหลือส่งเสริมและสนับสนุนการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ของโรงเรียน เช่น ดำเนินการจัดตั้ง ยุบรวม ยกเลิก ส่งเสริม ยุติหนุนงบประมาณ วางแผนพัฒนาหลักสูตร การเรียน การสอน ตรวจสอบ และควบคุม ดูแลมาตรฐานการดำเนินการของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การพัฒนาบุคลากรทางการศึกษาการประสานงานการดำเนินงานกับกลุ่มโรงเรียนเป็นต้น

การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เพื่อนำหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมและบาลี บรรจุไว้ในหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อเพิ่มทางเลือกให้แก่พระภิกษุสามเณรได้เรียนรู้อย่างเกื้อกูลกันที่มีระบบในระยะเวลาเดียวกัน เมื่อสำเร็จการศึกษาจะได้รับวุฒิการศึกษาทั้งทางโลกและทางธรรม อีกทั้งยังประโยชน์ให้เกิดขึ้นในพระพุทธศาสนา ดังนี้

1. ด้านการสืบทอดพระพุทธศาสนา เป็นการสนับสนุนให้ผู้เรียนศึกษาวิชาธรรมบาลีมากยิ่งขึ้น ทำให้มีความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรมอันเป็นประโยชน์ในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา อีกทั้งเป็นแรงจูงใจดึงดูดผู้เข้ามาบวช เป็นการเพิ่มบุคลากรทางศาสนาให้มากยิ่งขึ้น

2. ด้านคุณภาพการศึกษา ทำให้การศึกษาพระปริยัติธรรมมีความสมบูรณ์และน่าสนใจมากขึ้น ไม่มีช่องว่างทางความรู้ มีความเป็นเอกภาพ เป็นระบบเดียวกันที่เป็นมาตรฐานสากล เป็นการให้การศึกษาที่เหมาะสมแก่ศาสนทายาท ได้มีความรู้และทางธรรมมีองค์ความรู้ที่หลากหลายเป็นการยกระดับการศึกษาชาติ

3. ด้านการบริหารจัดการ เป็นการลดความซ้ำซ้อนของผู้เรียนและผู้สอนให้กระบวนการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพและสะดวกในการจัดการศึกษาการบริหารหลักสูตรการบริหารบุคลากร และสถานที่ เป็นการลดภาระค่าใช้จ่ายแบ่งเบาภาระเจ้าสำนักเรียนและสนับสนุนให้พระระดับบริหารต่าง ๆ ได้ทำหน้าที่บริหารจัดการทางด้านศาสนศึกษา

4. ด้านผู้เรียนทำให้มีความรู้ที่หลากหลายมีความรู้ทั้ง 3 ด้านควบคู่กันสามารถประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

พระราชวรมนี (2558) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มักถูกสังคมมองว่าเป็นสถานศึกษาที่รองรับเด็กด้อยโอกาสให้ได้รับการศึกษา แต่ช่วงที่ผ่านมาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สามารถผลิตบุคลากรที่มีความสามารถจนเรียนจบแพทย์มาแล้ว มากกว่า 20 คน ซึ่งแสดงให้เห็นถึงคุณภาพของผู้ที่ผ่านการเรียนจากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นสถานศึกษาที่ผลิตศาสนทายาทที่จบการศึกษาออกไปจะต้องรู้ทั้งทางโลกทางธรรม

สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2560) พระพุทธศาสนามีบทบาทสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติมาโดยตลอด ซึ่งในอดีตคณะสงฆ์ได้ดำเนินการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรมซึ่งเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ ควบคู่กันไปกับวิชาสามัญทางโลก โดยมีวัดเป็นศูนย์การเรียนและมีพระสงฆ์เป็นครูสอนปัจจุบัน การศึกษาพระปริยัติธรรม ซึ่งเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ เป็นการจัดการศึกษาตามโบราณ ราชประเพณีโดยพระบรมราชูปถัมภ์ ซึ่งได้รับการส่งเสริมสนับสนุนการจัดการศึกษาจากภาครัฐยังไม่ครอบคลุมและไม่สอดคล้องกับค่าใช้จ่ายจริง เนื่องจากการจัดการศึกษา พระปริยัติธรรมไม่มีกฎหมายรองรับ จึงเป็นภาระของผู้มีหน้าที่ในการจัดการศึกษา คือ เจ้าอาวาสที่ต้องจัดหางบประมาณเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการจัดการศึกษา จึงส่งผลให้คุณภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควรและไม่สามารถตอบสนองนโยบายการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์และของชาติ

กระทรวงศึกษาธิการให้ออกระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วย โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พ.ศ. 2514 เมื่อวันที่ 20 กรกฎาคม พ.ศ. 2514 และปรับปรุงใหม่เมื่อวันที่ 29 กันยายน พ.ศ. 2535 การศึกษาแบบนี้เป็นการศึกษาแบบประยุกต์ หรือเป็นการศึกษารูปแบบหนึ่งของการศึกษาคณะสงฆ์เป็นการศึกษาที่รัฐกำหนดให้มีขึ้นตาม ความประสงค์ของคณะสงฆ์ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ฝ่ายศาสนจักรได้ศาสนทายาทที่ดี มีความรู้ ความเข้าใจในหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างแท้จริง และสืบต่อพระพุทธศาสนา ให้เจริญสถาพรต่อไป และฝ่ายบ้านเมืองเมื่อพระภิกษุสามเณรได้ลาสิกขาแล้วก็สามารถ เข้าศึกษาต่อในสถานศึกษาของรัฐได้หรือเข้ารับราชการสร้างคุณประโยชน์ให้แก่ตนเองและ บ้านเมืองสืบต่อไป ปัจจุบันนี้การศึกษาประเภทนี้ได้กระจายอยู่ในจังหวัดต่าง ๆ ทั่วประเทศ

สำนักงานโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราช กุมารี (2560) โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นหนึ่งในโรงเรียนที่จัดการศึกษา เข้าร่วมกับโครงการพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ตามแผนพัฒนา ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560-2569 ซึ่งได้กำหนด วัตถุประสงค์ของการพัฒนาไว้ 6 ประการ ได้แก่ 1) ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของ เด็กและเยาวชนเริ่มตั้งแต่ในครรภ์มารดา 2) ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทาง การศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน 3) เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ทาง วิชาการ 4) เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการอาชีพ 5) ปลุกฝังจิตสำนึกและ พัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และ 6) เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการอนุรักษ์และสืบทอดวัฒนธรรมและภูมิปัญญา ท้องถิ่น ภาพรวมของการดำเนินงานในช่วง 10 ปีที่ผ่านมาทั้งในทางกว้างและทางลึก โดยประเด็นสำคัญในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยศึกษาการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริฯ ตามแผนพัฒนาเด็กและเยาวชน ในถิ่นทุรกันดาร จำนวน 5 ด้าน ยกเว้น ข้อที่ 2 ส่งเสริมและสนับสนุนการเพิ่มโอกาสทาง การศึกษาให้แก่เด็กและเยาวชน

1. ส่งเสริมโภชนาการและสุขภาพอนามัยของเด็กและเยาวชน เริ่มตั้งแต่ในครรภ์ มารดา

การดำเนินงานที่ผ่านมา ประกอบด้วย กิจกรรมหลัก ได้แก่ การเกษตร การประกอบอาหารกลางวันและอาหารเสริม การเฝ้าระวังทางโภชนาการ การควบคุมโรคขาด สารไอโอดีน การป้องกันการเจ็บป่วยจากโรคติดต่อเชื้อ โรคมาลาเรียและโรคหนองพยาธิ การเสริมสร้างสุขนิสัยที่พึงประสงค์ การพัฒนาสมรรถภาพทางกาย และการสนับสนุนงาน

บริการอนามัยแม่และเด็กในพื้นที่ที่บริการสาธารณสุขเข้าไม่ถึงกลุ่มเด็กนักเรียน เมื่อสิ้นปีการศึกษา 2558 นักเรียนประถมศึกษาร้อยละ 7.20 มีภาวะเตี้ยร้อยละ 4.90 มีภาวะเริ่มอ้วนและอ้วน และร้อยละ 73.70 มีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาพบว่า มีภาวะเตี้ย ร้อยละ 4.40 ภาวะเริ่มอ้วนและอ้วน รวมกันร้อยละ 8.80 และมีสมรรถภาพทางกายตามเกณฑ์ ร้อยละ 79.50 เมื่อพิจารณาภาวะโภชนาการของทุกกลุ่มอายุ พบว่าในช่วง 10 ปีนี้ นอกจากจะพบปัญหาโภชนาการขาดแล้ว ยังมีแนวโน้มของภาวะเริ่มอ้วนและอ้วนรวมกันเพิ่มขึ้น ในทุกกลุ่มอายุโดยกลุ่มเด็กมัธยมศึกษาที่มีภาวะเริ่มอ้วนและอ้วนรวมกันสูงสุด เด็กเหล่านี้จะเสี่ยงต่อการเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่ยังคงอ้วนและเสี่ยงต่อการเกิดโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง อาทิ โรคหัวใจและหลอดเลือดโรคเบาหวานและโรคความดันโลหิตสูง

2. เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนในการเรียนรู้ทางวิชาการ

ให้มีการส่งเสริมคุณภาพการศึกษา เพื่อให้เด็กและเยาวชนที่อยู่ในพื้นที่ทุรกันดารห่างไกลได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพเท่าเทียมกับพื้นที่อื่น ๆ ของประเทศ การดำเนินงานที่ผ่านมาทั้งการพัฒนาศักยภาพของครูโดยการฝึกอบรมเพิ่มพูนความรู้และทักษะประจำปี การส่งเสริมให้ครูมีวุฒิทางการศึกษาสูงขึ้น การส่งเสริมการใช้ห้องสมุด การสนับสนุนปัจจัยที่จำเป็นต่อการจัดการเรียนการสอน เช่น อาคารสถานที่ สื่อ วัสดุและอุปกรณ์ที่จำเป็น การใช้เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์และการสื่อสารมาช่วยในการจัดการศึกษา

3. เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชนทางการอาชีพ

กิจกรรมการผลิตทางการเกษตรถือเป็นกิจกรรมหลักที่โรงเรียนในโครงการตามพระราชดำริ ดำเนินการนอกจากจะเป็นแหล่งเรียนรู้ในการพัฒนาความรู้ ทักษะ และทัศนคติที่ดีในงานอาชีพเกษตรแล้ว ยังเชื่อมโยงกับการพัฒนาศักยภาพของเด็กนักเรียนทั้งในด้านวิชาการ การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม และการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่น นอกจากนี้ยังมีพระราชดำริให้มีการสอนเรื่องสหกรณ์ เพื่อปลูกฝังให้เด็กนักเรียนมีจิตสำนึกและทักษะในการช่วยเหลือตนเอง ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และการเสียสละเพื่อส่วนรวม โดยจัดการเรียนการสอนและให้เด็กนักเรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ทั้งกิจกรรมร้านค้าสหกรณ์และสหกรณ์ออมทรัพย์ และประเมินผลสัมฤทธิ์การเรียนรู้ทั้งในด้านของความรู้ ทักษะการทำงาน และพฤติกรรมที่สอดคล้องกับอุดมการณ์สหกรณ์

4. ปลูกฝังจิตสำนึกและพัฒนาศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ

ได้ตระหนักถึงความจำเป็นที่จะปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารได้มีการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเช่น ดิน น้ำ ป่าไม้ ซึ่งจะช่วยให้เกิด

ความมั่นคงทั้งต่อชุมชนและประเทศชาติอย่างยั่งยืน ให้มีการจัดการเรียนรู้เรื่องการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เพื่อปลูกฝังให้เด็กและเยาวชนมีความรักและหวงแหนทรัพยากรป่าไม้ของตนเองเป็นการป้องกันไม่ให้เกิดภัยพิบัติในระยะยาว

5. เสริมสร้างศักยภาพของเด็กและเยาวชน ในการอนุรักษ์และสืบทอดภูมิปัญญาท้องถิ่นและวัฒนธรรมได้ให้ความสำคัญกับเรื่องการอนุรักษ์วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นมากขึ้น โดยให้มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรม โรงเรียนจึงได้พยายามจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เกี่ยวกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นทั้งในรูปแบบของโครงการบูรณาการกับการเกษตร การงานอาชีพ การประกอบอาหารกลางวัน และอื่น ๆ ที่ผ่านมานี้ จึงเห็นโรงเรียน มีกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวัฒนธรรมและภูมิปัญญาในหลายด้าน ดังนี้ ด้านเกษตรกรรม เช่น การนำพืชพันธุ์ท้องถิ่นมาปลูก ด้านอุตสาหกรรมและหัตถกรรม เช่น การทำหัตถกรรมของท้องถิ่น การทอผ้า การทอเสื่อ การจักสาน ด้านการแพทย์แผนไทย เช่น การนำสมุนไพรมาใช้ประโยชน์ด้านการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม เช่น การบวชป่า การสืบชะตา แม่น้ำตลอดถึงด้านศิลปกรรม

ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ควรผลักดันให้มีพระราชบัญญัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีระเบียบบังคับใช้และบรรจุให้ได้รับเงินเดือนมูลนิธิการศึกษาตามพระราชบัญญัติข้าราชการครูและบุคลากรทางการศึกษา 2547 ผู้บริหารโรงเรียนควรสร้างความตระหนักเรื่องการประกันคุณภาพการศึกษาแก่บุคลากรทุกคนในโรงเรียน มีการจัดอบรมให้ความรู้ และศึกษาดูงานประกันคุณภาพโรงเรียนอื่น ๆ จัดอบรมให้ความรู้แก่ครูผู้สอนเกี่ยวกับหลักสูตรสถานศึกษา มีการส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการเรียนรู้ตามกลุ่มสาระต่าง ๆ ทางหน่วยงานต้นสังกัดต้องมาเฝ้าติดตามสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง เพราะจะได้ทราบปัญหา นำไปปรับปรุงแก้ไข อีกทั้งหน่วยงานต้นสังกัดควรแยกเงินเดือนครูออกจากค่าหัวนักเรียน และควรจัดสรรงบประมาณโดยแยกประเภทของงบประมาณที่จะใช้จ่ายในส่วนต่าง ๆ เพื่อให้แต่ละโรงเรียนมีความสะดวกในการใช้จ่ายงบประมาณ ผู้บริหารโรงเรียนควรส่งเสริมและสนับสนุนให้มีการจัดอบรมครู และพัฒนาครูในด้านต่าง ๆ เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอน การจัดทำสรุปรายงานประจำปีและรายงานผลการปฏิบัติโครงการต่าง ๆ เพื่อจัดเข้างานประกันคุณภาพการศึกษาเพิ่มประสิทธิภาพในด้านนวัตกรรม สื่อ และเทคโนโลยีทางการศึกษา เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการจัดกระบวนการเรียนการสอน และมีการสนับสนุนการศึกษาอย่างครบถ้วนในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปัญหาและ อุปสรรคในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา คือ 1) งบประมาณ สนับสนุนในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ไม่เพียงพอ ทำให้งานออกมาไม่มีประสิทธิภาพ 2) ครูขาดขวัญกำลังใจในการปฏิบัติงาน ไม่มีหลักประกันความมั่นคง ด้านอาชีพและสวัสดิการที่เป็นธรรม 3) มีการปรับเปลี่ยนโยกย้ายบุคลากรบ่อย ทำให้ขาดความต่อเนื่องในการทำงานและไม่มี การบรรจุแต่งตั้งที่ชัดเจน 4) จำนวนนักเรียนที่ลดลงในแต่ละปี เพราะเมื่อจำนวนนักเรียนลดลงเงินอุดหนุนที่ได้รับในการบริหารจัดการก็ลดตามไปด้วย 5) การฝึกอบรมและพัฒนาครู ให้มีคุณภาพในการจัดการเรียนการสอนยังมีน้อย และไม่มีการสนับสนุนจากหน่วยงานต้นสังกัดอย่างจริงจัง 6) การจัดทำสรุปรายงานประจำปี และการปฏิบัติงานในโครงการต่าง ๆ ยังไม่เป็นรูปธรรม และชัดเจน 7) การนิเทศติดตามของหน่วยงาน ต้นสังกัดยังไม่ครอบคลุมในแต่ละโรงเรียน 8) ไม่มีระเบียบที่ชัดเจน และไม่มีความหมายที่บังคับใช้ ทำให้ควบคุมการบริหารยาก 9) โรงเรียนไม่มีความรู้เรื่องการดำเนินงานประกันคุณภาพ การศึกษาเพราะมีครูย้ายออกบ่อย จึงทำให้ขาดความต่อเนื่องในงานประกันคุณภาพการศึกษา 10) สื่อ นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางการศึกษา ยังไม่มีประสิทธิภาพและไม่ครอบคลุมทุกโรงเรียน

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า การดำเนินงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีหน่วยงานที่รับผิดชอบการจัดการศึกษา ได้แก่ มหาเถรสมาคม สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ คณะกรรมการการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ สำนักงานพระพุทธศาสนาประจำจังหวัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาและโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามลำดับ

ประวัติโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

การจัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตั้งขึ้นตามกฎหมายกระทรวงว่าด้วย การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ของกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการเมื่อปี พ.ศ. 2535 จังหวัดน่าน ครั้งนั้นได้ถูกจัดเข้าสังกัดในกลุ่มที่ 8 ซึ่งมีจังหวัดต่าง ๆ ที่อยู่ในกลุ่มนี้คือ เชียงใหม่ ลำปาง ลำพูน แม่ฮ่องสอนพะเยา แพร่น่าน และเชียงราย โดยมีพระมหาสุวัฒน์ สุวฒฺชโน (ครูสิริธรรมมานุศาสตร์) ผู้จัดการโรงเรียนเซตุนศึกษา อำเภอเมืองเชียงใหม่ จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานกลุ่มที่ 8

ต่อมาปี พ.ศ. 2544 ได้จัดกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมขึ้นมาใหม่โดยทางสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จากที่เคยสังกัดกลุ่มที่ 8 จึงได้มาอยู่ในกลุ่มที่ 6 ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง มีพระครูถาวรรัตนานุกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนมดแดงสันติสุข จังหวัดน่าน เป็นประธานกลุ่มที่ 6 จนถึงปัจจุบัน

ปัจจุบันกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน มีพระครูฉันทเจติยานุกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง เป็นประธานกลุ่ม

การจัดตั้งกลุ่มโรงเรียนมีวัตถุประสงค์ของการจัดตั้ง เพื่อเป็นผู้ประสานงานในการจัดการศึกษาให้กับพระภิกษุ สามเณร และเป็นศูนย์กลางในการเผยแผ่พระพุทธศาสนา

จากข้อมูลข้างต้น สรุปได้ว่า โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน จากที่เคยสังกัดกลุ่มที่ 8 ย้ายมาอยู่ในกลุ่มที่ 6 ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่ อ.ห้างฉัตร จ.ลำปาง มีพระครูธาวรรตนาณุกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนมดคลสันติสุข จังหวัดน่าน เป็นประธานกลุ่มที่ 6 มีพระครูฉันทเจตยานุกิจ ผู้อำนวยการโรงเรียนปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง เป็นประธานกลุ่มจนถึงปัจจุบัน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยในประเทศ

พระมหาอภิสิทธิ์ จักรแก้ว (2553) ได้ศึกษา เรื่อง การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผลการวิจัย พบว่า

1. การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เมื่อพิจารณาโดยรวม พบว่า อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก 4 ด้าน คือ การวางแผนงานวิชาการ การบริหารหลักสูตร การพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ และการวัดผลประเมินผลการเรียนรู้ และอยู่ในระดับปานกลาง 2 ด้าน คือ การจัดการเรียนรู้ และการจัดสื่อการเรียนรู้

2. เมื่อเปรียบเทียบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 1 โดยรวม และรายด้านจำแนกตามขนาดของโรงเรียน พบว่า ไม่แตกต่างกัน และเมื่อเปรียบเทียบ โดยการจำแนกตามอายุการก่อตั้งของโรงเรียน โดยรวมและรายด้าน 5 ด้าน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยโรงเรียนที่มีอายุการก่อตั้ง ตั้งแต่ 21 ปี ขึ้นไป มีการบริหารงานวิชาการ ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ ด้านพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ การจัดสื่อการเรียนรู้ มากกว่าโรงเรียนที่มีอายุการก่อตั้ง ตั้งแต่ 5-10 ปีอย่างมี นัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ศราวุธ วุฒิแพทย์ (2558) ได้ศึกษางาน เรื่อง การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหารงานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย สภาพการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับมาก (3.76) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า สภาพด้านการพัฒนาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยมากที่สุด (3.91) และสภาพด้านการให้ค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (3.65) ปัญหาการบริหารงานบุคคลโดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง (3.43) เมื่อพิจารณารายด้าน

พบว่า ปัญหาด้านการสรรหาบุคลากรมีค่าเฉลี่ยสูงสุด (3.47) และปัญหาการให้ค่าตอบแทนมีค่าเฉลี่ยน้อยสุด (3.38)

พระมหาไพรวรรณ สุขสิทธิ์ (2558) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการจัดการศึกษาตามพันธกิจของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตอีสานใต้ในทศวรรษหน้า ผลการวิเคราะห์ข้อมูล พบว่า

1. ด้านการจัดการศึกษาด้านการจัดการศึกษา พระภิกษุสามเณรควรมีความรู้ทางโลก และความรู้ทางธรรมที่สอดคล้องเหมาะสมกับความเปลี่ยนแปลงจัดให้มีการบูรณาการความรู้ทางธรรมให้สอดคล้องต่อความต้องการของสังคม ชุมชน และท้องถิ่น เน้นเพิ่มความรู้ทางธรรมบาลีเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียน เป็นไปตามมาตรฐานการศึกษาแห่งชาติ เพื่อเป็นการพัฒนาตนเอง และเป็นประโยชน์ต่อบ้านเมืองทั้งเป็นแบบอย่างที่ดีของผู้ได้รับการศึกษา

2. ด้านการพัฒนากระบวนการบริหารโรงเรียนด้านการพัฒนาระบบบริหารโรงเรียน ควรปรับแนวทางการบริหารงานที่เหมาะสมสอดคล้องกับความต้องการของพระภิกษุสามเณร จัดบูรณาการการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดประสิทธิภาพแก่โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ให้ได้ผลดี และมีประสิทธิภาพเกิดประโยชน์สูงสุดกับผู้เรียน

3. ด้านการเผยแผ่ และทำนุบำรุงพุทธศาสนาควรพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้พระพุทธศาสนาของชุมชน หรือการเผยแผ่พระพุทธศาสนาตามสื่อต่าง ๆ เช่น สร้างเครือข่ายกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรม ทางสังคมออนไลน์ การสร้างสื่อพระพุทธศาสนาทางอินเทอร์เน็ต

พระมหานิพนธ์ กาญจนพิศาล (2558) ได้ศึกษา เรื่อง การประยุกต์หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า หลักคุณธรรมมีระดับค่าของการนำไปประยุกต์ใช้ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมากที่สุด และหลักนิติธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่า ตามลำดับ โดยข้อเสนอแนะจากการวิจัย คือ ผู้บริหาร และผู้ที่มีส่วนที่เกี่ยวข้อง ควรมีการกำหนดนโยบายการบริหารงาน และวางแผนในการนำหลักธรรมมาภิบาลไปประยุกต์ใช้อย่างมีระบบ

พระอนุชัช อุณหะวงษ์ (2558) ได้ศึกษา เรื่อง การปฏิบัติงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครปฐม ผลการวิจัย พบว่า

1. การปฏิบัติงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครปฐม โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้านอยู่ในระดับมาก ทั้ง 5 ด้าน โดยเรียกค่ามัชฌิมาเลขคณิตจากมากไปหาน้อย ดังนี้ การมีความสัมพันธ์กับชุมชน การพัฒนา

ความสามารถในทางวิชาการ การพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนรู้ และการดำรงชีวิตที่เหมาะสม

2. แนวทางการพัฒนาการปฏิบัติงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในจังหวัดนครปฐม พบว่า ควรส่งเสริมให้ครูจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแก่ผู้เรียนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มีการวิจัยในชั้นเรียน เพื่อแก้ปัญหาและพัฒนาผู้เรียนเป็นรายบุคคล ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีทักษะในการดำรงชีวิต มีความสมดุลทั้งด้านความรู้ ความคิด ความดีงาม ตามหลักคำสอนทางพระพุทธศาสนาโดยใช้สื่อนวัตกรรมและเทคโนโลยี แหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและภายนอกวัดโดยขอความร่วมมือจากชุมชนมีการเผยแพร่หลักธรรมทางพระพุทธศาสนาแก่ชุมชนและประเพณีปฏิบัติตนเป็นแบบอย่างที่ดีผู้เรียน

ณัฐกานต์ ดำรงรักษั ธัญญา และพัชรีวรรณ กิจมี (2560) ได้ศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมืองจังหวัดเชียงใหม่ ผลการวิจัย พบว่า โรงเรียนมีความสามารถในการผลิตนักเรียนให้มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนในระดับปานกลาง ซึ่งนักเรียนมีความรู้ความสามารถในการศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อพัฒนาองค์ความรู้ของตนเอง จากสื่อที่หลากหลายและมีความทันสมัยแม้ทางโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จะขาดงบประมาณในการพัฒนาสื่อการเรียนการสอนให้การเรียนการสอนมีความน่าสนใจ กระตุ้นให้นักเรียนเกิดความอยากรู้อยากเรียน และครูยังใช้เทคนิควิธีการสอนแบบเดิมที่เน้นตำราเรียนในห้องเรียนเป็นหลัก อีกทั้งกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนต่าง ๆ ที่มีการดำเนินการน้อย ยังขาดการขับเคลื่อนทางด้านวิชาการ ทำให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติความรู้สึกลึกซึ้งภาคภูมิใจในสถาบันในระดับต่ำอันเป็นผลจากประสิทธิผลการจัดการศึกษาที่ยังไม่มีความเปลี่ยนแปลง และครู บุคลากรทางการศึกษาขาดขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน อันเนื่องมาจากค่าครองชีพที่สูงขึ้น ผู้บริหารมองข้ามในเรื่องสวัสดิการต่าง ๆ สำหรับบุคลากร ความไม่มั่นคงในวิชาชีพที่ทำให้ผู้ร่วมงานแสดงออกมาในรูปแบบการปฏิบัติงานที่ได้รับมอบหมายไม่เต็มกำลังความสามารถ

สุรศักดิ์ เชื้ออนันต์ (2560) ได้ศึกษา เรื่อง รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัย พบว่า มีกระบวนการส่งเสริมให้ครูทำวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้อยู่ในแต่ละกลุ่มสาระการเรียนรู้ จัดหาสื่อเทคโนโลยีเพื่อใช้ในการเรียนการสอน ให้การส่งเสริมสนับสนุนให้ครูใช้แหล่งการเรียนรู้ทั้งในและนอกโรงเรียน มีการจัดระบบการนิเทศงานวิชาการและการเรียนการสอนภายในและนอกสถานศึกษา บริบทการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า ควรจัดครูผู้สอนให้ตรงตามวิชาเอก วิชาโท หรือความถนัด โดยเชิญบุคคลภายนอกมาสอนร่วม และรับครูให้ตรงกับ

สาขา ให้มีการอบรมครูที่มีอยู่ในปัจจุบันเพื่อพัฒนาสมรรถภาพงานที่รับผิดชอบหรือจ้างครูพิเศษในรายวิชาที่ขาด และดึงศิษย์เก่ามาช่วยสอนในด้านกระบวนการควรให้มีการจัดสภาพแวดล้อมและการบริการที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนพัฒนาตามธรรมชาติเต็มศักยภาพ โดยมีการปรับปรุงทัศนียภาพเพื่อให้สถานที่พร้อมรองรับการจัดการเรียนการสอนให้เหมาะสมและมีการไปศึกษานอกสถานที่ที่เสมือนกับเป็นแหล่งเรียนรู้มีชีวิต จากการศึกษารูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดเชียงราย พบถึงรูปแบบดังนี้

1. รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหาร มีการพัฒนาผู้เรียน ให้เป็นศาสนทายาทที่มีคุณภาพ
2. รูปแบบการทำงานเป็นทีมเพื่อพัฒนาระบบการบริหารเป็นทีม สามารถทดแทนกันได้
3. รูปแบบการสร้างให้ประเทศไทยให้เป็นศูนย์กลางโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อเปิดโอกาสให้สามเณรในภูมิภาคอาเซียนมาเรียนได้
4. รูปแบบการวางแผนและการมีส่วนร่วมโดย ให้ประเทศไทยเป็นจุดศูนย์กลางพระพุทธศาสนาในจังหวัดเชียงราย

พระมหาสุพรรณ วิสารโท (อินทมาส) (2561) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 9 ผลการวิจัย พบว่า

1. ระดับการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 9 โดยรวมมีค่าอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน ปรากฏว่ามีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากทุกด้าน โดยเรียงค่าเฉลี่ยจากมากไปน้อย ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงานบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป และด้านการบริหารงบประมาณ
2. ค่าเฉลี่ยระดับการบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่มที่ 9 จำแนกตามอายุ ด้านการบริหารวิชาการ และด้านการบริหารงานทั่วไป ไม่แตกต่างกัน ส่วนด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานบุคคล และโดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 โดยด้านการบริหารงบประมาณ กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 20-30 ปี มีค่าเฉลี่ยสูงกว่า กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 และด้านการบริหารงานบุคคล และโดยรวมกลุ่ม ตัวอย่างที่มีอายุ 20-30 ปี สูงกว่ากลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไป และกลุ่มตัวอย่างที่มีอายุ 31-40 ปี สูงกว่า กลุ่มที่มีอายุ 51 ปีขึ้นไปอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ผลการศึกษาข้อเสนอแนะ พบว่า 1) ด้านการบริหารวิชาการ สถานศึกษาควรให้การสนับสนุนครูและบุคลากรทางการศึกษาได้เข้ารับการอบรมสัมมนาเกี่ยวกับหลักสูตรวิธีการจัดกิจกรรมการสอน การจัดทำและการใช้สื่อ/นวัตกรรม และการใช้เทคโนโลยี

ประกอบการสอน 2) ด้านการบริหารงบประมาณ ฝ่ายบริหารควรให้ครู และบุคลากรทางการศึกษามีส่วนร่วมในการวางแผนการ กำหนดงบประมาณในการใช้จ่ายตามงาน/โครงการต่าง ๆ ของสถานศึกษา 3) ด้านการบริหารงานบุคคล ฝ่ายบริหารควรให้ครู และบุคลากรทางการศึกษาได้มีส่วนร่วมในการกำหนดข้อปฏิบัติ กฎ ระเบียบต่าง ๆ ที่ไม่ขัดแย้งกับระเบียบ และข้อกำหนดของทางราชการ4) ด้านการบริหารงานทั่วไป สถานศึกษามีการวิเคราะห์สภาพปัจจุบัน เพื่อใช้เป็นแนวทางในการจัดทำแผนพัฒนาการศึกษาให้ สอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและการแข่งขัน

สุวิทย์ ฝ่ายสงค์ และสิรินธร ลินจินดาวงศ์ (2561) ได้ศึกษา เรื่อง โรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุคไทยแลนด์ 4.0 ผลการวิจัย พบว่า ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม ต้องมีภาวะนำ และความสามารถในการพัฒนาโรงเรียนอย่างมืออาชีพและเสริมสร้างองค์ความรู้ให้กับบุคลากร และสร้างแรงจูงใจให้กับบุคลากรให้มั่นคงในงานของตนเองที่รับผิดชอบ สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนและจัดสรรงบประมาณในการพัฒนาห้องเรียนให้ทันสมัย สร้างศรัทธาและภาพลักษณ์ให้กับโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นศูนย์กลางของการศึกษาหลักธรรมควบคู่กับวิชาทางโลก แนวโน้มในอนาคตหากโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ไม่ยอมปรับตัวหรือพยายามพัฒนาศักยภาพของโรงเรียนเพื่อดึงดูดนักเรียนเข้าเรียน โรงเรียนพระปริยัติธรรมอาจมีผู้เรียนลดน้อยลงทุก ๆ ปี และที่สำคัญ ครู บุคลากรยังต้องพัฒนาและจัดสรรครูผู้สอนที่มีศักยภาพ

พระมหาพิชิต ธมฺมวิชิโต (ตุลยลา) (2561) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 ผลการวิจัย พบว่า 1. สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น ภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมากโดย เรียงลำดับจากมากไปหาน้อยตามลำดับ ดังนี้ ด้านการบริหารงานทั่วไป งานด้านธุรการยังไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อยเท่าที่ควร การสนับสนุนส่งเสริมรับผิดชอบตรวจสอบภายใน และด้านการบริหารงานบุคคล บุคลากรมีภาระหน้าที่การทำงานหลาย อย่าง ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถและเอาใจใส่ ขาดการพัฒนาบุคลากร การคัดเลือก บุคลากรทางการศึกษานั้นพรรคพวกมากกว่าเน้นผู้มีความรู้ความสามารถ มีการเอื้อพวกพ้องกันเอง ไม่เน้นผลงาน

2. การศึกษาวิธีการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4 สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ จังหวัดขอนแก่น ทราบว่า การบริหารงานทั่วไป สภาพแวดล้อมไม่มีความเป็นระเบียบเรียบร้อย และการสนับสนุนนักเรียนยังมีการเลือกปฏิบัติ ด้านการบริหารวิชาการ บุคลากรทางการศึกษาขาดความรู้เรื่องหลักสูตร ไม่มี

ความชัดเจน ด้านหลักสูตร ผู้บริหารสถานศึกษาและครูผู้สอนยังขาดทักษะและประสบการณ์ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน และรูปแบบการเรียนการสอนยังเป็นรูปแบบเดิม ด้านการบริหารงบประมาณ การใช้งบประมาณไม่คุ้มค่า มีประสิทธิภาพต่ำกว่าเกณฑ์ที่กระทรวงศึกษากำหนด และด้านการบริหารงานบุคคล ขาดบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถ และเอาใจใส่ ขาดการพัฒนาบุคลากร การคัดเลือกบุคลากรมีการเอื้อพวกพ้อง ไม่เน้นความรู้ความสามารถ

พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ (2561) ได้ศึกษา เรื่อง การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ผลการวิจัย พบว่า สภาพปัจจุบันและสภาพที่ควรจะเป็น เป็นรูปแบบทางการ ส่วนรูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา พบว่า เป็นรูปแบบการบริหารในลักษณะการผสมผสานระหว่างรูปแบบเป็นทางการและรูปแบบเพื่อนร่วมงาน โดยพบว่า องค์ประกอบด้านการวางแผนงานวิชาการ ด้านการพัฒนาและส่งเสริมงานด้านวิชาการ ด้านการวัดผลและประเมินผล เป็นรูปแบบเป็นทางการ เพราะต้องเป็นไปตามกฎระเบียบของมหาเถรสมาคม ด้านการบริหารหลักสูตร ด้านการจัดการเรียนรู้ และด้านการจัดสื่อการเรียนรู้ เป็นรูปแบบเพื่อนร่วมงาน เนื่องเพราะในการบริหารนั้นจะต้องมีการขอความร่วมมือจากบุคคลและหน่วยงานภายนอก ผลการประเมินของผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับรูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปรากฏว่า มีความเหมาะสมและเป็นไปได้

พระมหาธีรานุวัฒน์ ธีรญาโณ (ทันบาล) (2561) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด ผลการวิจัย พบว่า การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด

1. สภาพของการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด โดยภาพรวมมีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับมาก ข้อที่มีค่าเฉลี่ยสูงสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมปฏิบัติการ รองลงมาคือ ด้านการมีส่วนร่วมตัดสินใจ ด้านการมีส่วนร่วมปรึกษาหารือ ด้านการมีส่วนร่วมการวางแผน ด้านการมีส่วนร่วมปรับปรุงและพัฒนา และด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการมีส่วนร่วมติดตามและประเมินผล

2. ผลการเปรียบเทียบ การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด จำแนกตามตำแหน่งวุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน โดยรวมแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

3. ข้อเสนอแนะการบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด ควรมีการส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากร และชุมชนมีส่วนร่วมตัดสินใจในการจัดการเรียนการสอน การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยี เพื่อการศึกษาให้ทันสมัยและมีความพร้อมในการสร้างฐานข้อมูลความรู้ที่บุคลากร พร้อมทั้งควรมีระบบการตรวจสอบ ติดตาม และประเมิน ผลการใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเพื่อพัฒนาอย่างต่อเนื่อง

อาภรณ์ เชื้อพรหม (2558) ได้ศึกษาแนวทางการพัฒนาระบบสารสนเทศ ในสถานศึกษา สำนักงานเขตบางแค สังกัดกรุงเทพมหานคร พบว่า แนวทางการจัดระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันในสถานศึกษา สำนักงานเขตบางแค สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามกระบวนการจัดระบบสารสนเทศโดยภาพรวมและรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา และระบบสารสนเทศ เป็นหนึ่งในแปดข้อของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา จัดระบบประกันคุณภาพใน ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดไว้ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงานต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง และเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับ การประกันคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและ การประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือหน่วยงานภายนอก และมาตรฐาน การศึกษาของสถานศึกษา เป็นหลักประกันต่อผู้เรียนผู้ปกครอง ชุมชน สังคมประเทศชาติ โดยมีข้อมูลสารสนเทศอย่างเพียงพอ ตรวจสอบได้และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยต่างประเทศ

Sander (2000, p. 1203 อ้างอิงใน ทิพวรรณ วงษาลาก (2558) ได้ศึกษา เรื่อง ความคิดเห็นเกี่ยวกับบทบาทของผู้บริหารในการบริหารงานวิชาการในรัฐแคลิฟอร์เนีย กลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียน ระดับประถมศึกษา จำนวน 350 คน ผลการศึกษา พบว่า การบริหารหลักสูตรมีการดำเนินการมากที่สุด การวัดผลและประเมินผล อยู่ระดับปานกลาง การส่งเสริมความรู้ด้านวิชาการแก่ชุมชนมีการดำเนินงานอยู่ในระดับ น้อยที่สุด เมื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นในการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียน ตามตำแหน่งและประสบการณ์ในการทำงาน พบว่า มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทาง สถิติที่ระดับ 0.05

Washing (2000, p. 2387–A อ้างอิงใน ทิพวรรณ วงษาลา (2558) ได้ศึกษา เรื่อง บทบาทของผู้บริหารโรงเรียนในการพัฒนางานวิชาการในรัฐชิคาโก ประเทศสหรัฐอเมริกา จำนวนกลุ่มตัวอย่าง ประกอบด้วย ผู้บริหารโรงเรียนในระดับการศึกษาประถมศึกษา ผลการศึกษา พบว่า ผู้บริหารโรงเรียน ดำเนินการพัฒนางานวิชาการในด้านการพัฒนา หลักสูตรสถานศึกษา การพัฒนากิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการจัดการศึกษา การแนะแนวการศึกษา การนิเทศการศึกษาการส่งเสริมความรู้ แก่ชุมชนอยู่ในระดับปานกลาง การเปรียบเทียบความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียนจำแนกตามประสบการณ์ พบว่า แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

Mattox (2001, 6061–A อ้างอิงใน นิลวรรณ วัฒนา (2556) ได้ศึกษา เรื่อง ความต้องการในการปฏิบัติงานด้านวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ในรัฐอินเดียนา ประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีความต้องการปรับปรุงการเรียนการสอน การพัฒนาหลักสูตร ความสามารถในการปฏิบัติงานเกี่ยวกับการ นิเทศและการวัดผล ประเมินผลเกี่ยวกับหลักสูตรและการสอน หมายถึง งานวิชาการผู้บริหารโรงเรียนควรใช้เวลา ให้มากกว่างานวิชาการ Goodhart (1991, 2214–A อ้างอิงใน ศิริพร สระทองหน (2558) ได้ศึกษาวิจัย เรื่อง ลักษณะของโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาของรัฐที่มีประสิทธิภาพ ในด้านวิชาการ ซึ่งทำการวิเคราะห์โดยศึกษาผลผลิตทางการศึกษาของโรงเรียนมัธยมศึกษา ในด้านผลสัมฤทธิ์ทางด้านวิชาการ ความสำเร็จของโรงเรียนและประสิทธิภาพของการวัดผล พบว่า ความเป็นผู้นำในการจัดองค์การของผู้บริหารควรมีคุณธรรม จริยธรรมของ ครูปฏิบัติการสอน และความเป็นหนึ่งเดียวของสถานศึกษามีความสัมพันธ์ต่อความมี ประสิทธิภาพของโรงเรียน และส่งผลต่อความมีประสิทธิภาพซึ่งกันและกัน

วิลเลียม (Williams, 1971) ได้ศึกษา เรื่อง งานในหน้าที่ของครูใหญ่โรงเรียน มัธยมศึกษาในรัฐอินเดียนา ในด้านการประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน ผลการวิจัย พบว่า ครูใหญ่ ไม่ค่อยใช้ครูและนักเรียนให้เป็นประโยชน์ต่องานประชาสัมพันธ์ของโรงเรียน การติดต่อระหว่าง ผู้ปกครองกับโรงเรียน โดยการเยี่ยมเยียนมีน้อย

เชสเตอร์ (Chester, 1966) ได้ศึกษา เรื่อง การบริหารงานด้านวิชาการของผู้บริหาร การศึกษาทั่วประเทศสหรัฐอเมริกา ผลการวิจัย พบว่า พฤติกรรมที่ทำให้การบริหารงาน วิชาการมีประสิทธิภาพสูง คือ มีการส่งเสริมให้ครูมีความรู้ความสามารถเพิ่มขึ้น เช่น การส่งเสริมให้ครูใช้เทคนิคการสอนหลากหลายวิธี ให้คณะครูมีส่วนร่วมในการวางแผนการจัด อบรม สาธิตวิธีการสอนเพื่อให้ครูคุ้นเคยกับวิธีการสอนแบบต่าง ๆ และจัดให้มีการอบรม

ความรู้เกี่ยวกับวิชาการศึกษาเพิ่มเติมแก่ครู ส่งเสริมให้ครูอ่านหนังสือหรือบทความเกี่ยวกับวิชาครูเพื่อปรับปรุงเทคนิคการสอน

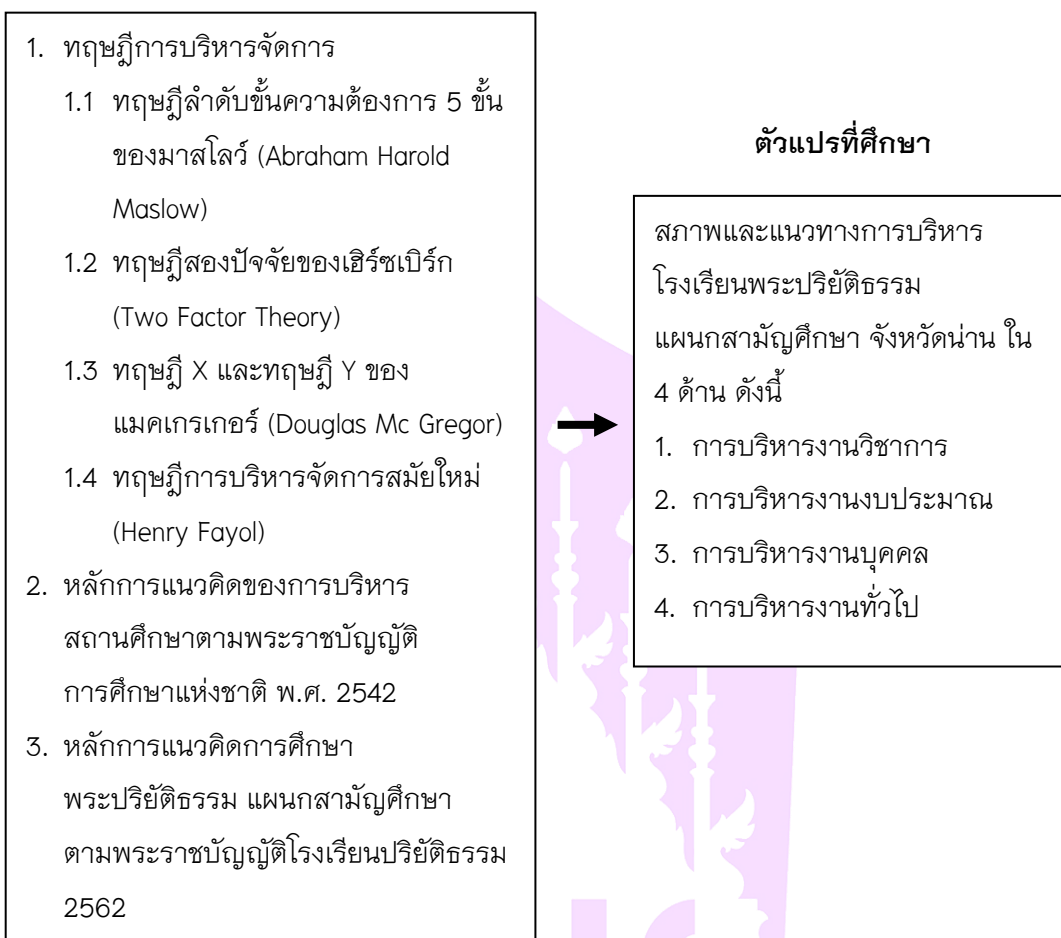
แมคคาร์ธี (McCarthy, 1971) ได้ศึกษาเกี่ยวกับบทบาทการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในรัฐนิวเจอร์ซีย์ (New Jersey) กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ช่วยผู้บริหารโรงเรียน หัวหน้าหมวดวิชา และครู ผลการวิจัย พบว่า กลุ่มครูมีความคิดเห็นไม่สอดคล้องกับผู้บริหารและผู้ช่วยฝ่ายวิชาการเกี่ยวกับบทบาทในการปฏิบัติงานวิชาการ เรื่อง การสังเกตการสอน การวัดผลและการประเมินผลการศึกษา การจัดตั้งคณะกรรมการบริหารด้านวิชาการ และความรับผิดชอบในการตัดสินใจของคณะกรรมการ นอกจากนี้ กลุ่มตัวอย่างมีความเห็นตรงกันว่า ผู้บริหารโรงเรียนควรจะมีบทบาท มีความรับผิดชอบ และบริหารงานวิชาการให้มีประสิทธิภาพมากที่สุด นอกเหนือจากการบริหารงานด้านอื่น ๆ

ยูเนสโก (UNESCO, 1978) ได้ศึกษา เรื่อง ปัญหาการใช้หลักสูตรของบางประเทศในทวีปเอเชีย ผลการวิจัย พบว่า ปัญหาการใช้หลักสูตรเป็นปัญหาที่เกี่ยวกับการขาดการประสานงานที่ดีระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการนำหลักสูตรไปใช้ ผู้บริหารระดับต่าง ๆ ไม่ให้ความสนใจเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงหลักสูตรและขาดการติดตามผลการใช้หลักสูตรของครูผู้ที่เกี่ยวข้องกับการอบรมครู หลักสูตรขาดประสิทธิภาพ ขาดแคลนเอกสารหลักสูตร ตำราเรียนไม่ทันสมัย ขาดแคลนหนังสืออ่านประกอบ

จากการศึกษาเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง สรุปได้ว่า ในการบริหารงานของโรงเรียนนั้นขึ้นอยู่กับปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญ ได้แก่ ด้านการบริหาร ด้านวิชาการ ด้านบุคลากรการศึกษา ด้านอาคารสถานที่ ด้านงบประมาณ ด้านธุรการและการเงิน และด้านการบริหารงานกิจการนักเรียน ซึ่งปัจจัยทั้งหมดนี้เป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้การบริหารงานในโรงเรียน ดังนั้น ผู้วิจัยจึงนำปัจจัยทั้งหมดนี้มาศึกษาว่า มีปัจจัยใดบ้างที่ส่งผลต่อสภาพและแนวทางการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาไปปฏิบัติเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการบริหารสถานศึกษาพร้อมทั้งวางแผนบริหารสถานศึกษาให้มีคุณภาพ นำไปสู่ผลสัมฤทธิ์ทางการศึกษาขั้นพื้นฐานของนักเรียนที่มีคุณภาพต่อไป

กรอบแนวคิดในการวิจัย

การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ได้ใช้แนวคิดของการบริหารการศึกษา โดยมีกรอบแนวคิดดังนี้

ภาพ 2 กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 3

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เพื่อศึกษาสภาพและแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยใช้เครื่องมือวิธีการ วิจัยเชิงสำรวจ และเชิงคุณภาพ จึงได้ลำดับขั้นตอนไว้ดังนี้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

1. ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

1. แหล่งข้อมูล
2. เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย
3. การเก็บรวบรวมข้อมูล
4. การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

ตอนที่ 1 การศึกษาสภาพทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน จำนวน 182 รูป/คน คน (กองพุทธศาสนศึกษา, 2564, สื่อบนออนไลน์) โดยใช้ขนาดของกลุ่มตัวอย่างของเครซีและมอร์แกน

กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 16 โรงเรียน จำนวน 124 รูป/คน ได้มาโดยการกำหนด สัดส่วน ดังตาราง 1

ตาราง 1 แสดงจำนวนประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

โรงเรียน	ประชากร	กลุ่มตัวอย่าง
โรงเรียนนันทบุรีวิทยา วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร	28	19
โรงเรียนวัดบุญยืน อำเภอเวียงสา	14	10
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดนิโครธาราม อำเภอท่าวังผา	11	7
โรงเรียนวัดน้ำโค้ววิทยา อำเภอท่าวังผา	8	5
โรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดภูเก็ต อำเภอปัว	11	7
โรงเรียนวัดปรากฏ อำเภอปัว	17	12
โรงเรียนพระปริยัติธรรมมานุสรณ์วัดฟ้าสวรรค์ อำเภอบ้านหลวง	7	5
โรงเรียนวัดดอนมดแดงสันติสุขวิทยา อำเภอสันติสุข	11	8
โรงเรียนวัดป่าแม่จริมโสภิตาราม อำเภอแม่จริม	10	7
โรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง อำเภอภูเพียง	7	5
โรงเรียนนันทจริมเขตศึกษา อำเภอแม่จริม	13	9
โรงเรียนเซียงกลางปริยัติศึกษา อำเภอเซียงกลาง	8	5
โรงเรียนวัดบ่อหลวงวิทยาธรรม อำเภอบ่อเกลือ	9	6
โรงเรียนวัดราษฎร์บำรุง อำเภอทุ่งช้าง	8	5
โรงเรียนวัดนาราบวิทยา อำเภอนาน้อย	11	8
โรงเรียนพระปริยัติศาสนาภิพัฒน์วัดเมืองราม อำเภอเวียงสา	9	6
รวม 16 โรงเรียน	182	124

กลุ่มเป้าหมายในการสัมภาษณ์ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย พระผู้ใหญ่ในจังหวัดน่าน 2 รูป/คน ผู้บริหารคณะสงฆ์ 3 รูป/คน ผู้อำนวยการ 2 รูป/คน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 7 รูป/คน โดยใช้เทคนิควิธีแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ผู้วิจัยใช้แบบสอบถาม (Questionnaire) และแบบสัมภาษณ์ (Interview) เป็นเครื่องมือในการวิจัยโดยดำเนินการดังนี้

1. ลักษณะของเครื่องมือ

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสถานการณ์ส่วนบุคคลของผู้ตอบแบบสอบถาม จำนวน 3 ข้อ ประกอบด้วย ตำแหน่งหน้าที่ วุฒิการศึกษา และประสบการณ์ในการทำงาน

ตอนที่ 2 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 57 ข้อ

ระดับที่ 5 หมายถึง สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในระดับมากที่สุด
 ระดับที่ 4 หมายถึง สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในระดับมาก
 ระดับที่ 3 หมายถึง สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในระดับกลาง
 ระดับที่ 2 หมายถึง สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในระดับน้อย
 ระดับที่ 1 หมายถึง สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในระดับน้อยที่สุด

2. การสร้างและการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสอบถามในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา มีขั้นตอนดังนี้

2.1 ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2.2 กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย

2.3 สร้างแบบสอบถามจากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบ่งแบบสัมภาษณ์ออกเป็น 4 ด้าน

2.4 นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้ว นำเสนอให้ผู้เชี่ยวชาญ ทำการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา

2.5 เมื่อผู้เชี่ยวชาญตรวจเรียบร้อยแล้วนำแบบสอบถามมาปรับปรุงแก้ไข

2.6 แบบสอบถามฉบับสมบูรณ์นำไปทดลองใช้กับหน่วยการวัดที่มีใช้ประชากรในการวิจัย โดยใช้แบบสอบถามออนไลน์ ผ่านโปรแกรม google form แล้วนำมาหาความเชื่อมั่น

2.7 หากพบว่า แบบสอบถามมีความเชื่อมั่นแล้ว จึงนำไปทดลองใช้จริงกับกลุ่มตัวอย่างผ่านโปรแกรม Google Form ต่อไป

3. ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

3.1 ขั้นตอนการตรวจสอบคุณภาพของแบบสอบถาม

นำแบบสอบถามที่สร้างเสร็จเรียบร้อยแล้วไปหาคุณภาพของแบบสอบถาม

ดังนี้

3.1.1 ผู้วิจัยทำการหาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา (Content Validity) โดยนำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นไปให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความถูกต้องและความครอบคลุมของเนื้อหาที่ ต้องการศึกษากำหนด 3 ท่าน ดังนี้

- 1) นางนันทวิภรณ์ จันทะพรหมมา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
- 2) นายไชยยศ คำสังวาลย์ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1
- 3) นางเรณู หมีนพรมแสน ศึกษานิเทศก์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต 1

3.1.2 นำแบบสอบถามที่ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบแล้วนำมาหาค่าดัชนีความสอดคล้อง ตามวัตถุประสงค์ของข้อคำถาม (Index of Congruence: IOC) ซึ่งข้อคำถามแต่ละข้อจะต้องมีค่าระหว่าง 0.67–1.00 ซึ่งถือว่าเป็นข้อคำถามที่อยู่ในเกณฑ์ความตรงเชิงเนื้อหา

3.1.3 นำแบบสอบถามมาปรับปรุงตามคำแนะนำของผู้เชี่ยวชาญและกรรมการควบคุมวิทยานิพนธ์ แล้วนำไปทำการทดสอบหาความเชื่อมั่น (Reliability) โดยนำแบบสอบถาม ไปปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้ (Try Out) กับผู้บริหารและครูผู้สอนจำนวน 30 รูป/คน จากโรงเรียนพระปริยัติธรรม วัดแช่แห้ง ซึ่งไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง แล้วนำมาตรวจคะแนนค่าสัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficients) ตามวิธีของครอนบาค (Cronbach) โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ หาค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของความเชื่อมั่นทั้งฉบับ 5 แบบสอบถาม ได้ค่าความเชื่อมั่นเท่ากับ 0.90

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยทำการขอหนังสือจากวิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา ถึงผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาจังหวัดน่าน จำนวน 16 โรงเรียน เพื่อขอความอนุเคราะห์ในการเข้าเก็บข้อมูล
2. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตนำเสนอต่อผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เพื่อขออนุญาตเก็บข้อมูลบุคลากร ซึ่งเป็นประชากรที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้
3. ทำการแจกคิวอาร์โค้ดแบบสอบถาม จำนวน 124 ฉบับ โดยการแจกผ่านผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน
4. ทำการเก็บแบบสอบถามที่กลุ่มตัวอย่างทำการตอบเรียบร้อยแล้ว

5. ตรวจสอบความถูกต้อง ความครบถ้วนสมบูรณ์ แล้วไปวิเคราะห์ข้อมูลต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

1. ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

1.1 ข้อมูลทั่วไปพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาหาความถี่ (Frequency) และ ค่าร้อยละ (Percentage) แล้วนำเสนอเป็นตารางประกอบคำบรรยาย

1.2 การวิเคราะห์ข้อมูลความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอนที่มีต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยใช้สถิติ ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

1.3 สังเคราะห์ข้อมูลเชิงปริมาณแล้วทำผลมาประมวล

2. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้สถิติการวิเคราะห์ข้อมูลจากแบบสอบถาม โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปเพื่อการวิจัยทางสังคมศาสตร์ ดังนี้

2.1 ข้อมูลทั่วไปพื้นฐานทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม นำมาหาความถี่ (Frequency) และค่าร้อยละ (Percentage)

2.2 การวิเคราะห์ข้อมูล ระดับความคิดเห็นของผู้ตอบแบบสอบถามในรายด้าน ทั้ง 4 ด้าน นำมาหาค่าเฉลี่ย (Mean = \bar{X}) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation = S.D.)

2.3 หาความสอดคล้องดัชนีความเชื่อมั่นระหว่างข้อคำถามกับวัตถุประสงค์ แต่ละข้อด้วยสูตร (Item-Objective Index: IOC)

ตอนที่ 2 การศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

แหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลในการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้ขอสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิ ทั้งหมด 7 คน แบ่งเป็น ผู้บริหารคณะสงฆ์ 2 รูป ผู้บริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม 3 รูป/คน ผู้อำนวยการ 2 รูป โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 7 รูป/คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

ขั้นตอนสร้างเครื่องมือแบบสัมภาษณ์

ผู้วิจัยได้ดำเนินการสร้างแบบสัมภาษณ์ในการวิจัยโดยศึกษาเอกสารและงานวิจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา โดยมีขั้นตอนดังนี้

1. ศึกษาแนวคิดทฤษฎีเกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จากเอกสาร ตำรา และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
2. กำหนดกรอบแนวคิดในการวิจัยและสรุปเป็นคำนิยามศัพท์ในการวิจัย
3. สร้างแบบสัมภาษณ์จากกรอบเนื้อหาในคำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการวิจัยเพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเป็นการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) โดยเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแนวคำถามสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมในสถานการณ์นั้น ๆ ทั้งในแง่ของคำถามและลำดับของคำถามเพื่อให้การสัมภาษณ์เป็นธรรมชาติและเอื้อให้ผู้ให้ข้อมูลได้เล่าได้เปิดเผยความรู้สึกที่มีต่อประสบการณ์ที่ผู้วิจัยต้องการจะศึกษา โดยมีขอบเขตของคำถามที่เกี่ยวข้องกับแนวทางการจัดการศึกษาของสงฆ์ ทั้ง 4 ด้าน ในขั้นตอนของการสัมภาษณ์ผู้วิจัยได้เริ่มพูดคุยกับผู้ให้ข้อมูลซึ่งเป็นพระผู้ใหญ่ ผู้บริหารสถานศึกษา ผู้อำนวยการโรงเรียน เพื่อให้เห็นถึงวัตถุประสงค์ของผู้วิจัย ให้เกียรติในคำพูดของผู้ให้ข้อมูลทุกรูป/คน สร้างบรรยากาศของการสัมภาษณ์พูดคุยอย่างเป็นกันเอง กำหนดเนื้อหาตามวัตถุประสงค์ที่เจาะลึกข้อมูลแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยการสัมภาษณ์ครั้งละ 1 รูป/คน จำนวน 7 รูป/คน ก่อนสัมภาษณ์ได้นัดหมายในช่วงที่สะดวก ไม่มีธุระทำงานใด ๆ ผู้วิจัยได้แจ้งวัตถุประสงค์ของการทำวิจัยให้ผู้ให้ข้อมูลได้รับทราบก่อนว่า จะนำข้อมูลไปทำอะไร เพื่อไม่ให้ผู้ให้ข้อมูลเกิดความสงสัยในตัวผู้วิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยได้ดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสัมภาษณ์ ดังต่อไปนี้

1. ผู้วิจัยได้นำหนังสือขออนุญาตนำเสนอต่อผู้ให้สัมภาษณ์
2. นัดหมายการสัมภาษณ์
3. ดำเนินการสัมภาษณ์
4. นำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์ไปวิเคราะห์ต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูลและสถิติที่ใช้

นำข้อมูลจากการสัมภาษณ์มาวิเคราะห์นำเสนอผลการวิจัยโดยการบรรยายแนวปรากฏการณ์วิทยาเชิงตีความ (Interpretative Phenomenology Analysis: IPA) ซึ่งเป็นระเบียบวิธีที่มีจุดมุ่งหมายของการศึกษาเพื่อทำความเข้าใจตามขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 หลังจากการสัมภาษณ์ ผู้วิจัยทำการถอดบันทึกการสัมภาษณ์จากเครื่องบันทึกแบบคำต่อคำ

ขั้นตอนที่ 2 นำมาพิมพ์ลงในกระดาษ A4

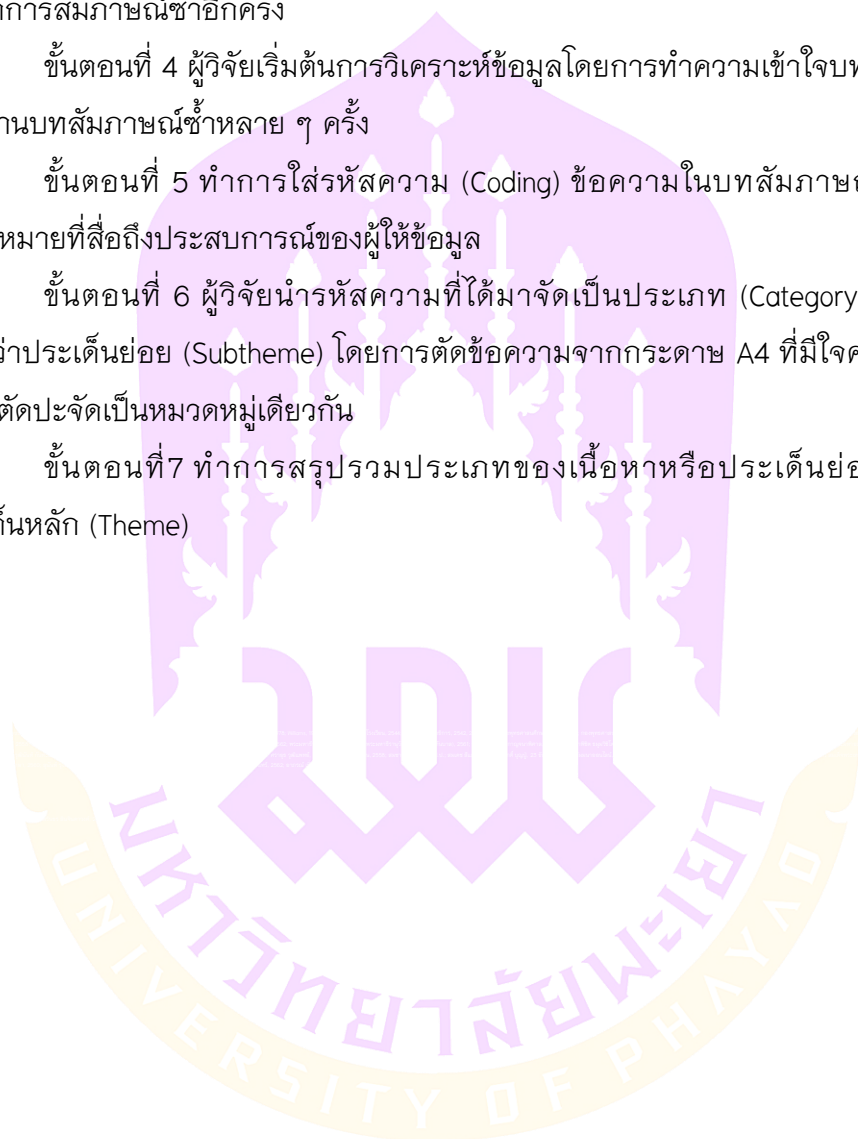
ขั้นตอนที่ 3 ทำการตรวจสอบความถูกต้องของการถอดบทสัมภาษณ์ด้วยการฟังบันทึกการสัมภาษณ์ซ้ำอีกครั้ง

ขั้นตอนที่ 4 ผู้วิจัยเริ่มต้นการวิเคราะห์ข้อมูลโดยการทำความเข้าใจบทสัมภาษณ์ผ่านการอ่านบทสัมภาษณ์ซ้ำหลาย ๆ ครั้ง

ขั้นตอนที่ 5 ทำการใส่รหัสความ (Coding) ข้อความในบทสัมภาษณ์เพื่อนำเสนอความหมายที่สื่อถึงประสบการณ์ของผู้ให้ข้อมูล

ขั้นตอนที่ 6 ผู้วิจัยนำรหัสความที่ได้มาจัดเป็นประเภท (Category) หรือบางครั้งเรียกว่าประเด็นย่อย (Subtheme) โดยการตัดข้อความจากกระดาษ A4 ที่มีใจความเหมือนกันนำมาตัดปะจัดเป็นหมวดหมู่เดียวกัน

ขั้นตอนที่ 7 ทำการสรุปรวมประเภทของเนื้อหาหรือประเด็นย่อยมาสรุปเป็นประเด็นหลัก (Theme)

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การศึกษาวิจัย เรื่อง “สภาพและแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน” เป็นการแสดงความคิดเห็นของผู้บริหารและครูผู้สอน ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหาร วิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารบุคคล 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ในการวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยแบบผสม (Mixed Method) โดยเป็นการวิจัยแบบเชิงสำรวจ และการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ใช้การสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) เป็นการสัมภาษณ์อย่างเป็นทางการแบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structured Interviews) โดยเตรียมคำถามไว้ล่วงหน้าแนวคำถามสามารถปรับเปลี่ยนได้ตามความเหมาะสมในสถานการณ์ นั้น ๆ ผู้วิจัยในการนำเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้นำเสนอโดยแบ่งออกเป็น 2 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ตอนที่ 1 ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
จังหวัดน่าน

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตาราง 2 แสดงผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ข้อมูลทั่วไป	จำนวน (n = 124)	ร้อยละ (%)
ตำแหน่ง		
ผู้บริหารสถานศึกษา	28	22.60
ครูผู้สอน	96	77.40
รวม	124	100.00
วุฒิการศึกษา		
ปริญญาตรี	89	71.80
ปริญญาโท	33	26.60
ปริญญาเอก	2	1.60
รวม	124	100.00
ประสบการณ์การทำงาน		
น้อยกว่า 5 ปี	55	44.40
ระยะ 5-10 ปี	48	38.70
ระยะ 11 ปี ขึ้นไป	21	16.90
รวม	124	100.00

จากตาราง 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม ดังนี้

ตำแหน่ง พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ส่วนใหญ่เป็นครูผู้สอน จำนวน 96 รูป/คน (ร้อยละ 77.40) ผู้บริหารสถานศึกษา จำนวน 28 รูป/คน (ร้อยละ 22.60)

วุฒิการศึกษา พบว่า ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ส่วนใหญ่มีวุฒิการศึกษาปริญญาตรี จำนวน 89 รูป/คน

(ร้อยละ 71.80) วุฒิปริญญาโท จำนวน 33 รูป/คน (ร้อยละ 26.60) ปริญญาเอก จำนวน 2 รูป/คน (ร้อยละ 1.60)

ประสบการณ์การทำงาน พบว่า บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ส่วนใหญ่มีประสบการณ์การทำงาน น้อยกว่า 5 ปี จำนวน 55 รูป/คน (ร้อยละ 44.40) ประสบการณ์การทำงาน 5-10 ปี จำนวน 48 รูป/คน (38.70) ประสบการณ์การทำงาน 11 ปีขึ้นไป จำนวน 21 รูป/คน (ร้อยละ 16.90)

ผลการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยรวมรายด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป

ผู้วิจัยได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับสภาพจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยหาค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) ดังนี้

ตาราง 3 แสดงผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยภาพรวม

สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. ด้านการบริหารวิชาการ	4.14	.69	มาก	1
2. ด้านการบริหารงบประมาณ	3.51	.59	มาก	3
3. ด้านการบริหารบุคคล	3.47	.53	ปานกลาง	4
4. ด้านการบริหารงานทั่วไป	4.09	.64	มาก	2
ค่าเฉลี่ยรวม	3.80	.60	มาก	

จากตาราง 3 ผลการวิเคราะห์สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยรวมรายด้าน โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.80$, S.D. = .60) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ด้านที่ 1 ด้านการบริหารวิชาการ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .69) และรองลงมา คือ ด้านที่ 4 ด้านการบริหารงานทั่วไป มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .64) และด้านที่ 2 ด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ย ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = .59) ตามลำดับ ส่วนด้านที่ 3 ด้านการบริหารบุคคล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = .53)

ตาราง 4 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานวิชาการ

ด้านบริหารงานวิชาการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. สถานศึกษามีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสมในแต่ละวิชา	4.14	.55	มาก	11
2. สถานศึกษามีการจัดกระบวนการเรียนรู้สาระเพิ่มเติมโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน	4.23	.62	มาก	4
3. สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	4.16	.55	มาก	9
4. สถานศึกษามีระเบียบการวัดและประเมินผล และผู้รับผิดชอบงานทะเบียนของโรงเรียน	4.14	.53	มาก	10
5. สถานศึกษาจัดทำโครงการและสาระต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	4.12	.50	มาก	14
6. สถานศึกษาจัดครูเข้าสอนตามชั้นเรียนโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	4.23	.60	มาก	5
7. สถานศึกษามีการบริหารการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม	4.40	.70	มาก	1
8. สถานศึกษาสนับสนุนงานวิชาการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา	4.25	.62	มาก	3
9. สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดการเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	4.17	.58	มาก	7
10. สถานศึกษามีการรายงานผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเมื่อสิ้นปีการศึกษา	4.19	.61	มาก	6
11. สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้	4.17	.60	มาก	8
12. สถานศึกษาร่วมสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น	4.28	.69	มาก	2
13. สถานศึกษาร่วมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	4.12	.58	มาก	12

ตาราง 4 (ต่อ)

ด้านบริหารงานวิชาการ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
14. สถานศึกษาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยทางการศึกษากับองค์กรภายนอกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ	4.06	.56	มาก	15
15. สถานศึกษาจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการวัดและการประเมินผลอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้	4.03	.59	มาก	16
16. สถานศึกษามีเครื่องมือวัดและประเมินผล การเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน	4.12	.56	มาก	13
17. สถานศึกษามีการติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ	3.77	.50	มาก	18
18. สถานศึกษาติดตามการปฏิบัติงานของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้	3.96	.52	มาก	17
ค่าเฉลี่ยรวม	4.14	.69	มาก	

จากตาราง 4 ผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .69) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้อที่ 7 สถานศึกษามีการบริหารการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม ($\bar{X} = 4.40$, S.D. = .70) และข้อที่ 12 สถานศึกษาร่วมสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น ($\bar{X} = 4.28$, S.D. = .69) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 17 สถานศึกษามีการติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.77$, S.D. = .50)

ตาราง 5 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานงบประมาณ

ด้านการบริหารงานงบประมาณ	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาตามกรอบทิศทางของโรงเรียน ปรัชญาธรรมและตามความต้องการของสถานศึกษา	3.14	.45	ปานกลาง	8
2. บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา	3.88	.45	มาก	3
3. สถานศึกษามีการใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์และคุ้มค่ากับผลผลิต	2.85	.36	ปานกลาง	11
4. สถานศึกษาจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาเพื่อนำเงินมาบริหารให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน	3.37	.40	ปานกลาง	7
5. สถานศึกษาวางแผนใช้จ่ายงบประมาณที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ	3.41	.55	ปานกลาง	6
6. สถานศึกษาปรับปรุงงบประมาณให้สอดคล้องตามกลยุทธ์และตัวชี้วัดในแผนงบประมาณ	4.20	.53	มาก	2
7. สถานศึกษากำหนดแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบ	4.44	.57	มาก	1
8. สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศด้านงบประมาณ	3.76	.45	มาก	4
9. สถานศึกษาจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาและจัดสวัสดิการของสถานศึกษา	3.12	.41	ปานกลาง	9
10. สถานศึกษามีการตรวจสอบภายในด้วยความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์อย่างมีประสิทธิภาพ	3.55	.46	มาก	5
11. สถานศึกษาวางแผนติดตามและตรวจสอบการเบิกจ่ายงบประมาณถูกต้องตาม วัตถุประสงค์และคุ้มค่ากับผลผลิต	2.98	.39	ปานกลาง	10
ค่าเฉลี่ยรวม	3.51	.59	มาก	

จากตาราง 5 ผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.51$, S.D. = .59) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่ 7 สถานศึกษากำหนดแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบ ($\bar{X} = 4.44$, S.D. = .57) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อที่ 6 สถานศึกษาปรับปรุงงบประมาณให้สอดคล้องตามกลยุทธ์และตัวชี้วัดในแผนงบประมาณ ($\bar{X} = 4.06$, S.D. = .53) และข้อที่ 2 บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ($\bar{X} = 3.88$, S.D. = .45) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 3 สถานศึกษามีการใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์และคุ้มทุนกับผลผลิต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.85$, S.D. = .36)

ตาราง 6 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานบุคคล

ด้านการบริหารงานบุคคล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. สถานศึกษาวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังคนให้เหมาะสมกับภารกิจของสถานศึกษา	3.20	.54	ปานกลาง	9
2. สถานศึกษาส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาตนเองเพื่อสามารถปฏิบัติงานตอบสนองภารกิจ	2.83	.49	ปานกลาง	13
3. สถานศึกษาส่งเสริมความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน	3.96	.60	มาก	4
4. สถานศึกษามีระบบบริหารงานบุคคลที่มีความคล่องตัว มีอิสระ และถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย	4.05	.52	มาก	2
5. สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากรร่วมพัฒนาองค์กร	4.14	.55	มาก	1
6. สถานศึกษา แต่งตั้งบุคลากรโดยคำนึงถึงความรู้ความสามารถ และความเหมาะสม	3.70	.55	มาก	6
7. สถานศึกษาแจ้งภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ เกณฑ์การประเมินผลงานแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาในสถานศึกษา	2.95	.43	ปานกลาง	12
8. สถานศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน	3.61	.55	มาก	7

ตาราง 6 (ต่อ)

ด้านการบริหารงานบุคคล	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
9. สถานศึกษายกย่องเชิดชูเกียรติ บุคลากรที่มี ผลการปฏิบัติงานดีเยี่ยม	3.01	.48	ปานกลาง	11
10. สถานศึกษาแต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน	3.88	.55	มาก	5
11. สถานศึกษาสร้างขวัญและกำลังใจให้กับ บุคลากรทางการศึกษา	4.00	.60	มาก	3
12. สถานศึกษาจัดทำทะเบียนประวัติของบุคลากร ทางการศึกษาถูกต้องและเป็นปัจจุบัน	3.36	.52	ปานกลาง	8
13. สถานศึกษาส่งเสริม บุคลากรในการศึกษาต่อ ในระดับที่สูงขึ้น	3.11	.51	ปานกลาง	10
14. สถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของ บุคลากรในสังกัด	2.76	.50	ปานกลาง	14
ค่าเฉลี่ยรวม	3.47	.53	มาก	

จากตาราง 6 ผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.47$, S.D. = .53) เมื่อพิจารณารายด้านพบว่า ข้อที่ 5 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากรร่วมพัฒนาองค์กร ($\bar{X} = 4.14$, S.D. = .55) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมาคือ ข้อที่ 4 สถานศึกษามีระบบบริหารงานบุคคลมีความคล่องตัว มีอิสระ และถูกต้องตามระเบียบกฎหมาย ($\bar{X} = 4.05$, S.D. = .52) และข้อที่ 11 สถานศึกษาสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษา ($\bar{X} = 4.00$, S.D. = .60) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 14 สถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในสังกัด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 2.76$, S.D. = .50)

ตาราง 7 แสดงผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานทั่วไป

ด้านการบริหารงานทั่วไป	\bar{X}	S.D.	แปลผล	ลำดับ
1. สถานศึกษาดำเนินงานตามโครงสร้างขององค์กร	4.04	.63	มาก	12
2. สถานศึกษามีการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนการบริหารงานทั่วไป	4.14	.68	มาก	4
3. สถานศึกษามีการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณธรรม	4.10	.60	มาก	9
4. สถานศึกษาบริหารและพัฒนาองค์กรด้วยความโปร่งใส	4.10	.67	มาก	8
5. ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	4.16	.62	มาก	3
6. สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง	4.23	.68	มาก	1
7. สถานศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบและประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม	4.12	.62	มาก	6
8. สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและค่านิยมในการบริหารงาน	4.11	.63	มาก	7
9. สถานศึกษาปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรม	4.04	.66	มาก	11
10. สถานศึกษาส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีมุ่งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและทัศนคติของผู้บริหาร	4.18	.63	มาก	2
11. สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากรปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง	4.08	.68	มาก	10
12. สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของโรงเรียนปริยัติธรรม	3.87	.54	มาก	14
13. สถานศึกษานำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศและการประชาสัมพันธ์แก่สาธารณชน	3.95	.56	มาก	13
14. สถานศึกษาจัดหาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษาให้บริการทางการศึกษาค้นคว้าขององค์กร	4.14	.67	มาก	5
ค่าเฉลี่ยรวม	4.09	.64	มาก	

จากตาราง 7 ผลการวิเคราะห์ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 4.09$, S.D. = .64) เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า ข้อที่ 6 สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง ($\bar{X} = 4.12$, S.D. = .72) มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อที่ 10 สถานศึกษาส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมและค่านิยมที่ตีมุ่งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและทัศนคติของผู้บริหาร ($\bar{X} = 4.18$, S.D. = .63) และข้อที่ 5 ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ($\bar{X} = 4.16$, S.D. = .62) ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 12 สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของโรงเรียนปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ($\bar{X} = 3.98$, S.D. = .76)

ตอนที่ 2 ผลการศึกษาแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

โดยรวมรายด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป

ผู้วิจัยทำการสัมภาษณ์ จำนวน 7 รูป/คน ประกอบด้วย พระผู้ใหญ่ 2รูป/คน ผู้บริหาร คณะสงฆ์ 3 รูป/คน ผู้อำนวยการ 2 รูป/คน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จำนวน 7 รูป/คน โดยนำผลจากตอนที่ 1 เรียงด้านที่มีค่าเฉลี่ยน้อยไปมาก ผลการสัมภาษณ์ปรากฏดังนี้

ตาราง 8 แสดงผลการศึกษาวิจัยผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

คำถาม	ผู้ทรงคุณวุฒิ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิ 5	ผู้ทรงคุณวุฒิ 6	ผู้ทรงคุณวุฒิ 7	สรุป	
ท่านมีแนวทาง การจัดการศึกษา โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหาร บุคคล เป็นอย่างไร	1. ทุกคนมีเป้าหมาย คือ เพื่อพัฒนา การศึกษาเด็กให้ ได้รับความรู้ ความเข้าใจ พัฒนา สถานศึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ไข	1. บุคคลใน สถานศึกษา มี 2 ประเภท คือ ผู้สอน และ ผู้สนับสนุนในการ จัดการศึกษา ร่วมคิด	1. งานด้านบุคคล ที่มีความสำคัญ มีบุคลากรครบ ทุกองค์ประกอบ ทุกฝ่ายหรือไม่	1. การบริหาร ควรเป็นไปตาม กรอบและแผน ของแต่ละปี	1. การวางแผน คนเป็นการ จัดการกำลังคน ให้เหมาะสมกับ งาน	1. เพิ่มแรงจูงใจ ในการ ปฏิบัติงาน	1. 1. วัตถุประสงค์ของ หน่วยงาน	1. วัตถุประสงค์ของ หน่วยงาน	1. การบริหารยังไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน เนื่องจากขาดแรงจูงใจ ไม่มีแผน และผู้ที่มา อยู่ไม่มั่นคง
2. ต้องทำงานเป็นทีม	1. ให้ทันสมัยอยู่ ตลอดคือ ครูผู้สอน	2. บุคคลที่ควรจะได้รับการพัฒนา	2. เสริมสร้าง ทัศนคติที่ดี ของครู	2. การสรรหา คัดเลือกบุคลากร การวางคนให้ เหมาะสมกับงาน	3. เสริมสร้าง ความมั่นคง ในการทำงาน	2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ บุคลากรทางการ ศึกษาทุกคนได้รับ การพัฒนาอย่าง	2. ส่งเสริม สนับสนุนให้ บุคลากรทางการ ศึกษาทุกคนได้รับ การพัฒนาอย่าง	2. ผู้บริหารควรที่จะมีนโยบายในการพัฒนา บุคลากรด้านการศึกษาให้ได้รับการอบรม และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนา การศึกษา	
3. ยึดระเบียบของ โรงเรียนเป็นหลักเพื่อ เป็นแนวทางในการ ปฏิบัติงาน	3. ผู้บริหารควรจะมีนโยบายใน การพัฒนา บุคลากรด้าน การศึกษา	3. บุคลากรที่มีคุณภาพเด็ก นักเรียนก็จะ มีคุณภาพดี	3. สนับสนุน สวัสดิการให้กับ ครู เพื่อเป็น ชขวัญและ กำลังใจในการ ปฏิบัติงาน	3. การพัฒนา บุคลากร เป็นการ เพิ่มประสิทธิภาพ ด้านทักษะ ความชำนาญในการ	4. สนับสนุน งบประมาณ เพียงพอ	3. ส่งเสริม สนับสนุน เสริมสร้างกำลังใจ ให้แก่บุคลากรทางการ ศึกษา	3. ส่งเสริม สนับสนุน เสริมสร้างกำลังใจ ให้แก่บุคลากรทางการ ศึกษา	3. เด็กให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ	
4. ผู้สนับสนุน ควรเป็นนโยบาย ของผู้บริหาร ในการสรรหา	4. ผู้สนับสนุน ควรเป็นนโยบาย ของผู้บริหาร ในการสรรหา	4. ผู้สนับสนุน ควรเป็นนโยบาย ของผู้บริหาร ในการสรรหา	4. สนับสนุน สวัสดิการให้กับ ครู เพื่อเป็น ชขวัญและ กำลังใจในการ ปฏิบัติงาน	4. การบำรุง รักษาบุคลากร โดยดูแล ผลประโยชน์ พนักงานให้ เหมาะสม	5. ประเมินผล การปฏิบัติงานของ บุคคลและปรับปรุง เปลี่ยนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ	4. ประเมินผล การปฏิบัติงานของ บุคคลและปรับปรุง เปลี่ยนบุคลากรที่มีความรู้ ความสามารถ	4. พัฒนาสถานศึกษา ต่อเนื่อง	4. พัฒนาสถานศึกษา ต่อเนื่อง	
5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	5. ต้องการบุคลากร	

ตาราง 10 แสดงผลการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิเกี่ยวกับแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ข้อเสนอแนะต่างอื่น ๆ

คำถาม	ผู้ทรงคุณวุฒิ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิ 5	ผู้ทรงคุณวุฒิ 6	ผู้ทรงคุณวุฒิ 7	สรุป	
ท่านมีแนวทาง การจัดการศึกษา โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา ด้านการ บริหารงาน วิชาการเป็น อย่างไร	1. ทำงานตาม โครงสร้างตาม นโยบายของโรงเรียน มีอิสระในการ ตัดสินใจ มีอิสระ ในการนำเสนอ แนวความคิดเพื่อ พัฒนางาน ด้านวิชาการ	1. หลักสูตรของ คณะสงฆ์ซึ่ง ไม่มีกรปรับปรุง อะไรมาอีก 2. วิชาการ ใช้ หลักสูตรที่ ปรับเปลี่ยนตาม นโยบายของ การศึกษาไทย	1. งานวิชาการ เป็นหลัก เนื่องจากไม่มี โครงสร้าง หลักสูตร จึงต้อง อาศัยโครงสร้าง หลักสูตรของ สพฐ. เป็น โครงสร้าง หลักสูตรสากล การศึกษา พระราชบัญญัติ การศึกษาชาติ 3. ส่งเสริมให้ ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจใน คุณค่าของ หลักสูตรกระทรวง ศึกษาธิการ	1. ควรส่งเสริม การประกัน คุณภาพของ สถานศึกษา 2. ครรมี กฎเกณฑ์และ ขอบข่ายการ บริหารงาน 3. มีคณะ กรรมการการ จัดการศึกษา 2. การวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพ ในการจัด กิจกรรมการ เรียนรู้ให้ ประสบ ผลสำเร็จนั้น ครูผู้สอน จะต้องทำการ วางแผน	1. การจัดการ เรียนรู้และการวัด และประเมินผล จุดประสงค์ สำคัญของ เรียนการสอน คือ การให้บุคคล เปลี่ยนแปลงไป ในทางที่ ประสงค์ กรรมการการ จัดการศึกษา 2. การวิจัยเพื่อ พัฒนาคุณภาพ ในการจัด กิจกรรมการ เรียนรู้ให้ ประสบ ผลสำเร็จนั้น ครูผู้สอน จะต้องทำการ วางแผน	1. ครูยังขาด ความเข้าใจเรื่อง งานวิจัย 2. ควรพัฒนา นักเรียนให้อ่าน ออก เขียนได้ 3. ควรมีการ พัฒนาและใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา แผนการบริหาร งบประมาณ แผนการบริหาร บุคคล และ แผนการบริหาร ทั่วไป	1. ครูยังขาด ความเข้าใจเรื่อง งานวิจัย 2. ควรพัฒนา นักเรียนให้อ่าน ออก เขียนได้ 3. ควรมีการ พัฒนาและใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา แผนการบริหาร งบประมาณ แผนการบริหาร บุคคล และ แผนการบริหาร ทั่วไป	1. ครูยังขาด ความเข้าใจเรื่อง งานวิจัย 2. ควรพัฒนา นักเรียนให้อ่าน ออก เขียนได้ 3. ควรมีการ พัฒนาและใช้สื่อ เทคโนโลยีเพื่อ การศึกษา แผนการบริหาร งบประมาณ แผนการบริหาร บุคคล และ แผนการบริหาร ทั่วไป	1. จัดตั้งทีมเพื่อทำงานตามโครงสร้างตาม นโยบายของโรงเรียน 2. มีอิสระในการตัดสินใจ 3. มีอิสระในการนำเสนอแนวความคิด พยายามปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย ใช้ หลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนตามนโยบายของ การศึกษาไทย อาศัยโครงสร้างหลักสูตรของ สพฐ. เป็นโครงสร้างหลักสูตรสากล 4. ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ด้านการจัด กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นแนวทาง พัฒนา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา (DLIT, DLTV) และตรงตามความต้องการของผู้เรียน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยพัฒนา นักเรียนให้อ่านออก เขียนได้ เพราะการอ่าน เป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา พัฒนา คุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาโดยจัดการ อบรมให้ความรู้ 5. จัดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงาน ด้านวิชาการจัดโดยจัดระบบวิชาการและ ด้านหลักสูตร พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อ การศึกษาให้เพียงพอดตรงกับความต้องการ ของกลุ่มสาระ

ตาราง 10 (ต่อ)

คำถาม	ผู้ทรงคุณวุฒิ 1	ผู้ทรงคุณวุฒิ 2	ผู้ทรงคุณวุฒิ 3	ผู้ทรงคุณวุฒิ 4	ผู้ทรงคุณวุฒิ 5	ผู้ทรงคุณวุฒิ 6	ผู้ทรงคุณวุฒิ 7	สรุป
ท่านมีแนวทาง การจัดการศึกษา โรงเรียน พระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ศึกษา ด้านการ บริหารงานทั่วไป เป็นอย่างไร	1. การพัฒนาอาคาร สถานที่รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ โรงเรียน มอบให้รองบริหาร โดยอิสระ 2. ทุกคนสามารถ ร่วมพัฒนาด้วยกันได้ แนวคิดหลัก ผู้นำต้อง ยอมเป็นผู้ให้ 3. การทำงานต้อง ไม่ย่อท้ออุปสรรค ใด ๆ ปัญหามีใช้แก้ไข ปัญหาจะเป็นตัวสร้าง ความกล้าแกร่ง สร้าง ประสบการณ์ให้กับ ตนเอง ปัญหาเกิดขึ้น คือสิ่งที่ท้าทาย ความคิด ความรู้ ความสามารถของเรา	1. งานโรงเรียน ส่วนหนึ่งเป็นการ บริการสังคมด้วย ต้องให้ ความสำคัญกับ ชุมชนในท้องถิ่น อย่างน้อยคือ เกี่ยวข้องกับผู้ปกครอง จารีตประเพณี วัฒนธรรม เราไม่ได้จำกัด การบริหารคน บริหารเงิน บริหารงาน เฉพาะในโรงเรียน เท่านั้น สิ่งสำคัญ ที่สุดคือ การ บริการสังคม ความสามารถของเรา	1. การจัดกิจกรรม ทั่วไป เปรียบเทียบ พ่อแม่แม่บ้าน ซึ่งต้องใช้ งบประมาณ จำนวนมากเพื่อจัด กิจกรรมต่าง ๆ 2. เครื่องมือเรา ต้องพร้อมในการ รองรับกับจำนวน นักเรียนทั้งหมด เป็นการจัด การศึกษา 3. ควรขับเคลื่อน และพัฒนาเด็ก ๆ ให้มีความประสงค์ วัตถุประสงค์ ตามเป้าหมายที่ เราวางเอาไว้	1. เนื้อเรื่อง ชุมชนสัมพันธ์ เป็นหลัก ด้าน โภชนาการต้อง อาศัยทฤษฎี โยมเข้ามาเสริม ในจุดนี้ 2. การบริการ ด้านสหกรณ์ การแนะแนว การศึกษาต่าง ๆ ด้านอาคาร สถานที่จะมี หัวหน้าฝ่ายใน การจัดการดูแล โดยเฉพาะ	1. การพัฒนา ระบบเครือข่าย ข้อมูลสารสนเทศ ให้สามารถ เชื่อมโยงกับ สถานศึกษาอื่น 2. การประสาน งานและพัฒนา เครือข่าย การศึกษาโดยการ จัดระเบียบวิธีการ ทำงาน เพื่อให้ เจ้าหน้าที่ฝ่าย ต่าง ๆ ร่วมมือ ปฏิบัติงาน 3. การพัฒนา มาตรฐานการ ปฏิบัติงาน ทำให้ การปฏิบัติงานมี ความถูกต้อง มากขึ้น	1. การบริหาร ในโรงเรียนโดย ผู้บริหารและ ฝ่ายวิชาการแต่ เราไม่มีเรื่องของ การบริหารงาน ทั่วไป 2. ผู้บริหารที่ดี จะต้องมี กฎหมาย จะต้องมีระเบียบ ข้อบังคับ เพราะในอนาคต เราจะต้องเป็น ราชภัฏหรือทั้ง ราชการ	1. ครอบงำแนว การบริหารจัดการ ภายในกลุ่มงาน บริหารทั่วไป 2. ครอบงำของ สมรรถนะของ บุคลากรใน สถานศึกษา 3. ครอบงำแนว การจัดการด้าน การศึกษา ระบบ การประกัน คุณภาพการศึกษา ภายในสถานศึกษา 4. จัดระบบ สิ่งแวดล้อมของ สถานศึกษาให้ เข้ากัน การจัดการเรียน การสอน	1. ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อจัด กิจกรรมเพราะโรงเรียนปริยัติธรรม 2. ให้ความสำคัญกับชุมชนในท้องถิ่น 3. บริการสังคมเน้นเรื่องการชุมชนสัมพันธ์เป็น หลัก เกี่ยวเนื่องกับจารีตประเพณี วัฒนธรรม

บทที่ 5

บทสรุป

การวิจัย เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม จังหวัดน่าน มีจุดมุ่งหมายงานวิจัยดังนี้ 1) เพื่อศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน 2) เพื่อศึกษาแนวทางการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยผู้วิจัยได้สรุปผลการวิจัย อภิปรายและข้อเสนอแนะ ดังนี้ ประชากร ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน จำนวน 182 รูป/คน กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้สอน โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 16 โรงเรียน จำนวน 124 รูป/คน ในปีการศึกษา 2564 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามหลักของลิเคิร์ต (Likert) จำนวน 57 ข้อ ใน 4 ด้าน คือ 1) ด้านการบริหารงานวิชาการ 2) ด้านการบริหารงานงบประมาณ 3) ด้านการบริหารงานบุคคล 4) ด้านการบริหารงานทั่วไป ตอนที่ 2 เป็นแบบสัมภาษณ์เกี่ยวกับแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยรวมรายด้าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายด้าน พบว่า

1.1 ด้านการบริหารงานวิชาการ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อ พบว่า ข้อที่ 7 สถานศึกษามีการบริหารการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ย สูงสุด รองลงมา คือ ข้อที่ 12 สถานศึกษาร่วมสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น และข้อที่ 8 สถานศึกษาสนับสนุนงานวิชาการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษาตามลำดับ ส่วนข้อที่ 17 สถานศึกษามีการติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.2 ด้านการบริหารงานงบประมาณ โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณา รายข้อ พบว่า ข้อที่ 7 สถานศึกษากำหนดแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบ มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อที่ 6 สถานศึกษาปรับปรุงงบประมาณให้สอดคล้องตาม

กลยุทธ์และตัวชี้วัดในแผนงบประมาณ และข้อที่ 2 บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 3 สถานศึกษามีการใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์และคุ้มทุนกับผลผลิต มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.3 ด้านการบริหารงานบุคคล โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 5 สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากรร่วมพัฒนาองค์กร มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อที่ 4 สถานศึกษามีระบบบริหารงานบุคคลมีความคล่องตัว มีอิสระ และถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย และข้อที่ 11 สถานศึกษาสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 14 สถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในสังกัด มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

1.4 ด้านการบริหารงานทั่วไป โดยภาพรวม อยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อ พบว่า ข้อที่ 6 สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง มีค่าเฉลี่ยสูงสุด รองลงมา คือ ข้อที่ 10 สถานศึกษาส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีมุ่งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและทัศนคติของผู้บริหาร และข้อที่ 5 ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา ตามลำดับ ส่วนข้อที่ 12 สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของโรงเรียนปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด

2. แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ผลการศึกษาแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน โดยเรียงลำดับแต่ละด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำที่สุด ได้แก่ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารงานทั่วไปและด้านการบริหารวิชาการ ดังนี้

2.1 ด้านการบริหารบุคคล การบริหารยังไม่เป็นรูปแบบที่ชัดเจน เนื่องจากขาดแรงจูงใจ ไม่มีแผน และผู้ที่มาอยู่ไม่มั่นคง ผู้บริหารควรที่จะมีนโยบายในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้ได้รับการอบรม และพัฒนาอย่างสม่ำเสมอเพื่อพัฒนาการศึกษาเด็กให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาสถานศึกษา ปัจจุบันต้องหาทุนเพื่อสนับสนุนสวัสดิการให้กับครู เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

2.2 ด้านการบริหารงบประมาณ แต่งตั้งคณะกรรมการวิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา และนโยบายของต้นสังกัด นำผลการวิเคราะห์มาดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพประเมินผลการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และนำผลการประเมินมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุง แก้ไข การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษาในปีถัดไป มีการจัดทำบัญชีตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการจัดสรร อุดหนุน และมีคณะกรรมการตรวจสอบภายใน ด้านการ

จัดการก็จะเป็นไปตามระเบียบของทางราชการกำหนดไว้ มีแนวทางการบริหารที่ชัดเจน แต่แต่ละปีจะมีการทำแผนงบประมาณมีการกระจายงบประมาณเพื่อไปดูแลในส่วนต่าง ๆ งบประมาณหลักที่ได้มาจากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ แต่ก็มีไม่เพียงพอ ปัจจุบันอาศัยเงินจากการบริจาคและจากส่วนอื่น ๆ เนื่องจากงบประมาณจะจ่ายให้เป็นรายบุคคลตามจำนวนของสามเณรที่เรียน

2.3 ด้านการบริหารงานทั่วไป ต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อจัดกิจกรรม เพราะโรงเรียนปริยัติธรรมให้ความสำคัญกับชุมชนในท้องถิ่นและบริการสังคม เน้นเรื่องการชุมชนสัมพันธ์เป็นหลัก เกี่ยวเนื่องกับจารีตประเพณี วัฒนธรรม

2.4 ด้านการบริหารวิชาการ จัดตั้งทีมเพื่อทำงานตามโครงสร้างตามนโยบายของโรงเรียน มีอิสระในการตัดสินใจ มีอิสระในการนำเสนอแนวความคิด พยายามปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย ใช้หลักสูตรที่ปรับเปลี่ยนตามนโยบายของการศึกษาไทย อาศัยโครงสร้างหลักสูตรของ สพฐ. เป็นโครงสร้างหลักสูตรสากลส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนา โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา (DLIT, DLTV) และตรงตามความต้องการของผู้เรียน ด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ โดยพัฒนานักเรียนให้อ่านออก เขียนได้ เพราะการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษา พัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษาโดยจัดการอบรมให้ความรู้กับคณะครู จัดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการจัดโดยจัดระบบวิชาการและด้านหลักสูตร พัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษาให้เพียงพอตรงกับความต้องการของกลุ่มสาระ

อภิปรายผลการวิจัย

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ผู้วิจัยอภิปรายผลในประเด็นที่สำคัญของการวิจัย โดยรายละเอียด ดังนี้

1. สภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ได้แก่ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป

1.1 ด้านการบริหารวิชาการ พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงกว่าด้านอื่น ๆ ที่ปรากฏผลเช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษามีการบริหารการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม ผู้บริหารโรงเรียนทำความเข้าใจและให้ความสำคัญกับการบริหารหลักสูตรสถานศึกษาอย่างชัดเจนและถูกต้องในการพัฒนาหลักสูตรระดับสถานศึกษานั้น นอกจากนี้เป็นบทบาทของบุคลากรของสถานศึกษา

โดยตรงแล้ว ยังเชิญนักวิชาการจากมหาวิทยาลัย ผู้เชี่ยวชาญจากหน่วยงานต่าง ๆ มาช่วยจัดทำหลักสูตรให้แก่สถานศึกษา เช่น บุคลากรในโรงเรียน ครู ผู้บริหารโรงเรียน ผู้ปกครองนักเรียน ผู้เชี่ยวชาญจากสถาบันอุดมศึกษา กลุ่มบุคคลจากชุมชน เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลจนถึงนักการเมืองที่บุคลากรของสถานศึกษามีส่วนร่วมในการพัฒนาหลักสูตร โดยเฉพาะผู้บริหารและครูผู้สอนจะช่วยให้ผู้เกี่ยวข้องดังกล่าวเข้าถึงและเข้าใจความสำคัญ ทิศทางของหลักสูตร และการจัดการเรียนการสอนให้บรรลุวัตถุประสงค์ได้อย่างแท้จริง เพราะได้มีการอภิปราย การตรวจสอบ และการหาข้อยุติอย่างรอบคอบ เป็นที่แน่ชัดว่าการจัดการเรียนการสอนของครูที่ดำเนินตามหลักสูตรที่ตนมีส่วนร่วมสร้างขึ้นมาเอง จะทำให้การจัดการเรียนการสอนสนองความต้องการของผู้เรียนและบรรลุวัตถุประสงค์ที่วางไว้มากกว่าการจัดการเรียนการสอนที่มีผู้กำหนดไว้แล้ว ซึ่งสอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 และ (ฉบับที่ 3) พ.ศ. 2553 เพื่อให้บังเกิดผลในการปฏิบัติ ดังข้อความในวรรคสอง มาตรา 27 ที่ว่า ให้สถานศึกษาชั้นพื้นฐานมีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรตามวัตถุประสงค์ในวรรคหนึ่ง ในส่วนที่เกี่ยวกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ และสอดคล้องกับ พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์ (2561) ได้ศึกษา การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา สถานศึกษาที่จัดการศึกษาชั้นพื้นฐาน พบว่า แนวทางการบริหารควรต้องจัดทำสาระในรายละเอียดตามกรอบของหลักสูตรแกนกลางและจัดทำหลักสูตรอื่นบางส่วนเพิ่มเติม เพื่อสนองความต้องการของผู้เรียนและความต้องการของท้องถิ่นนั้น ๆ ดังนั้น บทบาทของสถานศึกษาโดยเฉพาะผู้บริหารและคณะครูจะต้องรับผิดชอบงานทางด้านการจัดทำรายละเอียดของหลักสูตรในทุกเนื้อหาสาระเพิ่มเติม ทั้งนี้ เพื่อให้หลักสูตรตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนและท้องถิ่นให้มากที่สุด ประกอบกับสถานศึกษามีบุคลากรที่มีความพร้อมที่จะกำหนดรายละเอียดสาระของหลักสูตรเพิ่มเติมได้เอง

1.2 ด้านการบริหารงานทั่วไป พบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นลำดับที่สองที่ปรากฏผล เช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง การบริหารระบบสารสนเทศต้องมียุทธศาสตร์ประกอบในการพัฒนาระบบสารสนเทศจะต้องสอดคล้องกับการบริหารงานของสถานศึกษาและต้องมีคุณภาพ มีความถูกต้องครบถ้วน ตรงตามความต้องการใช้งานมีความทันสมัยหรือเป็นปัจจุบันและทันต่อการใช้งานผู้บริหารต้องเห็นความสำคัญของระบบสารสนเทศและใช้สารสนเทศเป็นข้อมูลสำคัญในการกำหนดนโยบายและการตัดสินใจการวางแผน และการดำเนินงานจะต้องเข้าใจง่าย สะดวก

งานสารสนเทศเป็นงานที่เกี่ยวข้องทั้งภายในและภายนอกองค์กรมีข้อมูลสารสนเทศที่มีประสิทธิภาพย่อมเป็นประโยชน์ต่อการตัดสินใจพัฒนาให้มีสารสนเทศที่เหมาะสมกับหน่วยงาน สอดคล้องกับ ชญาภรณ์ กุลนิต (2553) ระบบสารสนเทศต้องสะดวกในการเข้าใช้และเข้าถึง แหล่งความรู้อย่างถูกต้อง มุ่งเน้นให้บริการสารสนเทศที่ตรงกับความต้องการของผู้ใช้ อย่างสะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับ อาภรณ์ เชื้อพรหม (2558) ได้ศึกษา แนวทางการพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา สำนักงานเขตบางแค สังกัด กรุงเทพมหานคร พบว่า แนวทางการจัดระบบสารสนเทศที่เป็นปัจจุบันในสถานศึกษา สำนักงานเขตบางแค สังกัดกรุงเทพมหานคร ตามกระบวนการจัดระบบสารสนเทศโดยภาพรวม และรายด้าน พบว่า อยู่ในระดับมาก มีการดำเนินการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา และระบบสารสนเทศเป็นหนึ่งในแปดข้อของระบบการประกันคุณภาพการศึกษา จัดระบบประกันคุณภาพภายใน ซึ่งสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) ได้กำหนดไว้ให้สถานศึกษาจัดทำรายงานประจำปีเสนอต่อหน่วยงาน ต้นสังกัด หน่วยงานที่เกี่ยวข้องและเปิดเผยต่อสาธารณชนเพื่อนำไปสู่การพัฒนาคุณภาพและ มาตรฐานการศึกษาเพื่อรองรับการประกันคุณภาพภายนอก เป็นการประเมินผลและการติดตามตรวจสอบคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษาจากภายนอก โดยสำนักงานรับรองมาตรฐานและการประเมินคุณภาพการศึกษา (องค์การมหาชน) หรือ หน่วยงานภายนอก และมาตรฐานการศึกษาของสถานศึกษา เป็นหลักประกันต่อผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชน สังคมประเทศชาติ โดยมีข้อมูลสารสนเทศอย่างเพียงพอ ตรวจสอบได้และ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

1.3 ด้านการบริหารงบประมาณพบว่า มีค่าเฉลี่ยสูงเป็นลำดับที่สามที่ปรากฏผล เช่นนี้อาจเป็นเพราะว่า สถานศึกษากำหนดแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบ ผู้บริหารได้นำหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารจัดการ มีการวางแผน การใช้งบประมาณ การบริหารจัดการงบประมาณ การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนในการบริหารจัดการงบประมาณ รวมถึงใช้ทรัพยากรอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับ พระมหาอภิสิทธิ์ จักรแก้ว (2553) ได้ศึกษาการศึกษา การบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนา แห่งชาติ กลุ่ม 1 พบว่า แนวทางการบริหารการจัดการอย่างเป็นกระบวนการมีระเบียบ แบบแผน อันจะทำให้การดำเนินงานบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ การบริหารจัดการองค์กรให้ประสบความสำเร็จและทำให้สมาชิกในองค์กรมีการร่วมมือกันทำ ให้บรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ จำเป็นต้องอาศัยการวางแผน การจัดการองค์การบริหาร

งานบุคคล การควบคุมดูแล การจัดการทุกชนิดในองค์กร โดยอาศัยทรัพยากรในองค์กร ที่สำคัญ ได้แก่ บุคคล เงินทุน อุปกรณ์ และการจัดการ อย่างเหมาะสมและคุ้มค่า ซึ่งเป็นกระบวนการที่จะส่งผลให้การบริหารมีความคล่องตัว สามารถจัดการกับปัญหาที่จะเกิดขึ้นได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ ธรรมนูญกานต์ ดำรงรักษัธัญญา และพัชรีวรรณ กิจมี (2560) ได้ศึกษา เรื่อง ประสิทธิภาพทางการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า การบริหารที่ดีจะต้องมีแนวปฏิบัติในการบริหาร หรือแผนปฏิบัติการประจำปี และแผนกลยุทธ์ทางการเงิน บูรณาการการทำงานให้เกิดประสิทธิภาพในทุก ๆ ส่วนงาน บริหารจัดการงบประมาณการเงินโดยยึดหลักธรรมาภิบาล โปร่งใส ตรวจสอบได้ มีแผนการใช้จ่ายเงินอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประโยชน์สูงสุด สอดคล้องกับการศึกษาในด้านความสำคัญของการบริหารจัดการงบประมาณอย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

1. จากการศึกษาที่พบว่า ด้านการบริหารบุคคล มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด ดังนั้น ผู้บริหารควรนำระบบสารสนเทศมาใช้เป็นฐานข้อมูลและผู้บริหารควรกำหนดนโยบายการดำเนินงานสารสนเทศภายในองค์กร รวมทั้งสถานศึกษาสนับสนุนให้ครูใช้ข้อมูลสารสนเทศที่เป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษา
2. จากการศึกษาที่พบว่า ด้านการบริหารงบประมาณ มีค่าเฉลี่ยต่ำสุดเป็นลำดับสอง ดังนั้น ผู้บริหารควรหลักการบริหารที่มีประสิทธิภาพมาใช้ในการบริหารจัดการ มีการวางแผนการใช้งบประมาณ การบริหารจัดการงบประมาณ การวิเคราะห์ปัญหาอุปสรรค จุดแข็ง จุดอ่อนในการบริหารจัดการงบประมาณ รวมถึงใช้ทรัพยากรอย่างไรให้เกิดประโยชน์สูงสุด และมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษา แนวทางการแก้ปัญหา ในการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม
2. ควรศึกษาปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของครูและบุคลากรทางการศึกษาต่อการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

บรรณานุกรม

- กรมการศึกษานอกโรงเรียน. (2544). **การศึกษานอกโรงเรียน :แนวทางการจัดและเสริมสร้างความเข้มแข็งของสังคม**. กรุงเทพฯ: กองแผนงาน กรมการศึกษานอกโรงเรียน.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2542). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542**. กรุงเทพฯ: สยามสปอร์ต ซินดิเคท.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2546). **พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่2) พุทธศักราช 2545**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). **หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551**. กรุงเทพฯ: กระทรวงศึกษาธิการ.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2557). **แผนยุทธศาสตร์และแผนปฏิบัติการ การพัฒนาการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา (พ.ศ. 2553 – พ.ศ. 2556)**.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2564). **แบบรายงานสถิติข้อมูลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา แยกโรง ประจำปีการศึกษา 2564 ครั้งที่ 1**. สืบค้นเมื่อ 25 มิถุนายน 2564, จาก https://deb.onab.go.th/cms/s85/u25/samun/DOC060721_06072021154413.pdf.
- กองพุทธศาสนศึกษา. (2563). **ข้อมูลการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ปีการศึกษา 2560 (ครั้งที่ 1)**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- กิตติ ชีรคานต์. (2539). **เทคนิคการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ม.ต้น-ม.ปลาย**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- เกียรติพงษ์ อุดมธนะธีระ. (2561). **แนวคิดและทฤษฎี โดย Luther Gulick รูปแบบการบริหารจัดการ 7 ประการ (POSDCORB)**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.iok2u.com/index.php/article/e-book/238-posdcorb-7-luther-gulick>.
- ชญาภรณ์ กุลนิตี. (2553). **สารสนเทศและการศึกษาค้นคว้า (พิมพ์ครั้งที่ 3)**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชัยอนันต์ สมุทวณิช. (2542). **“การปฏิรูปกระบวนการเรียนรู้” ปฏิวัติการศึกษาไทย**. กรุงเทพฯ: อมรินทร์พริ้นติ้งแอนด์พับลิชชิ่ง.

ณัฐกานต์ ดำรงรักษ์ชญญา และพัชรีวรรณ กิจมี. (2560). ประสิทธิภาพทางการศึกษาของ
โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.

วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยพายัพอีสเทอร์น, 11(4), 187–202.

ทศพร น้อมวงศ์. (2547). การศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับปัญหาและความต้องการของ

**ผู้บริหารและครูผู้สอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญ ที่มีต่อการจัด
การศึกษาวิชาสิ่งแวดล้อมศึกษา.** สารนิพนธ์ กศ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ,
กรุงเทพฯ.

ทิพวรรณ วงษาลาก. (2558). การบริหารงานวิชาการของผู้บริหารโรงเรียนโสตศึกษาตาม

**ความคิดเห็นของครูผู้สอนภาคกลาง สังกัดสำนักงานบริหารงานการศึกษาพิเศษ.
งานนิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.**

นิลวรรณ วัฒนา. (2556). การศึกษาสภาพการบริหารงานวิชาการในโรงเรียนประถมศึกษา

ขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา จังหวัดชลบุรี.

สารนิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.

ประเมษฐ์ ศรีทาสังข์, สมชาย ล้วนประเสริฐ, ศศิธร อัจฉิชัย, อารีรัตน์ บัวบาน, จุฬารัตน์ ไทวรรณ

และสุชาติ อ่าโนนไพร. (2561). **ทฤษฎีแรงจูงใจ.** สืบค้นเมื่อ 10 ธันวาคม 2564, จาก

<https://sites.google.com/site/group1class52557/4-raeng-cungci/thvsdi-raeng-cungci>.

ประภัสสร วัฒนา. (2560). **แนวคิดมนุษยนิยมมาสโลว์ (Maslow) และแนวคิดอัตถิภาวนิยม**

ของ ฌอง ปอล ซาร์ตร์ (Jean Paul Sartre) ที่ปรากฏผ่านนวนิยายเรื่อง “วันหนึ่งใน

ในชีวิตของอิวาน เดนิโซวิช). วิทยานิพนธ์ ศศ.บ., มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์,

กรุงเทพฯ.

พระชนภัทร์ วิโรทุศ. (2562). การศึกษาสภาพการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม

แผนกสามัญศึกษา โรงเรียนต้นแบบตามพระราชดำริสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดา

ฯ สยามบรมราชกุมารี กลุ่มที่ 6. การศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง กศ.ม., มหาวิทยาลัย

พะเยา, พะเยา.

พระมหาธีรเพชร มาตพงษ์. (2561). **การสังเคราะห์รูปแบบการบริหารงานวิชาการโรงเรียน**

พระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. วิทยานิพนธ์ ปรี.ด., มหาวิทยาลัยสยาม,

กรุงเทพฯ.

- พระมหาธีรานุวัฒน์ ธีรญาโณ (ทันบาล). (2561). **การบริหารงานวิชาการแบบมีส่วนร่วมของบุคลากร สังกัดโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดร้อยเอ็ด.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระมหานิพนธ์ กาญจนาศิล. (2558). **การประยุกต์หลักธรรมมาภิบาลในการบริหารจัดการในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่.** วิทยานิพนธ์ รป.ม., มหาวิทยาลัยแม่โจ้, เชียงใหม่.
- พระมหาพิชิต ธรรมวิจิโต (ตุลยลา). (2561). **การบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามหลักอริยสัจ 4.** วิทยานิพนธ์ พธ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- พระมหาไพโรวรรณ สุขสิทธิ์. (2558). **รูปแบบการจัดการศึกษาตามพันธกิจของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาในเขตอีสานใต้ในทศวรรษหน้า.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยบูรพา, ชลบุรี.
- พระมหาสุพรรณ วิสารโท (อินทมาส). (2561). **การบริหารจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา กลุ่ม 9.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาราชวิทยาลัย, นครปฐม.
- พระมหาอภิรักษ์ จักรแก้ว. (2553). **การศึกษาการบริหารงานวิชาการโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามัญศึกษา สังกัดสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ กลุ่ม 1.** วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ, กรุงเทพฯ.
- พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม. (16 เมษายน 2562). **ราชกิจจานุเบกษา.** 136(50 ก). หน้า 11 – 21.
- พระราชวรมนี (พล อากาศโร), วุฒินันท์ กันทะเต็อน และอรทัย มีแสง. (2558). **นิเวศวิทยาเชิงพุทธบูรณาการเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนในการเสริมสร้างสุขภาวะและการเรียนรู้ของสังคมไทย. วารสารสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์, 41(2), 32-48.**
- พระอนุชัช อุณหะวงษ์. (2558). **การปฏิบัติงานบุคคลของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในจังหวัดนครปฐม.** การค้นคว้าอิสระ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- พุฒินันท์ อุดาพรหม. (22 เมษายน 2561). **การเรียนการสอนพื้นฐานของการเรียนตามปกติ.** สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564, จาก http://puttitanachai.blogspot.com/2018/04/blog-post_76.html.

- มานพ ผลไพรีนทร์. (2535). **หลักการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม** (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์การศาสนา.
- ศราวุธ วุฒิแพทย. (2558). **การศึกษาสภาพและปัญหาการบริหาร งานบุคคลโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดเชียงราย**. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัยสยาม, กรุงเทพฯ.
- ศิริพร สระทองหน. (2558). **แนวทางการบริหารวิชาการในสถานศึกษาขนาดเล็กตามความคิดเห็นของครู สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษากาญจนบุรี เขต 4**. วิทยานิพนธ์ ค.ม., มหาวิทยาลัยราชภัฏกาญจนบุรี, กาญจนบุรี.
- สมชาย ทองแถม. (ม.ป.ป.). **การจัดการศึกษาตามอัธยาศัย**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564, จาก <https://sites.google.com/site/somchaythongyaem/kar-cadkar-suksa-tam-xathyasay>.
- สมเดช สีแสง. (2548). **คู่มือบริหารโรงเรียน สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ตาม พ.ร.บ. การศึกษาแห่งชาติ**. กรุงเทพฯ: บรรณกิจ.
- สมศักดิ์ บุญปู. (23 ธันวาคม 2558). **การพัฒนาการศึกษาคณะสงฆ์ไทย**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564, จาก <https://www.mcu.ac.th/article/detail/14295>.
- สัมมนาออนไลน์. (ม.ป.ป.). **สื่อสังคมออนไลน์กับการเรียนการสอน**. สืบค้นเมื่อ 20 สิงหาคม 2564, จาก http://smforedu.blogspot.com/2014/02/blog-post_3.html.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2547). **บทสรุปและข้อเสนอแนะเชิงนโยบายและเชิงปฏิบัติจากผลการประเมินคุณภาพภายนอกรอบสอง (พ.ศ. 25649 – 2553) ของสถานศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- สำนักงานโครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. (2560). **แผนพัฒนาเด็กและเยาวชนในถิ่นทุรกันดารตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี. ใน โครงการตามพระราชดำริ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ฉบับที่ 5 พ.ศ. 2560–2569**. กรุงเทพฯ: แอคทีฟ พรินท์.
- สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ. (2546). **ระเบียบสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ 2546**. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์สำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ.
- สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา. (2560). **แผนการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2560–2579**. กรุงเทพฯ: พริกหวานกราฟฟิค.

- สุนันท์ รุ่งอรุณแสงทอง. (2561). **การบริหารสถานศึกษาขั้นพื้นฐานให้เกิดประสิทธิภาพ**.
วิทยานิพนธ์ ปร.ด., มหาวิทยาลัยศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- สุรศักดิ์ เชื้ออนันต์. (2560). **รูปแบบการพัฒนาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา**.
วิทยานิพนธ์ พศ.ม., มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, พระนครศรีอยุธยา.
- สุวิทย์ ฝ่ายสงค์ และสิรินธร สิ้นจินดาวงศ์. (2561). **โรงเรียนพระปริยัติธรรม ยุคไทยแลนด์ 4.0**.
วารสารวิชาการสถาบันพัฒนาพระวิทยากร, 1(1), 80-92.
- อดุลย์ กองสัมฤทธิ์. (2557). **การบริหารจัดการที่ส่งผลต่อแรงจูงใจในการปฏิบัติงานของ
พนักงาน : กรณีศึกษา องค์การบริหารส่วนตำบลในเขตอำเภอเมืองปทุมธานี
จังหวัดปทุมธานี**. การค้นคว้าอิสระ บธ.ม., มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี,
ปทุมธานี.
- อนุกุล ศิริจันทร์. (2562). **การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารงาน**. **วารสารวิชาการ
Journal of Roi Kaensarn Academi**, 4(1), 18-31.
- อาภรณ์ เชื้อพรหม. (2558). **แนวทางการพัฒนาการจัดระบบสารสนเทศในสถานศึกษา
สำนักงานเขตบางแค สังกัดกรุงเทพมหานคร**. สารนิพนธ์ ศษ.ม., มหาวิทยาลัย
ศิลปากร, กรุงเทพฯ.
- Chester, B. I. (1966). **Organization and Management**. Cambridge, Mass: Harvard
University Press.
- Herzberg, F. (1957). **Job Attitude: Review of Research and Opinion**. Pittsburgh:
Psychological Series of Pittsburgh.
- Herzberg, F., Mausner, B. and Snyderman, B. C. (1959). **The Motivation to Work**.
New York: John Willey.
- Krejcie, R. V. and Morgan, D. W. (1970). **Determining Sample Size for Research Activities**.
Educational and Psychological Measurement, 30(3), 607-610.
- McCarthy, E. J. (1971). **Basic Marketing : A Managerial Approach** (4th ed.). Homewood
IL: Irwin.
- McGregor, D. (1960). **The Human Side of Enterprise**. New York: McGraw – Hill.
- UNESCO. (1978). **Indicator of Environment Quality and Quality of Life**. Samoa:
UNESCO.

Williams, F. E. (1971). **Training Children To be Creative may have Little Effect on Original Classroom Performance in Current Readings in Psychology.**
New York: John Wiley and Sons.

ภาคผนวก

มหาวิทยาลัยพะเยา
UNIVERSITY OF PHAYAO

ภาคผนวก ก รายนามผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ

1. นางนันทวิภรณ์ จันท๊ะพรมมา รองผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา
น่าน เขต 1
2. นายไชยยศ คำสังวาลย์ ศึกษาพิเศษที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน
เขต 1
3. นางเรณู หมั่นพรมแสน ศึกษาพิเศษที่สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาน่าน
เขต 1

ภาคผนวก ข แบบสอบถามเพื่อการวิจัย

แบบสอบถามการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง

เรื่อง การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารการศึกษา

โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับการการศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน แบ่งออกเป็น 3 ตอนดังนี้

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 1.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับการศึกษาสภาพการบริหารการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์แนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

โปรดอ่านคำชี้แจงของแต่ละตอนก่อนลงมือทำ และขอความกรุณาตอบคำถามให้ครบทุกข้อตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา เพราะถ้าตอบไม่ครบทุกข้อจะทำให้แบบสอบถามฉบับนี้ไม่สามารถนำไปใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้ โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านไว้เป็นความลับในการวิเคราะห์ และนำเสนอผลการวิจัยเป็นภาพรวม

ผู้วิจัยขอขอบคุณทุกท่านที่ให้ความอนุเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัยในครั้งนี้

พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว

นิสิตหลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารการศึกษา

วิทยาลัยการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ตอนที่ 1 แบบสอบถามเกี่ยวกับข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ใน หน้าข้อความที่ตรงกับสถานภาพของท่าน

1. ตำแหน่งหน้าที่ในปัจจุบันของท่าน

- ผู้บริหารสถานศึกษา
 ครูผู้สอน

2. วุฒิการศึกษา

- ต่ำกว่าปริญญา
 ปริญญาตรี
 ปริญญาโท
 ปริญญาเอก

3. ประสบการณ์การทำงาน

- น้อยกว่า 5 ปี
 5-10 ปี
 11 ปีขึ้นไป

ตอนที่ 1.1 แบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านการบริหารวิชาการ ด้านการบริหารงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป

คำชี้แจง โปรดเติมเครื่องหมาย ✓ ในช่องระดับการปฏิบัติของสภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ตามสภาพที่ปรากฏจริงในสถานศึกษาของท่าน

- ระดับที่ 5 หมายถึง มีการปฏิบัติทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมากที่สุด
 ระดับที่ 4 หมายถึง มีการปฏิบัติทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับมาก
 ระดับที่ 3 หมายถึง มีการปฏิบัติทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับกลาง
 ระดับที่ 2 หมายถึง มีการปฏิบัติทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อย
 ระดับที่ 1 หมายถึง มีการปฏิบัติทั้ง 4 ด้าน อยู่ในระดับน้อยที่สุด

ข้อที่	สภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน	ระดับปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
	ด้านการบริหารวิชาการ					
1	สถานศึกษามีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสมในแต่ละวิชา					
2	สถานศึกษามีการจัดกระบวนการเรียนรู้สาระเพิ่มเติมโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน					
3	สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา					
4	สถานศึกษามีระเบียบการวัดและประเมินผล และผู้รับผิดชอบงานทะเบียนของโรงเรียน					
5	สถานศึกษาจัดทำโครงการและสาระต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์					
6	สถานศึกษาจัดครูเข้าสอนตามชั้นเรียนโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา					
7	สถานศึกษามีการบริหารการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม					
8	สถานศึกษาสนับสนุนงานวิชาการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา					
9	สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดเรียนรู้ตามสาระการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ					
10	สถานศึกษามีการรายงานผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเมื่อสิ้นปีการศึกษา					
11	สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้					
12	สถานศึกษาร่วมสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น					

ข้อที่	สภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน	ระดับปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
13	สถานศึกษาร่วมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของ สถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน					
14	สถานศึกษาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยทาง การศึกษากับองค์กรภายนอกเพื่อเสริมสร้าง ความเข้มแข็งทางวิชาการ					
15	สถานศึกษาจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการวัดและ การประเมินผลอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้					
16	สถานศึกษามีเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียน โดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน					
17	สถานศึกษามีการติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็น ระบบ					
18	สถานศึกษาติดตามการปฏิบัติงานของหัวหน้ากลุ่ม สาระการเรียนรู้					
	ด้านการบริหารงบประมาณ					
1	สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณของ สถานศึกษาตามกรอบทิศทางของโรงเรียนปริยัติ ธรรมและตามความต้องการของสถานศึกษา					
2	บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในจัดทำแผนกลยุทธ์ ของสถานศึกษา					
3	สถานศึกษามีการใช้งบประมาณตรงตาม วัตถุประสงค์และค้ำพุนกับผลผลิต					
4	สถานศึกษาจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของ สถานศึกษาเพื่อนำเงินมาบริหารให้เกิดประโยชน์ แก่ผู้เรียน					
5	สถานศึกษาวางแผนใช้จ่ายงบประมาณที่สอดคล้อง กับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างเหมาะสม และ มีประสิทธิภาพ					

ข้อที่	สภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน	ระดับปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
6	สถานศึกษาปรับปรุงงบประมาณให้สอดคล้องตาม กลยุทธ์และตัวชี้วัดในแผนงบประมาณ					
7	สถานศึกษากำหนดแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและ ระยะยาวอย่างเป็นระบบ					
8	สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศด้านงบประมาณ					
9	สถานศึกษาจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาและ จัดสวัสดิการของสถานศึกษา					
10	สถานศึกษามีการตรวจสอบภายในด้วย ความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์อย่างมีประสิทธิภาพ					
11	สถานศึกษาวางแผนติดตามและตรวจสอบ การเบิกจ่ายงบประมาณถูกต้องตาม วัตถุประสงค์ และคุ้มทุนกับผลผลิต					
	ด้านการบริหารงานบุคคล					
1	สถานศึกษาวิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังคน ให้เหมาะกับภารกิจของสถานศึกษา					
2	สถานศึกษาส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนาตนเอง เพื่อสามารถปฏิบัติงานตอบสนองภารกิจ					
3	สถานศึกษาส่งเสริมความก้าวหน้าในการปฏิบัติงาน					
4	สถานศึกษามีระบบบริหารงานบุคคลมีความคล่องตัว มีอิสระ และถูกต้องตามระเบียบ กฎหมาย					
5	สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากร ร่วมพัฒนาองค์กร					
6	สถานศึกษา แต่งตั้งบุคลากรโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถ และความเหมาะสม					
7	สถานศึกษาแจ้งภาระงาน มาตรฐานคุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ เกณฑ์การ ประเมินผลงานแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา ในสถานศึกษา					

ข้อที่	สภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน	ระดับปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
8	สถานศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้แก่ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน					
9	สถานศึกษายกย่องเชิดชูเกียรติ บุคลากรที่มีผลการปฏิบัติงานดีเยี่ยม					
10	สถานศึกษาแต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะสมกับงาน					
11	สถานศึกษาสร้างขวัญและกำลังใจให้กับบุคลากรทางการศึกษา					
12	สถานศึกษาจัดทำทะเบียนประวัติของบุคลากรทางการศึกษาถูกต้องและเป็นปัจจุบัน					
13	สถานศึกษาส่งเสริม บุคลากรในการศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น					
14	สถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ของบุคลากรในสังกัด					
	ด้านการบริหารงานทั่วไป					
1	สถานศึกษาดำเนินงานตามโครงสร้างขององค์กร					
2	สถานศึกษามีการวิจัยเพื่อพัฒนานโยบายและแผนการบริหารงานทั่วไป					
3	สถานศึกษามีการพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาให้สอดคล้องกับมาตรฐานคุณธรรม					
4	สถานศึกษาบริหารและพัฒนาองค์กรด้วยความโปร่งใส					
5	สถานศึกษามีเครือข่ายและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา					
6	สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของบุคคล ชุมชน และองค์กรที่เกี่ยวข้อง					

ข้อที่	สภาพจัดการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน	ระดับปฏิบัติ				
		5	4	3	2	1
7	สถานศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบและประเพณี และวัฒนธรรมทางสังคม					
8	สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญ ของวัฒนธรรมและค่านิยมในการบริหารงาน					
9	สถานศึกษาปลูกฝัง คุณธรรมและจริยธรรม					
10	สถานศึกษาส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดี มุ่งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและทัศนคติ ของผู้บริหาร					
11	สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากร ปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง					
12	สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษา เพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษา ให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของโรงเรียน ปริยัติธรรม					
13	สถานศึกษานำเสนอและเผยแพร่ข้อมูลสารสนเทศ และการประชาสัมพันธ์แก่สาธารณชน					
14	สถานศึกษาจัดหาระบบเทคโนโลยีทางการศึกษา ให้บริการทางการศึกษาค้นคว้าขององค์กร					

ตอนที่ 2 แบบสัมภาษณ์เพื่อการวิจัย เรื่อง สภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

ข้อมูลเบื้องต้น

ชื่อผู้ให้

สัมภาษณ์.....

ตำแหน่ง.....

ปฏิบัติหน้าที่.....

เพศ ชาย หญิง ประสบการณ์ในการทำงาน.....ปี อายุ.....ปี

วันเดือนปีที่สัมภาษณ์.....

ผู้สัมภาษณ์ พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว

คำชี้แจง โปรดเสนอแนวทางการบริหาร

1. ท่านมีแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการ เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. ท่านมีแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

3. ท่านมีแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคล เป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

4. ท่านมีแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ภาคผนวก ค การหาค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบสอบถาม

แบบสอบถามประกอบงานวิจัย
เรื่อง สภาพและแนวทางการบริหาร โรงเรียนพระปริยัติธรรม
แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน

คำชี้แจง

แบบสอบถามฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อขอความอนุเคราะห์ผู้เชี่ยวชาญในการพิจารณาร่างแบบสอบถามว่า มีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ของการวิจัยหรือไม่ ด้วยการให้คะแนนในแต่ละข้อคำถามเพื่อเป็นการพิจารณาค่าดัชนีความสอดคล้อง (Index of Item Objective Congruence: IOC) ของแบบสอบถาม และรับข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญไปปรับปรุงแก้ไขแบบสอบถามให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น แบ่งออกเป็น 1 ตอน ดังนี้

ตอนที่ 1 เป็นแบบสอบถามเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป

ขอความกรุณาตอบแบบสอบถามตามความเป็นจริง เพื่อเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาการศึกษา โดยผู้วิจัยจะเก็บข้อมูลของท่านไว้เป็นความลับในการวิเคราะห์และนำเสนอผลการวิจัยเป็นภาพรวม

โปรดทำเครื่องหมาย \checkmark ลงในช่องที่ตรงกับความคิดเห็นของท่านมากที่สุดในการตรวจสอบเครื่องมือการศึกษาค้นคว้าด้วยตนเอง โดยมีความหมายดังนี้

- +1 หมายถึง เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
0 หมายถึง เมื่อไม่แน่ใจว่าข้อคำถามนั้นสอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย
-1 หมายถึง เมื่อแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผู้วิจัยขอขอบคุณผู้เชี่ยวชาญที่กรุณาตรวจสอบเครื่องมือในครั้งนี้

พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว

นิสิตปริญญาโท หลักสูตรการศึกษามหาบัณฑิต

สาขาวิชาการบริหารการศึกษา มหาวิทยาลัยพะเยา

ตอนที่ 1 ข้อคำถามเกี่ยวกับสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน ทั้ง 4 ด้าน คือ ด้านบริหารวิชาการ ด้านบริหารงานงบประมาณ ด้านบริหารบุคคล ด้านการบริหารงานทั่วไป ดังนี้

ข้อ	ข้อคำถาม	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3	3		
1.	สถานศึกษามีการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรตามความเหมาะสมในแต่ละวิชา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
2.	สถานศึกษามีการจัดกระบวนการเรียนรู้สาระเพิ่มเติมโดยจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมที่สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
3.	สถานศึกษามีระบบการประกันคุณภาพการศึกษา	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
4.	สถานศึกษามีระเบียบการวัดและประเมินผล และผู้รับผิดชอบงานทะเบียนของโรงเรียน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
5.	สถานศึกษาจัดทำโครงการและสาระต่าง ๆ ให้สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ภารกิจ เป้าหมาย และคุณลักษณะที่พึงประสงค์	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
6.	สถานศึกษาจัดครูเข้าสอนตามชั้นเรียนโดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถและความเหมาะสมเพื่อพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณภาพตามมาตรฐานการศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
7.	สถานศึกษามีการบริหารการใช้หลักสูตรได้อย่างเหมาะสม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R 3	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3			
8.	สถานศึกษาสนับสนุนงานวิชาการแก่ครูและบุคลากรทางการศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
9.	สถานศึกษาส่งเสริมให้ครูจัดทำแผนการจัดเรียนรู้ ตามสาระการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
10.	สถานศึกษามีการรายงานผลการเรียนรู้ของนักเรียนให้ผู้ปกครองทราบเมื่อสิ้นปีการศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
11.	สถานศึกษามีการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้ศึกษาจากแหล่งเรียนรู้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
12.	สถานศึกษาร่วมสร้างเครือข่ายแหล่งเรียนรู้ในท้องถิ่น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
13.	สถานศึกษาร่วมส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ของสถานศึกษาให้เป็นแหล่งเรียนรู้ของชุมชน	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
14.	สถานศึกษาร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้การวิจัยทางการศึกษากับองค์กรภายนอกเพื่อเสริมสร้างความเข้มแข็งทางวิชาการ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
15.	สถานศึกษาจัดเก็บเอกสาร หลักฐานการวัดและการประเมินผลอย่างเป็นระบบและตรวจสอบได้	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
16.	สถานศึกษามีเครื่องมือวัดและประเมินผลการเรียนโดยใช้วิธีการที่หลากหลายและเหมาะสมกับผู้เรียน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
17.	สถานศึกษามีการติดตามการใช้หลักสูตรอย่างเป็นระบบ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R 3	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3			
18.	สถานศึกษาติดตามการปฏิบัติงานของหัวหน้ากลุ่มสาระการเรียนรู้	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
19.	สถานศึกษามีการจัดสรรงบประมาณของสถานศึกษาตามกรอบทิศทางของโรงเรียนปริยัติธรรมและตามความต้องการของสถานศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
20.	บุคลากรทุกฝ่ายมีส่วนร่วมในจัดทำแผนกลยุทธ์ของสถานศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
21.	สถานศึกษามีการใช้งบประมาณตรงตามวัตถุประสงค์และคุ้มทุนกับผลผลิต	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
22.	สถานศึกษาจัดหาผลประโยชน์จากทรัพย์สินของสถานศึกษาเพื่อนำเงินมาบริหารให้เกิดประโยชน์แก่ผู้เรียน	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
23.	สถานศึกษาวางแผนใช้จ่ายงบประมาณที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์ในการพัฒนาอย่างเหมาะสม และมีประสิทธิภาพ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
24.	สถานศึกษาปรับปรุงงบประมาณให้สอดคล้องตามกลยุทธ์และตัวชี้วัดในแผนงบประมาณ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
25.	สถานศึกษากำหนดแผนพัฒนาทั้งระยะสั้นและระยะยาวอย่างเป็นระบบ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
26.	สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศด้านงบประมาณ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
27.	สถานศึกษาจัดตั้งกองทุนเพื่อการศึกษาและจัดสวัสดิการของสถานศึกษา	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R 3	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3			
28.	สถานศึกษามีการตรวจสอบภายในด้วย ความเที่ยงธรรม ความซื่อสัตย์อย่างมี ประสิทธิภาพ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
29.	สถานศึกษาวางแผนติดตามและ ตรวจสอบการเบิกจ่ายงบประมาณ ถูกต้องตาม วัตถุประสงค์และคุ้มทุนกับ ผลผลิต	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
30.	สถานศึกษาวิเคราะห์และวางแผน อัตรากำลังคนให้เหมาะกับภารกิจของ สถานศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
31.	สถานศึกษาส่งเสริมบุคลากรให้พัฒนา ตนเอง เพื่อสามารถปฏิบัติงาน ตอบสนองภารกิจ	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
32.	สถานศึกษาส่งเสริมความก้าวหน้า ในการปฏิบัติงาน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
33.	สถานศึกษามีระบบบริหารงานบุคคล มีความคล่องตัว มีอิสระ และถูกต้อง ตามระเบียบ กฎหมาย	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
34.	สถานศึกษาสร้างความตระหนักรู้ ให้บุคลากรร่วมพัฒนาองค์กร	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
35.	สถานศึกษา แต่งตั้งบุคลากรโดยคำนึงถึง ความรู้ ความสามารถ และความ เหมาะสม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R 3	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3			
36.	สถานศึกษาแจ้งภาระงาน มาตรฐาน คุณภาพงาน มาตรฐานวิชาชีพ จรรยาบรรณวิชาชีพ เกณฑ์การ ประเมินผลงานแก่ครูและบุคลากร ทางการศึกษาในสถานศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
37.	สถานศึกษามีการจัดอบรมให้ความรู้ แก่ ครูและบุคลากรในการปฏิบัติงาน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
38.	สถานศึกษายกย่องเชิดชูเกียรติ บุคลากร ที่มีผลการปฏิบัติงานดีเยี่ยม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
39.	สถานศึกษาแต่งตั้งบุคลากรให้เหมาะสม กับงาน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
40.	สถานศึกษาสร้างขวัญและกำลังใจให้กับ บุคลากรทางการศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
41.	สถานศึกษาจัดทำทะเบียนประวัติของ บุคลากรทางการศึกษาถูกต้องและเป็น ปัจจุบัน	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
42.	สถานศึกษาส่งเสริม บุคลากรใน การศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
43.	สถานศึกษาประเมินผลการปฏิบัติหน้าที่ ของบุคลากรในสังกัด	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
44.	สถานศึกษาดำเนินงานตามโครงสร้าง ขององค์กร	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
45.	สถานศึกษามีการวิจัยเพื่อพัฒนา นโยบายและแผนการบริหารงานทั่วไป	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
46.	สถานศึกษามีการพัฒนามาตรฐานการ ปฏิบัติงานของบุคลากรทางการศึกษาให้ สอดคล้องกับมาตรฐานคุณธรรม	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R 3	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3			
47.	สถานศึกษาบริหารและพัฒนาองค์กรด้วยความโปร่งใส	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
48.	สถานศึกษามีเครือข่ายและประสานงานการจัดการศึกษาของบุคคล ชุมชน องค์กร หน่วยงานและสถาบันอื่นที่จัดการศึกษา	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
49.	สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของบุคคล ชุมชน และ องค์กรที่เกี่ยวข้อง	1	0	1	2	0.6	ใช้ได้
50.	สถานศึกษาปฏิบัติตามกฎระเบียบและประเพณีและวัฒนธรรมทางสังคม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
51.	สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้เห็นความสำคัญของวัฒนธรรมและค่านิยมในการบริหารงาน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
52.	สถานศึกษาปลูกฝัง คุณธรรมและ จริยธรรม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
53.	สถานศึกษาส่งเสริมให้มีวัฒนธรรมและค่านิยมที่ดีมุ่งปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมการทำงานและทัศนคติของผู้บริหาร	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
54.	สถานศึกษาสร้างความตระหนักให้บุคลากรปรับปรุงและพัฒนางานอย่างต่อเนื่อง	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
55.	สถานศึกษามีข้อมูลสารสนเทศของสถานศึกษาเพื่อใช้ในการบริหารจัดการภายในสถานศึกษาให้สอดคล้องกับระบบฐานข้อมูลของโรงเรียนปริยัติธรรม	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ข้อ	ข้อความ	ผู้เชี่ยวชาญ คนที่			R	IOC 1.00	ความ หมาย
		1	2	3	3		
56.	สถานศึกษานำเสนอและเผยแพร่ข้อมูล สารสนเทศและการประชาสัมพันธ์แก่ สาธารณชน	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้
57.	สถานศึกษาจัดหาระบบเทคโนโลยีทาง การศึกษาให้บริการทางการศึกษา ต้นคว้าขององค์กร	1	1	1	3	1.00	ใช้ได้

ภาคผนวก ง ผู้ทรงคุณวุฒิในการสัมภาษณ์

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1

พระครูสิรินันทวิทย์ (สมบัติ รตนปญโญ ป.ธ.5)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนนันทบุรีวิทยา เจ้าคณะอำเภอเมืองน่าน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2

พระราชศาสนาภิบาล (ดิเรก วชิรปญโญ ป.ธ.9)

ตำแหน่ง เจ้าคณะจังหวัดน่าน เจ้าอาวาสวัดพญาภูพระอารามหลวง

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

นางอนงค์รักษ์ กันธิยาใจ

ตำแหน่ง นักวิชาการศาสนาชำนาญการพิเศษ รักษาราชการแทนผู้อำนวยการสำนักงาน

พระพุทธศาสนาจังหวัดน่าน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

พระมหาเกรียงไกร อธิสโก ป.ธ.9

ตำแหน่ง ผู้จัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดบุญยืน เจ้าคณะอำเภอเวียงสา

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

พระครูถาวรรัตนานุกิจ

ตำแหน่ง ประธานสำนักเขตการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา เขต 6

ผู้อำนวยการโรงเรียนวัดดอนมดแดงสันติสุขวิทยา

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6

พระชยานันทมุนี ผศ.,ดร. (ธรรวัตร จรณธมฺโม ป.ธ.4)

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการวิทยาลัยสงฆ์นครน่าน เฉลิมพระเกียรติฯ เจ้าคณะอำเภอภูเพียง

เจ้าอาวาสวัดพระธาตุแช่แห้งพระอารามหลวง

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

พระครูฉันทเจติยานุกิจ

ตำแหน่ง ผู้อำนวยการโรงเรียนพระปริยัติธรรมวัดพระธาตุแช่แห้ง

ประธานกลุ่มโรงเรียนพระปริยัติธรรมจังหวัดน่าน

ภาคผนวก จ รายละเอียดการสัมภาษณ์จากผู้ทรงคุณวุฒิ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 1

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ โรงเรียนได้ระดมความคิดจากฝ่ายผู้บริหารซึ่งจะมีท่านรองผู้อำนวยการฝ่าย ทั้ง 4 ฝ่าย เพื่อทำโครงสร้าง โดยที่มงานวิชาการจัดตั้งทีมเพื่อทำงานตามโครงสร้างตามนโยบายของโรงเรียน มีอิสระในการตัดสินใจ มีอิสระในการนำเสนอแนวความคิดเพื่อพัฒนางานด้านวิชาการ นักเรียนทั้งหมดที่เข้าเรียนซึ่งมีหลากหลาย ทางด้านความคิด ด้านจิต ด้านความรู้สึก ใครอยากเรียนอะไรตอบสนองให้ได้เรียนทั้งหมด โดยเน้นความต้องการของนักเรียนเป็นหลัก โดยไม่ทิ้งหลักสูตรของการศึกษา ถึงแม้ว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมจะมีหลักสูตร และเรียนควบคู่หลักสูตรกระทรวงศึกษาธิการ โรงเรียนพระปริยัติธรรม มีการศึกษาพระธรรมวินัยชั้นตรี โท เอก นักเรียนที่บวชแล้วต้องเรียนรู้สิ่งสำคัญของงานวิชาการคือ ทำตามโครงสร้าง ตามระเบียบ ข้อกำหนด แนวทางตามเอกสาร แบ่งระดับการดูแล โดยหัวหน้ากลุ่มสาระ มอบหมายงานถึงสมาชิก ครูต้องใฝ่รู้ใฝ่เรียนอยู่เสมอ โรงเรียนได้เพิ่มพูนความรู้ให้ครูโดยการพาไปศึกษาดูงาน เพื่อให้ครูเกิดความรู้ เพื่อการพัฒนาในการเรียนการสอนของตนเอง โรงเรียนได้ส่งเสริมให้ครูได้เล่าเรียนในระดับที่สูงขึ้น โดยมีทุนให้กู้เรียนโดยไม่มีดอกเบี้ย ครูที่เรียนแล้วเมื่อไปศึกษาดูงานต้องแยกย้ายกลุ่ม แลกเปลี่ยนเรียนรู้จากสถาบันการศึกษาอื่น ที่มีมาตรฐานระดับจังหวัด เพื่อเอาความรู้มาพัฒนาสถาบันของตน โรงเรียนส่งเสริมการใช้เทคโนโลยี โดยมีกองทุนให้ครูกู้ยืมเพื่อซื้อโน้ตบุ๊ก แท็บเล็ต เพื่อใช้ประกอบในการเรียนการสอน การสอนจะต้องปรากฏผลสัมฤทธิ์ของเด็กนักเรียน ถ้านักเรียนสอบได้คือผ่าน ถ้านักเรียนสอบไม่ได้ ครูต้องนำข้อสอบมาอธิบาย ชี้แจง ทบทวนการเรียน การสอนใหม่และสอบอีกครั้ง ตามตัวชี้วัด

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ ครูฝ่ายจัดทำบัญชี ในการดำเนินงานต้องเป็นไปตามแผนงบประมาณแต่ละปี ต้องมีต้นเรื่องในการทำบันทึกแนบโครงการ ทำหนังสือการขออนุญาตขออนุมัติ เมื่อได้เงินงบประมาณมาใช้ตามวัตถุประสงค์ของกิจกรรม ครบ 7 วัน ต้องทำรายงาน หากไม่ส่งรายงานก็ต้องหักเงินตามจำนวนที่เบิกจากกลุ่มหรือบุคคลที่

รับผิดชอบกิจกรรมตามระเบียบ หากการจัดการงบประมาณไม่มีในแผนต้องมีการเรียกประชุม รองผู้อำนวยการทั้ง 4 ฝ่ายเพื่อปรับปรุงแผนเพิ่มเติมแผนต่อไป และเอาเข้าในที่ประชุม คณะกรรมการสถานศึกษาครั้งต่อไป เป็นไปตามระบบ ขั้นตอน โปร่งใส ตรวจสอบได้

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล ทุกคนมีเป้าหมายคือ เพื่อพัฒนาการศึกษาเด็กให้ได้รับความรู้ ความเข้าใจ พัฒนาสถานศึกษา ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมพัฒนา ร่วมแก้ไข ต้องทำงานเป็นทีม เมื่อครูไม่เข้าใจในกฎ ระเบียบ มีการชี้แจงเป็นรายบุคคลเหมือนพี่ดูแลน้อง ไม่มีอคติต่อกัน แบ่งงานตามลำดับและยึดระเบียบของโรงเรียนเป็นหลักเพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติงาน

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นงานสำคัญ เป็นงานสร้างให้โรงเรียนน่าอยู่ น่าดู น่ามอง เพราะงานธุรการเป็นสำคัญงานละเอียด เมื่อมีหนังสือเข้า หนังสือออก กิจกรรมนักเรียน การพัฒนาอาคารสถานที่รวมทั้งวัสดุ อุปกรณ์ โรงเรียนมอบให้รองบริหารโดยอิสระ คิดอยาก พัฒนาอะไรสามารถทำได้โดยปรึกษาหารือ ขอความเห็นชอบร่วมกัน ส่วนกิจกรรมนักเรียน ดูแล ความประพฤติของนักเรียนมีครูฝ่ายปกครองควบคุม กำกับ ดูแลนักเรียน โดยการฝึกวินัย ที่โรงเรียนอยากเห็น โรงเรียนอยากได้เพื่อนำไปพัฒนาปรับปรุง ทุกคนสามารถร่วมพัฒนา ด้วยกันได้แนวคิดหลัก ผู้นำต้องยอมเป็นผู้ให้ อย่าเป็นผู้รับเพียงฝ่ายเดียว นี่คือนโยบายที่เราจะ พัฒนา นี่คือนโยบายที่ต้องร่วมกันแก้ไข เดินไปข้างหน้าให้ได้ เป้าหมายคือ พ่อแม่ให้ชีวิต นันทบุรี ให้การศึกษา มีนโยบายให้ครูไว้ว่า พ่อแม่รักลูกอย่างไร ครูนันทบุรีวิริยะก็รักลูกของท่านเช่นนั้น โดยใช้หลักพรหมวิหารเมตตาเป็นหลัก ดังนั้นในการทำงานต้องไม่ย่อท้อต่ออุปสรรคใด ๆ ปัญหาไม่ว่าอะไร ปัญหาจะเป็นตัวสร้างความกล้าแกร่ง สร้างประสบการณ์ให้กับตนเอง ปัญหาเกิดขึ้น คือ สิ่งที่ทำทลายความคิด ความรู้ ความสามารถของเรา

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 2

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ จัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ใช้พระราชบัญญัติการศึกษาพระปริยัติธรรม พ.ศ. 2562 ก็มีหลักสูตรของคณะสงฆ์ซึ่งยังไม่มี การปรับปรุงอะไรมากนัก ซึ่งแม่กองธรรม แม่กองบาลี ก็พยายามปรับปรุงหลักสูตรให้ทันสมัย โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานวิชาการ ใช้หลักสูตร ที่ปรับเปลี่ยนตามนโยบายของการศึกษาไทย พระราชบัญญัติการศึกษาชาติ การศึกษา พระปริยัติธรรมเน้นให้ผู้เรียนได้ศึกษาด้านพระพุทธศาสนา ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความรู้ ความเข้าใจในคุณค่าของหลักธรรมพุทธศาสนา ผลิตให้ผู้เรียนมีคุณธรรม นำความรู้ทางโลก สามเณรที่เรียนเป็นคนของศาสนาเป็นวิธีการและนโยบายสู่ผู้บริหารสถานศึกษา คือ ผลิตศาสนทายาทให้มีคุณภาพ มีคุณธรรม

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ มีการจัดทำบัญชีตามหลักเกณฑ์ที่ได้รับการจัดสรร อุดหนุนมา และมีคณะกรรมการตรวจสอบภายในเกี่ยวกับการเงิน การบัญชี โรงเรียนแต่ละที่ แต่ละแห่งมีแนวทางการจัดทำบัญชีอย่างเข้าใจ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ท่านเหล่านี้ต้องได้รับการอบรม การพัฒนามาอย่างดี เน้นการบริหารที่ตรวจสอบได้

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล บุคคลในสถานศึกษามี 2 ประเภท คือ ผู้สอน และผู้สนับสนุน ในการจัดการศึกษา บุคคลที่ควรจะได้รับพัฒนาให้ทันสมัยอยู่ตลอดก็คือ ครูผู้สอน ผู้บริหารควรที่จะมีนโยบายในการพัฒนาบุคลากรด้านการศึกษาให้ได้รับการอบรม และพัฒนา อย่างสม่ำเสมอ ส่วนผู้สนับสนุนควรเป็นนโยบายของผู้บริหารในการสรรหา

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป งานโรงเรียนส่วนหนึ่งเป็นการบริการสังคมด้วย ต้องให้ความสำคัญกับชุมชนในท้องถิ่นอย่างน้อยคือเกี่ยวข้องกับจารีตประเพณี วัฒนธรรม เราไม่ได้จำกัดการบริหารคน บริหารเงิน บริหารงาน เฉพาะในโรงเรียนเท่านั้น สิ่งสำคัญที่สุดคือการบริการสังคม

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 3

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ งานวิชาการเป็นหัวใจหลักสำคัญในการจัดการศึกษา การจัดการศึกษาให้ประสบผลสำเร็จตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ คือ งานวิชาการเป็นหลัก เนื่องจากไม่มีโครงสร้างหลักสูตร จึงต้องอาศัยโครงสร้างหลักสูตรของ สพฐ. เป็นโครงสร้างหลักสูตรสากล การศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นการศึกษาเฉพาะ ของเราจะเป็น พระภิกษุสามเณร ก็จะมี ความแตกต่างจากเด็กนักเรียนทั่วไปของเราจะมีเรียนหลักธรรมที่เพิ่มเติมขึ้นมา จะมีหลักสูตรโครงสร้างที่เน้นเกี่ยวกับหลักธรรม การจัดการเรียนการสอนจะดูจากสภาพของเด็กนักเรียนอีกที เนื่องจากเด็กนักเรียนส่วนใหญ่จะเป็นพระภิกษุสามเณร จึงต้องมีการเรียนนักธรรมด้วย เพื่อให้เห็นเป็นเอกลักษณ์ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมเด็กจะได้ความรู้ทั้งทางโลกและทางธรรม

นอกเหนือจากการเรียนการสอนแล้ว ยังต้องมีการประกันคุณภาพของสถานศึกษา เพื่อทวนสอบว่าการจัดการเรียนการสอนเป็นไปตามโครงสร้างของหลักสูตรหรือไม่ งานประกันคุณภาพทั้งหมดถือเป็นหัวใจหลักในการจัดการศึกษาสามารถบอกได้ว่าเราบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้หรือไม่

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ สำนักพุทธอุดหนุนให้กับโรงเรียนตามรายบุคคลเป็นค่าใช้จ่ายพื้นฐานให้กับนักเรียน แต่ในทางปฏิบัติค่าตอบแทนให้กับทางครูยังไม่เพียงพอ ทำให้การจะนำงบประมาณไปใช้จัดกิจกรรมอื่นๆก็ยังไม่เพียงพอ ปัจจุบันมี พรบ. ใหม่เกี่ยวกับการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม ปี 62 ต่อไปจะมีการดำเนินการเพื่อนำงบประมาณมาจ่าย

ให้กับทางครูโดยไม่ต้องใช้เงินอุดหนุนรายบุคคล เด็กนักเรียนก็จะสามารถนำเงินงบประมาณไปใช้จัดกิจกรรมอื่น ๆ ได้อย่างเต็มที่เพื่อนำมาพัฒนาการเรียนการสอนให้มีคุณภาพดีขึ้น

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล งานด้านบุคคลก็มีความสำคัญ มีบุคลากรครบทุกองค์ประกอบทุกฝ่ายหรือไม่ ถ้าเรามีบุคลากรครบทุกสาขา เด็กนักเรียนก็จะสามารถศึกษาหาความรู้ได้อย่างเต็มที่ ได้รับการถ่ายทอดได้อย่างเต็มที่ เมื่อมีการจัดการบริหารด้านบุคลากรที่ดี มีขวัญและกำลังใจที่ดีให้กับบุคลากร ก็จะสามารถอยู่กับเราได้นาน ส่วนกลางกำลังดำเนินการเกี่ยวกับบุคลากรและงบประมาณ ค่าตอบแทนของบุคลากรได้รับตรงจากส่วนกลาง ทำให้บุคลากรมีขวัญและกำลังใจในการทำงาน บุคลากรมีคุณภาพเด็กนักเรียนก็จะมีคุณภาพด้วยแน่นอน

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป งานด้านบริหาร จัดการทั่วไป จำเป็นมาก ด้านงบประมาณต้องเป็นอันดับ 1 การจัดการงานทั่วไปเปรียบเสมือนพ่อบ้านแม่บ้าน ซึ่งต้องใช้งบประมาณจำนวนมากเพื่อจัดกิจกรรมต่าง ๆ เช่น ปัจจุบันมีโรคระบาดโควิด-19 จึงต้องใช้วัสดุอุปกรณ์ เช่น เจลแอลกอฮอล์ล้างมือ เครื่องวัดอุณหภูมิ เครื่องมือเราต้องพร้อมในการรองรับกับจำนวนนักเรียนทั้งหมดเป็นการจัดการศึกษาของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาของ จ.น่าน ถ้าการบริหารงานทั้ง 4 ฝ่ายไปด้วยกันได้อย่างดีของเราก็จะสามารถขับเคลื่อนและพัฒนาเด็ก ๆ ให้มีความประสบความสำเร็จตามวัตถุประสงค์ตามเป้าหมายที่เราวางเอาไว้

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 4

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ มีกฎเกณฑ์และขอบข่ายการบริหารงาน มีคณะกรรมการจัดการศึกษา ขึ้นอยู่กับขนาดของโรงเรียน โรงเรียนขนาดเล็กจะมีผู้ร่วมทีม 5-6 ท่าน

จะดูแลเกี่ยวกับงานทุกอย่าง เช่น งานด้านวิชาการ การเรียนรู้ต่าง ๆ การนิเทศ งานทะเบียน รวมถึงงานด้านประกันคุณภาพ งานทางด้านการแนะแนวทางการศึกษา

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ ประกอบด้วยหัวหน้าฝ่ายงบประมาณ ด้านงบประมาณเป็นหัวใจหลัก มีทั้งฝ่ายการเงินและบัญชี เข้ามาร่วมในการเป็นคณะกรรมการ ด้านการจัดการก็จะเป็นไปตามระเบียบของทางราชการกำหนดไว้ มีแนวทางการบริหารที่ชัดเจน แต่ละปีจะมีการทำแผนงบประมาณมีการกระจายงบประมาณเพื่อไปดูแลในส่วนต่าง ๆ การบริหารก็จะให้แต่ละฝ่ายทำโครงการเพื่อเสนอแผนประจำปี งบประมาณหลักที่ได้จากสำนักงานพระพุทธศาสนาแห่งชาติ มีไม่เพียงพอ ปัจจุบันจะอาศัยเงินจากการบริจาคและจากส่วนอื่น ๆ เข้ามาด้วย เนื่องจากงบประมาณจะจ่ายให้เป็นรายบุคคลตามจำนวนของสามเณรที่เรียน

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล ปัจจุบันมีคณะทำงาน 5-6 ท่าน การบริหารเป็นไปตามกรอบและแผน ปัจจุบันมีรองผู้อำนวยการ 1 ท่าน ตามสัดส่วน เป็นการจัดตั้งของแต่ละฝ่ายของแต่ละปี ค่อยดูแลการปฏิบัติหน้าที่ของครู จะขึ้นอยู่กับการบริหารฝ่ายบุคคลโดยตรง ปัจจุบันต้องหาทุนเพื่อสนับสนุนสวัสดิการให้กับครู เพื่อเป็นขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป เน้นเรื่องการชุมชนสัมพันธ์เป็นหลัก ด้านโภชนาการ ต้องอาศัยทางญาติโยมเข้ามาเสริมในจุดนี้ เช่น งานสวดมนต์ หรืองานมงคลอื่น ๆ งานด้านสุขภาพ อนามัยมีหน่วยงานข้างนอกเข้ามาช่วยดูแล การบริการด้านสหกรณ์ การแนะแนวการศึกษาต่าง ๆ ด้านอาคารสถานที่จะมีหัวหน้าฝ่ายในการจัดการดูแลโดยเฉพาะ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 5

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ 1) หลักสูตรและการพัฒนาหลักสูตรสถานศึกษา 8 คือ การจัดทำหลักสูตรเดิมที่มีอยู่แล้วให้ดีขึ้น หรือเป็นการจัดทำหลักสูตรใหม่โดยไม่มีหลักสูตรเดิม อยู่ก่อนจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องพิจารณาถึงข้อมูลพื้นฐานในด้านต่าง ๆ เพื่อให้หลักสูตรที่สร้างขึ้นมานั้น สมบูรณ์ สามารถสนองความต้องการของบุคคล และสังคม พื้นฐานด้านต่าง ๆ 2) การจัดการเรียนรู้และการวัดและประเมินผล จุดประสงค์สำคัญของการเรียนการสอน คือ การให้บุคคลเปลี่ยนแปลงไปในทางที่พึงประสงค์ เช่น มีความสัมพันธ์และมีปฏิสัมพันธ์เกิดขึ้น ระหว่างผู้สอนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับผู้เรียน ผู้เรียนกับสิ่งแวดล้อม และผู้สอนกับสิ่งแวดล้อม ความสัมพันธ์และการมีปฏิสัมพันธ์ก่อให้เกิดการเรียนรู้และประสบการณ์ใหม่ผู้เรียนสามารถ นำประสบการณ์ใหม่นั้นไปใช้ได้ การวัดและประเมินผล คือ การประเมินเพื่อพัฒนาผู้เรียนและ เพื่อตัดสินผลการเรียน ในการพัฒนาคุณภาพการเรียนรู้ของผู้เรียนให้ประสบผลสำเร็จผู้เรียน จะต้องได้รับการพัฒนาและประเมินตามตัวชี้วัดเพื่อให้บรรลุตามมาตรฐานการเรียนรู้ สะท้อน สมรรถนะสำคัญ และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของผู้เรียนซึ่งเป็นเป้าหมายหลักในการวัดและ ประเมินผลการเรียนรู้ในทุกระดับ 3) การพัฒนาสื่อและการใช้สื่อ การวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพ ในการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ให้ประสบผลสำเร็จนั้น ครูผู้สอนจะต้องทำการวางแผนการจัด กิจกรรมการเรียนรู้พร้อม ๆ กับการผลิตและการใช้สื่อการเรียนรู้ ซึ่งแนวทางในการพัฒนา สื่อการเรียนรู้ โดยการวิเคราะห์วัตถุประสงค์ เนื้อหา วิเคราะห์กิจกรรมการเรียนรู้ที่สอดคล้อง กับวัตถุประสงค์ เนื้อหา ออกแบบกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางวิจัยเพื่อพัฒนา คุณภาพโดยมุ่งให้ผู้บริหารทำการวิจัยและนำผลการวิจัยมาประกอบการตัดสินใจ รวมทั้งจัดทำ นโยบายและวางแผนบริหารจัดการสถานศึกษาให้เป็นองค์การที่นำไปสู่คุณภาพการจัดการ การศึกษา และเป็นแหล่งสร้างเสริมประสบการณ์เรียนรู้ของผู้เรียนอย่างมีคุณภาพ 4) พัฒนาระบบประกันภายในและภายนอก จะต้องจัดให้มีระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายใน สถานศึกษา เพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่า ผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มี คุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถและคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก 5) การนิเทศการศึกษา และการแนะแนว ปัจจุบันงานในด้านการศึกษาได้เจริญก้าวหน้าไปมาก มีการเปลี่ยนแปลง หลาย ๆ ประการเปลี่ยนแปลงหลักสูตร ความรู้ในสาขาวิชาการต่าง ๆ เพิ่มขึ้น แนวความคิด และแนวทางการเรียนการสอนใหม่ ๆ เพิ่มขึ้น ตลอดจนการเปลี่ยนแปลงจุดมุ่งหมายของการศึกษา

แต่ยังพบว่า ผู้บริหาร ครู และผู้เกี่ยวข้องบางคน ยังไม่สามารถปรับเปลี่ยนให้ทันต่อความเปลี่ยนแปลง

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ 1) การจัดทำแผนปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ แผนปฏิบัติการคือผลของการแปลงความคิดในการจะทำการสิ่งต่าง ๆ ที่อยู่ในหัวคนทำงานให้ออกมาอยู่ในกระดาษหรือไฟล์คอมพิวเตอร์ที่ผ่านกระบวนการในการกลั่นกรองแล้วว่ามีความเป็นไปได้ และสอดคล้องกับเป้าหมายในการทำงานที่กำหนดไว้ 2) การจัดสรรงบประมาณเป็นลักษณะของกระบวนการหรือการบริหารงบประมาณให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด โดยบรรลุเป้าหมายของแผนงานที่วางไว้ 3) การปรับแผนการปฏิบัติงานและแผนการใช้จ่ายงบประมาณ หากหน่วยงานประเมินแล้วว่าปัญหาอุปสรรคที่ทำให้ไม่สามารถดำเนินการตามเป้าหมายของแผนงานที่กำหนดไว้ในแผนของไตรมาส สามารถเสนอขออนุมัติปรับเป็นปฏิบัติการฯ 4) การโอนเปลี่ยนแปลงงบประมาณ กระบวนการของการจัดสรรงบประมาณรายจ่ายประจำปี ต้องใช้เวลาในการจัดทำล่วงหน้า เพื่อให้สามารถดำเนินงานได้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงได้ 5) การบริหารงบประมาณเหลือจ่าย ชี้แจงความประสงค์ที่จะนำงบประมาณไปใช้จ่ายโดยให้ชี้แจงเหตุผล ความจำเป็น และรายละเอียดค่าใช้จ่าย 6) การบริหารผลการปฏิบัติงานและผลการใช้จ่ายงบประมาณ ให้ผู้อำนวยการมีอำนาจจัดสรรงบประมาณเบิกจ่ายโดยตรง หรือเบิกจ่ายในรายการต่าง ๆ ได้ตามความจำเป็น

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล 1) การวางแผนคนเป็นการจัดการกำลังคนให้เหมาะสมกับงาน ซึ่งเป็นหนึ่งในวิธีการบริหารจัดการคนเก่งในองค์กรโดยที่นำข้อมูลต่าง ๆ ของพนักงาน เช่น อายุเฉลี่ย อายุงานของพนักงาน และอื่น ๆ มาจำลองวางแผนจัดการกำลังคน ให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด 2) การสรรหาคัดเลือกบุคลากร การวางแผนคนให้เหมาะสมกับงานโดยระบุเหตุผล คุณสมบัติที่เหมาะสมกับการทำงานในการเลือกคนๆ หนึ่งเข้าทำงานในตำแหน่งนั้น ๆ 3) การพัฒนาบุคลากร เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพด้านทักษะ ความชำนาญในการทำงาน ตลอดจนปรับเปลี่ยนทัศนคติของบุคลากรทุกระดับให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน การเพิ่มประสิทธิภาพบุคลากรสามารถทำได้ด้วยวิธีการฝึกอบรม ปฐมนิเทศ ส่งไปดูงานต่างประเทศ

ร่วมสัมมนาทั้งในและนอกสถานที่ ฯลฯ เพื่อบุคลากรนั้น ๆ จะสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ และมุ่งไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายขององค์กร 4) การบำรุงรักษาบุคลากร โดยดูแลผลประโยชน์พนักงานให้เหมาะสม ยุติธรรม และคุ้มค่าสนับสนุน ส่งเสริม ให้กำลังใจ รวมถึงพัฒนาศักยภาพอยู่เสมอ สร้างทิศทางความก้าวหน้าในวิชาชีพให้ชัดเจน และร่วมผลักดันให้ไปสู่เป้าหมาย จัดสรรสวัสดิการที่มีประโยชน์และมีคุณค่า มีสภาพแวดล้อมตลอดจนวัฒนธรรมองค์กรที่ร่วมงานด้วยแล้วสบายใจ 5) การประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากร การประเมินผลงานสามารถทำได้ในระหว่างที่มีการสอนงาน เพื่อจะได้ให้พนักงานปรับปรุง แก้ไข หากมีข้อผิดพลาด หรือข้อสงสัยที่จำเป็นที่ต้องรู้เกี่ยวกับการทำงาน และหัวหน้างานเองก็ต้องดูแล และใส่ใจการทำงานที่กำลังทำ

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป 1) การพัฒนาระบบเครือข่ายข้อมูลสารสนเทศ ให้สามารถเชื่อมโยงกับสถานศึกษาอื่นรวมทั้งการพัฒนาศักยภาพการใช้ข้อมูลจากเครือข่าย อินเทอร์เน็ต 2) การประสานงานและพัฒนาเครือข่ายการศึกษาโดยการจัดระเบียบวิธีการทำงาน เพื่อให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายต่าง ๆ ร่วมมือปฏิบัติงานเป็น น้ำหนึ่งใจเดียวกัน เพื่อให้งานหรือกิจกรรมดำเนินไปอย่างราบรื่นสอดคล้องกับวัตถุประสงค์ และนโยบายขององค์กร 3) การจัดระบบการบริหารและพัฒนานักเรียนโดยการจัดหมวดหมู่หรือตัวชี้วัดที่สอดคล้องกับจุดเน้น ด้านคุณภาพผู้เรียน ด้านกระบวนการการบริหารและกระบวนการจัดการเรียนการสอน ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ 4) การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงาน ทำให้การปฏิบัติงานมีความถูกต้องมากขึ้น เนื่องจากผู้ปฏิบัติงานมีกรอบหรือแนวทางในการปรับปรุงงานและการพัฒนาศักยภาพ เพื่อไปสู่มาตรฐานการปฏิบัติงานที่ทั้งผู้ปฏิบัติงานและผู้บริหารองค์กรได้ร่วมกันกำหนดไว้เพื่อคุณภาพของการปฏิบัติงาน และความเจริญก้าวหน้าขององค์กร 5) การระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษาโดยสถานศึกษากระจายอำนาจการตัดสินใจให้ผู้ที่อยู่ใกล้ชิดเด็ก ได้แก่ ผู้บริหารสถานศึกษา ครูผู้ปกครอง และชุมชน ได้มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในการจัดการศึกษาทำให้สถานศึกษามีอิสระและมีความคล่องตัวในการบริหารงาน ด้านวิชาการ ด้านงบประมาณ ด้านการบริหารบุคคล และบริหารทั่วไป พร้อมทั้งเปิดโอกาสให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมในการตัดสินใจในรูปแบบคณะกรรมการสถานศึกษาขั้นพื้นฐาน ซึ่งประกอบไปด้วย ผู้บริหารสถานศึกษา ตัวแทนครู และผู้แทนชุมชน 6) การดำเนินงานธุรการงานที่เกี่ยวกับเอกสารหลักฐานรวมทั้งการควบคุมตรวจสอบอำนวยความสะดวกในการติดต่อ

ประสานงาน เพื่อให้การปฏิบัติงานของทุกฝ่ายดำเนินไปสู่เป้าหมายที่วางไว้ได้ดีที่สุด

7) การดำเนินงานเทคโนโลยีการศึกษาเช่น การทำเว็บไซต์ของหน่วยงานเพื่อใช้ประโยชน์จากสารสนเทศเหล่านั้นเพื่อให้เกิดประโยชน์อย่างกว้างขวางและคุ้มค่า โดยสารสนเทศเข้ามามีบทบาทในการจัดทำกิจกรรมต่าง ๆ เพื่อใช้ในการสื่อสาร การประชาสัมพันธ์ การปฏิบัติงาน การแก้ปัญหา หรือการตัดสินใจ เพื่อการวางแผนและการจัดการ

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 6

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ สภาพการจัดการเรียนการสอนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ในส่วนของ จ.น่าน ตอนนี้อยู่ได้ว่าได้รับการพัฒนาการจัดการศึกษาในด้านวิชาการไปมาก โดยเฉพาะมีกลุ่มในเรื่องของการจัดการบริหารเขตพื้นที่การศึกษาที่ 6 และโครงการพระราชดำริของสมเด็จพระชนิษฐาธิราชเจ้า องค์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารีด้วย และการสนับสนุนในเรื่องของภารกิจหลักที่สำคัญก็คือ กพด. เป็นภารกิจที่สำคัญอย่างยิ่ง ในส่วนของการจัดการศึกษานั้น ด้านวิชาการก็ได้เห็นสภาพแล้วว่าได้มีการพัฒนาเพิ่มสูงมากยิ่งขึ้น และโรงเรียนได้มีการสอบ B-NET และการสอบ O-NET ซึ่งจากอดีตที่ผ่านมาจนถึงปัจจุบันหลังจากได้มีเรื่องของ B-NET, O-NET ก็ทำให้โรงเรียนนั้นตระหนักในเรื่องงานด้านวิชาการมากยิ่งขึ้น มีการบริหารงานด้านวิชาการในกลุ่มสาระต่าง ๆ ได้มากยิ่งขึ้น และมีเรื่องของ การ SWOT Analysis ในเรื่องทางด้านวิชาการที่ได้กล่าวมาแล้ว และการ SWOT Analysis ในเรื่องของผลที่เป็นจุดเด่น จุดด้อย อุปสรรคและโอกาส เราก็ได้มีการทำแผน แผนการบริหารวิชาการ แผนการบริหารงบประมาณ แผนการบริหารบุคคล และแผนการบริหารทั่วไป ซึ่งในภาพที่มา โรงเรียนพระปริยัติธรรมมีภาพรวมของกลุ่ม 6 และภาพรวมของกลุ่มจังหวัดอยู่แล้วแต่ที่จะเสนอแนะแนวทางด้านวิชาการนั้น ในด้านที่จะให้โรงเรียนทำ SWOT Analysis ในโรงเรียนของตนเอง และอาศัยบริบทของโรงเรียนด้วย ซึ่งจริงแล้วเราสามารถเอาบริบทของโรงเรียนมาทำเป็นจุดแข็ง และทำเป็นโอกาส ยกตัวอย่างเช่น โรงเรียนนันทบุรีวิทยา มีจุดที่เอื้อต่อการบริหารการจัดการด้านวิชาการมาก เนื่องจากมีความพร้อม และเป็นโรงเรียนแห่งแรกที่จะสามารถจะพัฒนาตัวเองไปได้ แนวทางคือ ถ้าออกมาเป็นแผนนั้น หมายถึงว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ โรงเรียนขนาดกลาง โรงเรียนขนาดเล็ก ซึ่งจะวัดโดยจำนวนต่ำกว่า 100 เกิน 120 และอัพขึ้นไปเป็นขนาดใหญ่ ก็จะสามารถที่จะเอื้อต่อกันได้ แผนนั้นต้องมองภาพรวม คือ ภาพจังหวัดนั่นเอง งานวิชาการก็จะสามารถตอบโจทย์ได้

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ ในเรื่องของการบริหารงบประมาณ สภาพของการบริหารงานเรายังอิงต่อการบริหารงานแบบภายใต้งบประมาณของสำนักพระพุทธศาสนาแห่งชาติ เรายังไม่มีแผนในการที่จะดำเนินการเรื่องของการจัดการแผนในเรื่องของงบประมาณที่ชัดเจน แผนในการบริหารงานโดยงบประมาณนั้นชัดเจนยิ่งขึ้น โดยมีคณะกรรมการจัดการศึกษา ระดับชาติ โดยมีมติของเถระสมาคมให้จัดทำแผนระดับชาติขึ้น คิดว่าโอกาสที่จะบริหารการจัดการโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาใน จ.น่าน โดยแผนงบประมาณก็จะชัดเจนมากยิ่งขึ้น ยิ่งไปกว่านั้นในองค์กรของโรงเรียนพระปริยัติธรรม เล็ก กลาง ใหญ่ ก็จะต้องคุยกัน และจะต้องเอื้อต่อกัน เพื่อที่จะใช้ ระบบแบบ ทุอินวัน ทรีอินวัน โฟว์อินวัน เป็นต้น อยากให้มีกองทุนการจัดการศึกษาในจังหวัด ถ้ามีกองทุนการจัดการศึกษาในจังหวัด โดยโรงเรียนทุกโรงเรียน รวมกันในการจัดการบริหารแผนในงบประมาณนี้ เชื่อว่าเราจะมียุทธศาสตร์มาก 10 เท่า ซึ่งตัวอย่างตอนนี้ในมหาวิทยาลัยสงฆ์ทำแล้ว การมีกองทุนอยู่หมายถึง ความมั่นคง และสวัสดิการที่ดี

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล การบริหารบุคคลในอดีตเราต้องยอมรับว่ายังไม่เป็นรูปแบบได้อย่างชัดเจนเนื่องจากขาดแรงจูงใจ ไม่มีแผน และผู้ที่มาอยู่ไม่มั่นคง ในสายบริหารอยู่ด้วยการอาศัยงบประมาณและทำระบบวิชาการแบบตามงบประมาณ ส่วนในเรื่องการบริหารบุคคลในระดับผู้บริหารก็ยังไม่พัฒนา แต่ก็ยังดีที่มีผู้ที่เป็นครูบาอาจารย์ที่เกษียณอายุราชการมาช่วยบริหารการศึกษา มากขึ้น มีความเข้าใจในเรื่องการบริหารจัดการมากขึ้น เพื่อที่จะรองรับในสายของผู้บริหาร ส่วนในสายของการจัดการศึกษาเองก็จำเป็นที่จะต้องให้มีครูบาอาจารย์ ที่เก่งในเรื่องของการจัดการศึกษา ในอนาคตผู้ที่มาอยู่ในโรงเรียนถ้ามีแผน มีความมั่นคง ถ้ามีเรื่องของงบประมาณและแรงจูงใจเชื่อว่าบุคคลที่เป็นครูบาอาจารย์ ก็จะมีมากขึ้น ในด้านของสายธุรการ ก็จะต้องมีสำนักงานธุรการที่จะดูแลในเรื่องของงานธุรการทั้งหมด ส่วนอาจารย์ผู้สอน

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป การบริหารงานทั่วไปเป็นเรื่องที่สำคัญ การบริหารงานทั่วไปในสถานศึกษาที่ผ่านมาเราใช้แค่ 2 เรื่อง คือ เรื่องของการบริหารในโรงเรียนโดยผู้บริหาร และฝ่ายวิชาการ แต่เราไม่มีเรื่องของการบริหารงานทั่วไป ในความหมายของการบริหารงานทั่วไป คือ การบริหารสิ่งแวดล้อมของโรงเรียน การบริหารเรื่องระบบ กฎ ระเบียบข้อบังคับ แต่ในเรื่องของทางกฎหมายน้อยมากที่โรงเรียนพระปริยัติธรรมจะเข้าใจเรื่องกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้บริหารที่ดีจะต้องมีกฎหมาย จะต้องมึระเบียบ ข้อบังคับ เพราะในอนาคตเราจะต้องเป็นราชการหรือกึ่งราชการ

ดังนั้น ถ้าเรามีการจัดการบริหารงานทั้ง 4 ข้อให้มีคุณภาพ เพื่อเป็นแนวทางในการก้าวต่อไป สิ่งที่สำคัญที่สุด คือ ความเข้มแข็งของโรงเรียน

ผู้ให้ข้อมูลท่านที่ 7

1. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารวิชาการเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานวิชาการ ด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนมีแนวทางการพัฒนา คือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่สอดคล้องกับนโยบายทางการศึกษา (DLIT, DLTV) และตรงตามความต้องการของผู้เรียนด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้มีแนวทางการพัฒนา คือ ควรพัฒนานักเรียนให้อ่านออก เขียนได้ เพราะการอ่านเป็นพื้นฐานสำคัญของการศึกษาการวิจัยเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษาในสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ จัดการอบรมให้ความรู้กับคณะครู เพราะครูยังขาดความเข้าใจเรื่องงานวิจัย การจัดระเบียบและแนวปฏิบัติเกี่ยวกับงานด้านวิชาการของสถานศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ จัดระบบงานวิชาการ ทั้งด้านหลักสูตรและพัฒนาหลักสูตรของสถานศึกษา การพัฒนาและใช้สื่อเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา มีแนวทางการพัฒนา คือ จัดหาสื่อให้เพียงพอตรงกลุ่มสาระการเรียนรู้

2. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณเป็นอย่างไร

ด้านการบริหารงานงบประมาณ ทางโรงเรียนได้มีแนวทางการจัดการศึกษา ด้านบริหารงานงบประมาณ ดังนี้

1) ด้านการจัดทำงบประมาณ แนวทางการดำเนินงาน คือ แต่งตั้งคณะกรรมการ วิเคราะห์บริบทของสถานศึกษา และนโยบายของต้นสังกัด และนำผลการวิเคราะห์มา ดำเนินการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพประเมินผลการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา และ นำผลการประเมินมาใช้เป็นแนวทางปรับปรุง แก้ไข การจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพการศึกษา ในปีถัดไป

2) ด้านการบริหารงบประมาณรายจ่าย แนวทางการดำเนินงาน คือ แต่งตั้ง คณะกรรมการกำกับ ติดตาม การใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการให้เป็นไปตาม ระยะเวลาที่กำหนดไว้ และให้คณะกรรมการดำเนินการกำกับ ติดตาม เพื่อนำผลดำเนินการ กำกับ ติดตามการใช้จ่ายงบประมาณตามแผนงาน/โครงการมาปรับปรุงการใช้จ่ายให้มี ประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

3) ด้านการควบคุมงบประมาณ แนวทางการดำเนินงาน คือ วางแนวทางการพัฒนา บุคลากรที่ปฏิบัติหน้าที่บริหารพัสดุ จัดอบรมให้ความรู้ความเข้าใจระเบียบพัสดุ และจัดประชุม อบรมการบริหารพัสดุและให้ความรู้กับคณะครู บุคลากร และผู้ปฏิบัติหน้าที่บริหารพัสดุ รายงานการประชุมต่อผู้บริหารสถานศึกษา เพื่อ กำกับ ติดตาม การบริหารพัสดุให้เป็นไปตาม ระเบียบพัสดุ

4) ด้านการประเมินผลและการรายงาน แนวทางการดำเนินงาน คือ แต่งตั้ง คณะกรรมการกำกับ ติดตาม ตรวจสอบ การใช้งบประมาณให้เป็นไปตามแผนการใช้จ่ายที่ กำหนดไว้ระหว่างการใช้จ่ายงบประมาณ

3. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านบริหารบุคคลเป็นอย่างไร

ด้านบริหารงานบุคคล มีแนวทางดังนี้

- 1) วิเคราะห์และวางแผนอัตรากำลังให้สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษา
- 2) ส่งเสริมสนับสนุนให้บุคลากรทางการศึกษาทุกคนได้รับการพัฒนาอย่างเป็นระบบ และต่อเนื่อง
- 3) ส่งเสริมสนับสนุนเสริมสร้างกำลังใจให้แก่บุคลากรทางการศึกษา

4) ประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคคลและปรับเปลี่ยนบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถให้ตรงตามสายงานเพื่อให้งานมีประสิทธิภาพและและเกิดประสิทธิผลสูงสุด

4. ท่านมีแนวทางการจัดการศึกษาโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ด้านการบริหารงานทั่วไปเป็นอย่างไร

งานด้านการบริหารงานทั่วไป เป็นการดำเนินการเกี่ยวกับการบริหารงานธุรการและงานสารบรรณมีกลุ่มงานของอาคารสถานที่ งานธุรการ งานกิจการนักเรียน และกลุ่มงานความสัมพันธ์กับชุมชน มีแนวทางดังนี้

1) วางแผนการบริหารจัดการภายในกลุ่มงานบริหารทั่วไป เป็นสิ่งที่สร้างแรงจูงใจให้มีการคิด รูปแบบ กระบวนการ ของภาระกิจองค์กรอย่างเป็นระบบ และสามารถปฏิบัติได้จริง

2) พัฒนาสมรรถนะของบุคลากรในสถานศึกษา การพัฒนาการเรียนการสอนตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 นั้น จะเน้นการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้สอนเป็นผู้ช่วยส่งเสริม และแนวทางให้เกิดองค์ความรู้แก่ผู้เรียน โดยการจัดหาแหล่งการเรียนรู้ ทั้งแหล่งการเรียนรู้ภายในห้องเรียนและนอกห้องเรียน และนำเอาเทคโนโลยีมาผสมผสานให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด ดังนั้น ผู้สอนจะต้องพัฒนาตนเองพัฒนาความรู้ความสามารถทั้งด้านเนื้อหาตามกลุ่มสาระการเรียนรู้ต่าง ๆ ที่ทำหน้าที่รับผิดชอบสอน ด้านการถ่ายทอดความรู้สู่เรียนในวิธีต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้เกิดการเรียนรู้ให้มากที่สุด การพัฒนาตนเองให้มีประสิทธิภาพนั้นย่อมเกิดมาจากร่างกายและจิตใจที่สมบูรณ์แข็งแรง และขวัญกำลังใจที่ดีด้วย

3) วางแผนการจัดการด้านการศึกษา ระบบการประกันคุณภาพการศึกษาภายในสถานศึกษา เป็นส่วนหนึ่งของการบริหารการศึกษาเพื่อสร้างความมั่นใจให้แก่ผู้ที่เกี่ยวข้องว่าผู้เรียนทุกคนจะได้รับการศึกษาที่มีคุณภาพจากสถานศึกษา เพื่อพัฒนาความรู้ ความสามารถ และคุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามมาตรฐานการศึกษาและตัวบ่งชี้ เพื่อการประเมินคุณภาพภายนอก ระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน

4) จัดระบบสิ่งแวดล้อมของสถานศึกษาให้เอื้ออำนวยต่อการจัดการเรียนการสอน เช่นสถานศึกษามีระบบการบริหาร จัดการด้านสิ่งแวดล้อมศึกษา (ขยะ พลังงาน และการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม) ที่มีประสิทธิภาพ มีการดำเนินงานกิจกรรมการสร้างวินัยด้านการบริหารจัดการขยะ น้ำเสียและมลพิษทางอากาศมีจุดประสงค์เน้นการสร้างวินัยให้เกิดขึ้นในสถานศึกษา ให้กับนักเรียน เยาวชนเป็นสำคัญ เพราะเยาวชน

เป็นพลเมืองแห่งอนาคต ดังนั้น การที่พลเมืองที่ดี มีวินัย ใส่ใจเรื่องสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะ
ปัญหาเรื่องขยะที่เน้นวินัยเรื่องการจัดการขยะ แยกขยะ ธนาคารขยะ และการมีจิตสำนึก
ด้านการดูแลรักษาสิ่งแวดล้อม

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ-สกุล	พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว
วัน เดือน ปี เกิด	31 สิงหาคม 2533
สถานที่เกิด	จังหวัดน่าน
วุฒิการศึกษา	พ.ศ. 2556 ศน.บ.(รัฐศาสตรการปกครอง), มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา, เชียงใหม่
ที่อยู่ปัจจุบัน	เลขที่ 13 วัดพระธาตุช้างค้ำวรวิหาร ถนนสุริยพงษ์ ตำบลในเวียง อำเภอเมืองน่าน จังหวัดน่าน 55000
ผลงานตีพิมพ์	พระครูสังฆรักษ์จักรพล สายอินแก้ว (ผู้บรรยาย). (23 เมษายน 2565). การศึกษาสภาพและแนวทางการบริหารโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา จังหวัดน่าน. ใน การประชุมวิชาการ บัณฑิตศึกษา ครั้งที่ 8 (หน้า 37-48). พะเยา: กองบริหารงานวิจัย มหาวิทยาลัยพะเยา.

